ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă

■ Anul XII (XLVII) ■ Nr. 11 (365) ■ Noiembrie 2012 ■ 3,15 lei ■

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Lucian Chișu:

«Cultura este la fel de necesară ca lumina Soarelui»

p. 8-9

Qala'at Seman/Biserica Sfântul Simeon Stâlpnicul

Editori: **Consiliul Local Pitești, Primăria Municipiului Pitești și Centrul Cultural Pitești**

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Proiect editorial finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Dumitru Augustin Doman

Accent ascuţit

Ce rămâne când nu mai există nici pic de patriotism?

...nici în literatură patriotismul nu mai e temă de creaţie; aici este de înţeles, după ce 45 de ani sentimentul patriotic confundându-se cu dragostea de un partid vândut internaţionalismului proletar sau cu dragostea faţă de un dictator sau altul...

Manifest sau tacit, patriotismul adevărat nu mai există la români. El a devenit o tinichea în care mai bat cu ciocănelul sau, după caz, cu barosul un Vadim Tudor sau un Gheorghe Funar sau un Dan Diaconescu, bat pentru a câştiga niscaiva voturi, tot mai puţine în ultima vreme. Tot mai puţine, pentru că oamenii au tot aşteptat să vină ungurii, să ia Ardealul şi să-l treacă graniţa pe la Nădlac şi apoi să-l vadă pe Vadim cum se luptă cu fiara iredentistă la baionetă să salveze bietul pământ românesc. Nu e cazul. Nu-i mai crede nimeni, nici măcar ei înşişi nu se mai cred. Nu mai există nici măcar naţionalişti autentici pe care să-i socotim patrioţi convinşi. Patriotismul este un sentiment mort şi înhumat definitiv la groapa comună a istoriei României. Asta a reuşit clasa politică de la noi, să scindeze ţara: o pătură a devenit lacomă şi pragmatică până la a tranzacţiona totul, de la aurul şi petrolul ţării până la hidrocentrale şi combinate chimice&siderurgice şi până la adolescentele frumoase. Totul are un preţ, de obicei mic. Mentalitate de patron de hipermarket: vindem ieftin, dar mult şi ne scoatem. Ce treabă au ei cu patriotismul, nici nu se mai obosesc să-l simuleze! La polul opus se află masa mare de populaţie supravieţuind sub limita de jos a sărăciei, ocupată 24 de ore cu câştigarea cumva a 30-40 de lei pe zi să nu moară de foame în garsoniera ei, ea şi copiii şi bunicii ei. Lor nu mai are cum să le pese de un sentiment ca patriotismul, asta e tichia de mărgăritar a cheilor care sunt.

A nu fi patriot e ca şi cum ai veni acasă de la serviciu şi a nu-ţi mai păsa nici cât negru sub unghie de casa pe care ai construit-o, de grădina cu flori, de livada din spatele grădinii pe care ai plantat-o cu mâna ta. A nu simţi nicicum apartenenţa la o familie a ta, la un neam, a-ţi fi scârbă că eşti din România şi a nu mai avea absolut deloc conştiinţa că faci parte dintr-un popor, ci poate doar dintr-o populaţie polarizată după cum am zis mai sus, toate astea au darul de a te aliena, de a te înstrăina faţă de semenul tău, de vecin, de rudă şi de coleg de serviciu.

Culmea este că nici revolta n-o găsesc românii ca o soluţie, că până la urmă şi în asta ar exista un dram de patriotism. Dar nu, pătura bogată şi conducătoare îşi vede liniştită de procesul de vânzare-cumpărare, iar cea numeroasă este resemnată şi-şi plânge de milă sunând din bucium cu jale. Cei tineri se orientează din mers, iau drumul Occidentului cu bilet de călătorie doar dus, în cele mai multe cazuri. Trei-patru milioane de români (o ţară mai mică, o Lituanie, o Republica Moldova!) sunt în bejenie. Poate pe aceştia să-i încerce, după mai mulţi ani, un sentiment amestecat, de dor de rude, de copii, de părinţi, un sentiment confuz, dar nici acela nu poate fi asimilat cu patriotismul.

Să observăm că nici în literatură patriotismul nu mai e temă de creaţie; aici este de înţeles, după ce 45 de ani sentimentul patriotic confundându-se cu dragostea de un partid vândut internaţionalismului proletar sau cu dragostea faţă de un dictator sau altul, cine-ar mai putea scrie literatură patriotică? Dar dacă patriotismul în literatură este unul declarat şi deci lipsa lui ar fi pagubă-n ciuperci, lipsa patriotismului interior, simţit şi asumat în sinea omului este similar cu un handicap la nivel naţional. Ce mai rămâne când nu mai există pic de patriotism?

Premii şi aniversări la Filiala Piteşti a USR

Vineri, 19 octombrie 2012, în Sala „Ars Nova" a Centrului Cultural Piteşti, a avut loc festivitatea de decernare a premiilor Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România.

Evenimentul în sine s-a bucurat de o largă audienţă, fiind prezente în sală aproape o sută de persoane şi având parte de o relatare onorabilă în presa locală.

Juriul format din Mircea Bârsilă (preşedinte), Sergiu I. Nicolaescu, Dumitru Ungureanu, Jean Dumitraşcu şi Dumitru Augustin Doman (secretar) a acordat următoarele premii pentru cărţi apărute în 2011:

- Premiul cartea anului pentru critică şi istorie literară: Nicolae Oprea pentru volumele *Poetul trivalent* şi *Arte poetice româneşti*;
- Premiul cartea anului pentru proză: George Rizescu pentru volumul *Mic tratat de prostologie cu anexe*;
- Premiul special „Iustin Moisescu" pentru memorii: Calinic Arhiepiscopul pentru volumele *Toată vremea-şi are vremea*;
- Premiul special al Consiliului Judeţean Argeş: Cristina Onofre pentru volumul *Templierii lucrurilor simple*;
- Premiul special „Miron Cordun": Valentin Predescu pentru volumul *Persona non grata*.

Cu speranţa că ediţia de anul viitor va suscita şi mai mult interes în rândul scriitorilor membri ai filialei argeşene a USR, ne situăm deja într-un univers de aşteptări din interiorul căruia vor apărea viitorii gratulaţi.

Ediţia de anul acesta a Premiilor Filialei Piteşti a USR a conţinut o notă specială, fiind vorba, pe de o parte, de împlinirea unui deceniu de la înfiinţarea Filialei, iar pe de altă parte de aniversarea a 60 de ani a poetului, eseistului şi criticului literar Mircea Bârsilă.

Astfel de coincidenţe fericite nu fac decât să adauge un plus de încărcătură afectivă unui eveniment cultural a cărui dublă menire a fost pe deplin atinsă: recunoaşterea încă o dată a valorii scriitorilor profesionişti şi aducerea împreună a iubitorilor de Frumos, ceea ce ar putea constitui, de ce nu, o încercare de îndreptare a unei lumi în care dezaxarea valorică şi alienarea spirituală par a fi, pe zi ce trece, indicatoarele unui drum spre Nicăieri.

REMUS ŞTEFAN.
Foto: **AL. OPREA**

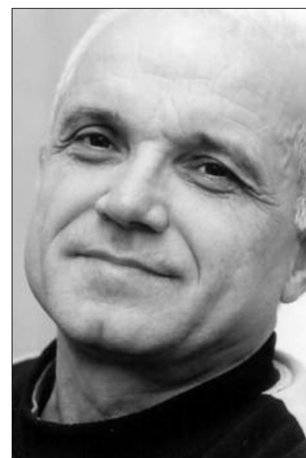

actualitate

Liviu Ioan Stoiciu

Victime ale comunismului. Cel mai longeviv festival-concurs care poartă numele unui poet, la Suceava

Cel mai longeviv festival literar și concurs de creație din România are loc la Suceava - Mălini și poartă numele lui N. Labiș (a anunțat organizatoarea ediției lui din 5-6 octombrie 2012, Carmen Steiciuc; ea a organizat ireproșabil și edițiile din ultimii ani; lasă că a introdus în juriul concursului de creație numai critici, motiv să apară pe bandă debutanți credibili în poezie; de știut, mulți dintre cei ce aveau să se numească optzeciști au fost premiați aici, au urmat mulți nouăzeciști și douămiiști). N-are nicio șansă să fie detronat, Festivalul național de poezie N. Labiș a ajuns la a 44-a ediție – de necrezut, din 1969, fără întrerupere, el a fost reactivat anual cu succes. Care o fi secretul lui? E un spirit al locului care întreține cultul lui N. Labiș (o valoare literară a perioadei proletcultiste de la noi, indiscutabil). Poetul N. Labiș e norocos, din 1969 e susținut moral și de sora lui, Margareta Labiș, care i-a stat alături și a făcut tot posibilul să-i crească prestigiul public după moarte – îi recită pe de rost toate poemele, îi dezvoltă legenda (e nelipsită din filmele documentare dedicate lui). Observam în acest an, la microfon, că în timp ce sunt scriitori români care trăiesc 60-70-80 de ani și li se repetă toată viața ca sunt mari poeți, după ce mor sunt imediat uitați, marginalizați, nu mai contează, n-au posteritate. În timp ce N. Labiș, care n-a avut parte decât de o fărâmă de viață (a trăit 21 de ani: 1936-1956, și viața lui literară a cuprins doar șase ani, neverosimil, debutând în revista *Viața Românească* în 1951; „a trecut pe această lume ca un fulger"), posteritatea lui crește continuu – nu contează că până și hagiograful lui sucevean, N. Cârlan, tot repetă că a fost un „poet comunist" (de fapt, N. Labiș a fost o victimă a comunismului; a murit urmărit de un securist, de care a încercat să scape, coborând din tramvaiul pus în mișcare; în *Hora morții. Consemnări despre prietenul meu Nicolae Labiș*, Imre Portik redă conversația pe care a avut-o cu poetul, vizitându-l în spital. La întrebarea „Cum ai putut să cazi sub tramvai, treaz?", Labiș a răspuns: „Nu am căzut singur, am fost îmbrâncit din spate de cineva. N-am avut timp să mă uit înapoi, pentru că îmbrâncitura m-a proiectat, cu brațele ridicate, pe grătarul dintre vagoane... Dar las' că mă ridic eu din patul ăsta și atunci l-oi dibui eu. Ai să mă ajuți în treaba asta?" Lucru pe care l-a repetat, de altfel, nenumăraților prieteni care l-au vizitat în ultimele zile de viață). Câți poeți au rămas în conștiința publică, purtând numele unor festivaluri sau concursuri de creație? Festivalul-concurs „Porni Luceafărul" (ediția de vară a „Zilelor Eminescu" de la Botoșani, organizate de Gellu Dorian) a ajuns la a 31-a ediție în acest an. Ce festivaluri-concurs cu premii mai avem în țară, care să poarte numele unor poeți? Costache Conachi la Tecuci, Lucian Blaga la Cluj și Sebeș (ajuns la a 32-a ediție), G. Bacovia la Bacău (și Agatha Bacovia la Mizil!), Nichita Stănescu (la Ploiești și „Serile de poezie de la Desești"; apropo, la Sighetu Marmației e un festival de poezie, fără nume, necunoscut mie, care a ajuns la a 39-a ediție, aflu de pe Internet), Vasile Voiculescu la Buzău, apoi Ion Minulescu la Slatina, Virgil Mazilescu la Corabia, și Virgil Carianopol la Caracal (de aceste ultime trei festivaluri-concurs am citit numai în presă, nu știu dacă mai sunt organizate; în aceeași situație e Festivalul-concurs care purta numele lui Aurel Dumitrașcu, la Piatra Neamț, stopat cu mai mulți ani în urmă; a existat și Festivalul-concurs Dimitrie Bolintineanu la Bolintin Vale, și-a încetat activitatea după ce organizatorul lui, Constantin Carbarău, a murit), apoi Grigore Hagiu la Galați (ajuns la a 20-a ediție), Gh. Pituț la Beiuș, apoi Grigore Vieru la Iași (la un moment dat era la Iași și un festival internațional româno-canadian care purta numele unui debutant, Ronald Gasparic, ucis la 21 de ani pe stradă, la Brăila; la vârsta morții lui N. Labiș). În județul Vrancea au fost inițiative de festivaluri-concurs care au purtat numele lui Emil Botta (și C. Ghiniță, un poet din Mărășești) la Adjud sau Dumitru Pricop la Odobești, nu știu dacă s-au perpetuat. Recitiți numele acestor poeți care poartă (sau au purtat) numele unor festivaluri-concurs și deschideți istoria literaturii (fie ea și cea critică, a lui N. Manolescu), treceți în revistă numele poeților dispăruți și conștientizați cum stăm cu… posteritatea lor! Am auzit că de anul acesta au apărut două festivaluri-concurs care poartă numele poeților de soi Mircea Ivănescu (la Sibiu) și Cezar Ivănescu (la Iași).

Anul acesta, la Suceava, s-a lansat o nouă carte dedicată lui N. Labiș (după ce anul trecut, la același Festival N. Labiș s-a lansat *Corespondența* lui N. Labiș, ediție îngrijită de N. Cârlan) – *Nicolae Labiș, elev la Fălticeni*, semnată de Vasile Gh. Popa (dispărut din 1976, ediție îngrijită de M. Iacobescu și N. Cârlan; această micromonografie e scrisă în 1970). E de-a dreptul extraordinar încă la 56 de ani de la moartea lui N. Labiș apare încă o carte originală despre viața și opera lui, atâta cât a putut fi opera lui până la 21 de ani. Vasile Gh. Popa i-a fost profesor lui N. Labiș la Fălticeni (lui Nicolae Labiș apropiații îi spuneau Nelu) și a plâns când a aflat de moartea lui Nelu Labiș: „a plâns ca nimeni altul, a plâns cutremurat de jale, ca după copilul său adoptiv, fiind talentul cel mai reprezentativ pe care l-a identificat, modelat și ajutat să-și ia zborul", scrie M. Iacobescu în postfața acestei monografii. Curios, celălalt prefațator al acestei cărți, N. Cârlan, a subliniat, la deschiderea Festivalului N. Labiș, că versul *Pasărea cu Clonț de Rubin* (din celebrul poem al lui N. Labiș, scris pe patul de moarte) poate fi pus, de fapt, în inițialele PCR, provocând rumoare (degeaba i s-a subliniat că partidul comunist de atunci se numea partidul muncitoresc, PMR). N. Labiș i-a dictat prietenului Aurel Covaci următoarea poezie: „Pasărea cu clonț de rubin/ S-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat./ Nu mai pot s-o mângâi./ M-a strivit/ Pasărea cu clonț de rubin./ Iar mâine/ Puii păsării cu clonț de rubin/ Ciugulind prin țărână/ Vor găsi poate/ urmele poetului Nicolae Labiș/ Care va rămâne o amintire frumoasă...". N. Labiș a rămas, într-adevăr, o amintire frumoasă (nu întâmplător îl evocăm și azi). PCR s-a răzbunat… A fost o crimă, scria de curând Stela Covaci: în 1956, Labiș era considerat – de către directorul Școlii de Literatură – „un rătăcit", vehiculând idei dușmănoase, trecut pe „lista neagră" întocmită de Gogu Rădulescu, supravegheat, supus percheziților, hărțuit, acuzat de snobism și evazionism prin gura unor confrați oportuniști și invidioși. Ajunsese până acolo că era în 1956 „un scriitor interzis", conform lui Ion Băieșu (am citat din *Cazul Labiș* semnat de A.D. Rachieru în *Revista Noastră* numărul 9 – revistă de existența căreia am aflat în acest an, apare la Timișoara). Teribil, regimul comunist avea să facă o victimă nu numai din Labiș, ci și din profesorul său din Fălticeni (care conducea un cenaclu literar): Vasile Gh. Popa a fost condamnat la 15 ani de muncă silnică (sub pretextul absurd că a vrut să schimbe guvernul!), a fost coleg de temniță la Aiud cu Vasile Voiculescu, Petre Țuțea, Radu Gyr – eliberat în 1964, a fost dat spre „reeducare" la munca de jos, normator la un Gostat… (Voi încerca să revin, Festivalul N. Labiș-2012 a deschis noi supape.)

Vineri, 5 octombrie 2012, în sala de festivități a Bibliotecii Bucovinei „I.G. Sbiera" din Suceava, „sub steaua lui N. Labiș", au citit din versurile lor (conform chemării la microfon de către moderatoarea Festivalului-concurs, după ce și-a dat binecuvântarea Mircea Martin): LIS, Nichita Danilov, Adrian Alui Gheorghe, Gellu Dorian, Radu Florescu, Ion Mureșan (prin Gavril Țărmure), Lucian Vasilescu, Anca Mizumschi, Paul Gorban, Marcel Mureșanu, Dumitru Brăneanu, N. Corlat, Vasile Tudor, Al. Ovidiu Vintilă, Viorica Petrovici, Liviu Popescu, Ioan Es. Pop, Carmen Steiciuc.

La definitivarea acestui text aflu că organizatoarea de excepție a acestui festival-concurs care poartă numele lui N. Labiș, ajuns la a 44-a ediție, poeta Carmen Veronica Steiciuc, a fost aleasă președinte al Societății Scriitorilor Bucovineni și, automat, director al revistei *Bucovina literară*.

Liviu Ioan Stoiciu

N-are nicio șansă să fie detronat, Festivalul național de poezie N. Labiș a ajuns la a 44-a ediție – de necrezut, din 1969, fără întrerupere, el a fost reactivat anual cu succes. Care o fi secretul lui? E un spirit al locului care întreține cultul lui N. Labiș (o valoare literară a perioadei proletcultiste de la noi, indiscutabil).
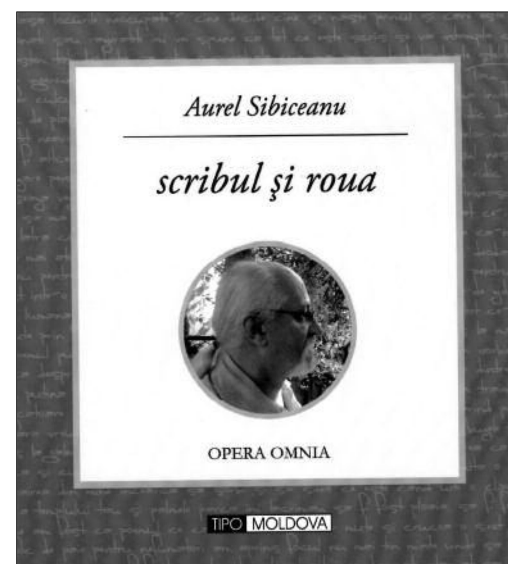
„Scribul și roua" – de Aurel Sibiceanu

În cadrul unui proiect literar, susținut de Universitatea „Petre Andrei" din Iași, la editura Tipo Moldova, de curând a apărut prima antologie de autor a poetului Aurel Sibiceanu, în Colecția Opera Omnia - poezie contemporană. Antologia reunește mai bine de o sută de poeme, selectate minuțios din cărțile publicate de-a lungul timpului. Redăm câteva opinii critice, semnate de Marian Barbu și Mircea Bârsilă.

„Căutând „subțirele drum de lumină" și stăpânind și mijloacele stilistice, Aurel Sibiceanu este indiscutabil un poet „vechi", vâslind pieziș și în contracurent cu poezia congenerilor." (Marian Barbu)

„Prin cultul pentru formă și prin universul poetic insolit, Aurel Sibiceanu aduce în noua poezie o notă originală și avertizează că poezia, adevărata poezie se va fi aflând în altă parte decât acolo unde o caută acei critici literari entuziasmați de cărțile unor tineri autori, despre care nu putem afirma cu mâna pe inimă că ar fi într-adevăr poeți. Lirica de dragoste își asociază un sentiment al crepusculului, o tristețe care are în sine un „ce" neînțeles și care este dublată de un nesaț de sine însăși al ființei. (…) Aurel Sibiceanu are curajul de a opta pentru re-sacralizarea poeziei și înțelepciunea de a nu se lăsa ispitit de poezia „la modă" pe care cei mai mulți, în pofida structurii lor lăuntrice, o îmbrățișează, îmbătați de gândul succesului imediat." (Mircea Bârsilă - *Curajul de a fi singular*)

LECTOR

litere

In memoriam

Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj, anunţă cu durere încetarea din viaţă, la 22 octombrie, a poetului, prozatorului şi editorului **Ion Vădan**.

Născut la 1 octombrie 1949 în localitatea Gelu, judeţul Satu Mare, a absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii Babeş-Bolyai Cluj (1973). Debut absolut în *Drapelul roşu*, 1967. Debut editorial în volumul colectiv *Popas între poeţii tineri*, 1975. Fondator al revistei „Pleiade" (1990) şi membru-fondator al revistei „Poesis", a condus, în ultimii ani, Editura Dacia, respectiv Dacia XXI. Pentru opera sa (amintim volumele *Borgum centenarium*, 1983; *Izvor regăsit*, 1988; *Laudă pământului*, 1990; *O trăsură cu pitici*, 1992; *Litera T*, 1996; *Don Juan în provincie*, 1996; *Iarba magnetică*, 1997; *Fuga din urbe*, 1997; *Elegii din cariera de marmură*, 1998; *Lupta cu îngerul,* 1999; *Scrisori către Edith Södergran,* 2 vol., 2000; *Week-end în infern*, 2000; *Elegii din Nordburg*, 2001; *O poveste cu pictori*, 2005; *Noapte cu Fernando Pessoa*, 2011 etc.) a fost răsplătit cu Premiul pentru proză al revistei *Tribuna*, Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Laurenţiu Ulici scria despre el: „Martor cândva al unei realităţi preexistente, pe care se străduia s-o ia drept decor semnificativ pentru propriile-i *ieşiri* afective sau reflexive, Ion Vădan a descoperit, însuşindu-şi-o treptat, *Arta* de a-şi construi, din cuvinte, realitatea care să-l încapă şi în care calitatea de martor să cedeze locul calităţii de implicat. În fond, asta e chiar proprietatea dintâi a Poeziei"**.** O pierdere grea pentru Filiala Cluj şi pentru Uniunea Scriitorilor.

Nicolae Oprea

POETUL LITEREI "T"

Reducerea lumii obiectuale la dimensiuni meschine şi refugiul în bibliotecă sunt căi indirecte de accedere spre „edenul lăuntric". Sau modalităţi de ignorare a aparenţelor în favoarea „luminării" esenţei lucrurilor („miezul lucrurilor", în expresie proprie). De aici, accepţiunea poetului redus la condiţia umilă de imitator al naturii sau simplu scrib consemnând zelos jurnalul cotidianului, izolat în turnul său de fildeş / sau de rouă...

Spaţiul spiritual al *Echinox*-ului, modelator şi propice emulaţiei, a fost permeabil mai ales pentru poeţi, probabil datorită dublei ipostaze a coordonatorului Ion Pop de poet şi critic. În afara tinerilor poeţi din grupul întemeietor - Dinu Flămând, Ion Mircea, Adrian Popescu -, s-au format aici, în primii ani, prin *pagina cinci* de recunoaştere valorică: *Radu Ulmeanu*, *Mariana O. Bojan*, *Gavril Moldovan*, *Romea Cantemir*, *Franz Hodjak*, *Nicolae Diaconu*, *Alexandru Olar* (*Pintescu*), *Vasile Sav*, *Ion Vădan*, ultimii dintre ei trecuţi de-acum în lumea umbrelor prin datul sorţii. Cel dispărut chiar în luna în care a împlinit 63 de ani se detaşează în acest grup compact nu atât prin prolificitate (deşi se poate spune că e un poet prolific) cât prin credinţa în vocaţie şi stăruinţa în împlinirea destinului poetic, o vreme amânat. Ion Vădan vădeşte, încă de la începuturi, o mare disponibilitate spirituală, dublată de o inventivitate imagistică pe măsură. Retopind în lirica sa stiluri şi maniere felurite, preluate în cunoştinţă de cauză, el reuşeşte, cu timpul, să-şi edifice un discurs particular, în regimul sentimentalismului autocenzurat (transformând elegia în meditaţie pe urmele lui Nichita Stănescu) şi al livrescului controlat (prin luciditate creatoare). Aş spune că în cazul lui Ion Vădan eul empiric se metamorfozează într-un eu liric *proteic*. În atari circumstanţe, discursul poetului e unul nefericit, dominat de perspectiva infernului (o retrospectivă se intitulează chiar aşa, *Week-end în infern*) şi de viziuni escatologice, în registrul expresionist.

Făcea figură aparte în climatul studenţesc din Clujul anilor '70, în grupa noastră de Română-Italiană, prin aerul lui de risipitor sentimental şi postura de aventurier recunoscut, dincolo de disciplina universitară. Ion Vădan a fost şi el – ca mulţi alţi congeneri răzleţiţi prin provincii – un optzecist întârziat, fiindcă debutează editorial abia în 1983 (după ce a fost inclus într-o carte colectivă promiţătoare alcătuită de Victor Felea în 1975, *Popas între poeţii tineri*). E de înţeles, în asemenea împrejurări, pofta recuperatoare a poetului, totuşi, prolific, care reuneşte în antologia de autor a colecţiei „Generaţia 80" de la Editura Vinea aproape toate poemele din cele nouă volume publicate mai ales după '89, renunţând la criteriul selecţiei. Primul său gest reparator constă în restabilirea titlului iniţial al volumului de debut – cenzurat la vremea respectivă – *Scrisori către Edith Södergran*, care devine şi titlul unei masive antologii în două volume. Un titlu şocant (şi conspirativ), într-adevăr, menit să insinueze condiţia dramatică a scriitorului din acel timp coercitiv în analogie cu destinul tragic al poetei suedeze care a trăit în afara patriei şi nu s-a bucurat de recunoaşterea valorii în meteorica ei existenţă. De altfel, poeta suedezo-finlandeză este evocată admirabil într-un poem elegiac, *Nu sunt prinţul de ceară plutind peste Karelia*.

Motivul comun al *eşecului*, un eşec anihilat oarecum prin credinţa în gloria postumă, devine stăruitor în poemele lui Ion Vădan. Poetul se plasează aievea „la marginea Utopiei" şi întreţine visul compensatoriu al „elegiei de aur": *Unde e gloria sămânţa rară a Utopiei / edenul verbelor sacre / spaţiul fără de moarte / glasul făgăduit: // numai purulenţa lascivă a melancoliei / ţipătul fără ferestre…*(*Elegia de aur*). Melancolia ca stare funciară a eului poetic predispus spre confesiune este, însă, o melancolie neagră, anxioasă. Privirea liricului captează astfel imaginile crepusculare ale universului exterior/interior („burguri crepusculare"/ „crepusculul crud al filosofiei"). Eludarea realităţii produce un gen de *bovarism* (marcat în titlul unui poem) care vizează posesia unei para-realităţi textuale, pe care aş denumi-o cu metafora poetului: „opera integrală a melancoliei". Ceea ce îl apropie pe autorul *Scrisorilor* mai degrabă de Georg Trakl şi, în genere, de poeţii expresionişti „vizionari ai amurgului". (Sintagma „jelania mierlelor" evocă explicit „tânguirea mierlei" trakliene). *Litota este casa mea* – nu e un vers aleatoriu, ci indică instituirea unui sistem poetic întemeiat pe categorii negative: privighetoarea care „nu cântă", „cerul negativ", „retorica fără melancolie" etc. Reducerea lumii obiectuale la dimensiuni meschine şi refugiul în bibliotecă sunt căi indirecte de accedere spre „edenul lăuntric". Sau modalităţi de ignorare a aparenţelor în favoarea „luminării" esenţei lucrurilor („miezul lucrurilor", în expresie proprie). De aici, accepţiunea poetului redus la condiţia umilă de imitator al naturii sau simplu scrib consemnând zelos jurnalul cotidianului, izolat în turnul său de fildeş / sau de rouă: *Poet anonim / scriind pe guşile porumbeilor din piaţă / o emanaţie de tristeţe a urbei / flaşnetar prăpădit / clovn răpciugos printre oglinzile salonului / visezi un turn înalt / (din rouă) / din care să te arunci / în asfaltul încet / plin de ţipete…*

Dublul subiectului liric, *scribul* se arată fascinat de logos, dar nu-şi poate reprima scepticismul faţă de forţa transfiguratoare a limbajului: *Eu nu sunt sosia ci scribul / singurul om care mor otrăvit de cuvinte / de puterea lor mincinoasă…* Poetul-cărturar, dar rebel, adaptează în fond condiţia arhaicului scrib – „orbecăind prin utopiile degradate-ale urbei" - la exigenţele citadinismului. *Eu sunt un bărbat al oraşului / nu mă interesează elegiile patriarhale / trupul meu e răstignit pe crucea betonului* - declară *poetul urbei*, beneficiind de o percepţie bivalentă alternativă asupra timpului, în funcţie de ipostazele adoptate. El se regăseşte în ipostaza lui Orfeu îmblânzind elementele sau a truverului medieval cântând iubirea, dar luciditatea îl obligă să se replieze în postura poetului citadin care îşi proiectează biografia în text. O dată se complace în „contemplaţia scribului", altădată e convins că „nu mai e timp pentru contemplaţie"; sau întreţine starea morbidă de singurătate, dar îşi propune să scrie „un memoriu împotriva singurătăţii". Fenomenul duplicităţii se naşte din conştiinţa livrescului sau, altfel spus, din convingerea că spiritul bibliotecii se află în permanentă dispută cu realitatea obsedantă („îmbătrânim în bibliotecă / obsedaţi de real"). Palimpsestele scribului sunt răzuite aievea de scrierea veche spre a fi înlocuită cu textul modern. Şi registrul poetic alternează, în raport cu scindarea eului, de la elegiac sau imnic la tonul ironic şi sarcastic pe alocuri.

Spaţiul adecvat unor asemenea schimbări bruşte ale măştilor poetice devine *Provincia* ca teritoriu al utopiei şi al ieşirii din timp, un fel de *axis mundi* a universului poetic: *Oh, fără limite / este dumnezeiasca Provincie. // Aici simţi teribila singurătate a Universului / ca pe un viciu / printre pâlcuri de case cu porticuri de gresie*. Personajul emblematic al acestui univers devine Don Juan, celălalt dublu al eului poetic. Un Don Juan, şi el, cu conştiinţa scindată, oscilând între statutul său simbolic de seducător şi renegarea condiţiei sub obsesia textului („Marea Carte"). *Don Juan în Provincie* este, pe de o parte, exponentul kitsch-ului, menit unui „destin minor": *Putred Orfeu Don Juan / descriind o realitate vulgară*. Dar îşi pierde identitatea convenţională pe măsură ce poetul remodelează mitul donjuanic (*Anti Don Juan* se intitulează un poem), se dezice de rolul său desuet şi se retrage în cuvinte - ca un Don Juan „de hârtie" -, transformându-se în vajnic căutător al absolutului: *Ai tânjit Elegia de Aur / verbul pur picurând peste răni untdelemn / muzica transparentă a visului /…/ Scindat între două căderi / secvenţe de infern ruinat / te retragi în cuvinte / în subterana din ele / adio…*

În direcţia regândirii miturilor şi a motivelor de factură cărturărească, Ion Vădan promovează un particular simbolism conceptual, nu lipsit de rigiditate. O serie de poeme are titluri, la prima vedere, redundante: *Bovarism, Antropomorfism, Bildungsroman, Spaţiul poemului, Conspect, Excursii în labirint, Disertaţii despre etica fricii, Hibernare semantică, Arheologie semantică, Singurătatea fisurii, Transpuneri psihologice* ş.a. Ceea ce reprezintă o tentativă temerară de a conferi permeabilitate conceptelor, irigându-le cu valuri de lirism. Aparent antiliric, demersul poetului vizează, în fapt, liricizarea abstractelor. Exemplul elocvent îl constituie ciclul omogen *Litera T*, publicat în volum abia în 1995, datând însă din anii debutului la *Echinox.* Asimilând sugestia unui poet cu influenţă modelatoare, Emil Botta (inserată în motto: *Fiţi atenţi cu litera T, / cu înţelesu-i profund, / cu fragila-i structură*), Ion Vădan redescoperă, pe măsura edificării discursului, toate valenţele simbolice ale semnului grafic. El excelează astfel în definiţii aforistice, cu încărcătură lirică. Litera T este, în primul rând, simbolul crucificării („tu să-mi fii cruce de-a pururi") şi pom al cunoaşterii; apoi: „Timp fără limite", „tăbăcărie a scribilor", „cuşcă desfăcută", „încovoiată de roade semantice", „litania vieţii" sau „indicator mincinos al căinţei", „fiica zilnicului Thanatos", „Thalassa mea cenuşie", „Transilvania" („Din lemnul tău sfânt ne-am născut literă T / Transilvania") etc. Cu inventivitate debordantă, poetul din Nord, venit din acelaşi areal cu George Vulturescu, edifică un discurs saturat de livresc, în care, însă, livrescul pare contaminat şi ascuns sub firesc. Antilirismul cultivat în limitele unei conduite jucate – în ipostaza de *poeta ludens* – maschează în fond natura funciar romantică a poetului, un neoromantic racordat paradoxal la poetica optzecistă.

N. Oprea

lector

Al. Cistelecan

Iluzii de intelectual

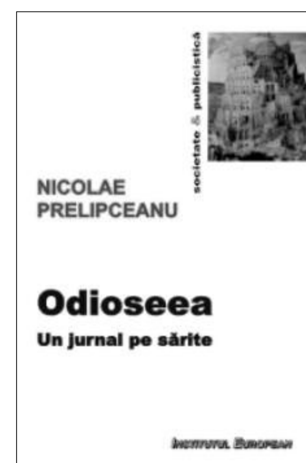

Dintre scriitorii (mulți) care s-au pus pe gazetărie îndată după '89, Nicolae Prelipceanu e dintre puținii care au dovedit și tenacitate. Măcar că nu l-am văzut (la teveuri) printre „analiștii consacrați" (și nu mă mir), ceea ce face el în publicistica susținută de atâția ani ține de o școală analitică. Orice școală analitică e, de fapt, o școală critică. Nu știu dacă peste tot, dar în România această echivalență e fatală și eclatantă. Nu pentru că analiștii noștri ar fi oameni răi din fire, din cei porniți să vadă totul în negru, ci pentru că-i obligă materialul de analizat. Oricât de divers și diversificat ar fi acesta, soluția „neagră", deprimantă, e aceeași. Iar materialul lui Prelipceanu e tot atât de divers pe cât e de diversă actualitatea românească. Toate articolele strânse în *Odioseea* – titlu ce îmbină *Odiseea* cu *odios*, după cum ne explică - (**Institutul European,** Iași, 2011) pornesc de la contrete imediate și sunt reacții la agenda socială, politică și culturală (mai puțin) a zilei. Ca mai toți scriitorii intrați în vârtejul gazetăriei (afară de cei care au sfârșit ca zilieri de partid sau imnografi de președinte), și Nicolae Prelipceanu nutrește o iluzie iluministă și moralistă. Are un rest de pașoptism, e un *meliorist* pe care nu-l mulțumește fatalitatea și, firește, nu-l încântă – oricâtă metafizică ar avea – apatia. Nu acceptă resemnarea în solidaritate sau solidaritatea în resemnare, așa cum, mai filosofic, o accepta Stănescu atunci când îi spunea: „dacă țara mea pute, put și eu cu ea, bătrâne" (p. 196). Din contră, el crede că „dacă țara ta pute, faci tot ce poți ca să o mai speli puțin, să o mai parfumezi, să o faci mai suportabilă de către nasurile celelalte, de alături sau de mai departe" (idem). Iluzia „spălatului" și „parfumatului" e dintre cele ale intelectualului misionar, încă sensibil la starea țării și a oamenilor ei. Dar e chiar iluzia care-l va duce pe intelectual – și pe Prelipceanu numaidecât – la exasperare. Toată pedagogia pe care o exersează e, de fapt, fără rezultate și fără ecou: lucrurile, moravurile rămân cum au fost (de nu cumva au luat-o și mai hotărât la vale). Nu-i de mirare că după atâta gratuitate a acțiunii critice îl găsim exclamând în disperare de cauză: „de ce îi tot păstrăm noi pe politicienii ăștia în funcțiile cheie ale statului" (p. 275). Firește, e o exasperare retorică, știe și Prelipceanu de ce-i păstrăm, dar subtextul exasperării e cu adevărat grav întrucât el atinge criteriile de selecție și electiune, dacă nu cumva chiar întreg bazinul de unde putem alege. Cum se face oare că alegem același fel de oameni? Sau ce mecanism îi face pe toți (cam) la fel, chiar dacă mulți pornesc cu certificat de oameni buni? Nu cumva acest mecanism de omogenizare chiar are ceva metafizic? Sper să nu, căci altminteri obsesia „schimbării clasei politice", care bântuie prin *media*, ar fi doar nevroză gratuită. Așa măcar ar putea rămâne în regimul iluziilor.

Prelipceanu ar vrea însă guvernanți care, bunăoară, să nu lase „la o parte milioanele de oameni" pentru a se preocupa „de consolidarea sistemului bancar" (e un citat din fostul ministru Vlădescu, p. 369) – desigur, pe spatele celor lăsați la o parte. Față cu asemenea cinism, nu departe de cel ce a dus la înființarea lagărelor, el exclamă siderat: „Dar, domnilor, pentru cine sunt băncile și sistemul bancar create, pentru cine sunteți aleși de milioane de oameni?!" Iluzia democratică a lui Prelipceanu e că au fost aleși chiar pentru acele „milioane" de care tehnocratul propunea să se facă abstracție. Și de care sigur a făcut. Pervertirea mecanismelor democratice și a instituțiilor inventate în folosul oamenilor îl duce pe Prelipceanu în pragul exasperării „nihiliste" (sau „leniniste"?). E de așteptat, așadar, să-l vedem întrebându-se, radical, „ce e, în fond, acest stat și cui folosește el, din moment ce lor (oamenilor, n.n.) le dăunează" (p. 349). Concluzia e că statul folosește unor „supercetățeni, cu drepturi inegale față de plătitorii de rând" (p. 351). Asta e singura lui justificare (asta la supărare, firește, dar observația pare destul de acoperită). Cu rezerve încăpățânate de idealism, Prelipceanu nu ezită să folosească vorbe ieșite din modă, concepte – ca să zic așa – anacronice, întrebându-se „Ce-i patria?". Răspunsul pe care și-l dă (măcar că Prelipceanu nu-i un patetic; stilul lui e colocvial, cu volte de umor, ironic, trașant și direct) e de o exasperare dureroasă: „patria e o groapă de gunoaie în care sunt siliți să se chinuiască foarte mulți oameni nevinovați, prea legați de teritoriul unde s-au născut sau prea bătrâni sau fără înzestrările speciale care i-ar recomanda unei grabnice și definitive emigrări" (p. 303). Aici l-au dus pe Prelipceanu iluziile lui de intelectual legat de soarta amărăștenilor.

Oricâtă deprimare l-ar cuprinde, el știe însă că soluția nu poate fi decât tot politică. De aceea și tratează de utopii și contra-sensuri poziția celor „care s-au săturat de politică și de politicieni" (p. 243), propunând alternative cel puțin naive, de nu de-a binelea caraghioase în ineficiența lor. Nu se poate ieși din actul politic (și are toată dreptatea), nu există atitudine fără semnificație și sens politic. Tocmai de aceea una dintre liniile de insistență ale articolelor e critica (educația) clasei politice. Firește, ceea ce face aceasta nu doar că sare-n ochi, dar și afectează pe toată lumea. Ținta e, așadar, motivată. Dar această operație de iluminist deprimat nu exceptează restul lumii, pe alegătorii de rând, și ei supuși observației acute. Astfel, aceștia, nevoind să-și „mai amintească trecutul", suferă de un „Alzheimer liber-asumat, sau poate indus" (p. 13), o bază numai bună pentru a fi transformați într-o simplă masă de manipulare asupra căreia fac exerciții de seducție personaje de-a dreptul grotești (*Teatru de hoțomani*). Prelipceanu face, de-a rândul articolelor, un catalog al metehnelor politice (ori doar ale politicienilor), de la nepotism și de la spiritul tribal până la procedurile rafinate de seducție ori până la cele hilare absolut (ieșitul la coasă, la dat cu mopul etc.). Tare de mentalitate, de comportament trec pe rând pe sub analitica lui acută, fie că e vorba de semne grave, fie că e vorba de unele ce par inocente. Dintre acestea, una semnificativă e „aplecarea asta contemporană spre diminutivare" (p. 34), relevantă pentru infantilizarea mentalului colectiv. Prelipceanu ar fi putut trece de la „mămici" și „bebeluși" la prenumele diminutivate folosite cu vocație spontană (de pildă, la fotbal, „generalul Puiu", „regele Gică", împerecheri de tot hazul, relevante și pentru prestigiul „instituțiilor" combinate astfel). Se poate face o adevărată psihanaliză pe aceste apucături de alint infantilizant, dar desigur că articolul abia enunță problema. Nu de altă relevanță (deși sună mult mai grotesc) e și obiceiul aplauzelor funerare (*Aplauze la groapa deschisă*), semn că moartea și ceremoniile ei au ajuns un simplu *performance*. Prelipceanu nu-i, desigur, Baudrillard, dar o mică enciclopedie de semne ale postmodernității grotești se strânge în paginile sale; o mică fenomenologie românească a acesteia prinde aici consistența unei schițe. Iluminismul lui Prelipceanu nu va fi dus, probabil, la nimic (decât la propria exasperare); analitica sa e însă acută, aplicată, corectă. Și, peste toate, compasională. Nu-i fără inimă, cum văd că se-ntâmplă, tot mai des în ultima vreme, printre scriitori, tot mai lehămetisiți de prostime. De n-ar suna aiurea, mai că s-ar cuveni reactualizat (ca morală, nu ca estetică) unul dintre comandamentele lui Ibrăileanu: măcar să nu rânjească atunci când vorbesc de năpăstuiți, dacă tot nu pot fi cu inima lângă ei. Suntem, totuși, creștini de ceva vreme, măcar minimal.

Cu rezerve încăpățânate de idealism, Prelipceanu nu ezită să folosească vorbe ieșite din modă, concepte – ca să zic așa – anacronice, întrebându-se „Ce-i patria?". Răspunsul pe care și-l dă ... e de o exasperare dureroasă...

Anca Barbu şi al patrulea roman

Într-un cadru festiv, al Sălii *Liviu Ciulei* a Teatrului „Al. Davila", din Piteşti, în prezenţa prietenilor din copilărie, de la şcoala generală, liceu, facultate, serviciu, profesoara Anca Barbu şi-a lansat cel de-al patrulea volum, *Ciorba noastră cea de toate zilele*.

După *Arc în timp*, *Drumul spre mine* şi *Dincolo de micul paradis*, autoarea aduce în faţa cititorilor un roman poliţist pe care l-a gândit timp de doi ani şi l-a publicat într-o zi! După uciderea redactorului-şef al unei publicaţii locale se derulează ancheta, care, pentru scriitoare, este un pretext pentru reflectarea unor aspecte din viaţa urbei, a instituţiilor şi a reprezentanţilor acestora. Replica de pe copertă sintetizează universul societăţii în care trăieşte personajul, titlul fiind o metaforă, ciorba reprezentând mizeria vieţii de toate zilele.

La evenimentul din 24 octombrie a.c. au participat toate generaţiile, de la un copil de un an până la veteranul de 92 de ani, scriitorul Mihail Ghiţescu. Lume multă şi bună, scriitori, profesori universitari, directori de instituţii de cultură, de publicaţii locale, ambianţă plăcută, întregită de exemplificarea actriţei Daniela Butuşină.

Dacă celelalte volume au fost dedicate copiilor, părinţilor, soţului, *Ciorba noastră cea de toate zilele* este dăruit nepoţilor, „cu speranţa că vor creşte şi trăi într-o lume în care nimic din cele scrise în acest roman nu va fi vreodată realitate". Deie Domnul să se întâmple aşa!

MIHAELA FULGEANU MATEI

Nicolae OPREA

Salcâmul lui Preda

Ziua de 18 octombrie din programul Festivalului național de literatură „Marin Preda” a cuprins o descindere în satul scriitorului, înfăptuită sub semnul redescoperirii modelelor tipologice și a locurilor transfigurate în romanele sale, îndrumați de entuziaștii organizatori Timotei Stuparu și Stan V. Cristea, ultimul fiind un istoric literar pasionat fără margini de biografia și opera prozatorului care a inscripționat Teleormanul pe harta literaturii de anvergură universală. Am căutat degeaba – convins totuși de utopie - locul magic sau urma salcâmului protector tăiat de Tudor Călărașu / alias Ilie Moromete cu vreo șapte decenii în urmă spre a-și salva armonia familială. Se vede că sentimentul generator al tânărului prozator cu privirea limpede de odinioară este irepetabil. Cred că Sorin Preda are dreptate când își intitulează inspirat cartea sa de incursiune pe urmele eroilor (reali sau închipuiți): „Moromeții – Ultimul capitol”.

Din această perspectivă simbolică, tăierea salcâmului prevestește disoluția lumii armonice a ruralității verificate în sedimentarea „timpului răbdător”. Semnificația faptei intempestive este vag reliefată în schiță prin reacția țăranului în fața mirării colective. În prima variantă, finalul este de-a dreptul abrupt. Copleșit de întrebările vecinilor și soției, el își camuflează cu greu propria descumpănire...

Prima variantă a *Salcâmului*, sub forma unei schițe, a fost publicată de Marin Preda în ziarul *Timpul* (nr. 1853 din 7 iulie 1942), în pagina literară „Popasuri”, tutelată de Miron Radu Paraschivescu. Semnificația simbolică a salcâmului nu i-a fost clară de la început, după cum mărturisește în *Viața ca o pradă*. Schița *Salcâmul* nici nu a fost inclusă în volumul de debut, *Întâlnirea din Pământuri*. Abia după 1948, în momentul când își propune să scrie un roman despre țărani, își amintește de această schiță: „Un punct luminos păstram doar pentru o schiță intitulată *Salcâmul*, apărută în *Timpul*, dar neinclusă în volumul de debut. De ce? Ce era cu schița asta de o lăsasem deoparte? Nu-mi mai plăcuse? Dimpotrivă, consideram că era lucrul cel mai inspirat pe care îl scrisesem…” (*Viața ca o pradă*, ed. 1977, p. 67). Trăiește, în acel moment, revelația că proza din 1942 reprezenta un secret care nu trebuie dezvăluit: „Era secretul meu. Că apăruse în *Timpul* trebuia, debutam, dar salcâmul acela trebuia ferit, era ceva de preț, intim, care putea fi ucis într-o carte de nuvele. Și acum deodată mi-am dat seama de ce. Acest salcâm doborât era singura întâmplare din ceea ce scrisesem la douăzeci de ani care avea legătură adâncă, neștearsă, cu familia mea.” (p. 343). Salcâmul devine în felul acesta un „cod” simbolic pentru viitorul romancier care se pregătea să scrie *Moromeții*: „*Salcâmul* era însă un cod care nu trebuia divulgat. Scena cu doborârea lui îmi apărea acum ca o poartă pe care dacă știam s-o deschid intram pe un teritoriu în care trăia o lume miraculoasă pe care o cunoșteam și pe care o puteam povesti.” (p. 344).

A doua variantă a *Salcâmului* a fost publicată în *Revista literară*, nr. 5/ 16 martie 1947. Deși universul epic se menține același ca în schiță, această variantă dezvoltă subiectul într-o formulă mai apropiată de scena din roman. Evenimentul este același: tăierea unui salcâm falnic care străjuia grădina familiei Călărașu. Semnificativ este faptul că în această schiță Marin Preda divulgă, fără premeditare, identitatea prototipului real: Tudor Călărașu era numele tatălui său iar Pațanghel, porecla. În felul acesta, structura personajului este pe cale să se împlinească. Episodul tăierii salcâmului va constitui cheia romanului, dar eroul schiței pare un pupil al lui Ilie Moromete: este lipsit de umor și ironie, deși chinuit de remușcări și gânduri nelămurite.

Ascendentul ultimei forme a *Salcâmului* rezultă și din poezia intrinsecă a descrierii: „Cerul era spuză de stele și găina începuse să apară. Se uitară unul la altul fără să vorbească și un timp omul măsură de sus în jos salcâmul falnic. Se întâmplă un lucru ciudat în clipa în care amândoi strânseră săcurile în mâini și se apropiară de tulpina groasă dinaintea lor: un cocoș pâlpâi repede și cântă prelung, dar nu-i răspunse nimeni. Câtva timp omul parcă se zăpăci, apoi deodată începu să se învârtească de jur împrejurul copacului, cu iuțeală, aproape repezit și băiatul îi ascultă glasul aproape străin, un mormăit care întreba și răspundea cu o furie care din nou îl înfurie pe băiat…” (în *Revista literară*, 1947, nr. 5, p. 7). Și mai departe: „Cei doi parcă încălecaseră pe tulpina lui și, lipiți de ea, spintecau cu săcurile întunericul, încrucișând forme ciudate și iuți, de vietăți întunecoase și mute. Loviturile se urmăreau, se apropiau, se îndepărtau împleticindu-se, se ridicau izbind pământul și își amestecau departe icnirea înfundată cu răsuflul celor doi oameni. Dealungul văii unde viroaga grădinii spinteca trupurile pomilor într-un fund îndepărtat și negru, aripile nopții duceau răbufniturile scurte ale loviturilor, împrăștiindu-se până se topeau ca înghițite de întuneric, departe de coviltirul nemișcat și înalt al salcâmului.”

Încărcătura simbolică era previzibilă din schiță / povestire, dar prin simpla juxtapunere a pasajelor corespondente se poate observa că, în roman, simbolul apare decantat și se concretizează, prin trimiterea directă la universul referențial angajat în această „tragedie anonimă”: „La început încet, salcâmul căzu cu o iuțeală neașteptată și îmbrățișă grădina ca un uriaș. Văile clocoteau și câinii începuseră să latre. Parcă se prăbușise cerul și grădina rămăsese mică, năpădită de aer și de lumină.” Ultima frază, parcă expediată, va primi amploarea cuvenită în *Moromeții*: „Salcâmul tăiat străjuia însă prin înălțimea și coroana lui stufoasă toată partea aceea a satului; acum totul se făcuse mic. Grădina, caii, Moromete însuși, arătau bicisnici. Cerul deschis și câmpia năpădeau împrejurimile.” (*Moromeții*, I, Ediția a V-a, 1977, p. 73)

Simbolistica salcâmului este, cum remarca Mircea Zaciu, plurivalentă: „Arborele are în simbolica tuturor mitologiilor sensuri plurivalente: semn al științei, forței și vieții; al creșterii și verticalității, al legăturii între lumea chtoniană și uraniană etc. El poate fi strămoșul mitic al tribului, sau stâlpul de susținere al casei, confundabil deci cu simbolul Tatălui însuși. A-l tăia – echivalență a „sacrificiului” – semnifică (în tradiția extrem-asiată), suprimarea relației cu cerul, provocarea dezastrului (secetei) și, dimpotrivă, în alte zone arhaice, doborârea arborelui descătușează energiile, prosperitatea, fertilitatea.” (*Revoltă și creație*, în *România literară*, nr. 25/1977, p. 4). În proza lui Marin Preda, tăierea salcâmului anunță destrămarea formelor tradițional-țărănești. Semnificația sacrificiului este mai puțin reliefată în proza scurtă decât în roman prin reacția de descumpănire a lui Tudor Călărașu sau Ilie Moromete.

În simbolistica universală, salcâmul ai cărui spini sunt folosiți în coroana lui Isus Hristos, este *simbolul renașterii și nemuririi*: „Chivotul legii este făcut din lemn de salcâm poleit cu aur. Coroana de spini a lui Hristos era împletită din spini de salcâmi. În sfârșit, în cadrul ritualului masonic, se așază o ramură de salcâm peste pânza în care este îmbrăcat recipiendarul, ca să fie astfel amintită ramura care a fost sădită pe mormântul lui Hiram. Aceste câteva obiceiuri arată că, în gândirea iudeo-creștină, acest arbust cu lemn tare, care aproape nu putrezește, cu spini de temut și de culoarea laptelui și a sângelui, este un simbol solar al renașterii și nemuririi.” Reprezintă, de asemenea, ideea de *cunoaștere a lucrurilor secrete*: „Simbolul salcâmului comunică deci ideea de inițiere și de cunoaștere a lucrurilor secrete.” În toate culturile și civilizațiile, „salcâmul este legat de valorile religioase, ca un fel de suport divin, cu o înfățișare solară și triumfătoare” (Cf. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, 1995).

Din această perspectivă simbolică, tăierea salcâmului prevestește disoluția lumii armonice a ruralității verificate în sedimentarea „timpului răbdător”. Semnificația faptei intempestive este vag reliefată în schiță prin reacția țăranului în fața mirării colective. În prima variantă, finalul este de-a dreptul abrupt. Copleșit de întrebările vecinilor și soției, el își camuflează cu greu propria descumpănire: „Omul rămăsese descumpănit cu ochii în golul din bolta cerului. Nici nu s-așteptase. Simți că-l cuprinde o teamă rea, un fel de înfiorare, se încruntă și se pomeni răstindu-se: - Ce dracu aveți, mă, ați înnebunit?” (*Salcâmul*, în *Timpul*, 1942).

Sfârșitul variantei din 1947 este asemănător, dar cu accentul ceva mai apăsat pe dezorientarea lui Călărașu: „A simțit că-l cuprinde o teamă rea, un fel de înfiorare, ca și când toți acei care îl înconjuraseră și-l pironeau l-ar fi prins furând ori omorând pe cineva. Făcu câțiva pași și strânse securea în mâini, luând vorba din gura vecinului:

- Ce e, mă, ce vreți? Ce căutați aici?…

Toți vrură să vorbească numaidecât, dar trecu o clipă și nimeni nu deschise gura. Omul se încruntă și iarăși merse:

- Ce e, mă, ce vreți?

Apoi deodată, fără să mai aștepte ca cineva să-i răspundă, se învârti printre oameni și ridicând mâinile în sus, aruncă securea peste trupul întins al copacului doborât, se răsti iar, cu toată puterea glasului, aproape țipând:

- Ce dracu aveți mă. Ce este? Ați înnebunit?!…”

Se poate remarca ușor că prozatorul notează deocamdată gesturile instinctuale ale eroului său. Chiar dacă îi acordă (mai puțin evident) un statut aparte față de celelalte personaje ale povestirii, nu-i descoperise *spiritualitatea*. Pentru erou însuși, tăierea salcâmului nu părea să fie imperios necesară sau fusese făcută din necesități arbitrare. Dezorientarea manifestată violent și patetic în *Salcâmul* nu va mai fi caracteristică personajului romanesc. Moromete anticipează reacția vecinilor și a familiei, întâmpinând-o, astfel, printr-o tăcere semnificativă sau cu vorba în doi peri. Nu pare deloc descumpănit și, cunoscând următorul demers, se îndreaptă hotărât spre curtea lui Tudor Bălosu, cumpărătorul copacului doborât.

Romancierul nu lasă enigma nedezlegată, cum se întâmplase în proza scurtă, conștient că se cerea neapărat explicată ca să reveleze sensul exact al acțiunii viitoare: „Se pare că nimeni nu înțelegea că hotărându-se în sfârșit plecarea lui Achim la București însemna că trebuia să se facă celor trei pe plac până la capăt, să nu se mai atingă nimeni de oi și cum altceva n-aveau ce vinde, salcâmul trebuia tăiat. Mai ciudat era că nici cei trei (Paraschiv, Nilă și Achim; *n.N.O.*) în cauză nu înțelegeau; încât răspunsul lui Moromete că a tăiat salcâmul să se mire proștii nu era o batjocură întâmplătoare la adresa fiilor.” (*Moromeții,* I, p.74). Poate că și diferența specifică dintre speciile epice constituie temeiul completării efectuate din unghiul prozatorului omniscient și omniprezent. Într-o scurtă schiță, conform uzanțelor, simbolul trebuie mai degrabă ascuns decât revelat spre a-i acorda statut independent speciei. În roman, însă, substratul simbolic își eliberează sensul revendicat de contextul acțiunilor viitoare ale eroului. Reproducerea nudă a evenimentului, fără aportul explicativ al creatorului, ar fi diminuat în bună măsură semnificația povestirii.

Schița din 1947 este însoțită de o prezentare în șapou, nesemnată, dar purtând pecetea lui M. R. Paraschivescu: „Universul lui țărănesc e înfățișat sub alte accente decât cel din proza lui Mihail Sadoveanu sau a lui Cezar Petrescu. E o viziune aproape poetică, prin care tânărul scriitor surprinde minunea vieții în cele mai cotidiene și cenușii dintre aparențele ei, tulburat și adânc înrădăcinate în ea, urmărind-o cu o ascuțime de intuiție și povestind-o în tot ce zvâcnitura ei are mai misterios, mai profund uman și dramatic; și toate acestea, cu mijloace de o clasică simplitate, așa cum a învățat de la Gorki sau Jack London.” (*Salcâmul*, loc.cit.). Observația este îndreptățită. În stadiul prozei scurte prozatorul încearcă să realizeze o viziune poetică asupra universului rural, insistând pe comportamentul personajelor și ritualul povestirii cu suport moral. Totuși, mijloacele specifice de expresie nu se subordonează perfect acestei viziuni, fiindcă analiza psihologică nu este subiectivă, întemeindu-se cu precădere pe înregistrarea mecanică și fidelă a conduitei tipice, în direcția comporatamentismului, și a limbajului frust țărănesc.

studii

Adrian Alui Gheorghe

Nu te chem, nu te caut, nu îţi vorbesc

Cuvintele sunt bolnave trec galeşe
de la un om la altul par să sufere
de un rău care le subţie vigoarea

nu comunică aproape nimic: pur şi
simplu sunt prezente într-un peisaj
în care până şi pietrele par abstracte

poate că au viermi cuvintele, când
vorbeşti, când le treci de la tine la
cel de alături se simte o încordare
de parcă spinările lor s-ar îndrepta
după o grea umilinţă

cum şi nourii într-o dimineaţă
în loc să lase picuri de apă
au lăsat viermişori
care au fost hăpăiţi de porumbei
(s-a scris şi în ziar, porumbeii au fost
împuşcaţi, mai apoi,
irealitatea devenise dramatică);

eu le descriu cum de dragul dragostei
mi-am schimbat toate planurile
în viaţa asta
care ar fi arătat poate altfel

ele îmi traduc fără nici o jenă
că banii, da, banii
sunt bucheţelul de imortele cu care
stau sub balconul iubitei
şi afară plouă şi umbrela e spartă

ce medicamente să folosească ele,
cuvintele?

când sunt bolnave
nimic nu mai merge
până şi în faţa plutonului de execuţie
cuvântul foc
s-a lăsat răstălmăcit,
moartea devenise complicea condamnatului
fierăstrăul orizontului
tăia spărturi în cer
ca toată lumea să se refugieze
intempestiv

rostogolim cuvintele pe limbă dimineaţa
şi le simţim lehamitea
nu mai vor să spună ceva anume
nu mai vor să spună ceva în general
nu mai vor nici să trăiască la voia întâmplării
nici să refuze nu mai ştiu

precum bătrânii într-un azil
tinereţea lor este povara lor

cuvintele pot să transmită boli incurabile
microbi care să afecteze imaginaţia
să infecteze liniştea

e posibil să fi trăit prea mult în preajma
unor adevăruri care s-au alterat
răul de realitate
răul de imaginaţie
răul de viaţă

scriu cuvintele acum într-un fel de poem
dar de fapt le supun
unui control cu raze X
da, sunt bolnave,
sub ele prezentul e ca o tumoare
care atârnă (e evident)

au îmbătrânit
oriunde le adun
într-un text
parcă sunt la un azil
de cuvinte

nici memorie nu mai au
nici cuviincioase nu sunt

iar dinspre cuvinte nu venea
nicio soluţie, nicio amânare,
nicio presimţire
parcă am fi coborât, în sfârşit, pe lună
şi acum priveam cu nostalgie pământul,
îmbrăţişaţi,
oarecum înduioşaţi de irecuperabila pierdere;

nu te chem, nu te caut,
nu îţi vorbesc
poate fi periculos:
mi-am încredinţat soarta cuvintelor -
astăzi am ajuns în stradă,

iubirea mea,
dinspre magazia de lemne
am auzit tunetul,
de fapt înflorise trandafirul
dar fără paravanul cuvintelor
toate lucrurile se arată în univers
(universul nostru, se înţelege)
în nuditatea lor
greu de suportat

pe fiecare cuvânt ar trebui să scriem
ce semnifică, să nu uităm,
să explicăm în ce context a fost folosit,
să specificăm în ce proporţie
un cuvânt minte realitatea

sau să recunoaştem lucruri pe care
le-am ascuns atâta vreme
cu complicitatea cuvintelor:
fiecare cer se varsă în alt cer
fiecare izvor se varsă în alt izvor
fiecare mare se varsă într-o mare
fiecare munte a urcat un munte
fiecare trup are trup
fiecare inimă are inimă… etc.

Ştiu, e de necrezut,
dar niciun cuvânt
de pe lumea asta
nu salvează viaţa de la banalitate

şi poate că niciun cuvânt
de pe lumea cealaltă

deşi cu un deget pe apă
mă încăpăţânez să răspund
la toate scrisorile de adio
ale sinucigaşilor.

Adevărul ultim

Adevărul ultim există
cum să nu existe
toţi îl ştiu
cum să nu-l ştie

ca un cod secret
şi-l trec din priviri unul altuia
în numele lui viaţa capătă oarece logică
cei care mor
mor în numele lui
cei care trăiesc
trăiesc în numele lui.

adevărul ultim există
cum să nu existe

Cum am rezolvat criza mondială într-un moment de inspiraţie pe malul Dardanelelor

Ieri, pe malul Dardanelelor,
pe când se îngânau Europa cu Asia,
am prins peştişorul de aur
şi mi-am exprimat -
conform convenţiilor dintotdeauna stabilite -
trei dorinţe:
să prind, unul, câte unul, ah,
alţi trei peştişori de aur.

Azi am prins alţi trei
peştişori de aur şi
gândindu-mă că soarta omenirii e iarăşi, vai,
la mâna poeţilor,
mi-am exprimat
de trei ori câte trei dorinţe:
să prind de trei ori câte trei
alţi peştişori de aur...!

Deja lucrez cu teoria numerelor mari,
deja pielea oceanului tremură
de comoţie...!

Ah, vă daţi seama cum va
arăta lumea când toate mările
vor fi pline de peştişori de aur
care să îndeplinească pentru fiecare om
câte trei dorinţe?

Çanakkale (Turcia), sept. 2012

rostogolim cuvintele pe limbă dimineaţa

şi le simţim lehamitea

nu mai vor să spună ceva anume

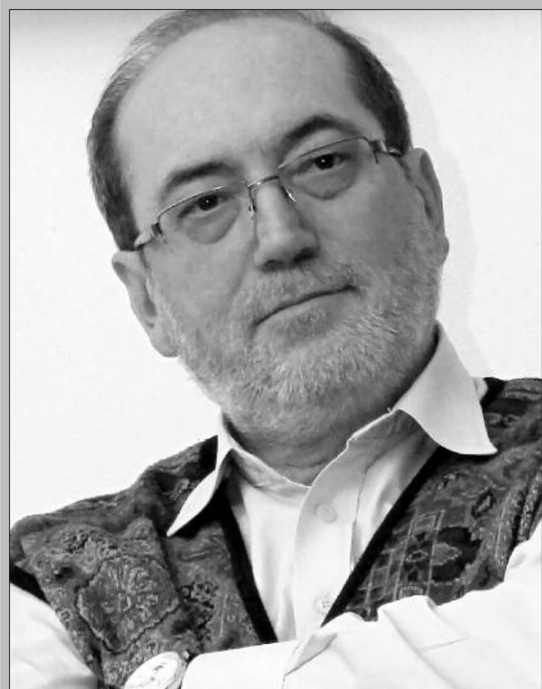
nu mai vor să spună ceva în general

nu mai vor nici să trăiască la voia întâmplării

nici să refuze nu mai ştiu

poesis

„Cultura este la fel de necesară ca lumina Soarelui”

Interviu cu Lucian Chişu

- „Am descins în Brăila, în 1961...”
- „La vârsta lecturilor de liceu... am descoperit literatura brăienilor.”
- „Prietenia este darul cel mai de preţ pe care îl putem face.”
- „... Îmi lipsea o viziune modernă asupra literaturii.”
- „Mitul scriitorului (ca şi al profesorului universitar) au fost înlocuite de cel al creatorului de modă.”
- „Este plină ţara de profesori universitari.”

...am fost elev într-o clasă în care catalogul, strigat în ordine alfabetică, cuprindea şi nume precum Ali Serhan, Borisov Iuri, Cerlente Simeon, Cherecheş Victor, Fillitis Xenia, Ohanesian Paul, Schachter Dan. Noi, românii, eram majoritari, dar ni se alăturau turci, ruşi, bulgari, greci, evrei, armeni, chiar şi italieni, situaţie ce se regăsea în aproape toate şcolile.

– Stimate domnule Lucian Chişu, pentru mine şi nu numai pentru mine, numele dumneavoastră a fost legat de Brăila, chiar dacă nu acesta este oraşul în care aţi văzut lumina zilei. O bună bucată de timp, visele, aspiraţiile, „faptele” culturale au căpătat contur, prin forţa lucrurilor, în vecinătatea marelui fluviu. În cărţile prozatorilor mai ales, apare transfigurat un ţinut fabulos, un topos inconfundabil...

Pe o hartă imaginară, Brăila are şi pentru mine un loc special, poate idealizat, însufleţit de evocările iluştrilor profesori Vasile Băncilă şi Anton Dumitriu. I-am cunoscut încă în primii mei ani de Radio şi pe N. Carandino, pe Fănuş Neagu şi Gabriel Dimisianu. Şi, întorcându-mă în timp, îmi amintesc cu emoţie de poveştile bunicii mele paterne, învăţătoarea... elevului Panait Istrati.

Ce vă leagă de acest loc care a inspirat, cum spuneam la începutul dialogului nostru, atâţia scriitori?

– Aţi amintit numele unora dintre scriitorii (reprezentanţii) de frunte ai Brăilei, din trecutul îndepărtat ori din cel proxim, fapt care face uşor distinctă *diversitatea* naturilor umane şi creative ale acestora. Aş adăuga, deşi nu avem, cu excepţia a două, trei încercări de a cuprinde personalităţile locului între filele unui Dicţionar, *densitatea* lor numerică, fiindcă, în ceea ce-i priveşte pe scriitori şi jurnalişti, ei se apropie de cifra 100. Aveţi dreptate subliniind că numitorul lor comun este Brăila, un *topos* într-adevăr fabulos, din care s-a ivit o baladă populară, prelucrată artistic de Panait Istrati şi devenită un roman european de succes. Ar merita să insist asupra intuiţiei marelui scriitor, care a sintetizat ca nimeni altul dorul nemărginit, splendoarea, misterul şi inefabilul acestui ţinut de la întâlnirea câmpiei imense a Bărăganului cu apele marelui fluviu, însă tema dialogului nostru este alta.

Înainte de a continua, fac o scurtă paranteză: locul meu de naştere este Constanţa, dar, în unele dicţionare, am fost adoptat ca brăilean. Mă voi opri, de aceea, la impresiile primei mele întâlniri cu Brăila, petrecute acum mai bine de o jumătate de secol. Memoria le păstrează învăluite de o enigmatică frumuseţe, pentru că impactul a fost mirabil, în sensul în care acest adjectiv trimite sinonimic spre semnificaţii precum *colosal*, *extraordinar*, *formidabil*, *nemaivăzut*. Mi-am desluşit aceste înţelesuri peste ani, când, vizitând Olanda, am avut, ca să spun aşa, revelaţia unora dintre ele.

Am descins în Brăila în 1961, la vârsta întâilor ani de şcoală. De cum am păşit, simţurile mi-au fost invadate de un aer cald şi plin de miresme, ceea ce mi-a dat o ciudată senzaţie euforică. Nu-mi puteam explica de unde vine, pretutindeni în jur, acel parfum specific. Peste vreo trei decenii, într-un Amsterdam invadat de turişti, cu străzile comerciale doldora de vitrine cu dulciuri şi de tarabe pline de fructe exotice, am reîntâlnit, persistent, amestecul cald-odorifer din copilărie şi abia atunci am realizat că memoria mea conservase, într-un loc secret al ei, senzaţia atmosferică de bogăţie şi bunăstare, pe care oraşul dunărean o răspândea în jurul tuturor locuitorilor săi, indiferent de starea lor socială. Am fost, poate, printre ultimii martori ai acestui belşug olfactiv.

Locuiam la ultimul etaj al unui bloc, de la ferestrele căruia mi se oferea panorama Dunării şi, în depărtare, a munţilor Măcinului, profilaţi pe linia orizontului sub forma unor nori cenuşii. Dimineaţa, din spatele lor, se ridica un soare imens, roşiatic, radiind pe luciul Dunării şi mângâind covorul verde, întreţesut de ochiurile de apă al bălţilor. Odată cu toamna, stagiunea unui alt spectacolul se derula fabulos: nori groşi de fum şi limbi apocaliptice de foc se ridicau spre înaltul cerului, însoţind, zile la rând, arderea stufărişurilor (în anii următori, sutele de hectare de stuf au devenit materie primă pentru combinatul de celuloză şi hârtie din apropierea oraşului, iar peisajului i-a luat locul *Insula mare a Brăilei*). Gândirea mea, prea puţin formată, nu percepea în termeni concreţi peisajul, ci, mai degrabă, metaforic senzorial. Participam exclusiv emoţional - cum, mai târziu, experienţa s-a repetat ascultând muzică simfonică - la grandioasa frumuseţe a ridicării lente a Soarelui pe firmament sau la măreţia, ca de ritual tragic, a dezastrului naturii. Când, dimineaţa, orizontul se colora roşiatic, profilul cădirilor dinspre Dunăre lua un aspect oriental, iar odată coborât în stradă mă fascina oralitatea saluturilor greceşti (*iassu*, pronunţat „iaso”). Obişnuinţele vestimentare ale locuitorilor erau deja stabilizate. N-am mai „prins” momentul când, în oraş, puteau fi întâlniţi turci cu fes, lipoveni aurii, hamali cu sacul în spate, chivuţe, vânzători ambulanţi de sirop, salep, bragă, baclava, roşcove, uniforme ale mateloţilor de diverse naţii, şi nici forfota pestriţă a străzilor şi portului, din care, în urmă cu un secol, porneau de patru ori pe săptămână curse navale de călători spre Istanbul. Acela a fost, probabil, apogeul oraşului în care eu descopeream, la sosire, semnele, ca să nu spun vestigiile, gloriosului trecut.

Totuşi, în continua schimbare, câte ceva se păstrase. De pildă, am fost elev într-o clasă în care catalogul, strigat în ordine alfabetică, cuprindea şi nume precum Ali Serhan, Borisov Iuri, Cerlente Simeon, Cherecheş Victor, Fillitis Xenia, Ohanesian Paul, Schachter Dan. Noi, românii, eram majoritari, dar ni se alăturau turci, ruşi, bulgari, greci, evrei, armeni, chiar şi italieni, situaţie ce se regăsea în aproape toate şcolile. Cel mai important lucru: ne aveam, toţi, ca fraţii. Între timp, grecii şi evreii au plecat, la fel turcii. Dar rămâne faptul că, timp de secole, Brăila a fost un fel de creuzet al acestor seminţii, atât de diferite prin religii şi mentalităţi, al căror liant l-a constituit prietenia bazată pe înţelegere şi respect reciproc. De altfel, cultul prieteniei se regăseşte puternic prezent în ceea ce aş numi componenta principală a spiritului brăilean. Cultul prieteniei „circulă” ca un fir de luminoasă coerenţă în literatura celor proveniţi de aici. Pare cam generalizant ceea ce afirm, dar cred în adevărul acesta, chiar dacă uneori viaţa l-a infirmat, ca de exemplu în relaţia (în timp) a lui Mihail Sebastian cu Nae Ionescu.

Peste ani, la vârsta lecturilor de liceu, bine condus de amorul patriotismului local, am descoperit literatura brăilenilor, cu trista constatare-deznodământ că toţi cei care s-au realizat artistic au părăsit urbea, obţinând consacrarea în oraşele mai mari, cu viaţa culturală puternic vascularizată de instituţii oficiale (universităţi, teatre, operă, filarmonică, edituri, reviste de cultură ş.a.m.d.). Dar ceea ce îmi pare esenţial este faptul că scriitorii brăileni au dus cu ei, *in corpore*, amintirea locurilor de baştină, sugerând în acest fel că nu le-au părăsit niciodată, sporindu-le prin artă şi cultură, ca pe un dor lăuntric, frumuseţea, misterul, inefabilul.

– Aş vrea să vorbiţi în continuare despre rolul familiei în perioada formării dumneavoastră. Am propus această temă în interviurile recente, pentru a găsi, în cazul în care ele există, acele secrete ale formării unei personalităţi...

– Nu mi-am pus niciodată întrebarea ce rol au avut părinţii mei în definirea drumului pe care l-am urmat. Primul impuls este, în clipa asta, să mă întreb de ce? Al doilea (impuls) este unul reconfortant, fiindcă îmi dau seama, instantaneu, de următoarele: provin dintr-o familie mai degrabă modestă din punct de vedere social. Ambii părinţi îşi părăsiseră locurile natale, unul din Transilvania, celălalt din Muntenia spre a-şi găsi un rost la oraş. Din cauza traiului modest şi a faptului că ambii erau angajaţi în muncă, am petrecut prima parte a copilăriei la bunicii din partea mamei, într-o feerică localitate din fostul judeţ Muscel, în preajma unei naturi generoase şi a unor tradiţii nemişcate de secole. Nu greşesc spunând că armonia dintre natură şi viaţa celor din satul bunicilor mei mi-a fost mereu de folos mai târziu, în timp. Apoi, când vârsta şcolarităţii m-a readus în oraş, libertăţile de opţiune nu mi-au fost îngrădite. Atât eu, cât şi fratele meu, am fost în continuare liberi să alegem ce ne dorim pentru viitor. Cu sprijinul necondiţionat al părinţilor am ales, fiecare, ceea ce ne interesa în mod deosebit. Deşi eram un elev bun la materiile exacte, plăcerea lecturii şi frecventarea cenaclului brăilean au fost decisive pentru conturarea viitorului meu... filologic.

– Anii petrecuţi la celebra Universitate Ieşeană au fost deschişi către experienţele cele mai diverse pe care le trăieşte un filolog la vârstele de „graţie”: studiul, cenaclurile literare, cercetarea lingvistică, presa studenţească.

Ce amintiri aveţi din acea perioadă a tinereţii, pe care aţi petrecut-o în oraşul traversat de mult-pomenitul de poeţi Bahlui?

– Când am păşit în amfiteatrele universităţii ieşene, eram un adolescent plin de vise şi idealuri. Mă impresionase o frază a unui eseist canadian, Henri David Thoreau, preluată indirect dintr-o carte a lui Ralph Waldo Emerson. Citatul suna cu aproximaţie aşa: „Tânărul pornit în viaţă îşi adună materiale ca să construiască un pod de la el până la Lună, din care, la maturitate, va

interviu

rezulta un şopron pentru adăpostirea bicicletei lui.” Era un avertisment cât se poate de serios şi de adevărat, fiindcă idealurile cu care intram în facultate s-au împlinit în proporţia amintită de Thoreau.

Aceasta nu înseamnă că nu datorez imens formării mele intelectuale în atmosfera universitară ieşeană. Oraşul amintea, prin vestigii şi spiritualitate, de vechea capitală a Moldovei, emblemă statornică, iar comparativ cu Brăila avea o trepidantă viaţă culturală, pe multiple planuri. Am devenit, din primul an de studenţie, redactor al revistei *Alma Mater*, avându-i colegi pe Val Condurache, Mihai Dinu Gheorghiu, Andrei Hoişie, Corneliu Ostahie, Paul Balahur, Gheorghe Lateş, Liviu Papuc, Gabriel Mardare. Revista era condusă de criticul şi universitarul Al. Călinescu, proaspăt întors dintr-un stagiu parizian, care semna în *Alma Mater*, între altele, rubrica intitulată *Caiete de semiotică*, cu subtile comentarii privind textele lui Rolland Barthes, la modă atunci în toată Europa.

Îmi amintesc că, după prima discuţie avută cu redactorul-şef asupra intenţiilor mele, acesta a spus cu un zâmbet care nu era dispreţuitor, dar nici un prilej de satisfacţie: „tu gândeşti să scrii cam în maniera lui Cartojan”, ceea ce, în traducere liberă, însemna, fără dubiu (mai ales pentru Al. Călinescu) că îmi lipsea o viziune modernă, contemporană, asupra literaturii. Observaţia m-a marcat pe timp nelimitat, fiindcă Al. Călinescu avea dreptate: ceea ce acumulasem până la vârsta de nouăsprezece ani se referea la tradiţie şi la valorile ei, chiar la o anume atitudine plină de respect faţă valorile oficializate. Primul meu text din *Alma Mater*, o recenzie a romanului *Trăieşte-ţi clipa* de Saul Bellow, în care făceam cam mult caz (erudiţie) de semnificaţiile antice ale titlului, i-a fost dat colegului Val Condurache, regretatul scriitor, pe atunci redactor-şef adjunct, ca să fie rafistolată. A rezultat un text suplu, incisiv, scris alert, modern. Dar nu era al meu. Nu mă regăseam decât ideatic în textura respectivă, aşa că anul următor am migrat spre redacţia nou înfiinţatei *Opinia studenţească*, în care am practicat jurnalismul cultural (interviuri, anchete, arareori recenzii, scrise şi rescrise până consideram că nu mai au „praf” pe ele), alături de colegi precum Dumitru Constantin, Petru Ioan, N. D. Zaharia, Liviu Antonesei, Silviu Lupescu, Mihai Leoveanu, Ştefan Afloroaie, Ştefan Lemny, Emilian Marcu, Ştefan Buzărnescu, Valentin Talpalaru, Miron Blaga, care au devenit scriitori, istorici, jurnalişti sau editori de prestigiu. Am continuat să frecventez şi cenaclurile (studenţeşti) în care, la un moment dat, m-am produs cu versuri. Însă, pentru a le demonstra celor din jur că discutau ambiţios mai mult de dragul de a se auzi pe ei înşişi, am păcătuit... în sensul că am prezentat spre lectură şi comentarii un lot de poezii deja publicate de Geo Dumitrescu, care, înainte să devin student, mă debutase în cadrul rubricii *Atelier poetic* din *România literară*. Când, după o critică necruţătoare şi posibil nedreaptă, le-am declarat că versurile fuseseră validate de o înaltă instanţă (cum era considerat Geo Dumitrescu), în tăcerea care s-a lăsat, conducătorul cenaclului, criticul Virgil Cuţitaru, a spus că, dincolo de semi-farsa programată, nu vede în mine, nici pe departe, un poet, ci mai degrabă un judecător, deci un viitor critic.

În consecinţă, am părăsit poezia şi, în bună parte şi critica, fiindcă, între timp, îl întâlnisem pe profesorul G. Ivănescu, membru corespondent al Academiei, un savant în înţelesul deplin al cuvântului, ale cărui cursuri de lingvistică indo-europeană mă fascinaseră. M-am bucurat, ca mulţi alţi tineri, de atenţia marelui învăţat şi am început să studiez, cu râvnă, lingvistică generală, stilistică, istoria limbii române. La doi ani de la terminarea facultăţii, profesorul Ivănescu mi-a propus să urmez un doctorat sub conducerea sa, finalizat sub o altă îndrumare din cauza decesului acestuia. Lecturile ample şi sistematice din domeniul ştiinţei limbajului aveau să-mi prindă foarte bine peste ani când, observând că nu există niciun debuşeu în sfera respectivă, preocupările mele au revenit spre literatură şi istoria literară. O viziune coerentă asupra artei cuvântului şi a posibilităţilor încorporate în limba naţională este mereu binevenită în judecata ideilor artistice. Deşi întrebarea dvs. nu are legătură cu cele ce le voi spune în continuare, mi se pare important să precizez că „drumul” meu a fost presărat în etapele sale cele mai importante de prezenţa providenţială a unor mentori. După G. Ivănescu, a urmat un scriitor, Fănuş Neagu, în privinţa căruia marea majoritate a semenilor noştri operează, cum se spune azi, cu prejudecata în locul judecăţii. Nici de această dată nu intru în detalii, deşi ele n-ar fi lipsite de importanţă. Pe scurt, de la mentorii mei am învăţat multe lucruri esenţiale. Le menţionez pe două dintre acestea: 1) nu cere o răsplată celui căruia îi faci un „bine”, însă fă-l să înţeleagă că, la rândul lui, trebuie să-l „întoarcă” mai departe, ca pe o ştafetă, altora, şi 2) prietenia este darul cel mai de preţ care ne însoţeşte în miracolul de a fi contemporani.

– „Să înaintăm”, Lucian Chişu, pe drumurile maturităţii străbătute ca „slujbaş” - ca om al cărţii. Câtă putere mai are azi cartea, în era digitală?

– Conjuncturile au făcut, ce-i drept, să devin istoric literar, cercetător, profesor şi cum spuneţi „om al cărţii”. Insist asupra contextelor contemporane, întrebându-mă cine nu este, astăzi, profesor universitar? Este plină ţara de profesori universitari, ajunşi peste noapte din parlamentari şi înalţi funcţionari de prin ministere (fapt curios, cu precădere din Ministerul de Interne). E plină şi de doctori în ştiinţe, cu scandalurile recente pe acest subiect. Am trecut prin toate etapele, de la lector şi conferenţiar până la profesor, în urma unor examene dure. Este sigur că, în ceea ce mă priveşte, n-a fost vorba de un capriciu, dar semnificaţia titlului acestuia, de profesor universitar, s-a diluat într-o asemenea măsură încât vă întreb iarăşi: cine nu-i profesor universitar în ţara asta? Probabil, cine nu vrea! Depăşind acest „puseu”, răspund întrebării referitoare la puterea cărţii în plină eră digitală. Fac parte din rândul celor care cred cu tărie în veşnicia cărţii. Pentru mine, era digitală corespunde unui al doilea tip de alfabetizare, consecutiv şi necesar primului. Era digitală va spori exponenţial numărul de surse livreşti şi, odată cu acestea, dialogul cultural. Mi se pare gravă, însă, răstălmăcirea valorilor în societatea contemporană de consum. Mitul scriitorului (ca şi al profesorului universitar) a fost înlocuit de cel al „personajului” mediatic. Acum doi ani, mass-media a decretat drept „carte a anului” apariţia editorială a unui creator de modă. Nu-i veţi găsi numele în niciun dicţionar de literatură. Opinia mea este că preocupările culturale au încetat de a mai prezenta interes pentru furnizorii de informaţii adresate marelui public. Mass-media cultivă în exces consumerismul, punând înaintea valorii succesul de piaţă şi reţetele acestuia, care n-au nimic în legătură cu adevărata artă. Banii sau cifrele în semnificaţia lor curentă, nu relevă altceva decât mărimi intensive, niciodată valori în sine.

– În centrul Bucureştilor, pe Bulevardul Dacia, se află „insula” numită Muzeul Naţional al Literaturii Române. Amintesc acum numele unor Perpessicius, Al Oprea, Petru Creţia care şi-au legat numele de această instituţie care păstrează vie memoria scrisului românesc. Înainte de Revoluţie, „Rotonda 13”, manifestarea numită astfel de Şerban Cioculescu, era foarte apreciată ca punte între ***istoria şi prezentul literaturii.*** *Manifestările, evocările, apariţiile Editurii sunt în ultimele două decenii o carte de vizită al acestui locaş. Care să fie „temperatura”de acum a acestei instituţii ?*

– Muzeul Naţional al Literaturii Române îşi păstrează, cu greu, menirea iniţială. Instituţia s-a transformat, mai degrabă, într-un obiectiv turistic, fapt ce nu este întru totul descurajant. Însă alinierea la cerinţele prezentului oferă, pe lângă satisfacţii, şi o anume nemulţumire legată de opinia vehiculată tot mai mult de oficialităţi, anume că instituţiile de acest tip trebuie să devină un fel de mall-uri culturale, în care lumea vine şi pleacă spre a-şi face eficient cumpărăturile. Or, cultura, care este spiritualitate pură (numai civilizaţia fiind... materială), reprezintă cu totul altceva. Ea este la fel de necesară ca lumina soarelui, fără de care am trăi, dacă am trăi, în întuneric.

Interviu realizat de
LUCIA NEGOIŢĂ

Lecturile ample şi sistematice din domeniul ştiinţei limbajului aveau să-mi prindă foarte bine peste ani când, observând că nu există niciun debuşeu în sfera respectivă, preocupările mele au revenit spre literatură şi istoria literară.

Romancierul şi esteticianul Mihail Diaconescu, la 75 de ani, sacerdot al culturii române şi apologet al Ortodoxiei

Frescă de Grigore Popescu-Muscel, 2012, 0,75 m./ 0,65 m

Este un portret simbolic. Mihail Diaconescu este prezentat frontal, precum domnitorii, boierii şi ierarhii din epoca feudală, care Îi dăruiesc lui Dumnezeu chivotul bisericii ctitorite de ei. Cravata *papillon,* cu care scriitorul ne-a obişnuit în apariţiile sale publice, este scoasă atent în evidenţă. Straiul lung, negru, cu care scriitorul este înveşmântat, are mâneci largi şi aduce a reverendă preoţească sau rasă monahală. Este o aluzie la calitatea lui Mihail Diaconescu de sacerdot al culturii române. Pana de scriitor din mâna dreaptă este lungă, supradimensionată. Ea aminteşte de uneltele cu care scriau logofeţii, diecii, dascălii, cronicarii, monahii şi teologii noştri din Evul Mediu. Vulturul negru cruciat, pictat de Grigore Popescu-Muscel în planul secund al portretului, face trimitere la sintezele ştiinţifice ale istoricului literar Mihail Diaconescu cu care Grigore Popescu-Muscel ne-a obişnuit în frescele monumentale cu ctitori din bisericile pictate de el, caracterizează portretul intitulat *Romancierul şi esteticianul Mihail Diaconescu, sacerdot al culturii române şi apologet al Ortodoxiei*. Grigore Popescu-Muscel a realizat în acest portret una dintre cele mai importante izbânzi ale artei româneşti contemporane. Faptul că Mihail Diaconescu şi Grigore Popescu-Muscel comunică sufleteşte şi în convingerile lor artistice este un aspect semnificativ al evoluţiilor actuale din cultura română şi europeană. Grigore Popescu-Muscel a pictat peste 50 de mari ansambluri monumentale în frescă, în România, Germania, Ungaria, Serbia, Grecia, Franţa, Cipru. El este unul dintre cei mai importanţi creatori din istoria artei româneşti şi europene. Geniul său creator este activ şi polivalent. Mihail Diaconescu a dedicat picturii lui Grigore Popescu-Muscel şi locului ei în evoluţia culturii contemporane amplul volum monografic *Lainici, capodoperă a artei româneşti şi europene* (2011). Analiza unora dintre capodoperele artistice realizate de Grigore Popescu-Muscel este întreprinsă de Mihail Diaconescu din perspectiva principiilor teoretice afirmate de el în tratatul *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* (2009).

interviu

Nicolae Coande

Dumnezeu ca protector și poet al lumii

Dacă omul nu va ieși din sine, recâștigând un sentiment religios în care poate domni în Univers, însă fără coroană, cum spun misticii, atunci absolutismul poate reveni cu semn inversat.

Există un punct de convergență al gândirii filosofilor care critică Biserica pentru ceea ce ei numesc puterea sa discreționară, legitimată de parabolele puterii din Vechiul Testament, acolo unde un Dumnezeu judecător care a făcut lumea proclamă și pedepsele și indulgențele. E preferabil, susțin ei, un Dumnezeu care nu este cel cunoscut doar de Papă, ci de toți, prin acel act unic al kenozei: s-a golit pe sine de atributele divinității, a luat trup omenesc și a suferit în numele celor sărmani. Pentru adversarii viziunii imperiale, Dumnezeu este tot mai mult „chemat" în spațiul acelei fragile, infinite lumi care este sufletul uman – decât în Tablele unde instituțiile religioase îl reclamă în postura de Judex Tremendum. Nu a văzut cândva Dumnezeu lumea pe care a făcut-o, asemenea unui poet care a scris primul poem și „a văzut că era bine"? Atunci ce rost are să o distrugă sau măcar să o amenințe?

Dacă Vattimo desfide vehemența cu care fundamentalismele religioase cer să identificăm Dumnezeul atotputernic al Facerii cu legile naturii, Whitehead afirmă (Dumnezeu și lumea, în vol. *Religia în formare*, Ed. *Herald*, 2010) că Dumnezeul Bisericii Creștine a fost, cândva, alcătuit după chipul imperatorilor romani, egipteni, persani etc. Pentru filosoful britanic, eroarea care a provocat „tragedia în istoria creștinismului și a mahomedanismului" a fost combinarea definiției aristoteliene a mișcătorului nemișcat cu noțiunea de Dumnezeu „creatorul real și în cel mai înalt grad", cel prin al cărui Fiat! lumea a luat ființă și care ascultă de voința sa. Acel Dumnezeu definit ulterior drept conducător imperial, personificare a energiei morale și a unui prinicipiu filosofic ultim, a câștigat, în viziunea și politica Bisericii, bătălia cu scurta „viziune galileeană a umilinței" (Whitehead), așa cum a apărut ea în persoana lui Iisus Hristos. În această ordine, există o sugestie care nu se potrivește cu niciuna dintre liniile principale de gândire care favorizează figura unui Tată opresiv, înspăimântător și răzbunător. Respectiva sugestie, spune Whitehead, se axează asupra elementelor blânde din lume. Ele lucrează încet și în liniște, prin iubire. Țelul lor este imediatețea unei împărății care nu e din lumea aceasta, iar iubirea se cunoaște prin aceea că nu domnește, nu domină și nu e nemișcată. Nu stă deasupra tuturor, poruncind, nu privește în viitor – își găsește propria răsplată în prezentul imediat. Acum este mai important decât altădată. Cei care ne presează cu viitorul (sau cu viitorurile) sunt cei care fac jocul Adversarului: graba este de la Diavol.

Ceea ce spune filosoful britanic despre aceste elemente ale blândeții simțise și Wittgenstein. În „Însemnări postume" (1914-1951), el notează: „În Evangheli – așa mi se pare – totul e mai firesc, mai simplu. Acolo sunt colibe; la Pavel, o biserică. Acolo toți oamenii sunt egali și Dumnezeu însuși este un om; la Pavel există ceva de felul unei ierarhii; demnități, slujbe." Această ierarhie, devenită între timp universală, este denunțată de Vattimo în cărțile sale, inclusiv în dialogul său cu antropologul René Girard (*Adevăr sau credință slabă? Convorbiri despre creștinism și relativism*, Ed. *Curtea Veche*, 2009). Girard susține punctul său de vedere devenit faimos în cărțile *Violența și sacrul* sau *Țapul ispășitor*: „Pătimirea lui Hristos ne învață lucrul acesta și ne-o spune deslușit. Iisus este o victimă nevinovată și sacrificată de o mulțime care se răzvrătește unanim împotriva lui după ce l-a aclamat cu doar câteva zile înainte". Mecanismul victimar de care vorbește constant Girard în cărțile sale este pentru prima oară denunțat în istorie și creștinismul este cel care face breșa în acest agon al religiilor naturale, după observația lui Vattimo. El preia rapid observația esențială a francezului pentru a o traduce astfel: „Creștinismul este, în definitiv, religia ce deschide calea unei existențe care să nu fie strict religioase, în sensul legăturilor, al constrângerii, al autorității – și aici m-aș putea referi la Gioachinno da Fiore, care a vorbit despre o a treia vârstă a istoriei omenirii și a istoriei mântuirii, în care se reliefează tot mai mult sensul spiritual al Scripturii și în care dragostea ia locul disciplinei." Catolicul – totuși – Vattimo crede că pornind de la această teorie a lui Girard se poate elabora un discurs care nu se referă doar la descrierea adevăratei naturi umane, aceea propusă insistent de Biserică, ci la schimbarea acesteia, la răscumpărarea ei, la nevoia ei de redefinire perpetuă. Caritas, nu Veritas – iată direcția în care insistă constant Vattimo. Cu toate acestea, Girard, care-i recunoaște lui Vattimo sagacitatea și percutanța observațiilor, nu este dispus să renunțe atât de ușor la ceea ce numim adevăr revelat și la locul religiei în lumea omului. Felul în care se insistă astăzi în dereligizarea lumii (așa numita secularizare), în ceea ce Marcel Gauchet a numit „ieșirea din religie", îi apare ca profund dăunător venerabilului om de știință francez, care vede în eliminarea riturilor sacrului pericolul unei recrudescențe a violenței în lume. Sacrul avea tocmai menirea de a pune o surdină violenței, de a o prelua într-un simbol care să permită existența înainte a societății. Prin uciderea victimei alese se restabilea ordinea socială. Or, în prezent, secularizarea prost înțeleasă poate duce inclusiv la violență radicală și la crimă în proporții de masă. Pentru Girard, *Vechiul Testament* dezvăluie adevărul tuturor miturilor, și de aceea e exemplar, chiar dacă pretenția de adevăr infailibil îl irită pe filosoful italian. Adevărul, ca act întemeiator, rezidă înainte de toate, în moartea și învierea lui Hristos, faptul esențial care schimbă lumea și face ca religia creștină să salveze umanul din om. Același Wittgenstein se întreba: „Ce mă face pe mine să înclin spre credința în învierea lui Hristos?", pentru a răspunde într-un text splendid: „Dacă nu a înviat, el a putrezit în mormânt, ca orice om. El este mort și a putrezit. Atunci el este un Învățător ca oricare altul și nu mai poate ajuta; iar noi suntem din nou orfani și singuri, și ne putem mulțumi cu înțelepciunea și speculația. Noi suntem oarecum într-un infern unde putem doar visa și suntem printr-un acoperiș oarecum despărțiți de cer. Ca să fiu însă cu adevărat mântuit, am nevoie de certitudine – nu de înțelepciune, visuri, speculații – și această certitudine este credința. Iar credința este credință în ceea ce are nevoie inima mea, sufletul meu, nu intelectul meu care speculează. Căci sufletul meu, cu pasiunile sale, oarecum prin carnea și sângele său, trebuie să fie mântuit, nu spiritul său abstract. Se poate eventual spune: numai iubirea poate crede în Înviere. Sau: iubirea este cea care crede în Înviere. Iubirea ce mântuiește crede și în Înviere; este legată strâns de Înviere. Ceea ce combate îndoiala este, întrucâtva, Mântuirea. Atașamentul strâns față de ea este atașamentul strâns față de această credință. Aceasta înseamnă așadar: fii mai întâi mântuit și ține-te strâns de Mântuirea ta (păstrează Mântuirea ta) și atunci vei vedea că ești legat strâns de această credință. Aceasta poate însă să se întâmple numai dacă nu te mai sprijini de pământ, ci ești atârnat de cer." Ce poet remarcabil se arată a fi Witgenstein în aceste notații din 1937, câtă forță de articulație a unui om obișnuit să gândească intens totul, inclusiv faptul că Dumnezeu îl judecă după „ceea ce spune".

Același Vattimo face o surprinzătoare lectură a lui Heidegger, cel care întrevăzuse în ultimele sale scrieri sfârșitul metafizicii. Explozia de violență a epocii noastre este explicată de Heidegger, încă din *Ființă și Timp*, ca fiind „violența cu care metafizica reduce Ființa – și îndeosebi existența umană – la obiectivitate cuantificabilă și la mecanism raționalizat." (G. Vattimo, *Kenosis și sfârșitul metafizicii*, în *Adevăr sau credință slabă?*). „Uitarea ființei", de care vorbea Heidegger, tocmai așa ceva ar putea semnifica: identificarea metafizicii cu totalitatea ființării, obiectivitatea, care duc la violența cauzată de voința de putere nemăsurată. Pentru filozoful italian, „Depășirea metafizicii – care din punctul de vedere al lui Heidegger poate fi numai o Verwindung, o acceptare-distorsionare – ar pregăti o nouă modalitate de a concepe Ființa, care ar putea redeschide calea experienței religioase, prin abandonarea tuturor antitezelor metafizice care împiedică rațiunea modernă să asculte atent scripturile..." Precaut, Vattimo ne explică faptul că gândirea lui Heidegger nu a luat-o în direcția pe care o sugerează el: este doar o interpretare a gândirii filosofului german în acest sens care, coroborată cu teoria mecanismului victimar și a slăbirii principiului violenței sacrale, așa cum a formulat-o Girard, duc la sperata slăbire a Ființei. De fapt, pentru Vattimo, Ființa intervine în lume, în deschiderile de istorie și destin, „numai ca diferență ontologică", adică avem o „încetare a pretențiilor a revendicărilor Ființei de definire, stabilitate, finalitate." Obiectivitatea metafizică face loc „reinterpretării Scripturilor de comunitatea vie a Bisericii", iar Mântuirea este, pentru Vattimo, nu o apoteoză, ci „procesul istoric prin care Dumnezeu ne cheamă acum și întotdeauna pentru a desacraliza violența și a destrăma definitiva și peremptoria revendicare a obiectivității metafizice." Procesul este continuu și nu se sfârșește la un semn apocaliptic venit de Sus.

Pe cât de relaxat se arată Vattimo în încercarea sa de a destinde discuția, de a detabuiza concepte așa zis sacre, pe atât de sobru este Girard, un gânditor pentru care lumea este devorată de un furor al autodistrugerii și în care „tragedia se propune din nou, la toate nivelurile: politic, economic social". Girard vede că toate filosofiile sunt aproape moarte, ideologiile sunt aproape răposate, iar teoriile politice sunt și ele pe ducă. Ce rămâne? Religia și religiosul, firește, nevoia lumii de o nouă religie, în care tragicul va fi din nou dominant. Însă, dacă el nu va fi în esență un tragic religios, ci unul de tip grec, atunci lumea va fi pierdută. Cum putem citi avertismentul lui Girard? În cheia dată de încălcarea hybrisului, cred. Dacă omul nu va ieși din sine, recâștigând un sentiment religios în care poate domni în Univers, însă fără coroană, cum spun misticii, atunci absolutismul poate reveni cu semn inversat. Poate că Olivier Clément, teologul ortodox francez, a pus degetul pe rană atunci când a modulat perfect tiparul în care se zbate omul să existe după ce a decis că își este sieși stăpân: „... materialismul dogmatic, erotismul zbuciumat, căutarea unei nirvane impersonale nu au altă cauză decât șovăirea pe care o simt în ziua de azi creștinii când trebuie să proclame și să încerce să trăiască învierea trupului." Câți cred însă cu adevărat în Înviere, ca fapt incontestabil al Scripturilor și al creștinismului? Pentru Clément, a trăi în Hristos înseamnă tocmai a scăpa de „propria individualitate închisă", a deveni „pur și simplu comuniune". Întâlnirea cu Cel Înviat este pentru cei cărora Hristos li s-a arătat un eveniment major al creștinismului, în orice caz ceva mult mai important decât o afirmă Bultmann și post-bultmannienii pentru care faptul ca atare este un fel de „reanimare intramundană". În slăbirea acestei credințe stă reculul creștinismului și al credinței în viața veșnică, în tipul de accedie religioasă în care a căzut omul contemporan care nu mai crede în Mântuire și nici în puterea lui Dumnezeu de a proteja lumea. Ori, tocmai contrariul îl afirmă Whitehead, atunci când ne spune că „Dumnezeu protejează lumea pe măsură ce aceasta trece în imanența propriei sale vieți". Are grijă să nu se piardă nimic din ceea ce trebuie protejat, iar asta o face cu blândețea pe care și-o doresc inclusiv filosofi ca Vattimo sau Rorty. E-adevărat, câteodată, filosofii se comportă asemenea unor spirite care ar dori să descopere o eroare în raționamentul sau în faptele lui Dumnezeu. Numai că tot un filosof, același Whitehead, ne propune un unghi surprinzător de vedere asupra spectacolului divin: „Rolul lui Dumnezeu nu este lupta împotriva forței productive cu forța productivă, lupta împotriva forței distructive cu forța distructivă, ci rezidă în operația îngăduitoare a raționalității covârșitoare a propriei sale armonizări conceptuale. El nu creează lumea, el o protejează; sau, mai exact, el este poetul lumii, călăuzind-o cu o blândă îngăduință, după propria sa viziune a adevărului, frumuseții și binelui." Faptul că nu înțelegem totdeauna această viziune ține de „competența noastră interioară", ca și de puterea de pătrundere a fiecăruia.

În fond, lumea este un poem care poate fi citit de fiecare, după propriul său alfabet și nivel de înțelegere.

N. Georgescu

Din tainele scrisului

ARĂTAREA CU DEGETUL

Merită insistat asupra acestei mari schimbări în *literă* a *cuvântului* bizantin. S-au tipărit la Veneţia mai întâi textele sacre creştine, apoi scriitorii clasici latini şi greci, dar şi istoricii, geografii, filosofii. A tipări înseamnă a prezenta un text deja aranjat din punct de vedere filologic, cu virgule, puncte, semnele ortografice obişnuite. Înseamnă a face o ediţie, adică a da la lumină o operă. Acest „e" din latinescul edo, edere, edidi, editum are sensul unei acţiuni continue fără întoarcere: a educa, latineşte educo, educare, înseamnă a duce (numai) înainte – şi trebuie să înţelegem sensul antropologic al termenului: nu există „dezeducaţie", sau „educaţie înapoi" – aşa cum nu există creştere înapoi. Horaţiu formează un cuvânt intraductibil cu acest „e" iniţial: „unda enaviganda" (*Ad Postumum*): *Compescit unda, scilicet omnibus / Quicumque terrae munere vescimur / Enaviganda, sive reges / Sive inopes erimus coloni.* - *„...Pe-acea undă-n jos ne ducem, / Regi dac-am fost sau pălmaşi cu ziua."* Undele Styxului nu pot fi navigate înapoi, curg numai înainte. Aşadar, educaţia nu se întoarce, viaţa nu se întoarce - iar o *ediţie* este ceva care se dă fără putinţă de a mai fi tras înapoi, ceva născut, încredinţat vieţii. Noi spune, astăzi, „lucru public" - având în vedere utilitatea dar şi circulaţia şi împărtăşirea publică din lucrul editat – dar discutăm în termeni propensivi, ca ceva ce se doreşte a fi o ediţie. Restrângând discuţia la sensul acestui „e" din compunerea cuvântului, înţelegem şi sensul restrictiv, minimul obligatoriu al unei ediţii: nu i se mai poate lua viaţa, nu mai poate fi negată după ce a văzut lumina tiparului, are aceleaşi drepturi ca o fiinţă vie. Acest sens restrictiv se referă atât la noi ca *beneficiari* – trebuind, deci, să acceptăm evidenţele – cât şi la ea ca lucru viu: există cu defectele şi imperfecţiunile ei, nu se poate „retuşa" pe sine, există aşa cum este. Tocmai de aceea poate fi reeditată, completată, emendată – dar în acest caz nu mai este ea însăşi ci de fiecare dată alta, care doar cu numele se raportează la ea. Dacă aplicăm acest relativism - sau relaţionism multiplu - la textul sacru, acela al *Bibliei*, primul text tipărit cu invenţia lui Gutenberg, vom înţelege complicaţia în omenesc pe care a adus-o, de fapt, tiparul.

„Toaleta textelor" se făcea, în Bizanţ, de sute bune de ani, doar pe exemplare singulare ori în câteva copii. Tradiţional, textul sacru era rostit şi interpretat de preot: acesta ştia unde să pună virgula, cum să intoneze, cum să redea o întâmplare sacră, cum să interpreteze un cuvânt ori o expresie. Nu e uşor să citeşti „vulgului" *Biblia* în spiritul ei, dincolo de literă. Trebuie să pornim de la exemple – şi unul îmi vine la îndemână: *Noul Testament, Matei, I, 18-19*. Textul în românește abia dacă poate fi înţeles: *Iar naşterea lui Iisus Hristos aşa a fost: Maria, mama Lui, fiind logodită cu Iosif, fără să fi fost ei înainte împreună, s-a aflat având în pântece de la Duhul Sfânt. Iosif, logodnicul ei, drept fiind şi nevrând s-o vădească, a voit s-o lase în ascuns.*

În latineşte partea care ne interesează este: *Ioseph autem vir eius cum esset justus, et nollet eam traducere: voluit oculte dimittere eam.*

Abia în greceşte textul este mai explicit: pentru *nevrând s-o vădească* şi *nollet eam traducere,* limba greacă are, aici, *me thelon authen paradeikmatisai*, în traducere brută: *ne dorind ca ea să fie arătată cu degetul de pretutindeni, de jur împrejur*. Această *arătare cu degetul* a femeii adultere înseamnă, însă, invitaţie la lapidare. Iosif se teme şi vrea s-o părăsească în ascuns pe logodnica sa – pentru că aceasta este însărcinată şi, aflându-se acest lucru, va fi lapidată. Textul sacru continuă: *Şi cugetând el acestea, iată îngerul Domnului i s-a arătat în vis, grăind: Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt.* În toate limbile este greu de înţeles motivaţia lui Iosif. El vrea să-şi părăsească logodnica în ascuns (latineşte: *oculte eam demittere*, greceşte *latra apolysai auten*) ca să nu o *vădească* (lat. *traducere*, gr. *paradeykmatisai*): stând împreună s-ar observa gravidenia şi ar fi pedepsită legătura dinaintea nunţii. Logic ar fi să se grăbească nunta pentru a se ascunde legătura – dar Iosif este un om *drept, justus, dikaios* şi nu poate acoperi minciuna – sau, dacă este vorba de o convenţie, acceptă convenţia cu îngerul Domnului sau cu logodnica sa în prezenţa îngerului Domnului.

După cum vedem, comentariile sunt multiple. Filologic vorbind, reţinem că Fecioara Maria este luată în căsătorie de Iosif: *me paradeikmatisai*, ca să nu fie arătată cu degetul (de la *deiknymi*, vezi a in*dica, index* = degetul arătător în limba latină). Obiceiul ca atare al arătării cuiva cu degetul înseamnă, la vechii evrei, invitaţie la lapidare (ucidere cu pietre), pedeapsă rezervată, între altele, pentru vina femeilor de a avea copii fiind necăsătorite.

Cum să-i spui, însă, aşa ceva credinciosului obişnuit despre Fecioara Maria?! Preotul, cel care citeşte *Evanghelia*, interpretează, explică, vorbeşte – nu recită „orbeşte" textul sacru. El face exact hermeneutică, adică ştiinţa textului. Priviţi icoanele noastre ori icoanele ortodoxe în general, fresce de biserici ori tablouri înrămate: Sfinţii Părinţi sunt zugrăviţi cu câte o carte în mână, ori cu un sul desfăşurat, arătând cu degetul literele, adică indicând cum trebuie citit textul, ei fiind iluminaţi întru taina textului canonic. Iisus Hristos matur are o carte deschisă către credincios, iar pe o filă este desenat *alfa* şi pe cealaltă este desenat *omega*: începutul şi sfârşitul alfabetului („Eu sunt Alfa şi Omega"). Vulgarizând, adică traducând în limbaj pozitivist, înţelegem că Iisus Hristos este stăpânul absolut al tuturor combinaţiilor posibile de litere, al tuturor cuvintelor, adică al tuturor umbrelor în omenesc ale Cuvântului Divin. Sfinţii sunt interpreţi parţiali, îndrumă către Cuvânt, adică dau drumul (drumurile). Preoţii, la rândul lor, oficianţii Cuvântului prin cuvinte, îndrumă către sfinţi, către înţelegerea tradiţională a textului. Ierarhiile sunt foarte stricte şi semnificative în toate sensurile.

Ce a însemnat tipărirea Cărţii Sacre? Desigur, mai întâi salvarea ei prin multiplicare şi răspândire. Apoi, însă şi posibilitatea ca ea să fie citită şi de altcineva decât teologul instruit. Este primul drum spre laicizare: când acel cineva este un filosof, contactul său direct cu textul sacru duce la filosofie. Apoi vine traducerea *Bibliei* în alte limbi decât cele considerate sacre, tipărirea acestor traduceri, răspândirea lor - şi iarăşi ajungerea textului şi în alte mâini decât cele ale teologilor. Implicaţiile sunt enorme: s-au creştinat popoare întregi, au ajuns limbile „noi" să devină „limbi sacre" capabile de a primi Cuvântul Domnului. Traducerile au mai însemnat, însă, şi dezbateri de idei, interpretări „pe limbi", stând într-un fel la baza catolicismelor actuale.

Nu insistăm: materia este de sorginte teologică. Pe noi ne interesează lupta (dacă este o luptă) dintre literă şi cuvânt, dintre literatură şi „cuvântătură". Covorul de litere, care înseamnă textul (literar) are în spatele său un covor de cuvinte - iar undeva, mai în adânc, se găseşte covorul de idei - pentru ca deasupra tuturora, integrându-le, să se afle Cuvântul: tot ce face, spune ori gândeşte omul este în imperiul Cuvântului.

„Toaleta textelor" se făcea, în Bizanţ, de sute bune de ani, doar pe exemplare singulare ori în câteva copii. Tradiţional, textul sacru era rostit şi interpretat de preot: acesta ştia unde să pună virgula, cum să intoneze, cum să redea o întâmplare sacră, cum să interpreteze un cuvânt ori o expresie.

Festivalul Naţional de Literatură „Marin Preda", ediţia a XIII-a

În zilele de 18 şi 19 octombrie, la Alexandria şi Siliştea Gumeşti s-a desfăşurat cea de-a XIII-a ediţie a Festivalului Naţional de Literatură „Marin Preda", în organizarea Centrului Judeţean pentru Conservarea şi promovarea Culturii Tradiţionale Teleorman, condus de inimosul director Timotei Stuparu şi bineînţeles de Consiliul Judeţean, Primăria Alexandria şi toate celelalte instituţii de cultură din judeţ. De organizarea propriu-zisă s-a ocupat istoricul literar Stan V. Cristea.

Simpozionul „Marin Preda – 90" a fost moderat de criticul literar Nicolae Oprea. Au prezentat comunicări prozatorii optzecişti Aurel Maria Baros, Sorin Preda, Nicolae Iliescu, precum şi criticii Ana Dobre şi Gheorghe Stroe şi poeţii Ştefan Mitroi şi Florea Miu.

Au fost decernate următoarele premii:

Secţiunea: ***Proză scurtă***

- Premiul „Marin Preda" şi Premiul Revistei *Luceafărul de Dimineaţă* – **Raluca Gorcea** (Ploieşti);

- Premiul I şi Premiul Revistei *Argeş* – **Diana Bădica** (Bucureşti);

- Premiul al II-lea şi Premiul Revistei *Bucureştiul Literar şi Artistic* – **Isabella Elena Drăghici** (Constanţa);

- Premiul al III-lea şi Premiul Revistei *Caligraf* – **Nicolae Cîrstea** (Bucureşti);

Secţiunea:
Receptare critică

- Premiul I şi Premiul Revistei *Litere* – **Ioana Andreea Mircea** (Sibiu);

- Premiul al II-lea şi Premiul Revistei *Pro Saeculum* – **Sorin Marian Iagăru Dina** (Piteşti);

- Premiul al III-lea şi Premiul Revistei *Oglinda Literară* – **Iuliana Clima-Caraghin** (Bacău).

Juriul a fost alcătuit din:

- ***Horia Gârbea***, preşedinte al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti şi secretar general de redacţie al Revistei *Luceafărul de Dimineaţă*, preşedintele juriului;

- ***Dumitru Augustin Doman***, redactor şef al Revistei *Argeş*;

- ***Florentin Popescu***, redactor şef al Revistei *Bucureştiul Literar şi Artistic*;

- ***Florea Burtan***, redactor şef al Revistei *Caligraf*;

- ***Mihai Stan***, redactor şef al Revistei *Litere*;

- ***Mircea Dinutz***, redactor şef al Revistei *Pro Saeculum*;

- ***Gheorghe Andrei Neagu***, redactor şef al Revistei *Oglinda Literară*;

- ***Stan V. Cristea***, secretarul juriului.

Oaspeţii din întreaga ţară au vizitat Siliştea Gumeşti, satul natal al lui Marin Preda, respectiv casa în care s-a născut ilustrul scriitor (vezi foto de mai sus) şi Centrul memorial care-i poartă numele. (**V. SPIRIDON**)

Spectacolul prozei scurte
văzut de
DUMITRU AUGUSTIN DOMAN

Faptul divers sfârşind dramatic

De pe banda copertei interioare a volumului *Preţul corect* (*Cartea Românească*, 2012, volum premiat la Concursul de manuscrise al Uniunii Scriitorilor din România, ediţia 2012), aflăm despre tânăra autoare Constanţa Roşoiu că este absolventă a Facultăţilor de jurnalism şi de psihologie şi a unui master de psihologie judiciară şi victimologie cu o lucrare despre suicid. De regulă, aceste amănunte biografice ale autorului de carte nu trebuie luate în seamă la scrierea unei recenzii. De data asta, însă, ele chiar merită avute în vedere, şi asta pentru că, în cele zece povestiri care alcătuiesc volumul, găsim nenumărate aspecte care au legătură aproape directă cu specialităţile de zi cu zi ale autoarei.

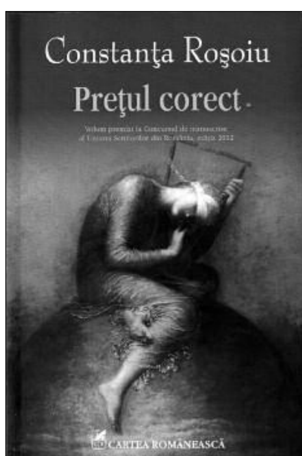
De la jurnalismul chiar practicat, Constanţa Roşoiu ia începutul povestirilor: un fapt divers din cotidianul nostru indigest, îndeosebi. Dar psihologul, care e, rezolvă nu ziaristic conflictul, ci analitic, ajutată deci de cea de-a doua sa specialitate. Prozele sale scurte pornesc abrupt, ca reportaje cotidiene, sfârşesc însă, ca la Hemingway, de pildă, dezvăluind drame umane, mai mari sau mai mici; dar ce contează?! Ceea ce contează este că autoarea nu face reportaj, fie el şi literar, ci proză adevărată.

Constanţa Roşoiu are girul (într-o prezentare pe coperta a patra) unui mare prozator contemporan – Radu Aldulescu. Şi poate că nu întâmplător. Universul lumii povestirilor din acest volum este de multe ori al umiliţilor şi obidiţilor de la marginea societăţii, din mahalaua Bucureştilor sau din marginea unor oraşe provinciale, ca şi la romancierul Aldulescu, lucru care-i apropie narativ. Să cităm de pe copertă zisele lui R. A.: „Tonalitatea resemnat-ironică a povestirilor Constanţei Roşoiu, condiţionată decisiv de culoarea locală - se întâmplă în România profundă şi eternă -, necondiţionată de artificii/imixtiuni paraliterare, o face să sară din norma colegilor de generaţie, prozatori sau poeţi…”

Povestirea care împrumută titlul volumului prezintă într-un portret exemplar pe un psihopat al zilelor noastre, un zidar care nu citeşte, nu vede spectacole de teatru, expoziţii sau filme de artă, dar care „se descurcă” binişor pe INTERNET, mijloc de comunicare şi socializare de unde-şi agaţă iubitele de ocazie, viitoare victime ale agresivităţii sale atavice. El este un amestec de sălbatic şi romantic vetust, potrivit ca nuca-n perete, primind victima – o absolventă de facultate fără vreun angajament – într-o baracă metalică, unde-şi ţine echipamentul de lucru şi sculele, pe un pat improvizat dintr-o scândură plină de petale de trandafiri. Rănit în orgoliul său de mascul, domnişoara refuzând să-i facă complimente în urma partidei de sex plătit, zidarul-faianţar o desfigurează în bătaie, numai un noroc ieşit din comun salvând-o de la moarte. Subiect parcă pentru un film de Cristi Puiu. Povestirea, prin personajul acesta complex în simplitatea lui, aminteşte de nuvela *Urechi în formă de laţ* a laureatului Nobel - Ivan A. Bunin.

Dar e de subliniat că fiecare dintre cele zece povestiri ale Constanţei Roşoiu este şi pretabilă la a fi povestită, precum cea de mai sus, după cum e şi bine rotunjită compoziţional, ca şi din punct de vedere al creionării personajului/personajelor. De pildă, la un moment dat, autoarea creează un Sisif feminin al zilelor noastre, unul pe dos, în sensul că ea căra bolovanii nu în sus, pe munte, ci în jos, ei dispărând în adânc, un Sisif feminin şi „pe invers” care trimite şi la mitul Meşterului Manole: „Tot felul de pietre, mai mari, mai mici, da' toate erau gri şi colţuroase de parcă fuseseră sparte dintr-o stâncă. Şi undeva în zare era Leni, care tot căra pietre dintr-un loc în altul, şi de unde lua o piatră, apărea alta în loc. Ce faci, Leni, aici? am întrebat-o. Uite, asta m-au pus să fac, Liza, dragă. Şi tare mai sunt grele pietrele astea! Şi uite m-au rupt toată la mâini, că-s ascuţite ca nişte cuţite… Cică trebuie să construiesc o casă, da' unde strâng eu pietrele tot nu se-adună; le pun una peste alta, şi ale dedesubt intră-n pământ şi degeaba aduc altele…”

Constanţa Roşoiu debutează firesc, în sensul că începe ca toţi prozatorii importanţi cu povestiri (Nicolae Breban şi Radu Aldulescu, de pildă, sunt excepţii; eu mă gândeam la Tolstoi, Hemingway, Faulkner – din literatura universală, la D. R. Popescu, Fănuş Neagu, prozatorii optzecişti – de la noi), lăsând loc la posibilitatea de a trece la roman; în acest sens, a accederii la proza de largă respiraţie, o recomandă ştiinţa compoziţiei narative şi capacitatea de a crea personaje „problematice”. Constanţa Roşoiu debutează, de asemenea, sigură pe sine, cu o proză matură, fără lungimi artificiale, fără căderi narative, în schimb cu îndrăzneli tehnice, fără a cădea în artificial; predomină viaţa în aceste povestiri, viaţa de zi cu zi, bine transfigurată. În cadrul generaţiei douămiiste, Constanţa Roşoiu este una din puţinele excepţii: optează pentru viaţa tumultuoasă, uneori deosebit de sensibilă, în detrimentul mizerabilismului manifest şi a artificialului narativ.

Prozator format la şcoala absurdului

Cristian Meleşteu este câştigător, alături de Constanţa Roşoiu, al Concursului de manuscrise al Uniunii Scriitorilor din România de anul acesta cu volumul *Radiografia unei zile de mai* (*Cartea Românească*, 2012). Cartea cuprinde trei nuvele, prima – cea care dă titlul întregului volum – fiind mai curând un microroman, având tehnică şi structură romanescă. Aceasta are cursivitate nebună, dar nu pare a fi scrisă în transă sau sub dicteu automat; dimpotrivă, lumea absurdă care o populează e creată cu atenţie, inginereşte aproape. Intertitlurile sunt adevărate poeme pe tema obsedantă a timpului: *Moartea celui de-al 60-lea minut şi naşterea unei ore de după- amiază* sau *Omul care mestecă secunde în loc de seminţe şi scuipă minute în loc de coji* sau *Lupta unui minut care aleargă zadarnic, încercând să doboare recordul de 60 de secunde* sau, în sfârşit, *Despre iubirea dintre o romanţă şi un exerciţiu de algebră, sau despre ora care a murit călcată de tren*… Interesant este că intertitlurile nuvelei nu au nicio legătură cu secţiunea respectivă, ci sunt date de dragul metaforei pe care o dezvăluie, precum cea cu numărul 7, de pildă: *Despre lacul ce în plină secetă, de dorul ploii, şi-a născut aripi şi a zburat în căutarea ei, profitând de faptul că, în acel moment, nimeni nu mai pescuia în el*. Să observăm că acest titlu, marquezian prin lungime, este de fapt un text în sine, netrimiţând nicicum la textul deasupra căruia tronează. Personajul nuvelei este un amestec ciudat de poet, criminal amoral, nebun simpatic. Tânărul prozator are darul de a scoate în evidenţă întâmplări senzaţionale în absurdul lor, nişte adevărate parabole ale timpului nostru scrise cu o candoare a la Salinger, o candoare bine jucată, de altfel.

Fiecare dintre cele trei proze are în centru un personaj în căutarea identităţii, fiecare înstrăinându-se de firescul său statut social pentru a încerca să se regăsească prin intermediul vreunei aventuri. Drama prozelor constă chiar în faptul că acele trei personaje nu se regăsesc, unul dintre ele chiar sfârşind tragic. Este vorba de cel din *Colonia subterană*, un patron de societate comercială, supranumit Prinţul Primăverii, care printr-o întâmplare devine cerşetor, apoi şeful tuturor cerşetorilor din urbe, un dictator al lumii din canalele oraşului. „Dormitorul lui regal se afla sub o conductă de apă caldă care răspândea în jur o căldură ce-i aducea aminte de soba bunicii, ciudat, parcă simţea şi mirosul acela de lemne şi de coceni de porumb arşi…” Ca Dumnezeu, în şapte zile organizează el această lume subterană, apoi se sinucide, mai bine zis se aruncă în braţele Diavolului după ce Dumnezeu nu-i ia în seamă eretica provocare la luptă în miez de noapte. Proza aceasta îşi croieşte vad pe o plajă între absurd şi oniric, Prinţul Primăverii cufundându-se în vis „ca o curtezană într-o baie cu petale de trandafir”. Trecerea de la real la absurd şi apoi la oniric se face brusc, fără lungi pregătiri, Cristian Meleşteu ştiind să scrie pe un ton firesc mari enormităţi. Mă gândesc că lui Albert Camus i-ar fi plăcut povestirea. Este cea mai scurtă din volum, dar şi cea mai rotunjită.

Cea de-a treia povestire are două titluri: *Ultimul pahar de vin* şi *Fals tratat despre o iubire imposibilă*; sau poate că cel de-al doilea este un subtitlu. De data aceasta, titlurile sunt exacte, ba chiar explicite. Este vorba chiar de o poveste de dragoste imposibilă. Aici, Nazaret, personajul nuvelei, îşi caută nu doar identitatea precum ceilalţi din prozele anterioare, dar şi iubirea, descoperind profund dezamăgit că aceasta e o himeră. Dar, până la această descoperire, are parte de o bogată experienţă erotică, dar şi de viaţă, în general.

Cristian Meleşteu este un prozator interesant şi savuros, el scrie vădit cu plăcere, dând frâu liber imaginaţiei creatoare de scene absurde, realiste, onirice, planurile acestea neîncurcându-se unele pe altele, lumile acestea paralele convieţuind firesc.

Povestiri cu happy end

După ce a publicat mai multe volume de proză science fiction, Gabriel Cazan ne propune şi unul de proză realistă: *Sfera de foc* (Editura *Singur*, 2012). Mă rog, asta a fost intenţia lui, de a scrie o carte de proză realistă de strictă actualitate, dar el tot mai „alunecă” adeseori în SF, o dovadă că nu se poate detaşa de acest gen tot mai puţin abordat de scriitori în ultima vreme, însă în care el se mişcă precum peştele în apă. Astfel, câte o povestire realistă este rezolvată în final cu o soluţie SF sau măcar… F, vezi în acest sens pe cea intitulată *Ion,* Ion fiind un retardat de bun simţ care ajută pe unul şi pe altul la munca grădinilor, dar care – aflăm în final – e de fapt un extraterestru venit pe Pământ cu o misiune, să descopere „dacă locuitorii planetei sunt urmaşii poporului sfânt tagrez”. Dar, acest lucru nu are nici o importanţă. Se reţine în schimb umanismul prozei, viziunea tonică, luminoasă a prozatorului, speranţa în latura pozitivă a omului de la începutul mileniului III. Există aici 13 proze scurte în căutarea unei lumi mai bune, a paradisului pierdut, a fericirii ca năzuinţă umană firească. Întâmplări dramatice sunt îndulcite de intervenţia unor oameni cu adevărat buni, prozele având happy end. Ceea ce nu miră foarte tare, Gabriel Cazan fiind om de munte, fost alpinist şi speolog. Am putea spune că din acest punct de vedere avem de-a face cu nişte, să folosesc titlul lui Cervantes, nuvele exemplare. Unele bucăţi sunt nuclee, eboşe ale unor construcţii epice de amploare. *Castele în Spania*, de pildă, pot fi dezvoltate într-o amplă compoziţie romanescă, destinul personajului principal fiind, deşi impresionant, doar sugerat.

Stilul textelor lui Gabriel Cazan mai suportă, din fericire, îmbunătăţiri, relatarea e de multe ori reportericească, ceea ce pentru o proză realistă nu e rău; dar mai bine să fie perceput reporterul drept prozator, cum s-a întâmplat în cazul lui Cornel Nistorescu, de exemplu, decât invers.

Un poet ziarist şi diarist

Daniel Săuca este „la bază” poet, unul de soi, care scrie puţin dar simţit, trăit profund. Dincolo însă de această postură păguboasă în zilele noastre, el este director de Centru Cultural la Zalău, unde – printre altele - invită scriitori importanţi din ţară să citească din propria creaţie şi să răspundă la întrebări din public, apoi să se lase intervievaţi de amfitrion, este redactor-şef de revistă literară/culturală care îmbină armonios, ca să zic aşa, naţionalul literar cu zonalul cultural. În plus, Săuca este om al cetăţii, scriind editoriale la gazete locale despre problemele ţării şi ale judeţului său, editoriale pe care le strânge cu acribie în volum care se numeşte inspirat *România mea nu mai există*, titlu pentru care îl invidiez, pentru că şi eu, şi mulţi dintre noi, l-am intuit, dar nu l-am pus pe hârtie, pentru că România de astăzi nu mai e nici a noastră. Dar, Săuca - plecat el la drum cu treburi în cele zări ale ţării -, scrie şi jurnal. Acesta se numeşte *Tranşee & şantiere. Incursiuni şi alte posibile meditaţii puse în chip de jurnal* (Editura *Caiete Silvane*, Zalău, 2012).

Hm! *Tranşee & şantiere*. Ce poate însemna acest titlu decât că autorul/trăitorul este luptător şi constructor? Ei, titlul este, fie-mi iertată expresia, niţel mincinos. Daniel Săuca nu e nici luptător (cel puţin nu în sensul tradiţional al termenului), nici constructor. Pentru simplul motiv că poetul de la Zalău este un contemplativ, un bun observator al cotidianului, al politicii, al socialului… A, că se mai revoltă el! Dar o face ca noi toţi, în „forul lui interior”, însă fără mari gesturi publice. Titlul acesta îl aranja, să zicem, pe Dorin Tudoran prin 1985-1986.

Ei bine, un punct original al jurnalului lui Săuca este acela că el este scris pe sărite, anticronologic, ca să zicem aşa. Luând primele trei pagini doar, notele sunt datate în (dez)ordine astfel: 11 aprilie 2012, 25 februarie 2012, 12 februarie 2012, 17 februarie 2012, 11 februarie 2012, 14 ianuarie 2012, jurnalul încheindu-se cu… 25 decembrie 2009! Nu vă ziceam eu că Săuca este poet la bază, adică artist? Nu condamnat definitiv poet, însă, cât să nu observe cu un sarcasm reţinut ce se întâmplă în bolnava societate românească de astăzi. În acest sens, o observaţie din august 2009 (slavă Domnului, de atunci nu s-a schimbat nimic… în bine!): „Cu trenul de-a lungul României, am văzut o ţară mizerabilă. Desigur, afirmaţia este prea generală. Da, la fel de generală ca şi zicerile că trăim într-o ţară binecuvântată, că suntem deştepţi etc. Vom găsi oare echilibrul? În condiţiile în care, pentru mulţi români, curăţenia publică din alte ţări este plictisitoare. Te pomeneşti că deja ne place să fim mizerabili…” Şi tot aşa.

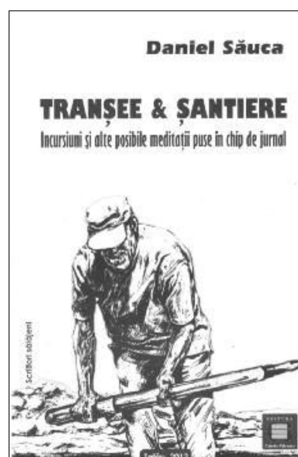
Grafic, volumul e frumos, aerisit, de citit în două ceasuri de reverie, cu copertă alb-negru, culorile scepticismului, ba mai curând ale realismului românesc, cu fotografii „de sezon”, amestecate, cu oameni politici, clădiri de patrimoniu, locuri şi oameni etc. Cartea are şi o *Addenda*, o masă rotundă cu tema *A fost sau nu a fost revoluţie în Sălaj*?, tema filmului lui Porumboiu jr., nu-i aşa?

Deşi în *Tranşee & şantiere*, Daniel Săuca – tăios, acid, ironic – nu ajunge mai deloc la pamflet, prin observaţiile sale, deranjant realiste, trebuie că e temut de politicienii şi şefii politico-administrativi în general din Sălaj, dacă nu de pe o arie mai largă. Ceea ce pentru un diarist nu e puţin lucru, orişicât.

Spectacolul prozei scurte

văzut de DUMITRU AUGUSTIN DOMAN

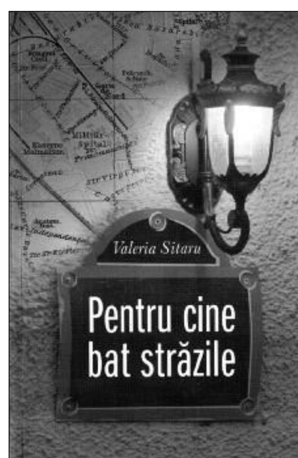
Starea naţiunii luată din stradă

Actriţa Valeria Sitaru a avut o idee strălucită la începutul anilor 2000, o idee literară, nu de teatru sau film, pe care a scris o carte intitulată *La străduţe*, un volum de tablete dedicate unor străzi din Bucureşti. Recidivează acum cu volumul *Pentru cine bat străzile* (Editura *Litera*, 2011), cu o prefaţă de Răzvan Petrescu. Cartea poate fi percepută şi ca un dicţionar de străzi bătute cu pasul de actriţa, profesoara doctor în teatru, omul de televiziune, dar şi ca una de mici proze, eseuri istorice, culturale, literare, toate ludice, pline de umor şi ironie. Denumirea unei străzi reprezintă bun pretext pentru autoare de a face speculaţii, de a ne antrena în senzaţionale călătorii imaginare în timp, de a imagina cu nonşalanţă legende, de a aşterne unele povestiri absurde, cum e cea prilejuită de Strada Rinocerul, de pildă: „Chiar atunci când i se taie cornul de pe nas, rinocerul rămâne stoic. Praful din corn de rinocer se amestecă cu lapte de capră şi icre de somon plus alte condimente, mai înţepătoare, transpirăm, creşte ritmul cardiac, pierdem cei 25% din salariu, câştigăm la loto şi, în nopţile albastre, apare performanţa. Din pricina dietei afrodiziace, rinocerul e pe cale de dispariţie…” Tenta absurdă a tabletei trimite desigur nu atât la Strada Rinocerul din Bucureşti, cât la *Rinocerii* lui Ionesco.

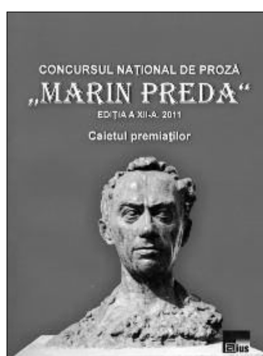
Unele texte sunt adevărate poeme postmoderne cu tematică urbană, cu nimic mai prejos, de pildă, de cele din *Faruri, vitrine, fotografii* ale lui Mircea Cărtărescu. Iată: „Pe strada Tudor Arghezi sunt 168 de gropi, 18 şanţuri, sediul Microsoft, Şcoala generală nr. 19, Oficiul poştal nr. 37, Oficiul de Expertiză Medicală a Capacităţii de Muncă, Paideia, Societatea civilă profesională Ştefănică, Osmani şi asociaţii, Unimed Business Center, un Petrom, spatele Teatrului Naţional, o altă femeie cu banner de priveghi pe sufletul cotrobăit de amintiri. Fericirea e trecătoare, maică! Plouă cu clăbuci. O perdea de catifea neagră acoperă fereastra unui bloc cu ridicat grad seismic. Sub pervaz, cineva a scrijelit cu un cuţit bont: Teo Peter. Literele iau forma unui fum subţire care se ridică spre cer…”

Textele sunt scrise cu multă pasiune, se simte plăcerea cu care au fost ţesute şi molipsesc cititorul, făcându-i lectura de asemenea plăcută. Este cuceritor melanjul de erudiţie şi fantezie, de frâu liber dat imaginaţiei şi control asupra aparentului dicteu automat: „Strada Străduinţei. Numele acestei străzi ar fi putut fi strada Strădaniei sau strada Sârguinţei, Sforţării, Canonelii, Căznitului, Frământării, Opintelii, Încercării, Silinţei, Emulaţiei, Ascezei, Istovirii, Asiduităţii, Efortului, Ambiţiei, Zbaterii, Trudei, Travaliului, Umbletului, Ştrapăţului, Morâncelii. Cât de nepătrunse sunt Căile Domnului. În limba engleză i se spune *Endeavour Street*. În Australia şi Noua Zeelandă sunt mai multe oraşe cu străzi şi bulevarde care poartă acest nume”…

Este exactă concluzia lui Răzvan Petrescu: „Niciun scriitor n-a mai făcut ce a reuşit Valeria Sitaru, să dea viaţă (colorată, surprinzătoare, tensionată) unor biete străzi, ridicându-le la rangul de subiecte care mai şi vorbesc, dacă pui cartea aproape de ureche le poţi auzi”. În plus, aş zice că Valeria Sitaru dă seamă despre starea naţiunii române din observarea străzii bucureştene.

Carte nouă

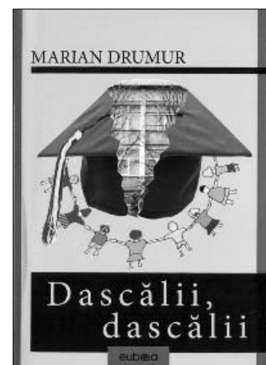

*** Caietul premiaţilor la Concursul naţional de proză “Marin Preda”.** La manifestările Festivalului-concurs “Marin Preda” (ediţia a XIII-a) de anul acesta, a fost lansat *Caietul premiaţilor* de la ediţia a XII-a, deci din 2011. Caietul cuprinde prozele şi eseurile critice despre opera lui Preda, după cum urmează. La secţiunea de proză scurtă: Florian Viorel Miu din Medgidia, câştigătorul Premiului “Marin Preda” şi al revistei *Luceafărul de dimineaţă*; Nicoleta Sălbatecu – premiul I şi premiul revistei *Argeş*, Paul-Ersilian Roşca – premiul al II-lea şi premiul revistei *Sud*; Andrei Velea – Premiul al III-lea ţi premiul revistei *Caligraf*. La secţiunea Receptare critică sunt publicate eseurile Getei Truică – premiul I şi premiul revistei *Litere*; Biancăi-Dumitriţa Roşioru – Premiul al II-lea şi premiul revistei *Pro Saeculum*; Dianei Spânu – Premiul al III-lea şi premiul revistei *Oglinda literară*.

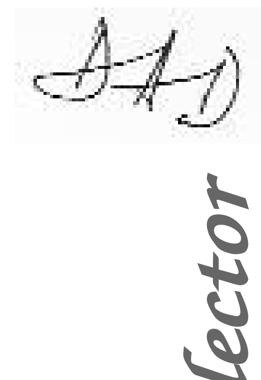
*** Leon-Iosif Grapini – *Capăt de linie*** (*Eikon*, Cluj-Napoca, 2012). Prozatorul clujean (?) a avut o idee cu totul originală pentru această carte: ia câteva proze scurte care i-au plăcut la lectură şi scrie nişte continuări. Astfel, lista scrierilor originale şi a continuărilor lui Leon-Iosfi Grapini este următoarea: *Trenul de noapte* de Ioan Groşan – *Capăt de linie* în acest volum; *Proştii* de Liviu Rebreanu – *Norocoşii*; *Ursita* de Pavel Dan – *Substituirea*; *Concert pentru vioară şi orchestră* de Radu Ţuculescu – *Concert pentru vioară şi…eternitate*; *Douăsprezece mii de capete de vite* de Mircea Eliade – *Şase mii de capete de vite*; *Amiază de vară* de Marin Preda – *Ziua, în amiaza mare*; *Câteva ore din viaţa ta* de Ioan-Pavel Azap – *Doar trei vise din viaţa ta*; *Fefeleaga* de Ion Agârbiceanu – *Bator*; *Limanul* de V. Voiculescu – *Între două limanuri*; *DEX 305* de Mircea Nedeleciu – *DEX 306-307*.

Alte precizări importante pentru o astfel de carte face autorul într-un cuvânt înainte: “Am căutat ca fiecare *proză-continuare* să aibă un titlu ce se leagă întrucâtva de cel al *originalului*, textul să fie pe cât posibil apropiat ca dimensiune, să păstreze cât mai multe elemente ce ţin de limbaj, de atmosferă, de stil, toate acestea, bineînţeles, filtrate prin propria-mi manieră de a scrie. Uneori, pentru a putea materializa ideea, am transferat acţiunea şi eroii într-un alt timp…”

*** Marian Drumur – *Dascălii, dascălii*** (Eubeea, 2012). Prozator cu multă experienţă, autor a câtorva volume de proză scurtă, Marian Drumur publică acest volum despre care Adrian Dinu Rachieru îl prezintă pe coperta a patra ca fiind “o memorialistică deghizată, ficţionalizată, şarjată. Posibil roman (străveziu), alert ritmat, o satiră acerbă, cu iz pamfletar, începând cu onomastica personajelor (managerul Aristotel Otânjoiu, de pildă, ori liderul sindical Răgălie), prinse în zarva/caruselul evenimentelor: inspecţii, comisii, olimpiade tehnologice, vacanţe etc. (…) Fiindcă prozatorul are ureche, culege replici suculente, transparentizează epicul; la o lectură detectivistică, va stârni, bănuim, rumoare, proteste, scandal. Ceea ce, azi, pare a fi chiar reţeta succesului”.

Carte nouă

lector

Mircea Bârsilă

Nichita Stănescu: imaginarul bizar

Imaginile bizare întâlnite în arta modernă sunt dependente, la fel ca și cele prezente în imaginarul popular, de guna fantastică a imaginației. În aspectul lor ludic sau chiar absurd, imaginile bizare (și acțiunile imposibile), pe care Horatius, în *Epistola către Pisoni (Arta poetică),* le respingea în numele principiului aristotelic al verosimilității, nu sunt lipsite de capacitatea de a furniza sensuri. În iraționalitatea lor, supraviețuiește un sens mitic și, totodată, o primitivă dispoziție ludică. Artiștilor moderni de orientare manieristă li s-a părut că imaginarul folcloric întreținut de fantezie prin intermediul deformării mitico-magice a realității are un caracter standardizat, tributar unei perspective *dihotomice* (bine/rău) și *comune* de cuprindere și de totalizare a lumii prin înțelegere. De asemenea, ignorând faptul că imaginile create prin deformare de imaginația populară aveau ca mecanism „asocierea enigmatică" (un tip de asociere lipsit doar în aparență de logică și a cărui primitivitate este superioară fantazării culte, sub aspectul prospețimii emoționale și iconice), modernii considerau imaginarul popular drept „un produs de fabricație retorică". În consecință, ei au încercat să ocolească acest neajuns, prin *ingeniozitate* și *extravaganță*. Irealitatea inventată de ei conta, în primul rând, prin calitatea de „construct cultural", de „fapt ideologic". Spre deosebire de lumea fantastică de factură mitico-magică – și care *se suprapunea* lumii obiective –, lumea fantastică imaginată de artiștii manieriști are statutul de „lume posibilă", de „imagine" mai degrabă arbitrară a realului: o imagine lipsită de *simplitatea* naturală (nemimată) caracteristică înțelegerii primitive asupra naturalului. Și Umberto Eco (*Lector in fabula,* Editura Univers, București, 1991, cap. „Structuri de lumi"), și Jacques Derrida pretindeau oricărei „compuneri fantastice" acea *simplitate nemimată* și ireductibilă ce asigură „bizareriei" necesara inteligibilitate: „Dar așa cum într-un tablou, oricât de inventiv și de imaginativ, rămâne o parte de simplitate ireductibilă și reală – *culoarea* – tot așa există și în vis o parte de simplitate nemimată presupusă de orice compunere fantastică și ireductibilă la orice fel de descompunere. De data aceasta însă (...) partea aceasta nu este nici sensibilă, nici imaginativă – este inteligibilă" (Jacques Derrida, *Scriitura și diferența*, Editura Univers, București, 1998, p.77).

În dialectica ludică a lui Nichita Stănescu, logica rațională este o „chiriașă" a logicii „spontane" și invers. O asemena dialectică se afirmă și se impune ca modalitate de refuz și de insubordonare față de autoritatea exclusivistă și rigidă a rațiunii discursive.

În demonstrația sa, Derrida a preluat, de fapt, o idee a lui Descartes, care căuta atât în pictura ce înfățișează bizarerii, cât și în vis sau în „eroarea" proprie imaginației, un necesar element „de simplitate", întrucât toate ideile și noțiunile trebuie să aibă „un fundament de adevăr": culoarea, forma, natura corporală etc. (Descartes, *Discurs despre metoda de a neconduce bine rațiunea și a căuta adevărul în științe*, Editura Academiei Române, București, 1990, Partea a IV-a, p.134).

Așadar, imaginația – a cărei trecere la o ordine diferită de ordinea obiectivă a lumii se realizează printr-o ruptură de gândirea rațională – conține, într-un grad mai mult sau mai puțin sesizabil, un nucleu de inteligibilitate, care leagă rațiunea și „ne-rațiunea" (*phantasia* ajunsă în vocabularul retoricii echivalentul lui *phantasma*) de obscura lor rădăcină comună și care, totodată, le separă.

La o privire superficială, imaginile bizare din poezia lui Nichita Stănescu se circumscriu *fantezismului manierist*. Amintim faptul că manieriștii preferau *dificultatea*, în semnificația ei meșteșugărească, și *ingeniozitatea* menită să schematizeze enigma. Preferința manieriștilor pentru artificiul complicat și voluptatea invenției dependentă de anumite reguli – în primul rând, regula *siglei* – și de imperativul rigid al semnificării schematic-enigmatice (caracteristic *emblemelor*), conducea la negarea fantezistă a naturii, în așa fel încât *decorativul* îndepărta imaginea de propria ei concretețe.

În pofida impresiei generalizate că Nichita Stănescu se lasă fără măsură și exclusiv în voia unei fantezii de tip manierist sau a imaginației lipsite complet de „inteligibilitate", noi considerăm că, în cazul poeziei sale, imaginile din categoria acelor „aegri somnia", a acelor „vanae species" (respinse de Horațiu), a acelor „phantasiai insanes" (cum le numea Quintilian) au, în subsidiar, un suport *cerebral*.

Caracterul rațional al unor structuri verbale ce par a fi rodul unei spontaneități totale este vizibil, de pildă, în binecunoscutele versuri socotite a fi o culme a libertății de limbaj a poeziei lui Nichita Stănescu: „N-ai să vii și n-ai să morți /N-ai să șapte între sorți/ N-ai să iarnă primăvară / N-ai să doamnă, domnișoară (*N-ai să vii*). Cuvintele sunt asociate, aici, după o logică specifică: așa-numita logică a interiorului, utilizată frecvent și în textele de factură magică. O asemenea logică se opune celei noționale („externe") ce subordonează conceptului limbajul în calitatea sa de „monedă". Interesul poetului pentru spectacolul sonor al discursului rezidă în faptul că, în acest mod, semnificantul este scos de pe orbita sa obișnuită și lăsat să se miște liber pe o altă orbită unde relația sa cu semnificatul este mult mai elastică. Jocul *opozițiilor* (vii/morți, domnișoară/doamnă, primăvară/iarnă), ce ilustrează starea universală de *alternanță,* se realizează în baza unei scheme raționale subiacente, pe care cititorul o deduce și o acceptă. Cuvintele sunt asociate, precum culorile - prin antiteză cromatică - în compozițiile picturale, iar „cearta" lor cu limba („n-ai să morți", „n-ai să șapte", „n-ai să iarnă") reflectă înseși „chinurile limbajului", starea de conflict dintre dorințele semantice ale cuvintelor și calitatea lor strict referențială.

În dialectica ludică a lui Nichita Stănescu, logica rațională este o „chiriașă" a logicii „spontane" și invers. O asemena dialectică se afirmă și se impune ca modalitate de refuz și de insubordonare față de autoritatea exclusivistă și rigidă a rațiunii discursive. Sub semnul unei asemenea dialectici se află și această imagine bizară a vulturului: „Nu se poate/vultur stingher/fără de roate/să stea pe cer" (*Respirarea aerului de sub aripă*).

Din punctul nostru de vedere, respectiva imagine corporalizează un tip de *reverie dinamică* numită de Gaston Bachelard *„reverie cocoțată"* sau „*visare cocoțată*". Dacă, în viziunea sa, pasărea „nu este decât frunza cea mai de sus a arborelui" ce unește infernalul cu celestul (Gaston Bachelard, *Aerul și visele*, Editura Univers, București, 1997, p. 221), se poate afirma că bizara imagine stănesciană poate fi socotită o „reverie cocoțată" a teluricului, a pământescului. Stingherul vultur care are roate („rotiri!") – și, respectiv, *zborul* – sunt expresia „cea mai înaltă" a modurilor de *deplasare,* ce vor fi avut, în devenirea lor, ca stadiu inițial, *târâșul.* Cu alte cuvinte, un astfel de vultur este, fie și parțial, o oglindă a „istoriei" zborului, istorie ce va fi cunoscut și terestra fază a „serviciilor" aduse de realitatea roții. De ce este, totuși, stingher acest vultur? Pentru că spiritul liber înălțat în văzduhul nesfârșit – spirit pe care-l reprezintă vulturul – nu a scăpat, în mod definitiv, de robia materiei, a Gliei (mama primordială a *vieții*) de care depind atât sensul și importanța roții și a zborului, cât și legea implacabilă a finitudinii oricărei existențe.

Fără îndoială, dialectica ludică întâlnită în poezia lui Nichita Stănescu amintește într-o mare măsură de tehnica *ghicitorilor* a căror calitate constă „în asocierile cel mai puțin așteptate, care nu sunt pur spontane, ci presupun un proces logic destul de dezvoltat. Creatorul ghicitorii trebuie să aleagă termenul figurat în așa fel încât să prezinte asemănări care să facă posibile dezlegarea, dar care să-l și inducă în eroare pe cel căruia i se propune acest lucru" (Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978, p.259). Transcriem câteva ghicitori elocvente în ceea ce privește frumsețea lor „stănesciană": „Tat-su/ Dă din mă-sa să iasă/ Și fii-su/ Să suie pe casă (*Fumul*); „Ghici ghicitoarea mea:/ Am o vacă cu vițel/ Și-n vițel alt vițel" (*Pruna și sâmburele*).

Următoarele secvențe din poezia lui Nichita Stănescu par a descinde din tiparul poetic din care fac parte ghicitorile: „Umărul tău era mâna mea/ Ochiul meu era umbra ta/ respirarea ta era/ inima mea/ glezna mea era/ geana ta/ gura mea era vederea ta/ nara mea era coasta ta" (*De prea mult aer*); „El era un singur ochi peste tot/ o singură gură de jur împrejur/ Un singur piept peste tot avea/ o singură frunte de jur împrejur" (*Nod 5*).

Adesea, la fel ca în descântece, cum în unele versuri de plugușor sau cum în folclorul ludic al copiilor și în baladele populare ce conțin secvențe fantastice, viziunile fanteziste ale poetului sunt rodul unor deformări în sensul unui fantastic monstruos: „Era un bot mare de cal/ Și, Doamne, ce dinți mari avea./ Căderi de meteoriți în aval/ Dantura lui albă era" (*Baladă*). Un animal înspăimântător (grotesc) este însuși *cuvântul*: „Văd un animal uriaș/ în timp ce face un ou uriaș./ Uită-te ochiule și înspăimântă-te/ (..)/ Văd un animal uriaș./ Respirația lui este verde,/ ochii lui sunt verzui,/ dinții lui sunt verzi,/ ghearele lui – dinți" (*Vitrificare*).

Imaginile bizare se asociază, adesea, cu felurite *acțiuni imposibile*, care nu au neapărat o o valoare negatoare în raport cu cele reale, ci, mai ales, menirea – o menire ludică – de a elibera lumea, ca Logos, de legile ei fixe și implacabile și de a desființa hotarele dintre realul obiectiv și „imaginarul real", dintre „irealul adevărat" și realitatea „obositoare": „Zburau vulturii întorși pe spate/și cu gheara întoarsă în sus/ca pe niște miei să fure/steaua cu lumina ondulată" (*Greșirea cerului*); „Omul se naște din pasăre,/pasărea din vierme,/viermele din iarbă/moartea pietrei din moartea apei" (*Contemplarea lumii din afara ei*).

Înrudirea paradigmatică dintre imaginarul ludic al poeziei lui Nichita Stănescu și cel popular – de asemenea, ludic – nu trebuie înțeleasă ca o *variație* a imaginarului popular, ci ca o modalitate autentică de explorare a teritoriilor vaste ale imaginarului, în cea mai largă accepție a termenului, având aceleași puncte de plecare și chiar și de convergență cu imaginarul folcloric în latura sa ludică (...). Înțelese ca deschidere către o realitate nouă sau ca „mesaje de iraționalitate", *imaginile bizare* determină apariția unei coerențe de alt ordin, a unei coerențe dependente de un alt tip de logică.

În ansamblu, imaginarul ludic stănescian se dovedește a fi o încercare de sabotare a logicii *apolinice* a lumii și, respectiv, de destructurare a tiparelor „calcinate" în care se manifestă lumea ca Logos. Sub semnul unei fantezii debordante („dictatoriale"!), poetul le oferă lucrurilor libertatea de care realitatea le frustrează. Lucrurile, corpul uman și chiar și cosmosul au, în viziunea lui subiectivă, o altă anatomie (frunze cu ochi, trupuri cu o mulțime de brațe, pietre cu aripi, albastrul cerului împodobit cu mai mulți sori, verdele este o cocoașă a ierbii etc.) și un alt statut. Jucându-se, poetul regizează un spectacol în care elementele structurale ale lumii se îndepărtează (se eliberează) de propria lor condiție simțită ca opresivă, pentru a intra în alte relații cu lumea (și, implicit, cu ele însele) decât cele care le sunt permise (prescrise).

În genere, imaginile bizare (și acțiunile imposibile) relevă prezența, în chiar miezul realului, a unui element *irațional*, înrudirea tainică dintre lucrurile lumii și, respectiv, participarea lor la totalitatea naturii, la „tenebroasa și profunda Unitate". În același timp, imaginile și acțiunile de factură bizară afirmă caracterul *demiurgic* al imaginației și o firească dispoziție spre invenția gratuită (a cărei miză este, între altele, și efectul de *surpriză*) și, adesea, spre iconografia comică menită „să camufleze", în modul acesta, reacția de apărare a spiritului în fața „fireștilor absurdități" ale lumii și existenței. Pe de altă parte, amalgamarea realului și irealului activează relația de reciprocitate dintre cele două niveluri ale realității – cel obiectiv și cel imaginar – și, totodată, relativizează granița care le desparte, în așa fel încât este greu de spus unde se termină unul și unde începe celălalt.

Mircea Bârsilă

Alexandru Mărchidan

Pe malul stâng

se luminează de ziuă
undeva în copilărie.
toţi aşa cum îi ştiu se spală în grabă pe faţă
cu crucea pe buze
îşi lasă somnul tolănit pe pernă
să ţină cald locul unde viaţa se mărită
de mai multe ori pe noapte cu un vis
apoi fiecare o ia pe drumul său
ca în povestea cu feciorii de-mpărat
când ajunşi la marginea pădurii
trebuie să-şi fure singuri
norocul.
şi când seara ne întâlnim
singurătăţile noastre se-mbată
se sărută pe gură cu vinul
ce-ar mai fi şi drumul ăsta de-o zi întreagă
dacă stăpânul vieţii nu ne-ar îmbăta puţin pe fiecare
dacă nu ne-ar face să uităm de gândul
că mai multe ceasuri la un loc nu fac o eternitate?
dar noi ştim
ne facem însă că nu
că la capăt nu aşteaptă lupii
şi ne trezim devreme
scoatem mâinile din somn
ne aducem frunţile aproape
până când se sperie moartea
şi se-mbată…

Lăcaşul cerului

de când am plecat
mama îşi aşează noapte de noapte
câte-un lucru de-al nostru sub pernă.
ea nu poate dormi nu poate să cadă la pace
cu ziua care-a trecut cu somnul care vine
dacă nu are sub pernă o bluză roşie-a Elenei
fularul Danielei
o cămaşă de-a mea.
ştiu că mama ne duce dorul când plecăm
ştiu că plânge pe ascuns
ţinând în braţe hainele noastre
lipindu-le de obraz, mirosindu-le
iar atunci sufletul îmi devine în piept
o roată mare de foc în stare să topească
toţi gheţarii din lume.
noapte de noapte
mama-şi aşează cu grija cuibărită în gesturi
hainele noastre sub cap
să fie sigură că suntem bine
că veghea ei ne păzeşte de orice nebun
de orice boală de orice armă de orice demon
de orice stea căzătoare.
ştiu că acum două săptămâni după botezul nepoatei mele
botezul îngeraşului Danielei
ştiu că mama i-a cerut o scufiţă
şi acum doarme cu ea sub pernă
ştiu că la fel va face şi pentru copiii Elenei
pentru toţi nepoţii aşa încât perna ei
va deveni din ce în ce mai înaltă.
ea va înainta în vârstă va înainta în griji
va înainta în rugăciuni
ştiu că toate lucrurile noastre
sunt păstrate şi împăturite cu grijă în şifonier
ştiu că datorită acelei perne din ce în ce mai înalte
eu merg acum prin lume
ferit de orice boală de orice armă
de orice demon.

Ora de sticlă

noaptea se lasă de pe tavan pe podea ca un râs negru
noi şi umbrele noastre peste cearşafuri de ceară dansând
la polul celălalt al camerei trăieşte un spiriduş
şi dăm ochi în ochi la fiecare miez de noapte
la polul celălalt al minţii mele
se întâmplă de multe ori ca imaginea lumii
să fie răsturnată şi mai mică iar atunci
cerul are urechile mai blegi decât ale spiriduşului
care mă vizitează
atunci marginea ferestrei şi pământul
formează o teacă de baionetă
unde eu şi spiriduşul meu ne inventăm dimineaţa
plăcerea de a bea limonadă
ne inventăm plăcerea de a stabili ce fir de praf
va avea norocul să ne fie lumină.

noaptea e un mit
ea nu se lasă de pe tavan pe podea –
ne traversează
eu şi spiriduşul meu cădem la învoială
în fiecare marţe să nu mai spunem şi altora
că s-ar putea să fie totul
o cacealma.

Înainte de cuvântul înainte

Lui Cosmin Bloju

mai ales în satul de câmpie
se întâmplă să-ţi uiţi sufletul
în dimineţi ceţoase culegând lumină
până te pomeneşti crescând şi părinţii naşii finii
te privesc de jos în sus
şi nevoit te laşi convins de minunea asta (nevrută)
cumva ai rămas cu vreo trei copii
în toamnele ceţoase
ştergându-ţi fruntea de culoarea lor
după ce din ciutura fântânii de răspântie
ai fi vrut şi timpul să îl bei
are un fel ciudat de a fi şi viaţa
că îţi dă peste mână când ai prins peştele de coadă
când ai luat abia o muşcătură din felia de tort
(poate că restul e rezervat pentru altă... dată)
dar cum să-ţi poţi lua totuşi gândul
de la gustul acelei prime felii de lumină
făcută din frânturi
cu bunii mei aproape tineri
cu anotimpuri desprinse de trup
cu naşterea Domnului în casă în cer în biserici
în cuvintele gerului şi-n chiotul verişorilor
înfofoliţi în zăpadă
cu Paştele presărat în lumânări aprinse
şi şervete albe puse lângă pâine
şi atâta bucurie
că zece ierni puteam îmbrăca în ea toţi copacii goi
de pe uliţă
şi pe felia asta de lumină se topeau ca untul pe pâinea proaspătă
verile în care ne udam cu găleata
şi-nchipuiam basme din basme până la miezul nopţii
când ne uitam la puii de curcă şi la toate orătaniile cum cresc
(nu pot uita ziua aia a tăierii unei păsări
când sora mea şi-a făcut cruce de milă şi de mulţumire
că nu ne-a făcut Dumnezeu pui de găină)
aşa raiul meu a început la naştere
şi s-a îngrămădit în miile de priviri
din zi şi din noapte din somn şi din veghe
din nori şi din meri şi ale pisoilor dolofani
şi ale greierilor şi ale prietenilor şi-ale icoanelor
şi-ale uşilor casei
pe care le port cu mine şi îmi respiră prin piele
prin fluturi prin fiecare sărut în care sărut
zorile
umbrele
lacrimile.

Spirala

în acest poem este vorba despre râsul unui balaur
despre stoluri de îngeri ce vor cădea
cu prima ocazie de ochiul verde-al unui vânător
e vorba de fapt despre mai multe
o răceală gravă
jocurile zborului fără aripi
o cacealma o pantă abruptă
despre abuzul asupra unei lacrimi ţinută prea strâns
între pleoape (ea nu ştie că există un drept al lacrimii
la libertate – dreptul de a curge)
e vorba despre o gafă de a fi când trebuie să taci
de a râde când barca-i afară
şi n-ai banul la tine
acest poem e o farsă despre chintesenţă a chintesenţei
luminii de lampă chioară în internatul de liceu
transcendenţă a mea faţă de transcendenţă
fluiere de nebuni uitate într-o clasă de grădiniţă
e vorba despre ceva care vrea să se închege
chiar în timp ce scriu
despre îmbrăţişarea ta ca şi când tu chiar m-ai iubi
ca şi când eu chiar te-aş scrie în afara poemului
în acest poem totul încearcă să fie pentru că nu este
şi nu poate fi şi poate e mai bine-aşa
în acest poem mă voi face că scriu
fiindcă dacă aş scrie aş rămâne pe veci îmbrăcat în litere
în acest poem a murit un pui de barză
pentru că a cărat în cioc un vers mai mare decât el
şi până la urmă s-ar putea să fie totuşi vorba
despre râsul fals al unui balaur.

Cei ce seamănă

ne întâlnim în spaţiul
dintre silabele rugăciunii
unde celălalt chip al cuvântului
e lacrima.

Orizontal

viaţa asta are un ochi de sticlă
care îi scapă din când în când de-a dura
de ne face să alergăm ca nebunii după el
şi apucăm cu busole stricate pe câmpii pe garduri
pe uşa raiului sau pe cealaltă
ca la un concurs de trap pentru oameni
luăm la colindat pământul cu marginile fiecărei frunze
cu unghiul fiecărui fulg de zăpadă
cu înlăuntrul nostru şi al altora
să ne găsim ochiul de sticlă
oprit în cine ştie ce vârf de cizmă aruncată demult
în timpul unuia din războaiele trecute
dar noi continuăm semiplacizi şi nebuni totodată
cursa pe aerodromurile ceasului
şi abia când e prea târziu
ne trezim cu celălalt ochi
orbit de tot.

Cadou nedorit

vremea venea încet asemenea unui cadou nedorit.
am fost trimişi să pipăim soarele dac-a ouat răsărituri
dar sub noi încă zburau visele calde
ale somnului trecut –
somnul era răspândit ca o boală până în măduva ceasului
(atunci când în buzunarul stâng el ticăie
fără să-mi lase riduri pe inimă)
mă uit în ochii tăi şi numai atunci ştiu
că timpul este un pretext
ştiu că sunt locuri unde am fost acelea pe care le visez
locuri unde de multe ori mi-am dat ochiul pe o gheară
şi tac. tac mereu cu riscul de a mă răci încet
în gestul lent al frământării pâinii în copaie
al căderii brumei în octombrie
îngerul şopteşte ca la o cină de taină
şi de trei ori se scufundă în vin.

noaptea e un mit

ea nu se lasă de pe tavan pe podea –

ne traversează

eu şi spiriduşul meu cădem la învoială

în fiecare marţe să nu mai spunem şi altora

că s-ar putea să fie totul

o cacealma.

poesis

Mihai Barbu

Romulus Vulpescu la Petrila *sau* Lăsaţi-mi masca frumuseţii mele

Petrila deceniului opt din secolul trecut nu avea cum să fie lumea lui Rablais (şi a lui Vulpescu), cu „fructari, geambaşi, tapiţeri, judecători, telali, zarzavagii, vraci, tocilari, călugări, cerşetori, cârnăţari, vânzători de icoane, spiţeri, precupeţe, giuvaergii, şarlatani, bacalaureaţi, poliţai... ţărani, colportori de cărţi, bocitoare, burghezi înstăriţi”, dar cred că avea şi ea farmecul ei.

(Nu-mi smulgeţi masca, dincolo de mască/
E doar oglinda care-nseamnă moarte!)

„Sunt bătrân, bătrâne, timpul îmi împarte/Anii pe din două, leneş alternând:/ Mai ratând o fată, mai iubind o carte.../ Până unde, totuşi, până unde? Când?” Aşa începe, într-un mod total neaşteptat, volumul lui Romulus Vulpescu intitulat *Arte & meserie (versuri vechi şi noi)* apărut la editura Cartea Românească în anul 1979. De ce zicem neaşteptat? Pentru că prefaţa, semnată de criticul Laurenţiu Ulici, se intitulează *Portret* şi e scrisă în versuri. Prima strofă e asemenea ultimei (pe care am reprodus-o mai sus), dar versul-cheie este inversat: „Mai iubind o fată, mai ratând o carte”. Intervalul de la tinereţe la maturitate stă, potrivit criticului-poet, în ratările obiectivelor într-un mod invers proporţional cu vârsta. Potrivit lui Ulici, la tinereţe ratezi cărţile, la o vârstă... coaptă ratezi femeile...

În anul 1979, Romulus Vulpescu avea doar 46 de ani, era un bărbat falnic, un intelectual de rasă şi era puţin probabil ca, la această vârstă, să fi ratat (doar dacă voia...) vreo fată sau vreo carte. Lista femeilor dorite e la fel de lungă şi de diversă precum a cărţilor din bibliotecă: „Copile imorale/ Soţii de cineaşti rataţi/ Şi chelneriţe cu parale/ Şi fete bune, fără taţi/ Subţiri surori de caritate/ Actriţe adulte în turneu,/ Studente fără facultate,/ Eleve – fără de liceu,/ Şi primadone fără voce,/ Şi profesoare fără post,/ Puştoaice cu ardori precoce,/ Şi mature în preţ de cost,/ Şi taxatoare şi modiste,/ Şi specimene-n genul cult/ Intrară-n şirul lungii liste/ A doamnelor de mai demult.”

Romulus Vulpescu a fost, pe lângă poetul sensibil şi traducătorul inegalabil, şi artistul care reuşea, în condiţii tipografice precare, să aducă în librăriile anoste ale perioadei comuniste adevărate cărţi-obiect sau cărţi-bijuterii. El nu a ratat, indiferent de vârsta fizică, nici una dintre aceste cărţi-obiect. Când aflai că o carte urma să fie îngrijită de magistru trebuia să-ţi goleşti primul raft al bibliotecii pentru a-i face, neapărat, loc.

Referindu-ne, acum, la ceea ce făcuse până în 1979, vom menţiona că Vulpescu era, deja, traducătorul magistral, în limba română, al lui Francois Villon (*Opurile magistrului*, 1958), Francois Rablais (*Gargantua*, 1963, *Gargantua şi Pantagruel*, 1968), Charles d'Orleans (*Poezii,* 1975), ai poeţilor Pleiadei (1965) şi al lui Alfred Jarry (*Ubu*, 1969). Nu mai punem la socoteală şi cele două volume de versuri (*poezii* plus *şi alte poezii*), unul de proză (*exerciţii de stil*) şi alte câteva traduceri (probabil prin intermediar) din spaniolă (Marcos Ana, *Rădăcinile zorilor*, 1961), portugheză (Carolina Maria de Jesus, *Strada A, nr. 9*, apărută în 1962) şi italiană (Dante, *Vita Nuova*, 1971).

Ca traducător din franceza veche, Vulpescu a trebuit să inventeze o limbă română adecvată Evului Mediu, iar când a trecut la Jarry a inventat o altă limbă română, doar spre folosul lui UBU, „rege încornorat, înlănţuit în almanah pe colină şi cu prolegomenele şi paralipomenele respective cât şi cu alte documente literare, istorice şi iconografice privitoare la viaţa, la opera şi la aventurile ilustrului bărbat, transfigurate patafizic”.

Tăiam prin zona interzisă,/ Sfidând, înfioraţi, destinul...

Ceea ce l-a făcut popular pe Romulus Vulpescu, la începutul anilor '80, a fost însă televiziunea. Apariţiile lui în cadrul emisiunilor duminicale, în care vorbea cu dezinvoltură despre orice chestiuni literare de ieri şi de azi, au stârnit admiraţia multora dintre telespectatorii avizaţi. Faptul că puteam asculta un om charismatic atât prin limbajul elevat pe care îl folosea cât şi prin vestimentaţia sa nonconformistă a fost, în epocă, un fel de şoc cultural. Era, cred, pentru prima dată când un om inteligent nu era prezentat la televizor în costum, cămaşă albă cu cravată, proaspăt tuns, ras şi frezat. Vulpescu era, pe atunci, un bărbat frumos, cu păr negru, bogat, cu o barbă ca pana corbului şi care umbla, în mod tradiţional şi în dispreţul ţinutei oficiale, în blugi şi în geacă. Erau două imagini ale intelectualului care, în mintea îngustă a oficialilor vremii, trebuia să contrasteze în mod evident. Ca intelectual trebuia să alegi una dintre căi: fie cea conformistă (şi puteai fi promovat peste tot), fie cea neconformistă prin care riscai să te expui marginalizării de la bun început.

În acea perioadă de dezgheţ cultural eram, împreună cu fraţii mei, elev la Liceul Teoretic din Petrila. Acesta era un liceu nou, amplasat la mijlocul distanţei dintre Petrila I şi Petrila II (adică Lonea, pentru oamenii locului). Şcoala era departe şi pentru petrileni şi pentru cei din Lonea aşa că fiecare elev parcurgea, pe jos sau - dacă avea loc în cursele supraaglomerate - cu maşina, cam trei staţii de autobuz. Era timp berechet să tot discuţi...

Când am văzut la televizor această revărsare de cultură, expusă firesc şi nonconformist, am hotărât, împreună cu un mic grup de iniţiativă, să-i scriem maestrului pe adresa Televiziunii Române. I-am povestit că am înfiinţat în liceul nostru un Erudit Club pe care am vrea să-l botezăm cu numele lui. Iar, dacă ar fi de acord, atunci l-am invita chiar la botezul oficial în cadrul unei prime şedinţe festive. Nu a trecut multă vreme şi am primit scrisoarea pe care o aşteptam cu sufletul la gură. Romulus Vulpescu era entuziasmat de idee şi îşi anunţa sosirea iminentă la Petrila.

Secundele acestea argintii/ Se scutură ca verbele-ntr-o frază

Pentru a fixa cu exactitate zilele în care Romulus Vulpescu a fost oaspetele nostru voi lua, ca probe incontestabile, autografele (datate) pe care ni le-a oferit pe cărţile sale. Primul autograf e pe cartea Rablais/ *Gargantua* (*Viaţa nemaipomenită a marelui Gargantua, tatăl lui Pantagruel, ticluită odinioară de Francois Rablais, povestită pentru copii de Romulus Vulpescu şi ilustrată de Eugen Taru*, Editura *Tineretului,* 1963) şi e oferit „Lui Ion Barbu-preşedintele E.C.V.-ului - o carte pentru copiii lui când Ileana şi Romulus Vulpescu se vor fi mutat lângă papa Francois Rablais”, în ziua de 26 septembrie 1971. Petrila deceniului opt din secolul trecut nu avea cum să fie lumea lui Rablais (şi a lui Vulpescu), cu „fructari, geambaşi, tapiţeri, judecători, telali, zarzavagii, vraci, tocilari, călugări, cerşetori, cârnăţari, vânzători de icoane, spiţeri, precupeţe, giuvaergii, şarlatani, bacalaureaţi, poliţai, coropcari de moaşte, dulgheri, studenţi de toată mâna, saltimbanci, duhovnici, beţivani, oloage, covrigari, pescărese, vagabonţi, advocaţi, căldărari, magiştri-n arte, florărese, ţărani, colportori de cărţi, bocitoare, burghezi înstăriţi”, dar cred că avea şi ea farmecul ei. Altfel cum ar fi venit Romulus Vulpescu, în mod repetat, în oraşul minier de la poalele Parângului? Deşi era populat cu mineri, Petrila era un oraş liniştit şi nu auzeai, ca-n Rablais, sau, mă rog, ca-n vremea faimoaselor mineriade „ţiuituri, pocnete, răcnete, chiuituri, hărmălaie, cântece şi strigări, mirosuri amestecate, izuri de bălegar, abur de rachiu şi fum de pastramă pârpălită, culori pestriţe, uluitoare mătăsuri înflorate, străluciri argintii de oglinzi care îţi luau auzul, nasul, ochii”. La noi, era o lume aşezată cu oameni veniţi, la începutul exploatării industriale a cărbunelui, din tot Imperiul Austro-Ungar. Când lozinca „Ţării, cât mai mult cărbune!” era pe toate buzele, au venit la noi moldoveni, munteni, olteni şi unguri ca să se alăture efortului celor din Vale de a face faţă cerinţelor vremii.

Ni-s paşii mici şi rari, porniţi spre gară...

Ulterior, de fiecare dată când a venit la Petroşani, Vulpescu nu a mai venit singur. A venit însoţit fie de Tudor Gheorghe, fie de criticul de film D.I. Suchianu, fie de amândoi. Autograful marelui critic de cinema pe cartea sa *Filme de neuitat* (*Meridiane*, 1972) e paradoxal aşa cum au fost şi intervenţiile sale în discuţiile de la liceu: „În amintirea celor două zile petrecute la Petrila (verbul a petrece vine de la cuvântul Petrila) şi, ca orice lucru bun, e păcat să nu-l desfiinţezi pentru totdeauna. Noroc!”

Cu Tudor Gheorghe, poetul s-a întâlnit prima dată de peronul gării din Petroşani când amândoi se întorceau, cu acelaşi tren, acasă. Aveau stări de spirit diferite: Tudor Gheorghe venea în Vale cu primul său recital (*Menestrel la curţile dorului*) şi nu avusese, nici pe departe, audienţa de care se bucură astăzi. Lumea nu era încă pregătită, în 1969, '70, '71, să-l prizeze aşa cum se cuvine nici pe el, nici pe

reportaj

Tudor Arghezi, Ion Barbu, Ion Bănuţă, Lucian Blaga, Octavian Goga, nici doinele şi baladele din folclorul vechi, necontaminat de versurile inepte ale celui nou. În comparaţie cu Tudor Gheorghe, Romulus Vulpescu era, în ceea ce priveşte audienţa în rândurile tineretului, la polul opus. Era extrem de încântat de primirea pe care i-au făcut-o, la Petrila, elevii liceului, de întâlnirea de la şcoală cu profesorii şi de ieşirea la iarbă verde de la Lunca Florii. Acolo a jucat, cot la cot, cu băieţii „lapte gros" şi nu s-a dat în lături nici când echipei sale i-a venit rândul să fie „încălecată". La liceu a întâlnit profesori tineri şi entuziaşti cum erau soţii Bubur (ea - chimistă, el - matematician), directorul Liviu Groza (istoric, stins şi el de curând din viaţă) şi Monsieur Aron, profesorul nostru de franceză care a studiat la Sorbona, închis de comunişti, şi eliberat în urma vizitei lui de Gaulle în România.

Pe drumul de fier spre Bucureşti, între poetul matur şi tânărul actor s-a legat o prietenie trainică, materializată, foarte curând, în câteva spectacole care aveau, în ceea ce priveşte textele, girul lui Romulus Vulpescu. Aşa s-au născut „7 balade" (*Voica în nadolie*, *Cântecul şarpelui*, *Mioriţa*, *Cântecul haiducului*, *Oleac*, *Cântec de război* şi *Ciobanul care şi-a pierdut oile*) şi „O soare la muzeu".

De la "Buona notte, amore mio!" la „Buona morte, amaro mio!" nu e decât un pas. Ultimul...

Când s-a născut Ioana, poetul a fost în al nouălea cer de fericire. Ne-a adus o seamă de poze cu fetiţa în care el era în chip de părinte fericit şi extrem de afectuos. Atunci nu am mai reuşit să-l convingem să mai rămână la Petrila peste programul fixat iniţial. Îl aştepta Ioana la Bucureşti şi trebuia să-i facă baie, să-i schimbe scutecele şi să stea în preajma ei.

Ultimul autograf găsit în biblioteca lăsată în casa părintească datează iunie 1982. („Distinsei doamne Virginia & simpaticului domniei-sale soţ Ion - familia Barbu-senior, cu aceeaşi veche dragoste & cu adânc respect - omagiul lui Romulus Vulpescu".) Iată că de atunci au trecut, şi pentru unii şi pentru alţii, patru decenii. În ultima vreme, poetul a dus-o greu, fiind nevoit să-şi înstrăineze o parte din imensa-i bibliotecă (vreo 20.000 de volume) pe care a adunat-o de prin anii '50. A avut, din pricini materiale, o bătrâneţe tristă.

Ziua de 18 septembrie a fost, în timpul liceului, o dată care ne marca şi începutul şcolii dar şi vremea când puneam la cale primele şedinţe ale Erudit Clubului Vulpescu. Anul acesta, pe 18 septembrie, poetul a plecat Dincolo. A urmat-o pe Ioana, unicul său copil, stinsă din viaţă cu o lună înaintea sa. O durere mai mare e greu de închipuit. „Iar când să mor îmi va fi scris,/ Fiindu-mi sufletul serv ţie,/ Rugi pentru tine-n Paradis/ Va spune, de-i va fi permis;/ Cum tot ce am îţi sunt dator,/ Supuse trup şi suflet şi-s/ Desigur, cu-nvoirea lor!"

E o parte dintr-un lament scris de ducele d'Orleans în perioada captivităţii sale şi tradus exemplar de magistrul Vulpescu. Celălalt autor pe care l-a făcut nemuritor în româneşte, Alfred Jarry, a dus-o la fel de rău în ultima parte a vieţii sale. Aflăm din *Dicţionarul autorilor francezi (nouvelle edition complete et mise au jour)* apărut la Editura Seghers, în 1961, că Jarry a încercat zadarnic să trăiască din traduceri. N-a reuşit şi a sfârşit repede. Din păcate, nici marele traducător Romulus Vulpescu n-a fost o excepţie fericită... „Chiar dacă mincinoasă vi se pare/ Iubiţi-mi masca îndurării mele..."

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

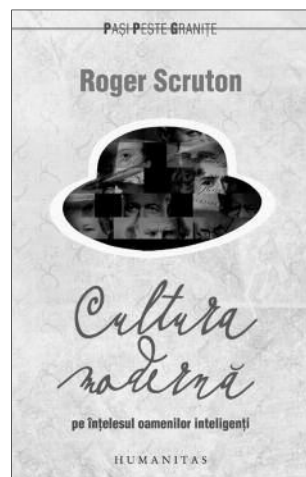
Va supravieţui cultura în plin nihilism?

Titlul cărţii filosofului britanic Roger Scruton, *Cultura modernă pe înţelesul oamenilor inteligenţi* (trad. de Dragoş Dodu, Editura *Humanitas*, Bucureşti, 2011), este unul menit să flateze pe orice posibil cititor. Chiar din primul paragraf, acesta va putea să afle că autorul îi propune o teorie a culturii moderne şi o apărare a întruchipărilor ei cele mai înalte. Însă, adaugă imediat, „este imposibil să aperi convingător cultura înaltă în faţa unei persoane total lipsite de cultură. De aceea voi presupune în continuare că cititorul meu este deopotrivă inteligent şi cultivat." Avertismentul legat de imposibilitatea apărării culturii în faţa inculturii vizează direct esenţa crizei culturii în lumea contemporană şi în special a învăţământului umanist. Teoria culturii pe care ne-o propune Roger Scruton constă în mare parte într-o descriere a procesului prin care s-a ajuns aici.

Filosoful începe prin a distinge între două înţelesuri ale conceptului de cultură, despre care el presupune din capul locului că are un temei religios. Există cultura în înţelesul lui Herder, ca sumă de practici ce formează identitatea unei etnii şi cultura în sensul lui Humboldt, ca proprietate a unei elite educate, o realizare ce implică inteligenţă şi studiu. Prima accepţiune, preluată şi de antropologi, defineşte cultura comună, ce-a de-a doua, cultura înaltă. Pe ruinele luptelor dintre ele a crescut spre sfârşitul modernităţii un al treilea tip, cultura populară, ce cuprinde formele de artă şi distracţie de masă. Prin metoda arheologică, de sondare a straturilor conştiinţei moderne, Roger Scruton scoate la iveală o dialectică a raporturilor dintre cultura comună şi cea înaltă de-a lungul istoriei occidentale.

În premodernitate, cam până la Renaştere, dominantă era cultura comună, de natură religioasă, având ca funcţie esenţială înscrierea şi stabilirea locului individului în comunitate. Riturile, datinile, credinţele unei culturi comune funcţionează ca modele ce comandă şi coordonează comportamentul oamenilor în diverse situaţii, conferindu-le coerenţă printr-o viziune etică asupra omului în care toate acţiunile acestuia sunt supuse unei judecăţi de valoare. În societăţile tradiţionale, cultura înaltă a elitelor nu este ruptă de cea comună ci e străbătută în toate formele sale, artistice, literare, filosofice etc, de acelaşi filon religios ca şi cea dintâi. Rostul unei culturi înalte nu este de a fi o sursă de cunoaştere ştiinţifică sau tehnologică, ci de a oferi „într-o formă intensificată şi imaginativă viziunea etică pe care religia ne-o pune la îndemână." Întrepătrunderea dintre cele două culturi, comună şi înaltă, are ca sursă profundă aceeaşi nevoie de întărire a identităţii comunitare, de apartenenţă la o comuniune etică în care „sinele să poată fi absorbit, greşelile sale să poată fi depăşite şi iertate, iar emoţiile retrăite într-o formă nepervertită (precum în tragedia greacă, spre exemplu, n.m)."

Sensul culturii înalte devine mai clar pe fondul declinului culturii comune, când viaţa etică ajunge să se poată susţine şi reînsufleţi doar prin lucrarea imaginaţiei. Iluminismul şi mai apoi romantismul au încercat pe căi diferite să înlocuiască veneraţia religioasă decăzută printr-o activitate estetică. Apoi, pe măsură ce dezvrăjirea lumii s-a accentuat, a fost nevoie de apariţia modernismului, „o ultimă trezire înspăimântată a culturii înalte la adevărul lumii moderne, o lume unde totul, inclusiv sacrul, e de vânzare". Cartea conţine multe consideraţii interesante despre încercările, uneori disperate, ale unor artişti precum Baudelaire sau T.S. Eliot de a redescoperi prin artă comunitatea pierdută şi de a salva viziunea religioasă asupra omului. În general, artistul modern vrea să se reintegreze în tradiţie, încercând să raporteze omul la ceva superior lui, deoarece numai astfel acesta devine uman. Destinul lui Richard Wagner îi apare filosofului ca definitoriu pentru modernitate, în aşa măsură încât ajunge să afirme, parafrazându-l pe filosoful Alfred Whitehead, că toată „cultura înaltă modernă reprezintă o serie de note de subsol la Wagner". Lecţia marelui compozitor german a fost de a ne fi arătat cum să trăim „ca şi cum am avea simţirile cele mai înalte, ca şi cum ne-am fi eliberat de greşeala originară, de a fi desacralizat lumea". Însă modernismul se prăbuşeşte atunci când temeiul său religios moare[1]. El a reuşit să salveze cultura înaltă cu preţul de a o face dificilă, tocmai pentru că a vrut s-o ferească de distracţia populară manifestată în kitsch. Întrucât miza cărţii este de a oferi o imagine a culturii actuale, paginile dedicate kitsch-ului[2] şi culturii populare a tinerilor din ce în ce mai infantilizaţi, numită yooofanie, dar şi unor curente precum deconstructivismul lui Derrida sau post-structuralismul lui Michel Foucault, despre care spune că subminează bazele culturii, reducând-o la construcţii ţinând de arbitrar sau de voinţa de putere, acoperă aproape jumătate din carte. Prin apariţia culturii populare promovată peste tot de mass-media şi a ideologiilor anticulturale asistăm de ceva vreme la agonia culturii înalte, sub toate formele sale, inclusiv a învăţământului menit să o transmită viitoarelor generaţii. Cât priveşte cultura comună, ea este demult moartă în Occident.

Cartea are drept motto întrebarea — poate un vers? — disperat-nihilistă a lui Philip Larkin: „Şi ce rămâne când şi necredinţa s-a dus?" Răspunsul lui Roger Scruton este în esenţă urmatorul: o umanitate bezmetică, rătăcind fără nici un fel de repere transcendente, etice sau estetice „într-o lume unde negaţia a fost dotată cu instrumentele supreme — puterea şi intelectul — pentru a transforma absenţa în prezenţă atotcuprinzătoare. Pe scurt este o lume a diavolului". Aşa ar arăta lumea rezultată în urma deconstrucţiei lui Derrida şi a discipolilor săi. Spuneam la început că unul dintre scopurile acestei cărţi este apărarea culturii înalte. Deşi rezultatul la care ajunge teoria culturii propusă de Roger Scruton nu este la prima vedere unul încurajator, totuşi el se poate constitui într-un argument puternic, deoarece descrie cu maximă luciditate fundătura în care se ajunge atunci când exigenţele culturii înalte întemeiate pe discernământul critic dispar. În plus, el ne propune în spirit wagnerian, dar avându-l ca model pe marele gânditor chinez Confucius, să trăim ca şi cum lucrurile, valorile, faptele ar avea încă sacralitate. În felul acesta, dacă nu credinţa, atunci speranţa ar fi salvată, ea putându-se dovedi la rându-i salvatoare într-o lume care se barbarizează cu frenezie. Într-o astfel de lume nihilistă, în înţelesul gândit şi profeţit încă de la finele secolului al XIX-lea de Nietzsche, de disoluţie a tuturor valorilor şi dispariţie a sensului, concluzia lui Roger Scruton surprinde prin nota optimistă, contrapunctată totuşi de melancolie. „Cultura noastră, scrie el în final, e o cultură de catacombe, o flacără ţinută aprinsă de călugări neînfricaţi. Iar ceea ce au reuşit călugării Europei într-un trecut ev întunecat ar putea reuşi din nou." Va fi cu siguranţă o certitudine pentru oamenii inteligenţi de la noi care vor citi *Cultura modernă*... că este nevoie mai ales astăzi de acel ceva opus egoismului, şi care uneori se poate numi eroism, pentru a menţine vie flacăra culturii.

Rostul unei culturi înalte nu este de a fi o sursă de cunoaştere ştiinţifică sau tehnologică, ci de a oferi „într-o formă intensificată şi imaginativă viziunea etică pe care religia ne-o pune la îndemână."

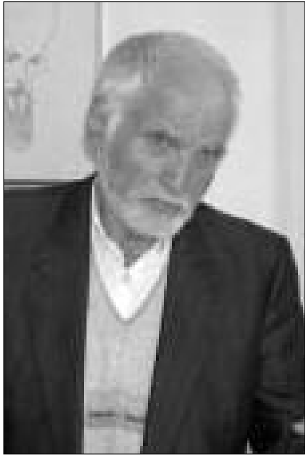
Note

[1] În viziunea lui Roger Scruton, postmodernismul este o continuare a modernismului, în absenţa proiectului spiritual-religios al acestuia.

[2] „Kitschul, aşa cum îl văd eu, scrie autorul, e un fenomen religios — încercare de a deghiza pierderea credinţei, umplând lumea cu emoţii contrafăcute, cu o moralitate contrafăcută şi cu valori estetice contafăcute".

litere

Nicolae Turtureanu

(Alt) jurnal de vacanţă (III)

Mai întâi, erai făcut pionier (dincolo – străjer), apoi utecist, pe urmă membru al partidului. La început, drogul ţi se dădea în doze mici (ca pentru copii), apoi doza creştea, până deveneai dependent, până ajungeai a crede că asta e chiar viaţa ta: să depinzi de ceva, de cineva, să crezi că acel ceva, acel cineva sunt idealul tău, condiţia sine qua non de a fi. Treptat, deveneai un om nou, deşi erai clonat pe cel vechi. Nazismul şi comunismul au avut un ţel comun: făurirea omului nou. Dacă au reuşit?!..

jurnal

Luni, 23

...Am citit cam tot ce mi-a lăsat la îndemână doamna M., plus cărţile aduse, plus revistele cumpărate de mine. Am tot amânat să deschid un op de vreo 800 de pagini, care mă intimida prin dimensiune, cu o copertă amatoristică şi un titlu de poveste: **A fost odată...** Nici numele autoarei nu-mi spunea nimic: **Aspazia Oţel-Petrescu**. Am răsfoit cartea într-o doară. Mi-a reţinut atenţia titlul primului capitol: **Povestea unei cărţi**. Uneori, povestea unei cărţi poate fi mai interesantă decât povestea unui om. Ca să aflu că povestea acestei cărţi este povestea unei femei care a făcut 14 ani de închisoare politică. Mai clar: în acest prim capitol (întins pe vreo 2oo de pagini) se reiterează povestea altei cărţi a autoarei: **Strigat-am către tine, Doamne!**, în care A.O.P. spune „povestea" celor 14 ani de recluziune. Din reacţiile la acea carte, precum şi din prefaţa lui Ion Coja – singurul nume ce îmi era cunoscut – am înţeles despre ce era vorba acolo. Am căutat, mai apoi, îndeosebi citatele pe care comentatorii le dau din **Strigat-am...**, precum şi trimiterile autoarei şi ale unor personaje ce populează această a doua carte, la perioada de referinţă. Pot spune că m-am edificat deşi, desigur, faptul că n-am citit – nici n-am văzut opul despre care se face vorbire – mă împiedică în a face un comentariu în deplină cunoştinţă de cauză.

Prima tresărire – care mi-a stârnit curiozitatea – am avut-o în momentul când am realizat că autoarea este o fostă militantă legionară, de unde i s-a tras şi maelstromul, coborârea în infern. Am citit câte ceva despre legionari şi legionarism, fără însă a aprofunda şi a înţelege fenomenul, eram oarecum edificat – ca şi Ion Coja – asupra aportului masculin la Mişcare, dar nu ştiam mai nimic despre aportul feminin. Ion Coja chiar plusează: „Idealul legionar, de la care bărbaţii s-au abătut în chip tragic şi cu consecinţe tragice, de atâtea ori, a fost atins când şi când şi acest merit istoric l-au avut îndeosebi studentele, profesoarele şi ţărăncile înscrise în Mişcare". Altfel zis, acel ideal – creştin, patriotic şi anti-comunist – a fost compromis de bărbaţi, prin acţiunile dure, de vendetta, în timp ce femeile, pacifiste prin vocaţie, l-au ocrotit şi l-au crescut ca pe pruncul Iisus. Nicăieri însă, în comentarii, nu vei mai afla o cât de mică rezervă faţă de acţiunile „bărbăteşti", găsindu-se justificări până şi la dimensiunea antisemită a Mişcării, prin faptul că evreii erau promotori ai comunismului şi ai internaţionalismului proletar... Semnatarii acestui documentar sunt, în majoritate, foşti activişti şi / sau simpatizanţi legionari, ceea ce explică punctul lor (anacronic) de vedere. Dar cu toţii recunosc excepţionalele merite ale memorialisticii, în a restitui nu doar calvarul recluziunii, ci mai ales acel ideal, niciodată atins, al Mişcării. De altfel, întregul demers al A.O.P. este pus sub semnul Crucii, al lui Iisus Mântuitorul, al toleranţei ecumenice şi chiar politice. Cu o singură excepţie: totalitarismul de orice soi, fie acesta carlist, antonescian sau, mai ales, comunist. În fond, Aspazia Oţel a fost o mare naivă. Născută (în 1923, în preajma Cernăuţilor), crescută în incipitul „Frăţiilor de cruce" (pentru băieţi) şi al „Cetăţuilor" (pentru fete), a ajuns, în 1946, ca studentă la Cluj, membră a F.O.R.S. (Frăţia Ortodoxă Studenţească Română), când a fost arestată. Mişcarea fusese demult decapitată, dar convingerile tinerei militante, chiar şi prin aceasta, se întăriseră, mai ales că, iată, duşmanul de moarte, diavolul roşu, era cel ce o judeca. „Nu-mi recunosc nici o vină, a spus la proces. Nu consider că este o vină să-mi iubesc Crucea, Neamul şi Ţara; consider că este o vrednicie să sufăr pentru ele. Primesc cu seninătate pedeapsa, nu cer nimic pentru mine. Cer clemenţă pentru tinerele care se află pe banca acuzării alături de mine. Cer să fie luat în considerare că sunt aici pentru că s-au lăsat convinse de mine şi mă consider răspunzătoare de acest fapt". Este o asumare sublimă, dar care provine din sfânta naivitate a implicării. Responzabilii dispăruseră de pe scenă, unii prin moarte (căci şi ei răspândiseră moarte), alţii prin fugă şi, cei mai mulţi, prin oportuna aderare la Partidul Comunist. De unde şi celebrul catren al lui Păstorel Teodoreanu: „Căpitane, nu fi trist, / ţine minte trei cuvinte: / Garda merge înainte / prin partidul comunist..." Iar naivii, credincioşii, trăgeau ponoasele.

Nu altfel s-a întâmplat cu un alt ideal, intrat în noaptea istoriei: comunismul. Mai întâi, erai făcut pionier (dincolo – străjer), apoi utecist, pe urmă membru al partidului. La început, drogul ţi se dădea în doze mici (ca pentru copii), apoi doza creştea, până deveneai dependent, până ajungeai a crede că asta e chiar viaţa ta: să depinzi de ceva, de cineva, să crezi că acel ceva, acel cineva sunt idealul tău, condiţia sine qua non de a fi. Treptat, deveneai un om nou, deşi erai clonat pe cel vechi. Nazismul şi comunismul au avut un ţel comun: făurirea omului nou. Dacă au reuşit?!...

Cartea are pasaje zguduitoare, care probează, dincolo de dramele şi tragediile relatate, excepţionalul talent literar al autoarei.

Marţi, 24. Gura Humorului

Duminică a fost ziua cea mai lungă. Am citit, iarăşi, din **A fost odată...**, am marcat câteva pasaje, spre a le transcrie, am fost la prânz la „Musatti" şi mi-am luat, la casoletă, şi pentru a doua zi. Dar parcă se contura faptul că a doua zi nu voi mai fi acolo. La ora 15 eram din nou acasă. Şi iar am citit, am însemnat... După-amiază in-ter-mi-na-bi-lă, accentuată de „vremea închisă şi umedă". Ploaie şi frig. În zilele senine, seara, intra soarele-n verandă, printr-o fantă dintre mesteacăn şi stejar. Stejarul bătrîn, pe care doamna M. îl aşteaptă, cu spaimă, să cadă... Când pătrundea soarele pe-acolo ştiam că e opt fără un sfert. Aveam un decupaj temporal, trebuia să trag de timp, să-mi găsesc ceva de făcut până se întuneca de tot. Dar în seara aceea sumbră nu-mi găseam locul şi rostul, eram exasperat. „Voi pleca mâine, îmi ziceam, voi pleca mâine!" Şi mi-am băgat cele 50 de kilograme ale mele sub cele 7 kilograme de plapumă. M-am trezit la 3 şi-am tras de timp până la 4. Am scris până la 6, după care am început să-mi strâng bagajele. Lent, cu pauze. Mă decisesem să merg cu un microbuz, la 11,30. Dar, într-o zi, îl tatonasem pe ADRIAN, care mi-a spus că, până la Humor, mă costă 150 de lei. Da, îmi ziceam, voi merge cu taxiul până la autogară şi de acolo... Dar când l-am sunat pe ADRIAN, m-am trezit spunându-i: „Ce zici, facem drumu' ăla până la Humor? „Facem, domn' Nicolae, cum să nu..." „Dar mai negociem un pic..." „Mai negociem, domn' Nicolae..." Şi mi-a scăzut 20 de lei din preţ. Dacă insistam, poate-mi mai scădea... Dar domnu-i domn şi-n pielea goală. Am avut grijă să-l rog să nu-i spună, cumva, doamnei M. că mergem până la Humor, ci doar până la autogară. Când a văzut maşina la poartă, doamna M. s-a şi minunat: „Cum, mergeţi cu taxiul până la Humor?!" Prevăzusem întrebarea: „Nu, doar până la autogară..."

M-am amuzat, pe drum, de această „inocentă" minciună şi am convenit să repetăm scenariul şi la Humor. Dar cealaltă doamnă M. („cealaltă Ancuţă") s-a prins pe loc că am venit cu taxiul şi m-a întrebat doar: „Cât a costat?" „Treizeci... – şi am adăugat, după o ezitare – pentru cine întreabă." „Şi în realitate?" N-am avut curajul să-i spun suma reală. „Dublu", am zis. Evident, jucam scena lui Spirache, cu pălăria, din „Titanic-vals". „Doar atât?, s-a mirat doamna M, care ştia distanţele şi costul benzinei. Destul de bine", a conchis dumneaei, ca să nu mă facă de ruşine, că m-a prins cu minciunica. În realitate, m-a costat dublul... dublului. Fără a lua în calcul şi cartea oferită, căci şi domnul ADRIAN era amator de autografe... Dar cel puţin am avut o călătorie plăcută şi o discuţie captivantă. Pe banii mei.

Fost pompier militar, pensionar acum, ADRIAN are şi el „o mică afacere". Un bărbat zdravăn, de vreo 55 de ani. Fumează, bea o cafea pe zi, nu suportă alcoolul. „M-am obişnuit aşa, nici când nu eram în serviciu n-aveam voie să bem, pentru că-n orice clipă puteam fi chemaţi la un eveniment. Doar la Revelion beam o jumătate de pahar de şampanie." „O jumătate?!", mă minunez eu. „Da. Poate că unora le-a fost greu, dar mie mi-a fost uşor." Nu mai ştiu cum, discuţia ajunge la Revoluţie. "La Revoluţie? Pe 16 decembrie eram de serviciu, când m-a sunat comandantul. Ascultă ce-ţi spun, eşti bărbat? m-a întrebat el. Eşti în stare să asculţi un ordin? Stai jos, să nu cazi. Şi mi-a spus un cod, codul care însemna "stare de război". Am crezut că leşin, tremuram ca varga, bine că nu m-a văzut nimeni. Aşa ceva nu mai auzisem: "Stare de război!" Desigilează aparatul de radio!, mi-a mai spus comandantul. "Aparatul era sigilat?", mă mir eu. "Da, era pus pe un singur post, Radio Bucureşti, ca să nu ascultăm Europa liberă, Vocea Americii… Împarte muniţie de război!, mi-a mai spus. Dar, când a început nebunia cu teroriştii, eu m-am trezit cu pază militară la poartă. N-aveam voie să fac nicio mişcare. Aşa am aflat că noi, pompierii militari, împreună cu miliţienii, eram «terorişti»! Datorită dezinformării, manipulării din mass-media, de asta au murit atâţia oameni nevinovaţi…"

Şi când să intrăm mai adânc în Revoluţie, tocmai am ajuns la destinaţie. Continuarea – anul viitor...

Miercuri, 25

Mă trezesc la 4 dimineaţa, beau restul cafelei de ieri. Deodată, realizez că e **miercuri, 25 iulie, miercuri 25 iulie.** Dar atunci era vineri, ora 0,55. Au trecut 9 ani şi 3 ore. Cât îmi fac cafeaua şi fumez o ţigară, au trecut 9 ani şi 4 ore. Ce-mi trece prin gând, după 9 ani şi 5 ore: cum i-am citit, i-am recitat poezii, toate poeziile pe care le ştiam. Cum o întrebam dacă mă aude. „Strânge-mă de deget, dacă mă auzi!" Şi, un timp, mi-a strâns, uşor, degetul. „Clipeşte, dacă mă auzi!" Şi, un timp, a clipit. Apoi, nu. Tot ce-am trăit atunci, am consemnat în **jurnal post-mortem**. Tot ce-am scris în aceşti 9 ani şi 6 ore a fost impregnat de duhul ei, dar niciodată n-am putut, nu voi mai putea scrie ca atunci, în orele **dinainte** şi **după**...

Aprind lumânări peste tot, în cameră, în bucătărie, pe balcon.Trebuie să dau ceva de pomană, nu prea am ce. Totuşi, îi ofer doamnei Florica (gazda) o jumătate de pepene galben. Seara, pe terasă, cu Relu şi un nepot de-al lui, pun la bătaie sticla de whisky, pe care o purtam cu mine, încă de la Iaşi.

Leo Butnaru

DE LA ARCA LUI NOE – LA ARCA POEZIEI - III

(Jurnal de Armenia. 18-28 octombrie 2011)

19 octombrie

La un moment dat, pe când făceam turul nocturn al orașului, „rețin" că circumferințele ochilor de semafor ar fi mai mari ca de obicei. Întreb dacă pe aici, la ceva înălțime alpină, cum ar veni, este frecvent ceață. Nu, nu e, acum seara ar fi o excepție. Deci, îmi spun eu, ochiul „ciclopic" de semafor nu ar avea legătură cu înnegurarea. Dar cu circulația în general – ar avea, nu? De unde trag concluzia că, grația semafoarelor mai… holbate, în Erevan s-ar produce mai puține accidente de circulație, decât la Chișinău. Ambele orașe având cam același număr de locuitori.

Însă făcând deja cale pedestră spre hotel, pe la intersecții de străzi, cercetând de aproape, terestru, semafoarele, îmi zic că, pe când eram în mașină, pur și simplu îmi jucase festa iluzia optică „stimulată" de ceața ușoară, rară. Astfel că, și pe aici, semafoarele sunt ca semafoarele, de standard internațional. E ceva asemănător cu o descriere din nuvela *După bal*, am impresia, unde Lev Tolstoi descrie niște case care, în ceața ce le învăluia, păreau și mai înalte.

Și totuși, în liniștea și singurătatea camerei de hotel, mi-am mai zis că percepția supradimensionată, spre ciclopic, a ochilor de semafor ar ține de *inconștienta montare a inconștientului* omului de a căuta și „a găsi" diferențele în noile ambianțe în care se pomenește. Însă aici, la subliminal, deja ar trebui să intervină domnul Freud, iar dacă o dai în (auto-)psihanaliză nu scapi cu una cu două, – însă deja acul mic al ceasului o ia „la vale", spre ora 1, și tu ar trebui să-ți spui „Noapte bună"… Dar cine îți garantează că nu te-ar duce spre Freud și visele pe care ai putea să le vezi în această primă noapte în Armenia?... Nu, de Freud nu scapi cu una, cu două.

În fine, constat că, în pofida drumului (ceresc) lung, plus așteptarea în aeroport care, la un loc, mi-a luat vreo 16 ore, că după colindarea, și pe jos și în mașină, a Erevanului, oboseala încă nu mă răpune. Și îmi zic, cum am făcut-o și în alte cazuri similare, că aflarea/ situarea la *ceva înălțime* alpină pur și simplu îmi priește. Cu alte cuvinte, mă simt bine *pe culmile sperării*. Posibil și pe linie… congenital-ereditară, eu, după mamă, fiind Munteanu. Iar dacă te gândești la mamă, precum în copilăria de demult, de la ecuatorul secolului trecut, bineînțeles că adormi mai ușor, mai liniștit, iar visele ar putea să-ți fie plăcute, încât, dimineață, să nu mai revii, frământat, neliniștit, la domnul Freud…

20 octombrie

Rar mi s-a întâmplat sau poate încă nu mi s-a întâmplat până acum ca, într-o singură zi, să văd și să aflu atâtea despre o capitală de țară, precum a fost să mi se prilejuiască ieri la Erevan. L-am zărit, elipsoidal-panoramic, din avion, apoi mi s-a deschis – cu Araratul pe dreapta! – în plină lumină a soarelui de dimineață, ce mi s-a părut nespus de intens aici, la o mie și ceva de metri peste nivelul mării. Centrul – frumos, ctitorit recent, dar temeinic, – l-am văzut la amiază înnorat, apoi într-o burniță alpină prietenoasă, aș zice. (Ghevorg îmi spuse că timpul pe aici e cam schimbăcios, „hașurat" de ploi scurte și eu presupun că Erevanul ar fi o Londră munteană, ceea ce place colegilor armeni. Chiar dacă nu e chiar așa, comparația putând fi amendată.) Apoi, spre chindie, cerul s-a limpezit, iar noi, făcând semi-turul Pieței Republicii, am intrat în Muzeul de Istorie. A urmat turul nocturn (tot pentru întâia dată întâmplându-mi-se așa ceva) al Erevanului, urcușul pe înaltele sale culmi, deschiderea panoramei electro-cromatice din diverse locuri și unghiuri. Ce prăpastie se deschide, Doamne, undeva în perimetrul columnei înălțate pentru a consemna 50 de ani de la formarea URSS! Nu, aici nu e nicio diversiune retro-politică, ci doar strângerea la lingurică produsă de cutezanța de a încerca să te apleci puțin peste parapet, ca să vezi abisul ce se cască. Deloc prevederi speciale de siguranță, ci doar simple tăblii cu rugămintea să nu urci pe parapet, pentru că e periculos, e… abis și – s-a zis! Iar după cina de la cafeneaua La Bohème – o promenadă *à pied* (odată ce suntem între însemne și accente franțuzești) pe Strada de Nord, pietonală, spre centrul cu joc de ape, lumini, culori și blițuri.

Araratul Mare

În avionul ce mă purta spre aeroportul Zvartnoț din Erevan, în buzunarul fotoliului din față am găsit revista „Sobesednik Armenii" (Interlocutorul Armeniei), dedicat aniversării de 20 de ani ai independenței statului în care aveam să sosesc (de altfel, Armenia și-a declarat independența cu o lună mai târziu decât Ucraina sau Moldova). După reportajul, abundent fotografic, de la recepția oferită de Ambasada Armeniei la Moscova, urmează rubrica „Istoria în detalii", cu *double pages* intitulate „Renăscut în tuf roz", dedicate Erevanului. Extrag câteva date: cetatea-polis Erebuni a fost întemeiată în anul 782 î.Hr., în secolele VI-IV fiind centrul Satrapiei Armeniei. Între secolele III î.Hr. și IV d.Hr. nu se mai știe nimic despre Erevan, lipsind documente. (Nouă ne este cunoscut un astfel de „gol istoric" – despre urmașii dacilor nu s-a mărturisit cam o mie de ani.) De mai multe ori, cetatea-oraș este cucerită de sciți, mezi, arabi. În 1387 – distrus de armata lui Tamerlan. În perioada războaielor turco-persane, 1513-1735, trece de 14 ori din mână în mână. Între 1765-1779, este cucerit-recucerit de Iraklie II, regele Gruziei. În confruntare cu perșii, în 1827, armata rusă ocupă Erevanul. Iar în mai 1918 orașul devine capitala primei Republici Armene independente; din 21 septembrie 1991 – a celei de-a doua Republici.

Paradoxul (și… doxa!) Erevanului e că, în mare, el e construit parcă în contemporaneitatea „imediată", unele dintre remarcabilele sale vestigii edilitare apărând în a doua jumătate a secolului XX. Numai că, prin stil și aspect arhitectonic, urbea edificată „recent" adie irezistibil a vechime, a antichitate chiar, în special clădirile din centrul orașului vădesc că au fost ctitorite cu migală, de parcă meșterii vremurilor noastre ar fi avut veșnicia în față. Și de povață. Zic aspect, deoarece patina adâncului de vremi i-o oferă, „i-o imprimă" tuful de un amplu spectru cromatic (dacă ochiul cercetează în nuanțe). E o coloratură muntenească mai specială, și „orientală". Pun aici ghilimele, deoarece în subtext există o interogație permanentă, la care se tot revine: Armenia cărei părți a lumii aparține, Orientului sau Europei? Implicit, ea apăru și la agapa de aseară, când David Muradian încerca să găsească raporturi între ce ar fi fost și cât a fost vechea Armenie și prezentul ei de țară – mică, mare? Păi, zicea amicul, când am vizitat Lichtensteinul ce are 32 de mii de locuitori, bineînțeles că Armenia, cu cele 3 milioane ale ei, mi se părea o țară mare. Dar adevărul e că domniile voastre ați venit la noi din țări mai mari, deci să abandonăm noi șaradele silogistice, că tot se vorbește de satul global…

Dar se spune că, precum în cazul Moldovei, și din Armenia ar fi plecat, în anii de la urmă, cam sub un milion de oameni.

Ah, ahpeir-gian (dragă frățioare) David, despre „benevola" plecare a poporului, fie armean, fie român, am dat de un poem al lui Ovanes Grigorian, din care traduc:

„…Spre sfârșitul secolului douăzeci,
la ora paisprezece și un sfert,
poporul armean a ieșit din propria țară
și nu s-a mai întors…
Semnalmente: antic, mult-pătimit,
talentat, muncitor, răbdător,
în ochi – o tristețe nesfârșită,
în inimă – rupturi, plesnituri adânci…
Cei care l-au văzut sunt rugați
să anunțe de urgență parlamentul
care pe câteva zile
are nevoie de popor
în legătură cu apropiatele alegeri repetate…"

La voi – ca și la noi: și cu ceva nevoi…

Mai sosesc doi năieri participanți la navigația *Arcei literare*. Bucurie, exclamații, îmbrățișări doveditoare că unii membri ai echipajului s-au cunoscut și cu alte ocazii. Cei care completează efectivul sunt Swanje Lichtenstein din Germania și Filip Van Zandycke din Belgia. Însă nu vor putea veni Bejan Matur din Turcia și David Magradze din Georgia (în CV-ul din pliantul Arcei e specificat că el e autorul imnului țării sale). (Ce o fi însemnând Bejan, în acest caz prenume feminin, iar în multe cazuri la noi – nume?)

Ieri, la scurta recepție de după lansarea la apă a Arcei, în două rânduri mi s-a strâns dureros inima: când noua cunoștință a mea, prozatorul Grigor Djanikian, m-a întrebat: „Ce mai face Nicolae Vieru?... Am învățat împreună la Moscova…" Iar David, fiul ilustrului prozator Hrant Matevosian, fost președinte al Uniunii Scriitorilor din Armenia, îmi spuse: „Tata amintea uneori de un prieten de-al său din Chișinău, cu care a fost coleg la Institutul de Literatură din Moscova. Un prozator bun, din când în când își telefonau…" „Saka?" întreb. „Exact, Saka!" face David. Iar eu „am ghicit" din simplul motiv că și Serafim Saka amintea deseori de Hrant Matevosian și de Andrei Bitov, colegi la care ținea, cu care ar fi vrut să se întâlnească.

Însă Nicolae Vieru s-a prăpădit deja demult, în primăvara anului 1995, iar Serafim – chiar în primăvara anului acesta…

Rar mi s-a întâmplat sau poate încă nu mi s-a întâmplat până acum ca, într-o singură zi, să văd și să aflu atâtea despre o capitală de țară, precum a fost să mi se prilejuiască ieri la Erevan. L-am zărit, elipsoidal-panoramic, din avion, apoi mi s-a deschis – cu Araratul pe dreapta! – în plină lumină a soarelui de dimineață, ce mi s-a părut nespus de intens aici, la o mie și ceva de metri peste nivelul mării.

jurnal

Radu Aldulescu

O ţară tristă... (2)

Vorbeam în articolul din numărul trecut al revistei despre statutul şi imaginea scriitorului în România acestor vremuri. Între timp a dispărut unul dintre cei mai mari romancieri români. Am aflat despre moartea lui Constantin Ţoiu în timp util pentru a participa la înmormântare, datorită unui concurs de împrejurări, ca să zic aşa norocos, pe care nu-l mai povestesc aici. Pentru a descrie ceremonia apelez la expresia unui alt mare scriitor român, prezent la faţa locului – Dumitru Radu Popescu. O mare jale, a spus domnia sa, referindu-se nu doar la evenimentul în sine, ci şi la cei care l-au condus pe scriitor pe ultimul drum – maximum cincisprezece persoane, cu tot cu cei doi şoferi ai Uniunii Scriitorilor, preşedintele şi vicepreşedintele Uniunii, cu soţiile, femeia care l-a îngrijit în ultimele luni de viaţă şi rudele scriitorului. N-a existat o colivă, mă rog n-ar fi ăsta un capăt de ţară, dar pe seară am primit un telefon de la prozatorul şi eseistul optzecist Nicolae Stan, de fel din părţile Ialomiţei de unde este Ţoiu, care a auzit c-ar fi murit... Ar fi vrut să participe la înmormîntare. Se pare însă că nu s-a anunţat nimic în presă şi la televiziuni. Dispariţia unui mare romancier, cum n-a mai prea apărut după revoluţie, a trecut neobservată în virtutea felului cum i-a fost promovată imaginea în ultimii douăzeci de ani. Peste două săptămâni totuşi, descopăr pe ultima pagină a „Jurnalului Naţional" o poză alb-negru din anii '70, cu Constantin Ţoiu şi Anghel Dumbrăveanu, din fototeca lui Ion Cucu şi fără nici o menţiune cu privire la recenta dispariţie a scriitorului. Deasupra se află o poză cu o vedetă interlopă – Sile Cămătaru şi un articol titrat cu litere mari, din care aflăm că respectivul a fost condamnat patru ani pentru proxenetism, fapte cu violenţă, cămătărie şi trafic de persoane... O, ţară tristă, plină de humor!

Cred că se cuvine să amintesc aici că pe Constantin Ţoiu şi pe Dumitru Radu Popescu, eu unul, pe barba mea, ca să zic aşa, i-am propus pentru candidatura la Nobelul literar din partea României, într-un articol care mi-a fost respins de presa culturală centrală şi l-am publicat într-o revistă din Brăila. Ulterior mi s-a explicat de către nişte persoane bine intenţionate faţă de felul în care-mi bat singur cuie-n talpă că, pentru a candida la respectivul premiu, e necesar să fi fost tradus şi să fi apărut la nişte edituri importante din Occident. Criteriul valoric în baza căruia se purcede la promovare şi traducere, este la o adică greu de invocat în haosul valoric gestionat cu mână fermă de sistemul cultural actual. Traducerile şi promovarea se fac, se vede cu ochiul liber, pe aceleaşi filiere oculte pe care era difuzat în lume cel mai tradus şi mai promovat autor român în vremuri de tristă amintire – l-am numit pe Nicolae Ceauşescu. Din aceiaşi bani dislocaţi din buget cu sutele de mii de dolari sau euro şi vizând de asemenea obţinerea unui Nobel pentru România. Nu e nici o problemă că un poet optzecist fruntaş i-a luat locul lui Ceauşescu în cursa pentru premiul Nobel, având în spate o armată de activişti culturali şi foşti securişti cu antene relaţioniste pe întreg mapamondul – Dumnezeu să-i dea sănătate, succes şi viaţă lungă să-i ajungă, să-şi vadă visul cu ochii. Nu pot totuşi să nu mă împiedic de un amănunt cu totul obscur pentru cei care-l promovează şi la o adică mănâncă de ani buni o pâine bună de pe urma acestei poveşti duhnitoare: şi înaintea nobelizatului autohton Mircea Cărtărescu, printre scriitorii şaptezecişti-şaizecişti, şi după el, printre cei apăruţi la începutul anilor nouăzeci, există cel puţin zece poeţi şi zece romancieri în mod net mai valoroşi. În rest, stau şi mă întreb ca prostul, efectiv ca prostul care a citit într-o viaţă de om câteva mii de cărţi de literatură bună şi foarte bună, printre care şi vreo sută ale unor laureaţi ai premiului Nobel, oare cât spirit critic îţi trebuie ca să vezi că instanţele şi instituţiile culturale din România pariază efectiv pe un cal mort pentru obţinerea Nobelului. Legat de această situaţie, cea mai sinistră gugumănie auzită de mine în vremea din urmă a fost cea emisă într-o dezbatere culturală televizată, poetic intitulată „Vremea Răspunsurilor" (de unde se vede anvergura organului pentru literatură al elitelor noastre intelectuale, cu statut solid de scriitori) şi aparţine domnului Gabriel Liiceanu. Justificând investiţiile care s-au făcut pentru traducerea şi promovarea lui Mircea Cărtărescu, prezent în emisiune alături de domnul Horia Roman Patapievici, domnia sa îl compară cu Nadia Comăneci, Cărtărescu fiind un mesager al culturii româneşti în lume, tot aşa cum Nadia Comăneci a dus faima României prin performanţele sale sportive... O, ţară tristă...

Tot în articolul din numărul trecut, vorbeam de spiritul malefic al criticului-politruc Ovid Crohmălniceanu. Crohul, cum l-au alintat şi continuă să-l alinte vârfurile optzeciste, reeditat recent cu „Amintirile deghizate" la Humanitas şi resuscitat de discipoli ai săi precum Ioana Pîrvulescu şi Mircea Cărtărescu. Să mă ierte Dumnezeu, dar carisma lombroziană a respectivului a vegheat în permanenţă asupra literaturii postbelice, sub diverse întruchipări, în pofida apariţiei unor generaţii de critici şaizecişti şi şaptezecişti vădind seriozitate şi caracter: profesori, filologi, universitari sau gazetari cu veleităţi literare, care au avut marea şansă să se formeze pe lângă nişte mari scriitori precum: Marin Preda, Petru Dumitriu, Eugen Barbu, Constantin Ţoiu, D. R. Popescu, Nichita Stănescu, Leonid Dimov, Emil Brumaru, Virgil Mazilescu, Ileana Mălăncioiu, Gellu Naum, Cezar Ivănescu şi alte zeci asemenea lor, sau de mai mică anvergură. A fost aceea o perioadă de graţie a literaturii române, pe care eu şi poate şi alţii am perceput-o ca atare la ani buni după revoluţie, când a trebuit în sfârşit să accept că speranţele şi aşteptările de la literatura în regim de libertate au cam fost înşelate. Adică perioada de graţie a încetat chiar în momentul când toţi ne-am fi aşteptat la o şi mai mare înflorire, odată cu dispariţia cenzurii ideologice. Printre alte mutaţii, imediat după revoluţie s-a petrecut ceea ce un mare romancier din perioada mai sus amintită, Nicolae Breban, povesteşte într-o carte a sa de rememorări, intitulată extrem de sugestiv „Trădarea criticilor". Nu e vorbă că şi majoritatea scriitorilor din toate generaţiile au trădat, lăsându-se duşi de valul vremurilor noi, ispitiţi de tot felul de oportunităţi. Fapt e că a urmat o pauză, un hiatus aproape total de mai bine de zece ani. Treburile literaturii au dat semne că ar începe să se urnească dincolo de anul 2000, prin apariţia salutară a unei tinere generaţii de critici formată pe lângă revistele literare. Aceşti critici păreau să iubească tot mai mult literatura contemporană pe măsură ce o descopereau, fortificându-şi spiritul critic pe cărţile scriitorilor activi care păreau să conteze. Apăruseră scriitori noi în jurul anului 2000 şi mai erau şi dintre cei apăruţi imediat după revoluţie. Spre deosebire de critici, însă, scriitorii apar ceva mai greu şi, oricât de dotaţi ar fi, formarea lor e de durată şi nu se poate rezuma doar la stagiile petrecute în facultăţi şi-n cenacluri. Treaba asta cu formarea scriitorului e mai complicată, mai cu seamă în cazul romancierilor. Fapt e că spre deosebire de înaintaşii lor din ultimele decenii ale epocii comuniste, criticii apăruţi după anul 2000 n-au avut şansa de a se forma pe lângă nişte scriitori de calibrul celor care, la rândul lor s-au format petrecându-şi copilăria şi tinereţea în război, foamete, instalarea comunismului şi traversarea deşertului realismului socialist sub supravegherea unor vechili precum Crohul pomenit mai devreme. Nu că atunci ar fi fost mai rău sau mai bine decât acum, mai propice sau mai nepropice pentru formarea unor scriitori adevăraţi. Vremurile care ne sunt date au cuantumul lor de bine şi rău, iar omului i se oferă în permanenţă şansa să aleagă, în funcţie de ce vrea să facă cu viaţa lui. Inevitabil aşadar (O, ţară tristă!...), o parte din aceşti tineri critici s-a maturizat dându-se pe brazdă, ca să zic aşa, luând exemplul cremei înaintaşilor care au răzbătut glorioşi prin comunism şi postcomunism, punând simţul umorului înaintea caracterului pentru a supravieţui-parveni, cu normalitatea şi decenţa derivând obligat din necesarul compromis, cu orgoliile mediocrităţilor protejate, cultivate şi promovate, pentru accesul la funcţii, sinecuri, venituri decente care să producă investiţii în terenuri, case de vacanţă, turism cultural intens, imagine publică etc. Într-un cuvânt, toate acele privilegii meritate, după cum foarte exact se exprima un critic vechi în meserie, cu statut solid de personalitate culturală. Asta-i tot ce contează în definitiv şi astea sunt vremurile. Restu-i literatură, care nu ne dă să mâncăm. Vânare de vânt şi plâns la mormânt străin. În crunta mea naivitate, totuşi, am tot aşteptat şi încă aştept ca nişte oameni care au scris nişte cărţi şi se presupune că au şi citit nişte cărţi menite să-i lumineze, să vadă dincolo de acele privilegii meritate, care n-au făcut decât să le întunece orizontul, acei oameni, aşadar, să fie, dacă nu numaidecât deasupra vremurilor, cel puţin cât de cât în contrasens cu ele, pentru a le impune o direcţie ameliorată.

Vorbeam deci despre critici şi totodată despre personalităţi culturale care s-au integrat perfect spre a lucra în tandem reciproc avantajos cu clasa politică. Consecinţa cea mai evidentă a acestei poveşti este anularea statutului şi imaginii scriitorului în societatea românească, anonimatul în care acesta creează, trăieşte şi dispare, cum s-a văzut în cazul marelui romancier Constantin Ţoiu. O altă consecinţă ar fi locul pe care-l ocupă literatura română contemporană (cu Cărtărescu în frunte) printre celelalte literaturi din Europa, codaş în ce mă priveşte, deoarece există şi păreri contrare, din partea unor personalităţi avizate. Bunăoară, o poetă cu vechi state de serviciu, beneficiară a unor privilegii meritate atât în comunism cât şi în postcomunism, care spunea într-un interviu: „Faptul că Polonia are patru premii Nobel pentru literatură iar România niciunul, nu înseamnă că Polonia are o literatură de patru ori mai mare decât literatura română, ci că literatura poloneză este mai stimată în lume decât literatura noastră..." Sunt absolut siderat de patriotismul respectivei, care de patruzeci şi ceva de ani îi dă o pâine bună de mâncat ca personalitate politico-culturală de primă mărime dintr-o mare literatură văduvită din păcate de o apreciere internaţională pe măsură. Nu-mi dau seama totodată cât spirit critic îţi trebuie, ca scriitor cu acte-n regulă, cu nişte zeci de cărţi publicate şi premiate, să-ţi dai seama că literatura poloneză şi cultura poloneză în general este de cel puţin patru ori mai mare decât literatura şi cultura română. Să vă spun un secret: în momentul de faţă, scriitorul român este ca şi inexistent în Europa şi în lume. Fără să cobesc, după cum se prezintă situaţia şi felul cum conlucrează sistemul cultural cu sistemul politic, n-ar mai fi mult până ce scriitorul român nu va mai exista nici în România. Vezi cutremurul de la ICR, felul cum a pornit el şi spre ce se îndreaptă, arătându-ne cum clasa politică nu-şi poate instrumenta dezastrul fără acordul şi sprijinul personalităţilor culturale care se lasă mânjite, făcând risipă de şarm intelectual, nonşalanţă şi, bineînţeles, simţ al umorului. O, ţară tristă!...

În crunta mea naivitate, totuşi, am tot aşteptat şi încă aştept ca nişte oameni care au scris nişte cărţi şi se presupune că au şi citit nişte cărţi menite să-i lumineze, să vadă dincolo de acele privilegii meritate, care n-au făcut decât să le întunece orizontul, acei oameni, aşadar, să fie, dacă nu numaidecât deasupra vremurilor, cel puţin cât de cât în contrasens cu ele, pentru a le impune o direcţie ameliorată.

eseu

Petru Pistol

Fidelitatea clasicismului

Tărie şi neputinţă într-un cuvânt

Când se pune problema definirii unor termeni extrem de deschişi în graniţele lor, pe care-i întâlneşti de la ronţăitul norocului pe sub mână – căci despre *noroc* este vorba – până la risipa lui în salutul zilnic, se recurge, frecvent, la metoda cvasi-apofatică, „instalată” de Augustin când a definit timpul: „Dacă mă întrebaţi ce este timpul, nu ştiu ce este, dacă nu mă întrebaţi, ştiu”.

Cu *norocul*, de asemenea. Fiind universul de discurs al termenului greu de ţărmurit, despre noroc cu aceeaşi lejeritate / dificultate afirmi ori respingi, confirmi ori infirmi, te joci ori îţi pui ochelari cu dioptrii academice.

Să zicem că un început am putea oferi termenului, umblând în arhiva limbilor clasice. La antici, norocul era condiţionat de întâmplare: în limba latină *fors, -tis*, „întâmplare”, iar *fortuna, -ae*, „noroc”; în limba greacă *týche*, de asemenea „întâmplare”, „soartă”, „noroc”, vocabulă întâlnită şi în formula de salut *týche agathé* – „noroc bun!” Luarea în posesie, sintagmatic, a salutului în mai multe limbi defineşte norocul drept paradigmă a vieţii dorită la orice ceas din zi. Prin salut norocul este invocat, clamat, provocat, subiectul fiind într-o permanentă stare de aşteptare a norocului. Dincolo de accepţiunea creştină şi împotriva acesteia, norocul este *vestea cea bună* pe care Antichitatea profană a învestit-o cu puteri divine, consacrând-o drept zeiţă: *Fortuna*, respectiv *Týche*. Cu toate acestea, spiritele critice cârteau: *Nos te facimus, Fortuna, deam,* spunea Iuvenal, „Noi te facem, soartă norocoasă, zeiţă!”

În general, nimic nu este folosit mai fără noimă decât cuvântul. Nici sluga din casă, nici animalul din bătătură ori maşina din garaj, nici cele patru elemente primordiale. Condamnăm poluarea, dar mai viciat decât apa, aerul, este cuvântul. Iar dintre cuvinte, cel mai căutat, instituţionalizat deja, cu patron divin şi edificii de resort, cu slujbaşi dejurnă şi tehnici „euristice”, este norocul. Nefiind o realitate măsurabilă, pe care ştiinţa să o rezolve cu mijloacele ei, fiind în acelaşi timp o *calitate* permanentă a vieţii – viaţa definindu-se, printre altele şi prin prezenţa ori absenţa norocului –, când vorbim despre noroc noi facem aproximări, nu certificăm. Două faze surprind norocul: trăirea lui şi teoretizarea. Cele două faze se exclud, cea de a doua fiind timpul de restrişte, regretul norocului ce ar fi putut să fie, *poluarea* lui verbală. Norocul nu poate fi obiect al ştiinţei pozitive, el nereprezentând determinări comensurabile. Când spunem: „ce noroc a dat peste cutare, a câştigat un milion de euro”, atunci noi traducem cantitativ calitatea de a fi purtător de noroc. Căci milionul de euro nu este purtător de noroc de la sine, *sua sponte*, altfel am invoca drept noroc personal şi milionul din buzunarul altuia; trăirea interioară conferă calitate vieţii, făcând-o norocoasă într-un fel de transcendenţă *sui generis*, dincolo de instrumentele de măsură pozitivă.

Iar dacă este vorba de *transcendenţă*, mai putem spune noi cu nonşalanţă: *Norocul şi-l face omul*? Nu cumva, refuzând prezumţios demersul pontifical unei prezenţe de alt grad, ne cufundăm în superstiţia raţionalităţii, în inflaţia suficienţei de sine?

Norocul face parte din categoria darului divin. Raţiunea intervine doar în gestionarea norocului, în degustarea lui în umilinţă. Consumarea norocului în trufie se pedepseşte tot prin intervenţie divină. Definiţia norocosului: Insul care ştie să se bucure de norocul care şi cât i s-a dat. Altfel, norocul e o cale sigură de a-l pierde pe norocos. Un om norocos e un om în umilinţă. El e la cheremul nevoinţelor sale. De aici, concluzia injustă: norocul şi-l face omul. Un norocos lipsit de iubirea lui Dumnezeu devine jalnic perdant.

Norocul este orb: *Fortuna caeca est*. Exersându-şi spiritul raţional, omul corectează această cecitate; în lumea veche se lua distanţă faţă de cei cărora le merge prea bine. Norocul este ca apa, în toate el caută să păstreze măsura. Fiinţa umană, recipient al scânteii divine, va sancţiona prezenţa excesivă, nedreaptă a norocului. Astfel, un principiu mecanic specific vaselor comunicante îşi recunoaşte paradigma celestă.

Să nu recunoşti natura *theodorică* a norocului este o greşeală.

Un străbun din stirpe personală îşi vitupera fiul, punându-l în gardă: *Nicolae, tată, ai grijă să nu-ţi pierzi darul!* Se spune că fiul, ajuns preot, când o bătrână deznoda batista să-i pună în palmă creiţarul, zicea: *Pune, pune că nu m-ai făcut tu popă!* Spunând *dar*, şi nu *har*, tatăl preotului ştia că darul vine prin vas ales, nu prin mână arhierească, dibace să deznoade baierele pungilor.

Este norocul dar divin? Răspuns: Este frumuseţea un dar? Se va găsi cineva să spună că frumuseţea cea bătătoare la ochi se datorează raţiunii, că omul a meditat din adâncul nefiinţei lui asupra formei pe care o va lua la naştere? Exclus. (S-ar putea replica: „Nu medităm noi din nefiinţă asupra frumuseţii noastre, dar altcineva ar putea să o facă. Nu neapărat Providenţa, ci un om. Cunosc o mamă care le spunea copiilor: «V-am luat tată chipeş ca voi să fiţi frumoşi»”. Ce mai conta că respectivul bătuse la ea din sculare în culcare? O răzbunaseră copiii. Ea făcea un dar copiilor în mod calculat, punându-şi pielea la saramură. Răspunsul însă este: un dar pentru care cineva plăteşte nu mai e dar, aşa ceva nu se pune. Ar mai fi o replică. Dar prea estetizantă pentru a fi luată în calcul. Replica *Lessing*: vechii greci erau frumoşi pentru că statuile pe care le priveau erau frumoase.)

Mai curând, norocul poate fi echivalat talantului ce trebuie lucrat. Norocul are preţ bun, e dintre cele mai bine plătite „afaceri” din viaţa omului, dar valoarea, calitatea exersată din interioritatea fiinţei contează. Un noroc rău chivernisit devine sursă de nenoroc. Lexemul însuşi sugerează această posibilitate de convertire, el îşi creează o rezervă de îndoială vizibilă în replica ce şi-o dă cuvântul sieşi: în limba latină, sinonimul lui *fortuna* este şi *fatum*, „soartă, destin”, „noroc”, dar şi „ghinion, pacoste”. (Jucându-se periculos cu sensurile opuse ale cuvântului, poetul Naevius lansa o „epigramă”, un vers în senar iambic, vizând familia Metellilor: *Fato Metelli Romai fiunt consules*, „Printr-un noroc/ghinion (al Romei) sunt Metellii consuli la Roma”; cunoscând regulile jocului, Metellii, familie instruită, răspundeau în structură poetică identică: *Malum dabunt Metelli Naevio poetae*, „Metellii îi vor da poetului Naevius un măr/necaz”, *malum* însemnând, în limba latină, şi „măr”, dar şi „rău”, „necaz”.) (După câte o incursiune în latinitate, e bine să nu uităm că *noroc*-ul românesc este, etimologic, slav, nu latin.) În limba română reversul semantic este mai categoric: *noroc*, dar *nenoroc*, loc pentru coabitare nelăsând, exhibând însă raportul de expresivitate. S-a remarcat, spre exemplu, că sonoritatea vocabulei *nenoroc* este mai plăcută. Într-adevăr, *noroc*, prin repetarea vocalei închise dă senzaţie de rostogolire a ceva rotund, sortit, prin lipsa dimensiunilor configurând proporţia formelor, receptării ingrate. Prefixarea e negativă, vocala deschisă *e* îl neagă pe *o*, aşa cum vocabula întreagă, expusă vicisitudinii, o refuză pe cea închisă în coconul timbrat monovocalic al norocului. Prefixul preia mai mult decât negarea norocului: sfidarea acestuia. *Nenorocul* pare a spune: „Te desfidez, *norocule*! Tu eşti bogat, dar grosolan, bolovănos, în timp ce eu port cu mine germenul supleţei, contradicţia, adevărul. Tu duci în nume bogăţia groasă, eu tristeţea subţire, delicată, tu ai mers de poloboc, eu de nereidă”. Dialogul ar putea continua, pândit de riscul de a cădea în gâlceavă, cu replici neprincipiale de tipul: „Bogata-şi pupă boii-n bot /îmbătrânind cu boi cu tot”. Ca apoi, cuvintele portului să le întoarcă în *necuvinte* tot poetul.

Oricum, secularizarea norocului nu e posibilă. Cum nu – se va spune –, din moment ce este impozitat? Da, dar etatizarea lui priveşte doar comensurabilul, cantitativul, preţul în dolari al norocului, pe când valoarea, calitatea lui nu le vei găsi vreodată atârnate în cârligul cântarului. Deşi ne transcende, noi ne încăpăţânăm să prezentăm norocul ca şi când am fi în măsură să vorbim despre el în termenii contingenţei.

Fiindu-ne inaccesibil, astfel am înţeles să poluăm şi noi *norocul*.

...nimic nu este folosit mai fără noimă decât cuvântul. Nici sluga din casă, nici animalul din bătătură ori maşina din garaj, nici cele patru elemente primordiale. Condamnăm poluarea, dar mai viciat decât apa, aerul, este cuvântul. Iar dintre cuvinte, cel mai căutat, instituţionalizat deja, cu patron divin şi edificii de resort, cu slujbaşi dejurnă şi tehnici „euristice”, este norocul.

Dorul românesc – locul I la Festivalul Mondial al Dansului din Coreea *Let's dance în Cheonan!*

La Cheonan, o localitate aflată la 100 km de capitala Seul, între 2 şi 10 octombrie, s-a desfăşurat cea mai mare sărbătoare a dansului din lume, la care dintre cele 50 de formaţii invitate iniţial de organizatori aveau să răspundă doar 24, printre care şi Ansamblul „Dorul” al Centrului Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Argeş.

Aflat la cea de a X-a ediţie, festivalul a fost organizat sub egida F.I.D.A.F., care are drept scop promovarea folclorului şi a prieteniei reciproce, în cadrul festivalurilor mondiale dedicate dansului. În cadrul acestei organizaţii, România a primit, cu prilejul Conferinţei Comitetului Executiv de la Cheonan, din 4 octombrie a.c., alături de Franţa, prin coregraful Cătălin Oancea – postul de vicepreşedinte pentru Europa.

În faţa a 10.000 de spectatori, într-o locaţie special pregătită pentru cunoscutul eveniment, pe o scenă imensă, utilată excepţional, *mia* de artişti amatori şi profesionişti – reprezentând întreaga paletă de exprimare a dansului şi toate generaţiile – a participat cu emoţie dar şi cu entuziasm la festivitatea de deschidere, arătând câte un moment din tradiţiile coregrafice pe care au dorit să le reprezinte cu cinste.

A fost startul unei competiţii unde concurenţii şi-au etalat măiestria interpretativă, în dorinţa firească de a obţine unul dintre premiile puse în joc, însumând 50.000 $. La această „olimpiadă a dansului”, Ansamblul „Dorul” a primit premiul I pentru dansuri şi premiul special pentru evoluţia din cadrul paradei incluse în concurs.

Festivalul Mondial al Dansului de la Cheonan a fost înainte de toate o demonstraţie de forţă şi o dorinţă a Comitetului de Organizare de a arăta lumii întregi felul cum trebuie realizată o astfel de competiţie dedicată *horei universale a dansului*. Coreenii construiesc totul temeinic, parcă pentru eternitate, punând înainte de orice respectul, devotamentul, patriotismul. Dansul poate emana energii formidabile, stimulatoare de performanţe unice.

DORIN OANCEA,
Maestru coregraf, Director artistic al Ansamblului „Dorul”

litere

Dan Burcea

Carnet parizian

Paradigma lumilor posibile în romanul contemporan: Philippe Forest şi Patrick Lapeyre

«Scriitorul este o santinelă care nu face decât să metaforizeze lumea» (Philippe Claudel)

Cu rădăcini în filosofia lui Leibnitz şi preluată în secolul trecut de filosofia analitică engleză, teoria lumilor posibile postulează capacitatea literaturii de a „fabrica lumi" sau „versiuni ale lumii" nu numai prin forţa ei narativă înţeleasă ca înşiruire logică a evenimentelor dar şi prin prodigioasa ei putere de simbolizare, de încărcătură estetică pe care o dă evenimentelor. În partea a treia a *Teodiceei*, consacrată visului lui Theodor, preotul de la Delfi, Leibnitz concepe o bibliotecă sub forma unei piramide infinite care conţine toate formele posibile ale vieţii lui Sextus Traquinus, dacă acesta ar fi renunţat la tron, aşa cum îl sfătuise Jupiter. În vârful piramidei, se află cea mai frumoasă dintre lumile posibile, lumea adevărată, aşa cum este ea. Pentru filosoful german, multitudinea modelelor lumilor posibile, determinate, într-o măsură mai mult sau mai puţin importantă, de unele evenimente, se regăseşte concentrată în spiritul infinit al lui Dumnezeu, ele putând fi descoperite de spiritele umane de excepţie, de genii.

Desigur, aşa cum arată Françoise Lavocat în lucrarea „La théorie littéraire des mondes possibles"[Teoria literară a lumilor posibile], „a construi o teorie a operei literare ca lume posibilă are meritul de a oferi răspunsuri satisfăcătoare la chestiunea ontologică pe care o pun fiinţele de ficţiune, şi de a propune o abordare destul de nouă asupra textelor"[1] prin abordarea unor problematici cum ar fi cele ale frontierelor între ficţiune şi non-ficţiune precum şi ale raportului pe care textul diegetic îl întreţine cu verosimilul, cu ajutorul unor mecanisme de autentificare realizate printr-o direcţionare spre real, printr-o deplasare către simbolic sau către sfera mitologică.

Aşadar, singur universul textului accede la consistenţa unui discurs coerent, suspendat în timp şi spaţiu, supus în întregime autorităţii şi totalei libertăţi a autorului, autor definit drept „cel care povesteşte, care aşază una lângă alta aceste anecdote, pretinzând că exprimă realitatea a ceea ce a fost, dar trecând sub tăcere că această realitate, de îndată ce o relatează, ia pentru el forma unei ficţiuni, falsificând astfel formidabila inconsistenţă a trecutului şi conferindu-i metodica mincinoasă şi solida logică a unei intrigi" (Philippe Forest). De aici şi până la diluarea totală a frontierelor dintre real şi ficţional nu mai rămâne decât un pas, lumea întreagă devenind literatură, adică „un ansamblu de propuneri descriind o anume stare de lucruri" (Françoise Lavocat).

Nu este acesta pariul cel mai curajos al ficţiunii şi, în special, al romanului în aventura riscantă a „recreării" lumii sau a lumilor? Căci cum să priveşti sau, şi mai riscant, cum să rezumi o viaţă, reducând-o numai la câteva momente de existenţă ce riscă să o conducă spre ineluctabila banalitate a timpului comun? Ce cheie ar fi capabilă să deschidă poarta secretă dincolo de care romanul, navigând printre „analele intangibile ale lumii", ar putea să rescrie la infinit secretul profund al fiinţei sau să cuprindă cu dezinvoltură hotarele „devenirii lumii"? Oare, în faţa realului, „adevărul ar consta să visezi inversul mereu şovăitor, restituind fiecărui moment trăit acea senzaţie de halo aleatoriu în interiorul căruia pluteşte, fugitiv vizibilă în razele de lumină, toată pulberea posibilului purtată de vânt? "(Philippe Forest) sau să te încredinţezi memoriei, convins de forţa inepuizabilă a amintirilor, care, „cu timpul, şi cu filtrul anilor, devin ca nişte produse purificate, debarasate de zgura tristeţii şi a spaimei" (Patrick Lapeyre).

Această purificare prin reinventarea lumii este prezentă la cei doi autori citaţi în paranteză şi, mai precis, în ultimele lor romane, „Le siècle des nuages[2]" [Secolul norilor] de Philippe Forest şi „La vie est brève et le désir sans fin[3]" [Viaţa e scurtă iar dorinţa fără de sfârşit] de Patrick Lapeyre.

Secolul norilor – un elogiu al vacuităţii

Philippe Forest, unul din cei mai intimişti scriitori francezi contemporani, este cunoscut cititorilor români prin *Sarinagara* şi *Iubirea din nou*. Ultimul său roman, *Le Siècle des nuages* se află în curs de traducere la editura Nemira.

Pentru romancierul francez, întoarcerea spre trecut – viaţa tatălui său, istoria aeronauticii – şi transformarea acestui timp devenit istoric într-o coerenţă narativă a prezentului romanesc trimite în mod obligatoriu către o discursivitate cu apetenţă către legendă sau, *minimo estimare*, către o anecdotă „care nu depune mărturie decât despre ea însăşi, lipsită de orice acţiune adevărată legată de ceea ce s-a întâmplat înainte sau de ceea ce ar urma să vină după aceea".

Philippe Forest face în romanul său o convingătoare pledoarie în favoarea *înstelării timpului* într-o ordine derobată realului printr-o *delapidare a clipei*, încât „orice viaţă să aibă aerul unui roman căci a-ţi povesti viaţa, a ta sau a altcuiva, înseamnă a-i da cu exactitate acea alură de roman care o face să existe". Singura realitate prezentă în cazul de faţă este cea a *vacuităţii lumii*, „exprimând deplin adevărul timpului, dar al unui timp vid care nu se împlineşte decât în epuizarea tuturor posibilelor pe care le conţinea şi în descoperirea nimicului cu care acestea culminează".

În acest stadiu de trans-figurare a realităţii cu care operează imaginarul, căutarea unui sens, a sensului însuşi, este obstruată de o *prezbiţie* ce modifică distanţele proprii ale Istoriei „lăsând să se deseneze contururile simplificate", dar şi incapabilă „să se descurce în dezordinea pe care prezentul o produce, în planul apropiat". Ca şi când singurul eveniment acceptabil, posibil şi necesar ar fi acela al unui hazard dominator, propice numai scriitorului, poetului – ca să folosim termenii proprii distincţiei aristotelice dintre istoric (care reproduce lucrurile aşa cum ele au fost) şi poet (care le prezintă aşa cum ele ar fi putut să se întâmple). Căci, în fond, şi admiţând că Istoriei îi revine monopolul consemnării realului, literaturii îi revine de drept, prin încărcătura ontologică pe care o dă substanţei sale şi prin capacitatea ei semiotică, perspectiva lumilor imaginate de Leibnitz în piramida posibilului. Redăm aici fragmentul complet din care am citat mai sus şi care ne oferă o definiţie surprinzătoare a hazardului în crearea lumilor posibile: „Şi, în timp ce cărţile de Istorie scriu despre ceea ce efectiv a fost, conferindu-i fiecărui lucru care a existat intangibilul său loc în sânul analelor intuşabile ale lumii, şi conferind acestor anale definitiva şi inflexibila lor factură, adevărul ar consta să visezi inversul mereu şovăitor, restituind fiecărui moment trăit acea senzaţie de halo aleatoriu în interiorul căruia pluteşte, fugitiv vizibilă în razele de lumină, toată pulberea posibilului purtată de vânt, lucruri care nu au fost sau care au fost dar au rămas şi vor rămâne necunoscute, în mod instantaneu nerealizate, de îndată ce iau loc în visul insistent al trecutului, pulberi ce coboară paralel în vid ca nişte atomi căzând după traiectoria verticală a căderii lor şi care ar cădea astfel pentru totdeauna dacă o infinită declivitate nu le-ar face uneori să se lovească unele de altele, să se respingă, ricoşând în spaţiu, particule ce se busculează, dispersându-le apoi din aproape în aproape pe toate celelalte, producând o catastrofă de unde se deduce faptul că, în loc de nimic, ceva a existat".

Pornind de la această realitate în *trompe l'œil*, şi alegând ca titlu metafora apollinairiană a *secolului norilor* din poezia *Un fantôme de nuées* (*Mais chaque spectateur cherchait en soi l'enfant miraculeux/ Siècle ô siècle des nuages*), Philippe Forest retrasează cei o sută de ani din istoria aviaţiei, aşezând în centrul naraţiunii figura tatălui, pilot de linie. Departe însă de a găsi în rândurile acestui roman elementele unei enciclopedii a secolului şi a descoperirilor unui *homo faber* pornit să cucerească spaţiul aerian, romanul se focalizează pe interogaţia neîntreruptă a modelului patern, a filiaţiei şi a moştenirii ca fir conducător între generaţii. Nimic altceva mai propice pentru a închide într-o metaforă această istorie a umanităţii decât această imagine a cerului – simbol perfect al vacuităţii – un spaţiu gol în care strălucesc stelele fixe, „profunzime fără capăt a unui spaţiu infinit, imuabil şi, cu toate astea, continuu schimbător, supus celei mai stricte necesităţi ca şi hazardului cel mai capricios". În acest spaţiu al unei magistrale muabilităţi, maşinăria complicată care pune în mişcare orologiul cosmic al timpului este şi ea supusă loteriei arbitrarului în care se încrustează minusculele iregularităţi ale evenimentelor, acele *declivităţi* care construiesc prezentul.

Acestea sunt coordonatele de spaţiu şi timp în care Philippe Forest introduce personajele, debutând cu momentul întâlnirii părinţilor lui în timpul refugiului în urma invaziei naziste a Franţei din iulie 1940, moment decisiv ce le va lega vieţile pentru totdeauna. Pasionat de aviaţie, tatăl se va înscrie la şcoala militară de piloţi, va pleca în America pentru antrenament. Războiul îi va umbri însă imaginea idealizată a acestei invenţii magistrale a omului, căci, în condiţiile luptelor aeriene avionul devine un instrument de distrugere, fortăreaţă purtătoare de mitraliere. Reconstituirea epocii dinainte şi de după război are pentru autor mai mult decât un simplu rol de decor, ea reprezintă o cristalizare a timpului traversat de personajele romanului.

Imaginea paternă se va construi şi ea pe coordonata absenţei tatălui, pilot de linie la Air France, un tată mereu plecat, prezent fugitiv între două zboruri sau absorbit de adnotarea numeroaselor pagini de proceduri de navigaţie aeriană. Pe această vacuitate, autorul va grefa problematica moştenirii ca emblemă a transferului generaţional într-o emoţionantă invitaţie la un voiaj iniţiatic în spaţiul celest, simbol al deplinei libertăţi: „Primind de la el această singură lecţie de libertate care ne învaţă că nu există nimic în lume de care să ne fie teamă, că suntem cu toţii nişte vizitatori ce parcurg peisajele [...]. Cu ochii mei care au văzut toate acestea, [...] cu glasul meu care le rosteşte, [...] amintindu-mi de acest spectacol magnific – toate aceste ţări dintre care niciuna nu egala în splendoare purul peisaj vid al cerului printre îngrămădirea enormă a norilor reflectând lumina soarelui."

Moartea brutală a tatălui căzut pe un trotuar parizian anonim seamănă întrutotul unei aterizări ratate, înaintea zborului ultim către „marele vid calm al cerului", primind „un fel de binecuvântare coborâtă din cer, ca şi când azurul limpede şi mulţimea norilor de deasupra i-ar fi acoperit corpul cu un linţoliu albastru şi alb".

Şi aici, ca în toate romanele sale, Philippe Forest ştie să îmbine magistral scriitura intimistă cu un epic luminos construit în jurul raportului dintre paternitate şi filiaţie, tema de predilecţie a prozei sale.

Scris într-un stil de o mare densitate emoţională, romanul cucereşte prin forţa interogaţiilor şi ampla paletă a discursului literar dens, metaforic şi de o mare pudoare, cu care construieşte o adevărată interogaţie despre destinul omului contemporan: „Încerc să surprind densitatea norilor în care erau prinşi oamenii secolului al XX-lea şi să reabilitez epoca lor atât de contestată, insistând în special asupra faptului că, în ciuda tragediilor iremediabile pe care le-a cunoscut, acest secol a fost deopotrivă şi unul al optimismului, al credinţei în valorile democratice de progres cu care romanul are datoria să fie solidar şi nu să le demaşte cu aroganţă şi cinism".

„Viaţa e scurtă iar dorinţa fără de sfârşit" – visul ca formă a realităţii

Dacă Philippe Forest îşi califică romanul drept „o formă narativă care ia riscul poeziei", acelaşi calificativ îl putem atribui şi romanului lui Patrick Lapeyre, „Viaţa e scurtă iar dorinţa fără de sfârşit", pentru care ficţiunea este asimilabilă visului, ca formă a re-fabricării unei realităţi transfigurate ce depăşeşte conştiinţa realului, debordând spre teritoriul imaginarului: „Din cauza căldurii, [Louis] conduce cu geamurile maşinii închise iar aerul condiţionat pătrunde silenţios în habitaclu, ca un gaz anesteziant atenuându-i simţul realităţii, făcându-i să-i slăbească amintirile imediate. În aşa fel încât tot ceea ce i se întâmplă, telefonul Norei, vestea întoarcerii ei, comunicaţia telefonică

întreruptă sunt afectate acum de un coeficient de incertitudine atât de mare că ar fi putut tot atât de ușor să fi imaginat toate acestea. Asta, poate, pentru că anumite evenimente așteptate prea mult timp [...] depășesc puterea noastră de reacție, debordând dincolo de conștiința noastră, și nu mai sunt apoi asimilabile decât sub formă de vis”.

Întregul roman se construiește, de fapt, pe această preeminență onirică în viața lui Louis Blériot, nepotul celebrului aviator căruia îi moștenește numele. Blériot este un personaj comun, traducător de prospecte farmaceutice, căsătorit cu Sabine, care aparține unei lumi diferite, „femeie elegantă, atrăgătoare fizic, stimulantă din punct de vedere intelectual” și ocupându-se de colecțiile de artă contemporană pentru mai multe fundații. Foarte repede, viața lor comună va sfârși într-un simulacru de relație sentimentală care-i va conduce la indiferență („Blériot nu știe când au început să se îndepărteze unul de celalalt. În ziua în care și-a dat seama de aceasta, lucrurile erau deja consumate”) și, în cele din urmă, la despărțire. În fața acestui pericol ineluctabil al eșecului sentimental, Blériot continuă să viseze la o relație de dragoste neașteptată, capabilă să-i schimbe viața, ca o evadare într-o reverie: „Are nevoie de o poveste. Toți bărbații, la un moment dat, au fără îndoială nevoie de o poveste a lor, pentru a se convinge că ceva frumos li se întâmplă măcar o dată în viață”.

Consecvent cu ceea ce am numit paradigma lumilor posibile ca formă naratologică, Patrick Lapeyre descrie, la rândul său, această previzibilă schimbare în viața sentimentală a personajului său ca pe o întruchipare a hazardului, „o relație fără explicație logică, ca în poveștile fabuloase”. Urmând această indicație scenică, autorul ordonează o întreagă suită de evenimente construite în jurul unui timp narativ flexibil, ca ceasurile salvadordaliniene ce se dizolvă spre incorporalitate, între un incert *a și fost* și un misterios *ar fi fost să fie*. Întâlnirea la o petrecere de familie dintre Louis Blériot și Nora Neville se desfășoară conform acestui scenariu, în mai multe acte : *actul I*: *preludiul*: „s-ar crede că o tânără necunoscută se află deja în partea cealaltă a ușii și că, în momentul în care Blériot va intra, întorcându-și privirea va resimți în mod subit o emoție tot atât de neașteptată și de imprevizibilă ca o avalanșă”; *actul al II-lea*: *decorul și apariția personajului cheie*: „După aceea, se declanșează un colaps temporal între momentul în care el se află încă în casă, ținând o cupă de șampanie, gândindu-se la teama pe care i-a inspirat-o întotdeauna caracterul întunecat și versatil al nevestei sale, și momentul în care face înconjurul parcului, ghidat de instinctul său de predător, și ajungând pe o mică terasă cu o pergolă, la doi pași de tânăra cu ochii căprui”; *actul al III-lea: evenimentul declanșator* care va influența întregul curs al acțiunii romanului: „Căci în această clipă – ei se plimbă un timp scurt prin aleile din fundul parcului, la adăpost de privirile celorlalți – [...] faptul de a ști sau nu că este pe cale de a face o prostie nu cântărește prea mult în fața certitudinii brutale că această fată îi este destinată. E ceva foarte puternic și inevitabil. Ceea ce-l uimește de altfel nu e faptul că acest lucru e atât de puternic, ci că el este atât de inevitabil”.

Admirabil este și exercițiul de stil prin care autorul descrie întâlnirea, după doi ani, dintre Blériot și Nora: „Cât timp face o piruetă, căutându-l cu privirea, toate zgomotele dispar, suflul aerului devine insesizabil, rotația Pământului se întrerupe câteva nanosecunde […] în vreme ce Blériot zărește foarte distinct vibrația propriei emoții, ca un fel de undă sonoră căreia îi măsoară durata de difuziune”.

Plin de contraste, personajul Norei este încărcat de un mister ce crește pe măsura derulării acțiunii romanului: tânăra londoneză, franțuzoaică după tată, îl părăsește pe Murphy Blomdale pentru a veni la Paris, unde va trăi o pasionantă poveste de dragoste cu Blériot. Jocul în care ea îi antrenează pe cei doi amanți, care nu se cunosc și care trăiesc la distanță unul de celălalt, este pentru ea o formă de egoistă și inconștientă plăcere, o formă de libertate pe care nu se știe dacă va fi capabilă să o asume până la ultima clipă. Nu același lucru se întâmplă cu Louis, obligat să navigheze între iubirea muribundă a căsniciei cu Sabine și iubirea interzisă a relației cu Nora. Greutatea acestei dualități este cu atât mai mare cu cât o persistentă indiferență pare să-l reconforteze în acest joc dublu, să-i justifice trădarea în fața soției și a propriei conștiințe: „Blériot a renunțat să-i mai explice că nu iubești niciodată destul și că el are nevoie de amândouă – are nevoie și de ea și de Nora –, și că, dacă din nefericire ar trebui să o sacrifice pe vreuna, ar pierde-o pe dată și pe cealaltă. Cum se întâmplă în legende. Înăuntrul dublei sale vieți, s-a instalat pesemne un soi de relație barometrică între presiunile pe care fiecare dintre ele o exersează asupra lui, mulțumită căreia a sfârșit prin a-și găsi un fel de echilibru. […] Forțând un pic, Blériot ar fi chiar gata să susțină că toți cei care n-au iubit niciodată două femei în același timp sunt condamnați să rămână niște bărbați neîmpliniți”.

Surprinzătoare concluzie care trimite la figura unui Don Juan coabitând cu dubla imagine a unei iubiri pasionale, interzise și, prin urmare, imposibile. Când Nora se va întoarce la Londra în brațele lui Murphy și va dispărea din viața lui Louis, acesta din urmă se va scufunda în trecut, în amintirea apăsătoare a unei prezențe dispărute, dar mereu dorite. De aici, predispoziția lui pentru trecut, în căutarea parfumului pierdut al clipelor de fericire: „Nu-i mai rămâne decât să spere că într-o zi știința, grație invenției unei noi molecule, îi va reda minut cu minut amintirea zilelor fericite – căci au existat astfel de zile – cu miile lor mici percepții care, altfel, ar dispărea pentru totdeauna, pierdute în adâncul întunecat al vieții sale”.

Curios remediu care deschide poarta către lumile posibile ale unei fericiri incerte, improbabile, cum curios este și deznodământul romanului care se refugiază într-o dispersie de lumi posibile, din teama de a o înfrunta în mod brutal pe cea reală, ineluctabilă, făcând apel la teritoriul oniricului ca și Alice, personajul lui Lewis Carroll, care reușește să traverseze oglinda spre lumea viselor. Romanul lui Patrick Lapeyre se încheie cu aceeași invitație, lăsând astfel cititorului dreptul de a discerne dacă întreaga poveste pe care o închide în paginile sale ține de domeniul realului sau traversează pragul imaginarului în care nu se mai știe dacă personajele au existat sau nu cu adevărat. Tematica lumilor posibile este încoronată de propunerea „unui univers vertiginos, într-o continuă expansiune” în care destinele Norei și al lui Louis *ar fi putut să fie* diferite, mai mult, a unei „infinități de universuri în care nici unul nici altul n-au existat vreodată”, lăsându-i cititorului deplina libertate de a naviga prin imensitatea lumii în care vacuitatea coabitează cu visul într-o fascinantă plutire spre sensul profund al unui destin care ne impune fără încetare legea lui ineluctabilă și față de care nu ne rămâne decât imaginea unei salvatoare reverii.

1 Legat de problematica raportului dintre teoria lumilor posibile și studiul textelor literare, semnalăm aici cartea « La théorie littéraire des mondes possibles » apărută sub coordonarea cercetătoarei Françoise Lavocat (CNRS Éditions, 2010), şi articolul semnat de acceaşi autoare în: http://www.fabula.org/atelier.php?L%27oeuvre_litt%26eacute%3Braire_est-elle_un_monde_possible%3F

2 Philippe Forest, Le Siècle des nuages, Editions Gallimard, Paris 2010, 555 p.

3 Patrick Lapeyre, La vie est brève et le désir sans fin, Editions POL, Paris 2010, 345 p.

Cartea străină

Viorel Nica

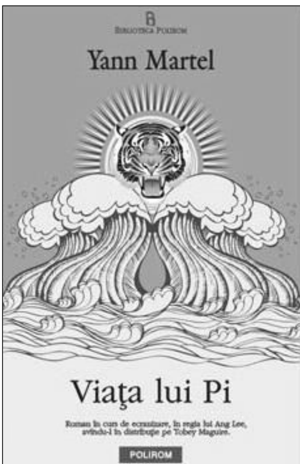

Hărţuire şi dresaj, nu „varieteu pe apă”

Actualizând binecunoscutul topos al naufragiului, Yann Martel, autorul captivantei cărți *Life of Pi* (*Viața lui Pi*, publicată de *Polirom* în 2012, tradusă de Andreea Popescu) își permite să-l modeleze într-o manieră postmodern-relativizantă, să-l refracteze cu multă suplețe, să-l primenească substanțial, să-l adapteze mentalității contemporane avide de senzațional, de fantastic, de iregular, să-l așeze în fluxul narației parcelate, dezinvolte, dornice de a-și etala, abrupt, enorma-i capacitate de seducție.

Naratorul și personajul principal al ficțiunii menționate se numește Pi (scine Molitor Pater). Căutând să se cunoască pe sine, el își aduce aminte că fusese un copil norocos, tratat de părinții săi (stabiliți în orașul indian Pondicherry) „ca un prinț”. În timpul liceului se simțise atras atât de religie cât și de zoologie. Pe vremea aceea își dăduse seama că „obsesia de a ne pune pe noi în centrul a orice este blestemul nu numai al teologilor, dar și al zoologilor”. De la inteligentul său tată, director al Grădinii Zoologice, înțelesese că „orice ființă are nevoi specifice în habitatul unde trăiește”. Ca hindus, se simțise „ca acasă” în orice templu hindus, fusese conștient de „prezența Divinității”, se socotise găzduit „în pântecele cosmic sacru”, pricepuse că „totul are o fărâmă divină în el”, descoperise „finitul din infinit, infinitul din finit”. Deoarece frecventase o școală creștină, făcuse de timpuriu cunoștință cu catolicismul prin intermediul binevoitorului părinte Martin. Constatase contrariat că orice formă de creștinism „este o religie grăbită”, excesiv de agitată. În ciuda contrarierii, își manifestase dorința de a deveni creștin. Intrând mai apoi într-o moschee, simțise „o adâncă legătură spirituală”. Mijlocită lui Satish Kumar, un „brutar pios” musulman, se inițiase în islamism. Din păcate, disponibilitatea sa ecumenică, interconfesională nu fusese tolerată de ceilalți (înzestrați cu o mentalitate religioasă exclusivistă). Drept urmare se alesese cu „înțepături” din partea unora (care nu înțelegeau că „Dumnezeu trebuie apărat înăuntrul sinelui și nu în afara lui”), nu mai fusese primit nici în templu, nici în biserică, nici în moschee. În pofida celor întâmplate, continuase să creadă, în largul spirit ecumenic, că „pământul e creația lui Dumnezeu, sacru peste tot”. Din cauza tulburărilor politice indiene din 1970, familia sa intenționase să se mute în Canada. Din nefericire, n-apucaseră să ajungă și să înceapă cu toții o „viață nouă”, căci avuseseră parte, pe la jumătatea rutei, de un tragic naufragiu. Singurul care supraviețuise fusese Pi. Ce făcuse el unul spre a se putea bucura de privilegiul supraviețuirii? Rezistase eroic cumplitelor valuri ale Oceanului Pacific. Coabitase, pe ambarcațiunea salvatoare, cu un tigru, o hienă, o zebră, ca pe Arca lui Noe. Își stăpânise frica, disperarea, foametea, setea, imobilitatea. Descoperise, cu o bucurie sesamică, lada de provizii minunate. Se rugase, stăruitor, Divinității să-l scoată la liman. Se străduise din răsputeri să îmblânzească tigrul atunci când rămăsese numai cu el. Își îmbunătățise, pe cât putuse, situația, forțându-se s-o țină sub control. Scrutase, cu nestăvilită curiozitate fascinanta lume subacvatică. Observase, cu uimire, că suferința sa „beneficia de un decor grandios”. Își identificase viața „cu cea a universului”. De voie, de nevoie, trecuse de la regimul vegetarian la cel carnivor, simțindu-se „la fel de vinovat cum fusese Cain”. Îndurase năprasnicul regim de ființare la limită, asemănător celui îndurat de o făptură aflată într-o cușcă zoologică. N-avusese parte de „varieteu pe apă” (ca personajele lui John Barth), ci de preînnoită hărțuire acvatică. Timp de șapte luni pătimise astfel, fără nădejdea de a mai scăpa vreodată cu viață. Reușise să-i imprime rutinei cotidiene o direcție creatoare. Uitase „orice noțiune a timpului”. Total dezorientat, plutise numai la voia întâmplării și a curenților oceanici. De-a lungul naufragiului devenise „mai îndrăzneț și mai agil”, câștigând experiență, nu glumă. Trăise la limită, „în modul cel mai dramatic posibil”. Decăzuse din cultură în sălbăticie. Scrutase, cu râvnă, depărtarea inaccesibilă. Lansase în zadar mai multe rachete de semnalizare. Își apărase cu disperare teritoriul contra agresiunii tigrului (căruia îi administrase un excelent dresaj pe apă). Ținuse un jurnal în care încercase să cuprindă, să reflecte realitatea ce-l copleșea. Multă alinare i-adusese practicarea unor ritualuri religioase, adaptate condițiilor în care se afla. Sesizase că „să fii naufragiat înseamnă să fii prins între extreme neîndurătoare și istovitoare”. După multe săptămâni de rătăcire oceanică, fusese azvârlit de valuri pe o plajă. După care îl luaseră niște femei în primire care îl duseseră într-un spital. În timpul recuperării aflase că ajunsese în Mexic.

Din cauza tulburărilor politice indiene din 1970, familia sa intenționase să se mute în Canada. Din nefericire, n-apucaseră să ajungă și să înceapă cu toții o „viață nouă”, căci avuseseră parte, pe la jumătatea rutei, de un tragic naufragiu. Singurul care supraviețuise fusese Pi.

Ulterior, avea să se mute în Canada și să devină student al Universității din Toronto. Intervievat fiind asupra celor petrecute în timpul naufragiului, nu fusese crezut de ceilalți, lăsase impresia că fabulează, că debitează o seamă de mirabilia (culese din dine știe ce producție ficțională), i se reproșase că nu separa posibilul de imposibil. Se simte intrigat de neîncrederea celorlalți care, în numele mărginitei rezonabilități, se îndoiau de spusele sale avântate. În ce-l privește pe Pi, el unul considerase că și irezonabilul e îndreptățit să existe, că, în absența lui, viața nu s-ar mai putea niciodată transforma în poveste, după cum nici atât de variata și de contradictoria lume reală nu s-ar mai putea transforma într-o mirobolantă lume ficțională.

carte străină

Mircea Handoca

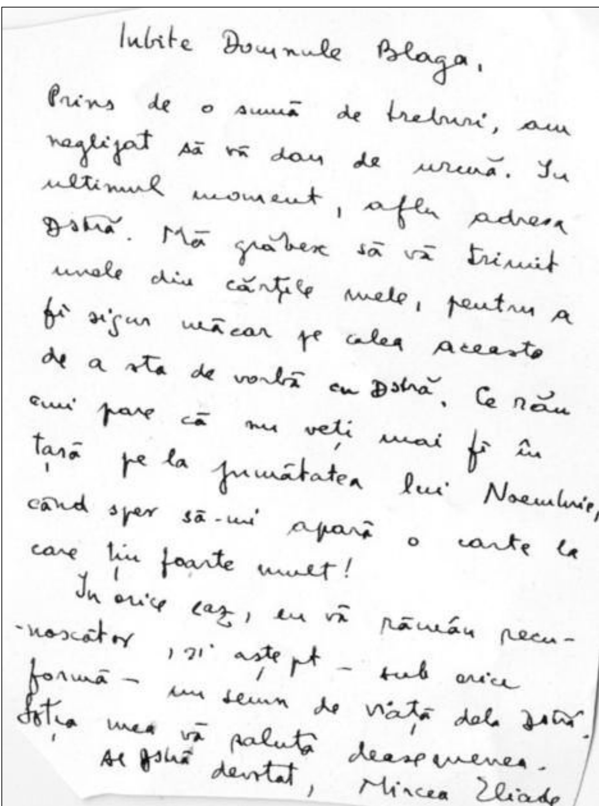

Mircea Eliade şi Lucian Blaga

În septembrie 1967, Mircea Eliade a fost solicitat să publice câteva articole pentru o celebră enciclopedie.

În ţarcul impus de 500 de cuvinte, cât trebuia să conţină textul despre *Filosofia românească*, autorul include o magistrală sinteză despre personalitatea lui Lucian Blaga, în care rigoarea ştiinţifică se îngemănează cu elogiul ponderat:

„Lucian Blaga este cel mai dotat şi original poet român şi singurul filozof român care a pus la punct un sistem filozofic complex, cuprinzând ideea unei înalte personalităţi metafizice, o nouă teorie a cunoaşterii şi o morfologie amănunţită a culturii. În această construcţie ambiţioasă, Blaga s-a folosit de mituri, simboluri şi tradiţii populare româneşti, religioase şi laice. Pentru prima oară moştenirea autohtonă românească şi-a găsit o fericită expresie în filozofie.”[1]

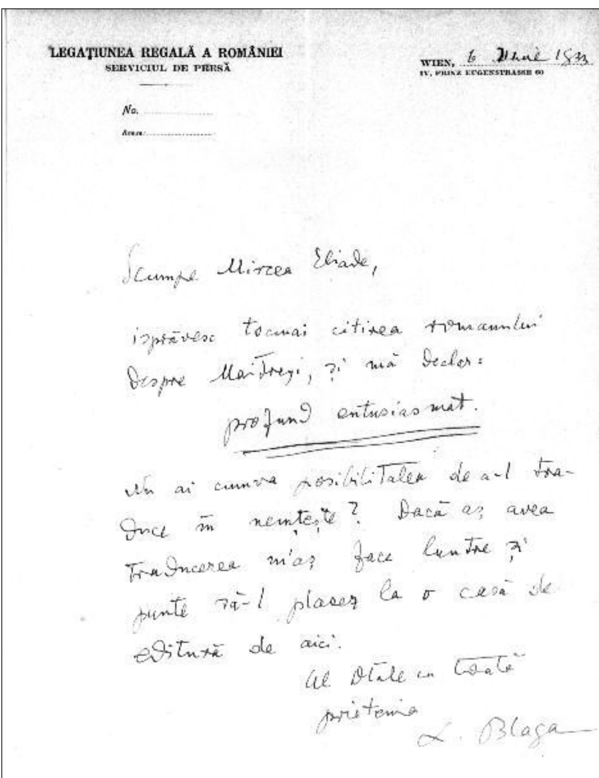

Iubite Domnule Blaga,

Prins de o sumă de treburi, am neglijat să vă dau de urmă. În ultimul moment, aflu adresa Dstră. Mă grăbesc să vă trimit unele din cărţile mele, pentru a fi sigur măcar pe calea aceasta de a sta de vorbă cu Dstră. Ce rău îmi pare că nu veţi mai fi în ţară pe la jumătatea lui Noembrie, când sper să-mi apară o carte la care ţin foarte mult!

În orice caz, eu vă rămân recunoscător şi vă aştept – sub orice formă – un semn de viaţă dela Dstră. Soţia mea vă salută deasemenea.

Al Dstră devotat, Mircea Eliade

LEGAŢIUNEA REGALĂ A ROMÂNIEI
SERVICIUL DE PRESĂ

WIEN, 6 Iunie 1933
IV. PRINZ EUGENSTRASSE

No. ...
Anexe ...

Scumpe Mircea Eliade,

isprăvesc tocmai citirea romanului Despre Maitreyi, şi mă declar profund entuziasmat.

Nu ai cumva posibilitatea de a-l traduce în nemţeşte? Dacă aş avea traducerea m-aş face luntre şi punte să-l plasez la o casă de editură de aici.

Al D-tale cu toată prietenia
L. Blaga

În perioada de redactare a acestui succint portret, Profesorul de la Chicago definitiva pentru tipar volumul *De la Zalmoxis la Ginghis Han*, al cărui ultim capitol e intitulat *Mioara năzdrăvană*.

În analiza *Mioriţei*, o pagină memorabilă este consacrată lui Lucian Blaga „care a dus mai departe exegeza filozofică a baladei.”

Eliade „amendează” în acelaşi timp atitudinea regimului comunist faţă de marele anonim: „Începând din 1945, s-a reproşat mult lui Lucian Blaga «misticismul obscurantist», eroarea sa de a vedea în folclorul românesc şi în special în *Mioriţa* pesimismul, resemnarea şi pasivitatea.”[2]

Chiar din 1950, Blaga, deşi considera că ţara a intrat într-o „noapte medievală, care ar putea dura chiar o mie de ani“, era optimist. „Crede că «neamul» va rezista şi de data aceasta.”[3]

Câteva luni după moartea poetului, Eliade publicase într-o revistă din exil o evocare a ilustrului dispărut, caracterizându-l drept *geniu*.

Interesantă e „previziunea” privitoare la... romanul lui Blaga. Nu se ştia pe-atunci nimic despre *Luntrea lui Caron*.

„Mă întreb dacă a mai avut timp, îndemn sau destulă putere ca să-şi scrie Romanul. Ar fi fost un roman unic şi nu numai pentru literatura românească. Ar fi fost romanul unui poet care ar fi adus în proza epică toate esenţele eseului, filozofiei şi teologiei.”[4]

Cu 30 de ani în urmă am publicat două articole în care alăturam numele celor doi eseişti şi filozofi originali, demonstrând că ei sunt cei mai autentici reprezentanţi ai specificului românesc, integrat în universalitate.[5]

Cercetând miturile autohtone, ambii gânditori au zămislit numeroase studii de o rară profunzime şi erudiţie, diferite ca formă, dar cu unele coincidenţe tematice: motivul de inspiraţie dacic şi convingătoarea pledoarie pentru vechiul fond ţărănesc al culturii române.

Nu mai reiau comentariile pe care le făceam, privitoare la diferitele volume şi studii ale celor doi mari scriitori.

Reţin doar textul scris de Eliade în 1937, cu prilejul alegerii lui Blaga ca membru al Academiei Române. Această includere în rândul „nemuritorilor” îi oferă prilejul de a face un portret-sinteză al acestei personalităţi specific româneşti şi în acelaşi timp universale. Asimilarea expresionismului german nu i-a ştirbit cu nimic autohtonismul şi originalitatea.

„Nu se sperie de «lirism», după cum nu se sperie de «cultură». În cărţile sale îşi îngăduie să nu respecte nici una dintre regulile exterioare, impuse de o tradiţie universitară recentă. Lucian Blaga scrie ca un filozof clasic.”[6]

Paginile de faţă îşi propun să valorifice câteva surse necunoscute, pe care am avut şansa să le am la îndemână în ultimele decenii (în primul rând *Jurnalul inedit*).

Blaga era entuziasmat nu numai de studiile de filozofie a culturii scrise de tânărul său prieten, ci şi de operele lui literare.

Din scrierile emise reţinem impresiile de lectură pivitoare la romanele *Maitreyi* şi *Şarpele*, insistând ca ele să fie traduse într-o limbă de circulaţie.

Din Viena îi scria la 6 iunie 1933: „Scumpe Mircea Eliade, isprăvesc tocmai citirea romanului *Maitreyi* şi mă declar *profund entuziasmat* (subl. L.B.: Nu ai cumva posibilitatea de a-l traduce în nemţeşte?). Dacă aş avea traducerea, m-aş face luntre şi punte să-l plasez la o casă de editură de aici.”[7]

26 iulie 1937: „Atât eu, cât şi soţia mea am citit *Şarpele* şi ţinem să te felicităm pentru splendida realizare a fantasticului. E o lucrare *foarte*, *foarte frumoasă*. Şi un gen deosebit de greu (O ştiu, fiindcă sunt aici în domeniul meu!). Să trăieşti şi să ne mai dai opere asemănătoare.”[8]

Pe de altă parte, Eliade regretă de mai multe ori că studiile filozofice atât de originale ale corespondentului său sunt ignorate pe alte meridiane.

Într-un târziu, în toamna anului 1985, Constantin Noica a selectat şi tradus câteva lucrări reprezentative ale lui Blaga, cu intenţia de a le difuza în străinătate. A întocmit (împreună cu Eliade) o prefaţă lămuritoare, apoi a întreprins un lung şi obositor „turneu”, spre a convinge editorii din Franţa, Germania şi Spania să tipărească aceste scrieri.Totul a fost însă zadarnic. *N-a fost să fie!* Totul trebuia făcut cu o jumătate de veac în urmă – mi-a spus (în scris!) Eliade.

Cea mai importantă exegeză a lui Eliade despre Blaga, din perioada interbelică, este celebrul interviu din 1937, apărut în *Vremea.*

Iată două scurte pasaje din care se desprinde o admiraţie fără surdină:

„Ceea ce admir mai mult în opera D-tale filozofică este curajul creaţiei. Astăzi, când filozofii de-abia îndrăznesc să atace două sau trei probleme.

Este un curaj pe care, de la Hegel nu l-a mai avut nici un filozof european. Eu văd în această sete de creaţie filozofică a D-tale o trăsătură specifică a culturii româneşti moderne. Curajul creaţiei şi obsesia universalului alcătuiesc cea mai frumoasă tradiţie a romantismului romănesc.”[9]

Aceeaşi observaţie judicioasă şi „la obiect” păstrează o tonalitate asemănătoare în paragraful următor:

„În afară de forma fascinantă a scrierilor D-tale filozofice mă încântă mult «autonomia» cărţilor D-tale; fără note, fără trimiteri erudite, fără citate. Doar dacă, din loc în loc, se întâlnesc numele câtorva gânditori contemporani. Aşa sunt scrise toate marile cărţi ale filozofiei.”[10]

Toate bune şi la locul lor! Citind însă cu atenţie *Jurnalul portughez*... am... explodat. Ce mai încoace şi-ncolo! Am rămas consternaţi descoperind un pasaj de-o rară violenţă, contrazicând categoric cele spuse anterior de acelaşi Mircea Eliade.

Textul buclucaş e datat 22 aprilie 1943: „Numai Lucian Blaga a avut curajul să fure idei şi sugestii din toate părţile, fără să citeze. Poate că de aceea refuză notele la cărţile sale. Şi poate tot de aceea nu apare decât în româneşte. (Ultima carte pe care am citit-o, *Despre gândirea magică*, am găsit-o lamentabilă, de o suficienţă care mă sperie.) Şi totuşi am admiraţie pentru geniul lui Blaga. Cred însă că obsesia sistemului şi grandomania vor sfârşi prin a-l compromite.”[11]

Ce-i de făcut? Să ne turnăm cenuşă pe cap? Să ne prefacem că nu am citi fragmentul incriminat? Cum poate exista o astfel de contradicţie? În 1937 lipsa „trimiterilor” însemna: „forma fascinantă a marilor cărţi ale filozofiei”, iar peste mai puţin de şase ani, Blaga e pus la stâlpul infamiei pentru acelaşi procedeu: „fură idei şi sugestii din toate părţile, fără să citeze.”

Să-i acordăm lui Eliade circumstanţe atenuante pentru afirmaţia din 1943: „*Totuşi am admiraţie faţă de geniul lui Blaga*“...

Aş mai remarca ceva.

De nenumărate ori, Eliade, comentând propriul său „sistem” din lucrările ştiinţifice, cu sute de trimiteri în subsolul paginii, spunea exasperat că s-a săturat de-atâta erudiţie sterilă, că ar vrea să scrie o carte fără schelăria trimiterilor etajate.

În cele peste patru mii de pagini ale *Jurnalului inedit* (necenzurat nici de el, nici de alţii – precum *Jurnalul portughez*), zecile de referiri la Lucian Blaga sunt elogii.

E amintită mereu dedicaţia primită în 1937 pe pagina de gardă a volumului *Spaţiul mioritic*: „Lui Mircea Eliade, de la om universal la om universal”... Mais, passons...

Informaţiile primite în exil de Eliade provin de la Zevedei Barbu, Rosa Del Conte, Ion Cârje şi Gheorghe Caragaţă.

Fostul asistent al lui Blaga, Zevedei Barbu,[12] i-a scris după ce citise articolul *Tăcerile lui Lucian Blaga*.

„Esenţial, el trăia în afara Istoriei şi anume în comuna Lancrăm, judeţul Sibiu... Toată dezvoltarea lui spirituală este în esenţă o radiere şi o reverberaţie a expeienţelor şi viziunilor copilului care se juca pe râpa din marginea satului. Aici se găseşte rădăcina imaginei poetice, dramatice şi filozofice a operei sale.”

„Blaga a fost un sătean neînstrăinat decât geograficeşte.

Când l-am întrebat de ce nu scrie în limba germană, mi-a răspuns că nu poate... Impresia mea: a fost atât de mirat de întrebarea mea, că răspunsul ar fi putut fi: Nu *se poate*."

După apariţia traducerii franceze a *Nopţii de Sânziene*, în 1955, întâlnindu-se cu Rosa Del Conte[13], care pleca în România, Eliade i-a transmis prin ea un exemplar, spre a i-l înmâna lui Blaga. Nu există mărturii documentare despre impresiile de lectură ale filozofului.

În *Jurnalul inedit* se află câteva însemnări privitoare la discuţia cu cercetătoarea italiană. Aceasta i-a vorbit cu entuziasm despre poeziile de dragoste ale lui Blaga, dedicate unei tinere de 20 de ani, decedată prematur.

Ion Cârje[14], sosit în America, după o detenţie de zece ani în temniţele din România, îi aduce, din partea D-nei Blaga, volumul postum al soţului ei, *Hronicul şi cântecul vârstelor*.

Din amănuntele biografice comunicate de vizitatori, *Jurnalul inedit* păstrează câteva însemnări:

„Teroarea lui L.B. de cancer: un doctor îi explicase natura şi evoluţia bolii şi Blaga a fost literalmente speriat. «Numai de cancer să nu mor!» spunea. Cinci ani în urmă, a descoperit că are cancer la plămâni (el, care n-a fumat niciodată...).

Pierduse tot. Economiile din Elveţia le-a declarat şi banii i-au fost confiscaţi. La un moment dat avea o vacă şi trăia din laptele pe care-l vindea. Avea o mică slujbă la Biblioteca Universităţii. În timpul „afacerii Butnariu" umbla umilit, posomorât, cu ochii în jos... L.B. era fericit aflând că l-au propus pentru Premiul Nobel. Îşi închipuia că asta era de ajuns ca să-l dobândească..."

De la Gheorghe Caragaţă[15] află amănunte despre înmormântarea poetului:

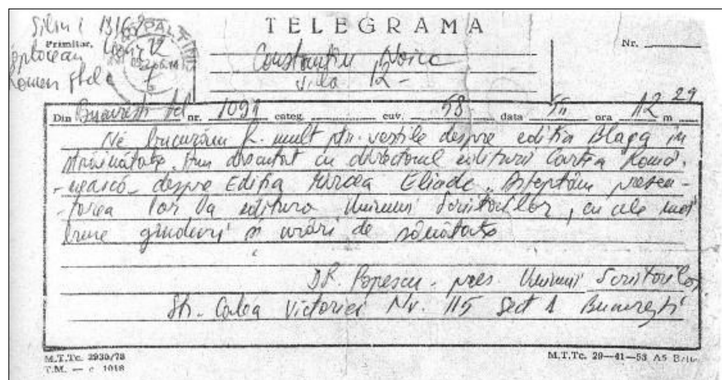
„Guvernul de la Bucureşti nu ştia ce să facă. Să-l laude? Să se treacă sub tăcere viaţa şi opera lui? Să anunţe doar, fără comentarii, că a murit Lucian Blaga? Au întrebat atunci Moscova şi răspunsul a fost: să i se facă funeralii naţionale. Atunci a fost dus într-un car cu boi de la Cluj în satul lui, unde trebuia să fie înmormântat. Ţăranii s-au adunat în marginea drumului şi au îngenunchiat, cu lumânări aprinse şi cu busuioc în mână."

Dar asta să fie tot? Moartea lui Blaga şi recunoaşterea lui oficială nu-i vor descătuşa opera din tăcerea în care zace de cincisprezece ani?

În iulie 1937 Eliade scria euforic: „Viaţa e frumoasă şi bună dacă la 30 de ani pot primi un asemenea dar: prietenia lui Lucian Blaga."[16]

După un sfert de secol, Eliade concluziona de ce a fost atras de această personalitate de excepţie:

„Lucian Blaga făcea parte din acea tradiţie culturală românească «universalistă» inaugurată de Cantemir şi consacrată definitiv de Eminescu, Hasdeu şi Iorga. În cazul lui Blaga, «universalismul» însemna şi «om universal». Într-o epocă dominată de extrema specializare, când romancierul abia dacă îndrăznea să scrie nuvele şi era privit cu suspiciune îndată ce publica versuri sau teatru, când elenistul nu se încumeta să înveţe persana de teamă să nu se «risipească», iar filozoful nu citea literatură pentru că «nu avea timp de pierdut cu fleacuri şi prostii» – Lucian Blaga a încercat toate genurile literare şi, în eseurile şi operele lui teoretice s-a dovedit familiar cu aproape toate domeniile cunoaşterii, de la fizica teoretică şi teologie, la psihologia de adâncime şi morfologia culturii. Nu era un erudit, dar avea acces la problemele esenţiale ale tuturor disciplinelor. Ar fi fost de ajuns acest vast orizont spiritual pentru a-l singulariza într-o cultură majoră. Dar Lucian Blaga avea în plus un extraordinar talent literar şi, în primul rând, geniul lui poetic fără egal."[17]

TELEGRAMA

Primitor

Constantin Noica
vila 12

Nr.

Din Bucureşti nr. 1091 categ. cuv. 58 data ora 12 m

Ne bucurăm f. mult ptr. vestile despre ediţia Blaga în [illegible], am discutat cu directorul editurii Cartea Românească despre Ediţia Mircea Eliade. Aşteptăm prezenţa lor la editura Uniunii Scriitorilor, cu cele mai bune gânduri şi urări de sănătate

D.R. Popescu - pres. Uniunii Scriitorilor
Str. Calea Victoriei Nr. 115 Sect 1 Bucureşti

M.T.Tc. 2930/78
T.M. — c 1018
M.T.Tc. 29—41—53 A5

Note:

1 *The Encyclopedia of Philosophy*, editor şef Paul Edwards, vol. VII, p. 234.
2 Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Ginghis-Han*, Traducere de Maria şi Cezar Ivănescu, Edit. ştiinţifică şi enciclopedică, 1980, p. 233.
3 Mircea Eliade, *Jurnal*, vol II, Ed. *Humanitas*, ed. a II-a, 2004, p. 77.
4 *Tăcerile lui Lucian Blaga*, în *Cuvântul în exil*, octombrie 1961, reprodus în volumul Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdii*, Ed. *Humanitas*, 1992, pp. 195-199.
5 Cf. Mircea Handoca, *Afinităţi elective*: *Lucian Blaga - Mircea Eliade*, în *Vatra, XIII*, 1983, nr. 6, 20 iunie, p. 7 şi *Libra, Etudes roumaines affertes à Willem Noomen,* Recueillier par I.P. Culianu, Groningen, 1983, pp. 147-158.
6 Mircea Eliade, *Lucian Blaga la Academie*, în *Viaţa literară*, an XI, 1937, sept., nr. 121, p. 1.
7 *Mircea Eliade şi corespondenţii săi,* vol. I, Editura *Minerva,* 1993, pp. 95-96.
8 Ibidem, p. 97.
9 Mircea Eliade, *Convorbiri cu Lucian Blaga*, în *Vremea,* 22 august 1937.
10 Ibidem.
11 Mircea Eliade, *Jurnalul portughez şi alte scrieri*, Prefaţă şi îngrijire de ediţie Sorin Alexandru, vol. I, Editura *Humanitas*, 2006, p. 188.
12 Zevedei Barbu, fostul asistent al lui Blaga la universitatea din Cluj, e autorul câtorva eseuri despre marele filosof, publicate între 1939 şi 1943 în *Pagini literare*, *Gând românesc* şi *Seculum*. În decembrie 1942, Zevedei Barbu a conferenţiat la Ateneul Român despre Lucian Blaga.
13 Rosa Del Conte (1907-2011) autoarea studiului *Eminescu sau despre Absolut*, despre care Eliade a scris un eseu, publicat în 1923 în revista *Cuvântul în exil*.
14 Ion Cârje (1922-1977), jurist, arestat zece ani pentru activitatea de partizan. Eliberat în urma amnistiei din 1964.
15 Gheorghe Caragaţă (1907-1978) profesor de limba şi literatura română la Universitatea din Florenţa.
16 Mircea Eliade, *Europa, Asia, America*, vol. I, Ed. *Humanitas*, 1998, p. 64.
17 Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdii*, Ed. *Humanitas*, 1992, p. 197.

Scriitorii şi Radioul

Poeta Lucia Negoiţă, realizatoare de emisiuni la Radioul public mulţi ani, ne propune un serial cu titlul de mai sus. Scriitori importanţi s-au aşezat la microfon şi au citit texte în cadrul „Revistei literare radio", texte care nu merită să se piardă.

Şoapte pe întuneric

Nicolae BALOTĂ

Puterea cuvântului rostit

Închis în cabina cu ziduri atent căptuşite, în care niciun zgomot din afară nu pătrunde, în faţa microfonului îţi auzi propria voce răsunând parcă în gol. Şi, totuşi, nevăzuţi, ascultătorii te înconjoară, iar monologul aparent este de fapt un dialog. Şoaptele pe întuneric transmise pe calea undelor sunt unul dintre cele mai stranii, mai fericite mijloace ale omului de a se apropia pe nesimţite de semenii săi.

Un mare instrument de comunicare, de participare la existenţa altora, de prezenţă într-un corp lărgit al umanităţii, iată ce este, înainte de toate, radiodifuziunea ca şi televiziunea. Aceste mijloace moderne ale civilizaţiei tehnice au produs o anumită derută a spiritului creator, derută fecundă căci includea o posibilă renovare a sa. Într-adevăr, tehnica reproducerii şi comunicării a oferit artei noi posibilităţi de expresie. Aceste forme noi artistice sunt legate de noile mijloace audio-vizuale de transmisie. Aceiaşi pesimişti care au proclamat, cu decenii în urmă, dispariţia teatrului în faţa tinerei cinematografii cuceritoare, prevăd, în zilele noastre, absolvirea literaturii, consumarea ei în şi prin noul „moloh" al artelor, radioteleviziunea. Care este situaţia literaturii (şi, implicit, a scriitorului), raportul cu aceste mass-media care au devenit apanajul obişnuit şi obligatoriu al existenţei cotidiene a omului modern?

Dacă ceea ce numim mass-media constituie, înainte de toate, medii ale comunicării, ale informaţiei, ele nu se reduc doar la această funcţie a lor informaţională. Şi, ca atare, radiodifuziunea, televiziunea joacă un rol mai complex decât acela al unor mijloace sau canale de informaţie. Literatura (ne referim, deci, la beletristică, precum şi la studiile literare, nu la literatura ştiinţifică de specialitate) are şi ea o finalitate informaţională. Fie că practică intenţionat o literatură de cunoaştere sau nu, scriitorii comunică o experienţă de viaţă, o viziune despre lume. Dar în afara acestei finalităţi, literatura mai urmăreşte altele şi îndeosebi realizarea unui univers mai larg al valorilor estetice, etice, social-politice etc. Ne întrebăm, uneori, dacă literatura, aşa cum este ea vehiculată prin mijloacele tehnice moderne, mai poate realiza asemenea valori.

Radiodifuziunea şi televiziunea nu sunt însă doar simple mecanisme de transmitere. Desigur, literatura, aşa cum apare ea în programele de radio şi televiziune, este, de cele mai multe ori, identică cu aceea pe care o propagă tipăriturile (cărţi, reviste etc.). Dar - cum arată toţi specialiştii în domeniul comunicării de masă - fiecare mediu de comunicare are predilecţii pentru anumite moduri de comunicare. Formula nu modifică deci conţinutul: dinamica „mediului" impune o anumită dinamică a celor transmise. Teatrul radiofonic sau cel televizat nu sunt aceleaşi, de fapt, cu piesa citită într-o carte, după cum aceasta din urmă nu este aceeaşi cu piesa jucată pe o scenă. Astfel, este cert că apariţia mijloacelor tehnice noi a impus şi mai cu seamă va impune noi specii sau chiar genuri artistice.

Cu toată apariţia şi rapida difuzare a mediilor de masă, noi continuăm să trăim „galaxia Gutenberg". Radioul sau televizorul n-au eliminat cartea. În schimb, nu se poate spune că însăşi concepţia noastră despre literatură nu se modifică - lent dar perceptibil - sub influenţa noilor „medii". Forme noi de roman cinematic au apărut, oralitatea literaturii pe care o propune radiodifuziunea şi-a pus amprenta şi pe literatura scrisă. Tot astfel, caracterul vizual-imagistic al literaturii televizate înrâureşte unele forme ale scrisului literar. Considerând reversul acestor fenomene, şi anume influenţa literaturii scrise asupra literaturii radiodifuzate sau televizate, ea este enormă. De cele mai multe ori, citim în faţa microfonului pagini care sunt scrise anume pentru a fi ascultate. Ne dăm seama, odată cu acumularea experienţei (şi dramaturgii au făcut cei dintâi această experienţă) că literatura la radio sau la televiziune îşi are specificul ei, că în realitate sunt specii artistice diferite de cele consacrate într-o literatură scrisă multimilenară.

Acestea sunt doar câteva dintre reflecţiile unui om al cuvântului rostit şi scris, deopotrivă, aşteptând în cabina bine capitonată şi calmă aprinderea becului roşu care va anunţa deschiderea aparatelor, a legăturii omului însingurat cu oamenii.

Radiodifuziunea şi televiziunea nu sunt însă doar simple mecanisme de transmitere. Desigur, literatura, aşa cum apare ea în programele de radio şi televiziune, este, de cele mai multe ori, identică cu aceea pe care o propagă tipăriturile (cărţi, reviste etc.). Dar - cum arată toţi specialiştii în domeniul comunicării de masă - fiecare mediu de comunicare are predilecţii pentru anumite moduri de comunicare. Formula nu modifică deci conţinutul...

studii

Ioan Lascu

După Mircea Nedelciu, a trece dincolo de punctul-limită al textualismului înseamnă a mistifica, a produce altceva decât artă, adică „un produs care primeşte rapid girul *statu-quo-ului* şi «se vinde bine» conştiinţelor alienate, adaptate.” Cu alte cuvinte, a crea literatură dincolo de textualizare înseamnă a-ţi vinde conştiinţa, înseamnă a servi consumismul şi subliteratura. Acest mod de a transforma literatura în marfă trebuie evitat.

studii

CĂRŢI ALE GENERAŢIEI ´80

Marşandizarea artei şi literatura textuantă

Noua literatură tezistă în acord cu *noua ideologie literară* a optzeciştilor nu va întârzia să fie teoretizată de acelaşi Mircea Nedelciu într-o excepţională *Prefaţă* la cel de al cincilea volum de proză, *Tratament fabulatoriu*, apărut în 1986 la *Cartea Românească*. Prefaţa plasată înaintea unui nou text numit „roman” depăşeşte, aşa cum autorul însuşi subliniază, dimensiunile canonice. Spun „un nou text numit «roman»”, fiindcă primul fusese *Zmeura de câmpie* (1984), cu precizarea, tot a autorului, că era acolo vorba de un „roman împotriva memoriei”. Prefaţa romanului *Tratament fabulatoriu* întrece orice aşteptări, depăşindu-şi menirea obişnuită, aceea de a prezenta succint o carte şi pe autorul ei, de a stabili o relaţie prealabilă între acesta şi cititor, de a-l incita pe cel din urmă la lectură. Dacă prefaţa este scrisă de o personalitate mai cunoscută decât autorul, atunci intră în joc prestigiul, care poate ridica inclusiv cota de interes a cărţii. Nu altceva crede şi Mircea Nedelciu:

„În realitate, aşadar, o relaţie între cititor şi autor, între efortul scriitorului şi plăcerea sau folosul pe care cititorul speră să le obţină la lectura textului se stabileşte prin *preţ*. O alta prin *prestigiu*. Ultima, dar nu şi cea mai frecventă, prin *prefaţă*. PRE este deci o secvenţă obligatorie de trecere. Aşa se explică probabil şi de ce unele prefeţe sunt semnate de autori cu un prestigiu mai mare decât al autorului prefaţat. Prefaţa creşte prestigiul, prestigiul creşte preţul, iar preţul este «o expresie bănească a valorii unei mărfi».” (*Tratament fabulatoriu*, pp. 5-6)

Un incipit normal, pedestru, care nu zgâlţâie nicio prejudecată relativă la concepţia despre prefeţe… Totuşi, chiar dacă aceasta „este o prefaţă a unui autor fără prestigiu, scrisă pentru propria-i carte, al cărui preţ încă nu a fost stabilit” (*op. cit.*, p. 6), un lector cât de cât atent observă că în mai puţin decât o pagină „autorul fără prestigiu” a înscris de cinci ori cuvântul *preţ*. Este chiar punctul de plecare şi premisa teoriei uimitor de elevate şi de convingătoare care va urma numaidecât. Pornind de la preţ, Mircea Nedelciu va pune în discuţie noţiuni ca „produs” şi „producţie” literară, „mercantilizare” şi „marşandizare” a artei, relaţia dintre „literatura minoritară” şi „literatura majoritară”, aspecte ale avangărzilor, ale culturii de masă şi ale consumismului. Bazele teoretice la care se referă deseori sunt marxiste, pentru că şi noţiunile pe care le vehiculează provin din gândirea lui Marx: plusvaloare, valoare de întrebuinţare, valoare de schimb, produs şi mijloace de producţie, circulaţie a mărfii, reificare ş. a. m. d.

În deceniile 7 şi 8 ale secolului trecut a fost la modă şi *teoria producţiei poetice*, lansată şi ilustrată de unii membri ai grupului francez Tel Quel, între ei poeţii Denis Roche şi Marcelin Pleynet. De altminteri, Mircea Nedelciu citează pe unul dintre teoreticienii care se exprimau în revista *Tel Quel*, Jean Joseph Goux, astăzi puţin cunoscut:

„Accentul se pune în mod unanim pe valoarea de schimb a semnelor, pe funcţia lor în procesul de circulaţie. Semnul însă, ca orice produs, are şi o valoare de întrebuinţare, istoric necunoscută, trecută sub tăcere.”

Până la un punct, fraze pur marxiste, nu-i aşa? Grupul Tel Quel a fost net influenţat de marxism şi chiar de maoism în primele două decenii de existenţă. De la asemenea idei se ajunge la afirmarea şi la demonstrarea valorii de schimb a limbajului general, cunoscut şi utilizat de toţi membrii unei comunităţi, dar şi a limbajului particular, care este opera de artă şi stilul ei. Alături de Marx, mai sunt citaţi şi Herbert Marcuse, Georg Lukacs, Aurelian Bondrea (!) ale căror idei s-au plasat binişor în umbra lui Marx, dar şi teoreticieni precum Erich Auerbach, Herbert Read, Jean Ricardou, George Steiner, Eduardo Sanguinetti, Lucien Goldmann, Roland Barthes, Umberto Eco, inconturnabilul Sigmund Freud, Jacques Lacan, Charles Mauron, chiar şi mai puţin cunoscutul A. S. Vasquez. Atâtea nume grele citate într-o simplă prefaţă avertizează asupra seriozităţii şi valorii studiului în care se transformă textul lui Mircea Nedelciu. Nici noutatea lui, în contextul literaturii oficiale de la mijlocul deceniului 9 al secolului XX, nu este de neglijat, nici luarea de poziţie, atitudinea manifestă. Dacă autorul porneşte la drum cu idei precum reificare, mercantilizare şi marşandizare a artelor este normal ca marşandizarea ce ameninţă literatura şi modurile de rezistenţă la acest fenomen să-l preocupe în primul rând. O atare formă de rezistenţă, ni se spune franc, este *textualismul*. Afirmaţie surprinzătoare pentru cei care privesc doar superficial mişcarea! Să notăm însă că textualismul era o formă de rezistenţă în faţa literaturii comerciale, consumiste, şi implicit în faţa culturii de masă. Textualismul este pus însă în legătură cu societatea şi cu mecanismul ei textual. De aici înainte greutatea demonstraţiei va cădea pe raporturile dintre literatură şi societate, iar prefaţatorul nu va scăpa din vedere niciuna dintre cele două categorii de literatură:

„Un caz interesant de literatură produsă cu intenţii de rezistenţă la marşandizare (şi pe care mai sus am numit-o utopie) este ceea ce poartă numele generic de textualism. Cred că la origine este o încercare a literaturii de a integra mecanismul textual al societăţii. Dacă societatea capitalistă încearcă integrarea artei prin marşandizare, atunci şi literatura încearcă integrarea socialului prin textualizare.” (*id*., p. 22).

Dar ce făceau scriitorii optzecişti, vine imediat întrebarea? Oare ei nu *textualizau*? Răspunsul este prompt. Nu – ei *textuau*! Ne amintim că vocabula, un patent optzecist, circulă frecvent la Gheorghe Iova. Textualizarea era o formă de literatură opusă lumii, care voia să înlocuiască imaginea neconvenabilă, să propună o alternativă ideală. În schimb, „aceşti autori („noii”, *n. n.*) desfăşoară, de fapt, *o activitate textuantă prin care se poate interveni constructiv în lume* şi nu produc o «textualitate opusă lumii.»” (*id*., p. 23). Aici e pontul! Textualizarea este un punct final specific societăţii capitaliste, în vreme ce textuarea este o intervenţie constructivă în societate, o societate ce nu urmăreşte să marşandizeze arta şi care este societatea socialistă. Ajunşi în acest punct trebuie, cum ar spune imediat „noii democraţi”, să atacăm poziţia „partinică”, priza lui Mircea Nedelciu la pretinsa libertate a artei în sistemul socialist. Este trucul la care recurge Nedelciu, este compromisul făcut pentru a putea teoretiza asupra literaturii textuante şi a o legitima ca literatură necesară care se opune anexării politico-ideologice, dar şi anexării economice, a intereselor de piaţă gen cerere-ofertă, preţ-profit-eficienţă economică. După Mircea Nedelciu, a trece dincolo de punctul-limită al textualismului înseamnă a mistifica, a produce altceva decât artă, adică „un produs care primeşte rapid girul *statu-quo*-ului şi «se vinde bine» conştiinţelor alienate, adaptate.” Cu alte cuvinte, a crea literatură dincolo de textualizare înseamnă a-ţi vinde conştiinţa, înseamnă a servi consumismul şi subliteratura. Acest mod de a transforma literatura în marfă trebuie evitat. Sub aparenţa unui *parti pris* – pretinsa libertate de creaţie a artistului – Nedelciu se opunea altui statut care a periclitat de atâtea ori condiţia literaturii în socialism – anexarea ei politică şi transformarea în valoare de întrebuinţare ca instrument ideologic şi partinic. Ori pentru a ajunge aici el era nevoit să-şi creeze un alibi: literatura textuează intervenind constructiv în societate, ea se opune oricăror tendinţe de a fi subordonată unor relaţii de tip mercantil capitalist. În acest nou caz „mercantilizarea” nu mai era tipic materială, ci ideologică, materialist-dialectică! Însă literatura de acest tip riscă să fie exclusă, privată de existenţă, aneantizată, prin netipărire şi nedifuzare. Încă o dată autorul nostru bate şaua ca să priceapă iapa.

Este apoi teoretizată „dicotomia artă minoritară/artă majoritară” pentru a face diferenţa între literatura de valoare şi literatura de succes. Este în acest fel implementată diferenţa „dintre eficienţa economică şi eficienţa pentru om a unei opere literare”. Aşadar literatura textuantă nu se prostitua prin marşandizare (politică!), se cantona în condiţia de literatură minoritară şi urmărea să rămână eficientă pentru om, era o literatură care umaniza, neaservită unor interese economice ori ideologice. Sub acest aspect ea se regăsea în situaţia oricăror mişcări de avangardă. Era o artă autentică ce dorea să formeze şi să educe, „să stabilească o relaţie estetică de receptare” cu un public sensibil, un receptor veritabil, deşi minoritar şi el la rându-i.

Ceea ce combătea Mircea Nedelciu acum un sfert de secol s-a întâmplat după dispariţia sistemului socialist: marşandizarea artei şi a literaturii într-un mod lamentabil, aruncarea lor în derizoriu:

„Comercializarea artei reprezintă, de fapt, lărgirea modului de producţie capitalist asupra sferei artei, în sensul că treptata capitalizare a consumului şi circulaţia valorilor estetice ca mărfuri determină aproape simultan o capitalizare a producţiei. Numeroasele consecinţe ale acestei situaţii pot fi luate, într-adevăr, ca simptome ale «morţii artei». Apar forme de producţie şi de apropriere care exclud sensibilitatea estetică sau o înlocuiesc cu un surogat al ei, se agravează dicotomia artă minoritară/artă majoritară, are loc o proclamare a nihilismului de către artiştii înşişi etc., etc.” (*op. cit.*, p. 30).

Această pledoarie de economie politică şi de sociologie marxistă a artei este de fapt un *pro domo*. Ca multe alte texte subversive şi acesta trebuie citit pe dos. Mircea Nedelciu este acum fără să vrea *politically correct*, rămânând însă un apărător al dreptului la existenţă al noii literaturi. Intervenţia constructivă în lume a scriitorilor care textuau se realiza printr-o literatură independentă ideologic, prin crearea unor opere care impuneau un stil propriu, un limbaj particular, opus limbajului oficial, care era o cunoscută, jenantă limbă de lemn. Acesta este mecanismul subversiunii optzeciste. Prin urmare, literatura acelor ani a fost eronat numită textualistă, de fapt şi de drept ea trebuind să se numească *literatură textuantă*. Însă această literatură, ca oricare alta ce căuta cu orice preţ să se desprindă de sistemul mercantil capitalist sau de cel politizat socialist, risca să se închidă în sine, să devină ermetică, aşa cum au sfârşit avangărzile în majoritatea lor. Eludarea riscului de a deveni marfă şi de a-şi periclita valenţele estetice ducea la riscul izolării şi al incomprehensiunii. Totuşi, spune Mircea Nedelciu, ermetismul conferă autenticitate artei, evită intrarea în circuitul mărfii, opunându-se artei majoritare care maltratează sensibilitatea umană. Dicotomia se agravează, publicul se restrânge, dar se specializează, devine un public iniţiat, cu o autentică sensibilitate şi capacitate de receptare. În acelaşi timp se manifestă şi „nihilismul artiştilor faţă de arta tradiţională, faţă de valorile clasicizate ale acesteia [ca] o reacţie spontană şi poate îndreptăţită, o reacţie ce apare imediat după ce sistemul a reuşit să integreze aceste valori şi să le pună în slujba sa”. (*id.*, p. 32).

Sistemul socialist reuşise tocmai o astfel de „integrare”, iar apariţia literaturii textuante este ultimul antidot în ordine istorică, o apariţie întru totul legitimă şi necesară, o transfuzie de sânge tânăr în corpul muribund al unei literaturi gerontocrate intoxicate de stalinism şi de ceauşism.

Marin Ioniţă

Aiurea-n tramvai. Trepte de inițiere pe propria piele

Fân. Fânar. „Mielule!" Cocoşul. Cocoşii. Bat din aripi. În crengile dudului. „Mielule!" Scoală, bă! Zbiară oile în obor... În fânul de curând cosit, visând la tine-am adormit... Să dormi în vis. Să visezi că dormi. Mi s-a întâmplat de multe ori. E ceva care nu se poate povesti. Să dai dintr-un vis în alt vis. Mireasă. Crăiasă. Zână. De-o fi să mor, aşa să fie... Să visez că dorm. Vis în vis... Cocoşii. Licurici. Rumegă vaca. Nechează calul. Zbiară oile. Anii din copilărie...

Vară. Fug la ţară. Salut. Am venit. Mă întâlnesc cu mine. Cel de sunt cu ăl care am fost. Intru în el. Sau el în mine. „Mielule, unde eşti, bă?" Undeva. Totdeauna undeva. De aşa ceva nu putem scăpa. Nici azi, nici ieri. Niciodată. Nicăieri. Poţi să fugi la infinit. În copilărie. În tinereţe. În ţara de poveşti. „Băiete, unde eşti?"

În zăpadă. După un gard. În dosul fântânii. Mă latră câinii. Aflasem că acolo se întâlnesc Stelică al Ghinii cu Miţa lui Căbulea. Flăcău cu fată mare. Eu, un nod de copil. Să fi tot avut vreo cinci ani. Dar viaţa e plină e de secrete. Şi eu vreau să le ştiu pe toate. Ce fac ăia acolo? Ce îşi spun?... Vine întâi el. Fluieră uşurel. Mai târziu aveam să aflu că toţi masculii dau semnale. Şi ele vin la întâlnire. Pe o cracă, în poiană, pe un tăpşan. Întotdeauna se găseşte un loc de dragoste... Şi de cum ajung încep jocul nupţial. Dar ai mei s-au ascuns după ghizdurile fântânii. Nu-i văd. Trebuie să mă mulţumesc cu ce aud. Şoapte, suspine, gâfâieli: „Stai, mă!" „Stai, fă!" „Stai, mă!" „Stai, fă!", „Stai, mă!" „Stai-stai-stai-ai-ai-aaaaa-aşa...!" O mai fi fost şi altceva?

„Mielule! Scoală, bă!" E tuşa Dobra! Mătuşa...

Rumegă vaga. Un licurici dinspre grădină. Greierii în iarbă. Liliacul. Şoarecele care a apucat anafură de la biserică. Măgarul ţiganului. Dă ora exactă. În nuc, turturica. La streaşină, rândunica. Sclipesc stelele. Visez că dorm. Să visezi în somnul visat... Când mi se întâmplă asta cad în extaz... Pardon... Orgasmul e cu totul altceva... Da, simţi că ţi se trage viaţa din creier, din şira spinării, din măduva oaselor. Da, te ia cu fiori. Simţi că mori. De fapt, chiar aşa ar trebui să se întâmple. Ca la insecte. La albine. Trântorul a fecundat regina, ce rost mai are sub mândrul soare. Maurul şi-a făcut datoria. Maurul poate să plece. Aţi auzit de călugăriţe? O specie de gândaci cu totul specială. În timpul cuplării, femeia roade capul masculului. Nevoia de proteină. Pentru progenitură. Cu ultimul spasm este terminat. Cocoşii. „Înainte de a cânta a treia oară te vei lepăda de Mine!" Nu mă lepăd de El.

N-am fost niciodată prea aproape. N-am încercat. Dă-mi, Doamne, zile să mă pocăiesc!... „Mielule! N-auzi, băi?" Mielul înjunghiat. Cu sângele lui îşi însemnau uşile evreii robiţi în Egipt. Ca să nu le fie ucişi fiii prim-născuţi.

Am zăcut de friguri. De fălcariţă. De tuse măgărească. De sperietură. Mă încleştam, mă învineţeam. Tremuram. Mi-au deschis fălcile cu o coadă de lingură şi mi-au turnat pe gât o fiertură de buruieni. Făcută de vrăjitoarea satului, care mă şi moşise. Sânge de viperă. Şi o picătură de venin. Diluată, strecurată. Inimă de şarpe. Vie. Botezat. A doua oară. Clandestin. Cu apă neîncepută de la nouă fântâni. „Te lepezi de Satana?" „Mă lepăd de Satana!" De trei ori la rând. Cică nişte flăcări s-ar fi aprins pe morminte. Danga-danga clopotul legănat de vânt.

Puzderie de stele. Lună plină. Lumină ca ziua. Aţi apucat să vedeţi vreodată cum se face ziuă dintr-o noapte luminată? Nu mă întrebaţi. Nu pot să vă spun. E ca şi cum te-ai afla între doi Dumnezei. Dar nu există decât unul. Singur.

Boca, boca, boca. Bocănit de copite pe podeaua de beton. Sună sinistru în toată biserica. Preotul iese din altar, cu anteriul aruncat pe umeri. O făptură cum nu s-a mai văzut. Un fel de zebră verde, cu dungi albe ca nişte oase atârnate. De parcă şi-ar purta coastele pe dinafară. Şira roşie, un ciot de coadă fără păr de culoare şoricie. Coarne de berbec. Răsucite. Botul sângeriu, ca de vampir. Părintele fuge din colţ în colţ. Arătarea după el. Se face ghem în strana regală. Făptura îl mâşâie. Cu buzele mari. Cu dinţii tari. Pe abdomen. Pe coaste. Pe ceafă. Pe obraji. Părintele râde cu lacrimi. Se gâdilă. Plânge de frică. Fuge în altar. Arătarea după el. Amanta ghemuită sub masă. Nu apucase să se îmbrace. O nouă atracţie pentru fiară. Clefete. O umple de spumă. „Piei, drace!" Dar droaie de drăcuşori dau năvală. Despuiaţi. Negri. Smoliţi. Sar. Fac tumbe. Orăcăie. Zbiară... Habar nu are părintele că suntem noi. Spovediţii. Huliţii. Găsisem în clopotniţă bidoanele cu vopsele ale zugravilor care renovau biserica. Şi pictasem iapa popii. Şi ne vopsisem şi pe noi. Şi popa a zăcut de friguri toată vara. Şi amanta s-a măritat cu clopotarul...

Cântă greierii în iarbă. Cosaşii. Lăcustele. Zboară libelulele. Fluturii. Ciocârliile. Taci, muză! De-ai fi femeie, ţi-aş astupa gura cu gura mea. Nu mă fermeca! M-am întors în prima poveste... Sturionii călătoresc din mare spre izvoare. Să moară de unde au venit pe lume. (Nani, nani, puiul mamii! Vino ştiucă de mi-l culcă. Vino somn de mi-l adormi. Vino peşte de mi-l creşte!) Mediul acvatic. Mama n-a putut să mă nască decât după ce au vârât-o într-o albie mare, umplută cu apă. Am venit pe lume ca peştii. Ca mormolocii. Ca meduzele. Ca şerpii de mare.

Mielule! Ce de miei are satul meu... Mielul Ciutului, mielul Opăritului, mielul de la gârlă, mielul Catrinii, mielul de găoază. Căcărează brează.

Uite-l pe mielu' ăluia de-i muşcase porcul o ureche când l-a tăvălit în troacă unde-l lăsase mama lui, la umbra salcâmului. După ce îi dăduse să sugă şi ea trecuse la meliţă... „Unde-ai fost, Mielule?" „La peţit, domnule!" „La cine, Mielule?" „La Dida din Beleţi, domnule!" „Cu cine, Mielule?" „Cu Neagu lui Râciu, domnule!" „De ce-l luaşi pe Neagu, Mielule?" „Că e bun de gură, domnule!" „Şi ce dacă, Mielule!" „Să dea cu gura în aia mă-sii, domnule! Că aşa ne-am tocmit." „Şi cum a fost, Mielule?" „Cum să fie, domnule! Am fost aşteptaţi. În odaia mare, cu masa pusă. Şi după ce Neagu băgă în el de sperie lumea, începu: Am mâncat, am băut, dar de ce am venit nu ne întrebaţi?" „Ce să vă întreb, o să spuneţi dv." „Am auzit că aveţi o floare, mândră, mirositoare, care se ofileşte, apa nu-i mai prieşte, aerul o otrăveşte... Al nostru împărat a aflat, de unde a aflat, şi am venit cu târnăcoape de argint ca să o scoatem din pământ şi s-o mutăm în curtea palatului." „Ia mai lasă, dumneata, vrăjeala... Vorba e că, mă, băiete, unde vrei s-o duci? Ai şi tu o casă de cărămidă, odaie şi tindă, învelită, tencuită?..." Dar Neagu îi smulge vorba de pe buze: „Ce căsuţă, bă, nene, e o casă frumoasă şi mare de se întoarce după soare!" „Dar nişte trăgători ai şi matale?" Mielul iar n-apucă să deschidă gura, că se repede peţitorul: „Ce trăgători, bă, nene, nişte boi de poţi să faci leagăn între coarnele lor!" „Dar o văcuţă de lapte?" Mielul vrea să zică o capră şi o iadă. Dar Neagu n-are răbdare şi sare: „Ce văcuţă, bă, nene. I se târăşte ugerul de pământ, rasă olandeză." Mielul se face roşu ca racul, ştia că poate să dea de dracu'. Însă Neagu de colo: „Dar ia să întoarcem foaia, bă, nene, să vedem şi fata!" „Uite-o, asta e, nu e oarbă, nu e chioară, nu e şchioapă, nu tuşeşte, e vrednică, e cuminte, e ascultătoare!" „Dar ceva avere?" „Are, nu că n-are! O grămadă de perne umplute cu fulgi, de pe burtă de găină şi de raţă neopărite, are, nu că n-are! Două plăpumi, una de mătase, are, nu că n-are! Cu lână dărăcită de mâna ei, are, nu că n-are! Patru velinţe, cinci macate, cergă şi de toate, are, nu că n-are!" Dar Neagu îşi sfredeleşte tâmplele cu degetul. Îşi freacă nasul. „Ia stai, bă, nene, ne iei de proşti? Poate să aibă şi stele pe cer, dacă n-are nucă, la ce dracu' am mai venit?" „Eşti nebun, cum de n-are?" „Dumneata ai spus că are ţoale şi cutare, şi cutare, numai nucă n-are. Dacă are, s-o vedem!" „Cum de îndrăzneşti? Eu, că-i sunt tată, nu i-o văd niciodată!" „Dacă nu ne-o arată, n-ai decât s-o ţii nemăritată."

Până la urmă bărbatul se urneşte de unde înţepenise. Îi înfige mâna în piept. Dar se potoleşte şi se întoarce să se răstească la nevastă: „Ia, fă, fata şi treci cu ea în tindă! Că n-o mânca-o!" Zis şi făcut. Ascunşi după putină, mama ridică fusta fetei. „Hei, vezi că are?" „N-o fi o păcăleală? Mă laşi s-o pipăi?" De emoţie, fata îi scapă în palmă. „Asta poartă noroc", zice Neagu. Duce mâna la nas şi trase pe nări, apoi o şterse pe pantaloni. Şi strigă de acolo: „Mielule, să ai tu sculă cât îi trebuie!..." După care mai ciocniră câte un pahar, în picioare, în jurul mesei. Şi după ce bărbatul şuşoti cu muierea, ce zice: „Ia să vedem şi noi, acuma!" Mielul încercă să se împotrivească, îi făcu vânt în tindă. Sfioase, femeile priveau pe uşa crăpată. Şi aveau ce vedea. Numai că întotdeauna se mai iveşte câte ceva care să strice înţelegerea. „Măi, neică, începe viitorul socru, toate bune, dar băiatul mi se pare cam tăcut, cam sfios, parcă ar fi mut..." „Ce tăcut, mă, nene? Ce sfios? Ce mut?... E prost, bă, e prost de tot, făcut grămadă! A căzut în cap când era copil! Şi-a scos certificat de handicapat! Stă la uşa bisericii cu mâna întinsă. La pomană." Bărbatul rămâne buimac. Dar femeia găseşte în ea destulă tărie: „Afară!" Sar câinii pe ei. Mielul se apără cu căciula. Încalecă pe biciclete şi se duc. Fata rămâne într-un colţ. „Lasă, fă, fusta în jos!" Mielul merge cotit, din şanţ în şanţ, de parcă ar fi beat; Neagu pedalează egal şi râde înfundat.

Furcărie. Odaia plină. Nu-mi găsesc locul. Mă simt băgat în seamă. Nu mai sunt un copil. Îmi mijeşte mustaţa. Mi se schimbă vocea. Vârsta când începe să-ţi miroase a fuste. Nu-mi miroase a nimic. Fetele de la ţară s-au mai civilizat. Chiar dacă umblă desculţe, se spală pe picioare. Şi pe unde mai trebuie. Cică ar fi timpul să... Să ce? Ştiam cum se face! Taurii, armăsarii, măgarii, vierii, berbecii, ţapii... N-am încercat... Nu m-a interesat... Mi se pare prea complicat... „Hai, lelică, până-n tindă! Să-ţi spun ceva!" Toţi se uită în altă parte. Dar am bănuiala că pun ceva la cale. Fata insistă. Mă ia de mână. „Hai, lelică!" Nu e decât cu vreo trei ani mai mare. Dar noi, la ţară, învăţăm să ne respectăm: nene, nenică, lele, lelică, ţaţă, dadă... „Hai, lelică!" Împlinită. Sâni rotunzi sub ie. Îi râd ochii. Buzele, o ispită. Şi mă roagă cu o voce atât de caldă. Până când unuia i-a sărit ţandăra: „Bă, tu eşti de mămăligă, îţi curge zer în sânge?"

Uşa scârţâie în urma noastră. Parcă trec pragul în altă lume. Gândul care mi se furişează în minte este că ştiu ce se va întâmpla. Măcar să fi fost la alegerea mea. Şi altundeva... O putină de varză care miroase a murături. Funii de ceapă atârnate pe perete. Două picioare de porc spânzurate şi o căpăţână. Cârnaţi pe sfoară. Rufe puse la uscat. O vatră nemăturată sub o gură de horn. Mâine nu voi mai fi cum am fost... Adio, copilăria mea!... Mă ia cu răcoare. Că năduşeli. Dar, răbdare. Din asta nu se moare.

Credeam că mă ţin tare. Tare ca piatra. Ca de fier. Ca de oţel. „Hai, lelică!" Desculţă. Se urcă pe labele mele. Mâinile pe umerii mei. Grea ca de plumb e tăcerea. Mi se face gol în minte. Îmi înţepeneşte limba în gură. Omuşorul gâtului. Fii bărbat, băiete! Începe deodată să mi se învârtească în ţeastă crâmpeie de gând. Licurici apar şi dispar. Faţă în faţă. Atât de aproape. Gleznele, fluierele picioarelor, genunchii, coapsele... Un nod fierbinte... Pântecul, pieptul, sânii... Un petec de cer deasupra hornului... Şi o stea... Fata ridică mâinile. Parcă ar vrea s-o prindă în căuşul palmelor. Şi ar fi fost de ajuns să mă bage în boală. O iarnă şi o vară. Dar mai era ceva. Faţa mea! Mă dezmiardă. Mă mângâie. Parcă mă desenează. Cu nişte degete pe care le-aş mânca. „Stai, lelică, stai aşa!" Pe pipăite. Pe dibuite. Pe bâjbâite. Fierb. Iau foc. Nu îndrăznesc să-mi vâr mâna undeva. Dar măcar un sărut... Întoarce capul... Nu se lasă... „Stai, cuminte, lelică!"

Aş vrea să-ţi spun ceva memorabil. Care să facă această clipă nemuritoare. Ca la altar. Sau sub spânzurătoare. Şi încerc să ghicesc o întrebare la care să pregătesc un răspuns de bâlbâit. În sfârşit... Îmi prinde obrajii în palme... Îi freamătă buzele... A sosit momentul... Crucial. Simt că mă topesc. „Ia spune, lelică..." Mi se opreşte respiraţia... „Găinile voastre mai ouă?" Uluit. Zăpăcit. Ameţit. Răspund automat: „Au înţărcat!" „Şi cocoşul?" „Nu le mai calcă. I-a căzut creasta degerată!" Parcă atâta a aşteptat. M-a luat de mână. M-a târât în odaie. Ăia s-au pus pe râs. Se ţineau de burtă. Se tăvăleau pe jos. Nu înţelegeam nimic. Până când unul s-a îndurat, a scos oglinda de la lampă şi mi-a pus-o în faţă. Nu mă recunoşteam. Un cerc negru, în jurul gurii. Bărbia, vopsită. Obrajii, la fel. Nasul. Sprâncenele. Şi două coarne încovoiate, pe frunte. Fusesem desenat. Decorat. Mascat. În prima mea oră de iubire. Cu funingine neagră de pe horn. Trecusem al doilea prag de iniţiere.

Lelea. Lelica. Ne-am reîntâlnit peste câţiva ani. În fânar. Îngropaţi în fân. Se măritase. Dar poate că se simţea datoare pentru ce îmi făcuse. Sau pur şi simplu i-a plăcut. Cică îşi iubea bărbatul. Nu o mai făcuse cu altul. Excepţie pentru mine. Nu i-a fost uşor... Se lungise în pat. Lângă bărbat. Şi-a ridicat fusta şi i-a zis că „poţi să pui mâna!" Şi el, cam băut, s-a simţit fericit. Şi a adormit. Dar când a început să sforăie femeia care atât aştepta, i-a pus în palmă peria de haine. Cu păr lung şi moale. Şi a venit la mine.

Când ne mai odihnim îmi povesteşte de alte persoane de pe atunci. Tudora lui Babalete fusese lăsată de Gică al lui Petrică. Proces de adulter. Avocatul părţii vătămate, stimulat cu trei piei de vulpe tăbăcite şi lâna de pe două oi, başca plata în bani pe chitanţă, obţine aprobarea de la judecător să-i pună întrebări inculpatului. Şi Gică răspunde fără frică: „Ai prins-o cu altul?" „Nu!" „O bănuieşti?" „Doamne fereşte!" „Ai auzit bârfe în sat?" „Niciodată!" „Face mâncare?" „Face!" „Spală rufe?" „Spală!" „Merge la biserică?" „Merge!" „Se pricepe la treburile casei şi ale câmpului?" „Se pricepe!" „E rea de gură?" „Nu e rea deloc!" „Şi atunci?" Gică tace. I s-a pus un nod în gât. „Vedeţi că n-are motive?", trage concluzia apărătorul. „Ba am, dar nu pot să spun." „De ce?", întreabă judecătorul. „De ruşine!" „Haide, spune adevărul aşa cum este! Instanţa este obligată să te asculte. Şi te obligă şi pe dumneata să spui!" „Domnule judecător şi onorată instanţă, femeia mea..." „Spune!" „Femeia mea este..." „Nu te opri! Spune drept, pe neocolite. Altfel, te faci de vină! Poţi să fii sancţionat chiar cu închisoarea." „Femeia mea..." „Ce avea? Ce nu avea?" „Femeia mea este... Rece!" „Cum adică?" „Uite-aşa, undeva!" „Spune!" „În..." „În ce?" „În fundul p...dei, domnule judecător!" Grefierul rămâne cu gura căscată. Preşedintelui instanţei este gata să-i scape limba pe gât. Avocatul sare ca ars: „Dovada! Dovada! Să ne arate dovada!"

Şedinţa este amânată. Râde lumea toată.

Dar noi nu mai apucăm să ne distrăm. Iese ăla din casă, zdrahonul ei cu peria în mână. Şi înhaţă şi o prăjină...

Cântă greierii în iarbă. Cosaşii. Lăcustele. Zboară libelulele. Fluturii. Ciocârliile. Taci, muză! De-ai fi femeie, ţi-aş astupa gura cu gura mea. Nu mă fermeca! M-am întors în prima poveste... Sturionii călătoresc din mare spre izvoare. Să moară de unde au venit pe lume. (Nani, nani, puiul mamii! Vino ştiucă de mi-l culcă. Vino somn de mi-l adormi. Vino peşte de mi-l creşte!)

Diana Bădica

Bucătăria

Primul lucru pe care îl fac atunci când știu că urmează să intru într-o casă e să-mi reprezint în minte bucătăria. Apropiindu-mă de sfântul lăcaș, nu mă interesează nici mărimea, nici luminozitatea ori apropierea de celelalte camere și nicidecum mirosul. Pentru mine, mirosul de cozonaci, pâine coaptă sau orice alte feluri de mâncare nu declanșează amintiri care să mă facă să retrăiesc vârste de aur și aș putea fi considerată ironică, dacă nu aș fi dat până acum dovadă că stăpânesc foarte bine legile memoriei. Aș mai putea fi sarcastică sau aș putea raționaliza plăcerea pe care o trăiesc, dar cel mai simplu îmi e să descriu.

În facultate, aveam un profesor pentru care psihicul era o sală de spectacole, cu multe scaune așezate în poziții și la distanțe diferite față de o linie care trasa aducerea în conștient. Scopul era ca scaunul să ajungă la lumină, să treacă granița, dar unele scaune toceau atât de mult podeaua, devenind șchioape, că nu erau deloc atractive pentru un spectator, resemnându-se cu întunericul. Singurul contact pe care îl aveau era cu o forță invizibilă care le ducea tot mai în spate, necitindu-le gîndurile cele dintâi. Unele scaune păreau aduse din alte săli, din alte teatre, potrivindu-se cu decorul doar în măsura în care psihicul nu dă doi bani pe cel care îl poartă. Mă așezam mereu la cursurile astea în prima bancă, dar nu pentru că eram eu tocilară, ci pentru că amicul meu, auzul, începea să mă trădeze. În ultimii ani, auzul îmi e din ce în ce mai slab, trimestrial îmi țiuie timpanul și torn apă oxigenată în el, până sfârâie cum sfârâie oul care se prăjește în ulei încins. Nu există litere care să descrie sunetul pe care îl scoate, poc-poc e un căcat pe lângă secundarul de ftiu! ftiu! pe care îl simt. Dacă ești lângă mine, nu auzi nimic și mă bucur că artificiile astea le știu doar eu, pentru că e un fel de intimitate care s-a instaurat, demult, între noi, dar în care nu am fost dintotdeauna singuri.

Între mine, timpan și bucătărie e un triunghi mai pervers decât cel conjugal, pentru că nu duce nici la divorț, nici la sex în grup. Mama a trântit un scaun, iar eu, din camera cealaltă, am auzit mai întâi târș! târș! pe linoleum, ca și cum în timpanul meu erau șine pe care deraiase un tren. Nu, nu un tren de viteză, cât timp am stat în Franța, am refuzat toate ofertele la TGV, nu despre a ajunge repede e vorba. Am auzit un zgomot prelung, mai întâi ascuțit, apoi tărăgănat și aș fi țipat, dacă nu aș fi fost curajoasă, așa că am sărit brusc în picioare, ca și cum m-aș fi scuturat de un gândac care urca pe mine. De un gândac oarecare, nu de o urechelniță, că nu-mi place numele ăsta de insectă care mă face să mă gândesc la o șurubelniță. Pentru mine, orice zgomot e o numire, iar atunci scârțâitul ăsta știam că venea din bucătăria unui apartament cu două camere de la etajul unu al blocului de lângă unitatea militară, adică venea exact din bucătăria apartamentului în care locuiam eu împreună cu familia mea. Nu mi-a plăcut niciodată să spun unde stau, pentru că îmi imaginam că, dacă ar fi un război, aș vedea pregătirile care se fac. Mi-e silă de pregătiri, nu de eveniment; când o să mă mărit, vreau să îmi găsesc un soț căruia să-i placă suficient de mult rolul de mireasă încât să se ocupe el de tot, să-mi aleagă rochia pe care ar purta-o el și să mă lase dracu' în pace cu nunta lui cu tot! Eu nu m-am visat în copilărie nici prințesă, nici mireasă. Nu aveam loc pentru astfel de imagini în mintea mea și nici timp.

Pe atunci, doamna învățătoare mă umilea teribil cu note mici și jigniri pe care i le întorceam înzecit în sinea mea. O uram, o drăcuiam și o înjuram cum auzeam că se înjură mama cu tata, parte în parte, fără să conteze că fetele vorbesc frumos, eu nu eram nici fată, nici copil. Orice categorie se topește atunci când vine vorba despre părinții mei, ca și identitatea de sex-rol, de altfel, iar în mintea mea nu ajung decât imagini. Pe drumul pe care-l mergeam întorcându-mă de la școală, îi vedeam pe ei, în fracțiuni de secundă, în prima râzând, în a doua certându-se, în a treia înroșindu-se la față, în a patra țipând, fiind toți trei de acord că un film mut se montează în 60 de secunde. Când am auzit scârțâitul de care vorbeam am trăit pe speed secundarul ăsta de imagini. De aici începea totul; de aici începeau umilințele învățătoarei și înjurăturile mele, sfârâitul din ureche și săritul în picioare.

Ai mei lucrau la fabrică, eram prin '93, câștigau o grămadă de bani, pentru că la serviciu erau oameni muncitori și liniștiți, dar banii ăia erau pentru mine invizibili. De fapt, îi vedeam câteva secunde, apoi îi ascundeam de tata, îmi dădea mama teancuri numărate (mă rog, nici chiar teancuri, nu aveam trezorerie sub covor, dar nu am găsit alt cuvânt), după ce făcuse un plan de acțiune pe care mi-l spunea scurt:

- Pe ăștia îi bagi acolo, cu ăștia te duci dincolo, pe ăștia îi pui sub ăla, pe ăștia îi lași deasupra, pe ăla… ca și cum mama ar fi lucrat la unitatea militară lângă care locuiam. Știa toate cotloanele casei, iar asta nu pentru că apartamentul era mic sau pentru că, atunci când făcea curățenie generală, era atentă la orice milimetru, ci pentru că, dacă nu le-ar fi știut, nu am fi avut ce mânca. Când lua salariul, tata nu venea direct acasă, rămânea la restaurantul de lângă unitate, de unde nu se mai întorcea decât a doua zi dimineața, când se întâlnea cu mama pe drum. El venea acasă, mort de beat, dar suficient de viu cât s-o recunoască, iar ea pleca la serviciu. Deși lucrau în schimburi, amândoi, nu știu cum se făcea că tata lua banii numai când era schimbul 1, iar a doua zi intra în schimbul 3 la ora 23, așa că avea timp să își revină după beție. Se mai întorcea acasă cam cu jumătate din bani, dacă aveam noroc să nu fie prea mulți tineri în restaurant cărora tata să le plătească întreaga consumație, că, deh, tata avusese un băiat care îi murise, pentru care trebuia să bea toata lumea, de parcă Cristi spusese că vrea alcool pe lumea cealaltă. Am înțeles de atunci că, oricâte lucruri ai avea, dacă le dai altora, le pierzi și probabil că și mama avea acest crez, de vreme ce îi chibzuiam noi banii tatei.

După ce terminam orele și mă întorceam de la școală, cât mama era la serviciu, iar tata dormea, după recenta noapte de beție, aveam ordin să păzesc ascunzătorile banilor ca pe tezaurul național. Până nu se întorcea ea, nu puteam să îmi fac temele, stăteam pe marginea patului, ore întregi și, atunci când întârzia, o uram și pe ea ca pe doamna învățătoare, drăcuind-o în același fel. Eu nu mințeam, în general, dar aici era un caz special căruia nu puteam să-i zic „pas" doar pentru că așa îmi plăcea mie să fiu, ca tata, nemincinoasă. Am mai spus, eram curajoasă, nu tremuram, dar nu puteam face altceva, stăteam acolo, să știu că nu pleacă banii de la locul lor. Nu mă temeam că i-ar găsi tata, el dormea dus în toate lumile posibile, ci că ar putea, cumva, să se evapore banii, să plece pur și simplu de la locul lor. Apoi, când venea mama, îi număra, înjurând și ea, întrebându-se cât dracu' a putut bărbatu-său să bea, dar fără să încurce distribuția în teancurile strategice, care să încapă oriunde. Îmi părea rău că sunt de partea mamei, dar nu aveam încotro, jur! Mama umplea frigiderul cu mâncare, plătea facturile din banii ăia furați, în timp ce tata, înțelegeam prea bine, era nesimțit pentru că nu se gândea niciodată la noi. Așa spunea mama, iar eu nu răspundeam ca să nu simt că am făcut de două ori pact cu diavolul, dar în mintea mea îi ziceam foarte multe de dulce tatălui. Când mama aducea vorba, înainte de bătaie, despre banii pe care îi bea, tata se grăbea să invoce textul legat de moartea băiatului, de care deveneam tot mai sătulă. Zi de zi, mi se umplea paharul pe care scria cu majuscule A MURIT CRISTI și îi ziceam și lui câteva, în gând, că s-a găsit el mare deștept să moară repede, dar apoi îmi aminteam ce îmi povestea bunica despre moartea lui și mă apucau nervii doar pe tata. Îmi venea să îi zic să mă lase dracu' în pace cu băutura lui, că mie nu-mi place să fiu paznic la bani! nu aveam curaj să-i spun că m-am săturat până peste cap de Cristi, că, deh, era taică-său și știam că îl iubise, dar puteam să cred că pe mine mă iubește mai puțin, dacă nu se gândește niciodată la mine când bea.

În ziua despre care povestesc, când plecase la serviciu, la 14.30, tata mă avertizase în ușă (mergeam mereu să închid în urma lor, lor nu le plăcea să închidă singuri ușile):

- Irinucă, să ai, tati, grijă de mă-ta, să nu facă, naiba, ceva… iar acel ceva pe care ar fi putut mama să-l facă a declanșat secundarul de imagini, legat fiind de data asta de teancul de pastile pe care le aveam în mobilă. Mama numea bar locul în care se afla depozitul nostru de pastile, era un sertar întors invers, cum ar veni, care nu se deschidea în afară, ci oarecum înăuntru, adică ușa tot în afară ieșea, dar intrai tu înăuntru, nu stăteai ca un musafir în fața ușii. Oricum, nu i-am răspuns tatălui în cuvinte la îndemn, ci în ochi, care, verbalizând, i-ar fi zis scurt: hai, mă, lasă-mă naiba cu prostiile pe care le ai în cap, că văd eu ce fac!

Și, până să văd, am auzit scaunul ăla căzut, iar secundarul a început cu aceleași imagini, continuând cu barul plin de flacoane și de pastile în hârtie albă pe care scria cu albastru numele medicamentului, pentru a se termina cu închisul ușii de la intrare. Îmi făceam temele în dormitor și, cum dintr-odată am auzit scârțâitul ăsta folosit în filmele de groază atunci când se deschid uși în case părăsite, noaptea, am tras, din sperietură, câteva linii haotice pe caiet.

- Să o ia dracu' pe doamna, că ea nu știe cum trăiesc eu cu ăștia acasă!, mi-am zis, convinsă fiind să renunț la școală din ziua următoare, ghicind umilințele căreia urma să le fac față, când doamna învățătoare îmi va arunca din nou caietul pe jos, numindu-mă proastă la cap, pentru că nici acum nu sunt în stare să scriu corect. Știam că o să mă aplec după el, cum m-aș fi aplecat și după scaunul din bucătărie, așa că m-am scuturat de imagine ca de gândacul de care spuneam, care avea corpul împărțit în două părți egale. Jumătate din crusta scârboasă a gânganiei erau părinții mei, iar cealaltă jumătate luase chipul doamnei învățătoare. Îmi era tot mai clar că mă săturasem de toți și nu voiam decât să scap de ei. Dar cum auzeam pași grei pe linoleum, era sigur că mama se trezise, știind că tata plecase și nu mai aveam timp să omor nicio gânganie. Ogarul își făcea temele în camera de lângă și se gândea rapid cum să intervină, pentru că mama lui era nebună, jura pentru nebunia ei! De ce dracu' m-a mai făcut dacă tot nu se gândește la mine, mă-ntrebam cu ură, cu atât de multă ură încât aș fi vrut să o spulber din ochi. Dar mama nu avea timp să răspundă la întrebări puse în gând și nici eu nu stăteam să caut răspunsuri. Mă scuturasem, ce mai rămânea? Pastilele erau la mobila din camera mea, ori ea pe la mine prin cameră nu trecuse. Poate știa că tata mă avertizase și se pregătise dinainte, poate avea ceva ascuns în sufragerie, ceva care să separe și lumea de viață, și copilăria de maturitate și asta încercam să depistez din spatele ușii din dormitor. Cu câteva săptămâni înainte, nu venise acasă de la schimbul 2. De obicei, pe la 23:30 era acasă, dar de data asta se făcuse 24 noaptea și mama nu mai ajunsese acasă. Tata mi-a zis sec, dar lungind puțin cuvintele ca și cum i-ar fi fost frică se le împlinească:

- Irinucă, mă-ta o fi făcut naiba vreo prostie… iar eu înțelegeam prostia diferit de cea de care spunea doamna învățătoare că dau dovadă. Ah! Ce aș mai fi pocnit-o pe doamna! Cum își învinețeau ai mei ochii unul altuia… așa aș fi bătut-o! dar, indiferent de violența scenelor de care mă vedeam eu în stare, mama tot nu se întorcea de la lucru.

Era târziu și mi se închideau ochii de somn, iar ziua următoare știam că mă duc la școală, tata nu ar fi acceptat să lipsesc nici dacă aș fi reușit să rămân trează toată noaptea, cât să o bârfim

Ai mei lucrau la fabrică, eram prin '93, câștigau o grămadă de bani, pentru că la serviciu erau oameni muncitori și liniștiți, dar banii ăia erau pentru mine invizibili. De fapt, îi vedeam câteva secunde, apoi îi ascundeam de tata, îmi dădea mama teancuri numărate (mă rog, nici chiar teancuri, nu aveam trezorerie sub covor, dar nu am găsit alt cuvânt), după ce făcuse un plan de acțiune pe care mi-l spunea scurt...

proza

împreună pe mama. Pentru tata, școala era școală, cu toate că nu se interesa de notele mele și nici nu mă ajuta la lecții. Părinții mei, ca orice părinți de elevi de la noi din cartier, habar n-aveau cât de grea era cartea, pentru că educația formală nu fusese punctul lor forte, dar așteptau de la mine note mari. Așa că atunci, târziu, fără să se gândească la cum voi trăi eu a doua zi, tata mi-a spus că vrea să meargă la poliție, rugându-mă să-l însoțesc, să nu creadă ăia că i-a făcut el ceva mamei. Urma să spun și eu, chiar dacă nu mă întreba nimeni, că ea nu s-a întors de la lucru, noi știam că terminase programul, vecinele care lucrau cu ea la fabrică veniseră acasă, le văzusem noi intrând în bloc, doar mama lipsea.

Am mers, era frig în mai în Câmpia Română, îl țineam pe tata de mână, fără să vorbim. Mă simțeam mare, eu nu am fost niciodată copil, eu m-am născut mare, doar că sunt mică de înălțime. Aveam aceeași înfățișare pe care am mai descris-o, cu părul lung, până la fund, prins în coadă cu același tip de fundă roșie pe sub baticuț. Era mama nebună, dar mă îmbrăca frumos și, în luminile stâlpilor de pe marginea străzii, îmi imaginam cât de frumos ar fi să trecem pe acasă pe la verișoara mea, Gabriela, să îi iau păpușa. Adică să îi fur ultima păpușă pe care i-o cumpărase maică-sa de ziua ei, pentru că ea era mică, avea 2 ani și nu știa să se joace cu păpușile; începuse deja să-i încurce părul, era păcat să o strice de vreme ce eu m-aș fi jucat cu grijă. Aș fi ieșit cu păpușa pe afară și, în joaca mea cu fetele din fața blocului, aș fi făcut schimb de haine, le-aș fi coafat pe toate la fel și știu că e urât să furi, dar tot i-aș fi luat-o! Îi mai furasem odată o mașinuță, iar tata m-a certat că fur, în primul rând, și că fur de la rude, în al doilea rând. Dar îmi trecuse supărarea pe el, din stâlp în stâlp, vedeam însă alte jocuri în lumini, iar când mai trecea câte o mașină îmi aminteam că mai e puțin și ajungem; și că mai e mai mult, dar tot puțin până se face mâine și merg la școală.

Tata a vorbit la ghișeu cu un domn căruia subiectul i s-a părut așa interesant, încât a tras ușița care era, de fapt, o fereastră și a ieșit în hol, să ceară mai multe detalii. Mă uitam în jur făcând ochii cât de mari puteam, mă cam dureau tâmplele, pentru că mă concentram și încercam să nu clipesc, dar nu puteam da înapoi. Venisem cu tata și urma să vorbesc cu domnul polițist, probabil, dar la poliție nu ajunge oricine și voiam să țin minte cum e acolo. Domnul, după ce s-a uitat suspicios la tata, în urma unui răspuns care se referea la cât de bine se înțelegeau ei ca soți, s-a aplecat la înălțimea mea și m-a luat de mână. La genunchi i se întinsese materialul pantalonilor albaștri de ziceai că are să crape, lucea, lucea și nu îmi puteam lua ochii de la el, dar era așa gras că făceam ture de la genunchi la fața uriașă, la gușa cât pumnul meu și mi se făcea cumplit de frică. O uram pe mama, pentru că îmi era frig, din cauza ei ajunsesem la poliție noaptea, iar eu mă mai duceam și la școală a doua zi dimineața! și tot din cauza ei dădusem de matahala asta de om, care pusese mâna atât de hotărât pe umărul meu stâng că mă dezechilibrase și stăteam cu dreptul mult mai sus decât cu stângul. În fața organului polițienesc, aveam umeri inegali, deși nu era prima oară când stăteam atât de aproape de un polițist, dar era prima dată când mi se puneau întrebări :

- Ia spune-i tu lu' nenea… tati o mai bate pe mami?

- … păi, dacă e proastă! am răspuns tare, scuturându-mă și de frică, și de greutatea lui, ceea ce l-a făcut pe polițist să se ridice și să dea mâna cu tata.

- Bravo, domn'e! Mai rar copil ca al dumitale! a spus mândru, încântat de parcă aș fi zis ceva de soția lui, iar tata avea să rămână cu imaginea asta ani de zile, o imagine pe care ține să mi-o scoată în față cum scoate psihicul scaunele acelea de care aminteam.

Am plecat acasă tăcuți, dar bucuroși, amândoi parcă zâmbind; la întoarcere, mă simțeam și mai mare decât la dus, iar stâlpii pe care îi luam înapoi nu mă mai făceau să mă gândesc la păpuși, ci la înălțimi.

Mama pesemne că a apărut, dacă am ajuns să povestesc despre scaunul căzut în bucătărie. Ne explicase că, pe când noi ne pusesem întrebări și ajunseserăm la poliție, ea o vizitase pe sora mea, Andreea, care era la bunici în acea perioadă. Părinții mamei locuiau aproape de fabrica ei (aproape, dar nu mai aproape decât era de unitatea militară), iar tata o lăsase în pace, nu mai avusese chef de ceartă cu ea.

În fine, ce fusese, trecuse, important era ce urma să fie după ce o auzisem mergând apăsat spre bucătărie. Între camere, aveam un hol mic, așa că am ajuns într-o clipită în bucătărie. Am rămas în ușă, aveam stiloul în mână, pentru că nu putusem să-l las jos, ceva mi-l lipise strâns de degete, devenind partea care-mi lipsea dintotdeauna din ele. O priveam din hol și aveam planul făcut. Dacă m-ar fi enervat și îmi dădeam seama că vrea să mă omoare, aș fi băgat penița în ea, ca să o omor eu prima! La câțiva pași distanță fizică, mama se aplecase peste chiuvetă, purtând doar o pereche de chiloți, ceea ce mă convingea că e bine inclusă în categoria celor care nu cuvântă pentru că sunt nebuni cu acte. Nu cunoșteam eu treburile de oameni mari legate de acte, dar tata așa îi zicea, iar eu îl credeam. Știam însă de cutia mare, de la niște adidași de-ai tatălui, pe care o țineam închisă într-un dulap, în care se afla un plic alb unde tata spusese că sunt actele noastre, ale fiecăruia, pe care nu trebuie să le vadă lumea care îți intră în casă și îmi dădusem seama că acolo sunt și actele mamei, certificatul de naștere și certificatul de nebunie, că doar nu putea să le pună în ramă și să le urce pe pereți! lumea se uită la tablouri și ce te faci dacă lumea află că mama e nebună? Ce te faci? La acte, însă, dacă sunt bine ascunse, nu ajungea nimeni, doar noi doi îi știam secretul mamei și de asta mă enerva și mai mult când trebuia să fac alianță cu ea și să pitesc banii. Păi, dacă ea era nebună, nu putea oricând să creadă că fur eu banii și să-mi dea în cap? Sau să mă scoată furăcioasă în fața tatei și să-i spună că m-a văzut cum îi furam banii din buznarele pantalonilor lăsați în cuier, așa cum o văzusem eu pe ea făcând? bine, știam că tata e deștept și își dădea seama că eram scundă și nu ajungeam la cuierul din baie, unde săream ca să pot lua prosopul din cui, dar mai știi unde se putea ajungea? Tocmai de asta mă enerva mult și tata, dintre ei doi, nu era niciunul mai breaz, nu știam cu cine să țin, pe cine să iubesc, așa că mă dădeam după care avea mai multă dreptate atunci când trebuia repede să aleg. Dacă tata era beat și se bătea cu mama, o iubeam mai mult pe mama și îmi părea rău că i se făceau ochii culoarea vinetelor înainte să le faci salată. Dacă mama începea să spună că se duce să se culce în Olt, îl iubeam mai mult pe tata, că era la fel de terorizat ca și mine de ce spunea nebuna și până și eu i-aș fi deschis ușa să plece naiba mai repede, darămite tata. Apoi, când era vorba de școală, amândoi mă enervau la fel de mult, că niciunul nu înțelegea că eu nu pot să scriu sau să citesc, dacă sunt atentă la pumnii și palmele lor care se aud ca atunci când pregătești șnițele și dai în carne cu ciocanul ăla de bucătărie.

Când am văzut-o încercând să găsească un drum care să ajungă pe lumea cealaltă fără să fie necesar să treacă pe la Olt, m-am gândit să nu fac gălăgie, dar m-a prins și s-a uitat la mine cu niște ochi atât de tulburi care mi se părea că i se duc în sus; avea spume de-a stânga și de-a dreapta buzelor, cum face apa atunci când fierbi cartofi în ea și ducea spre gură, foarte încet, parcă temându-se să nu rupă aerul, pumnul plin cu pastile. Trebuia, trebuia să fac ceva, din ochi îi explicasem tatălui, că mă voi descurca, pentru că altfel, dacă nu era el la mijloc, aș fi lăsat-o să înghită ce voia, fără să plec însă din ușă. Aș fi rămas acolo, privind-o, dar pentru că tata mă însărcinase cu ordinea în casă și nu puteam să-l las baltă, trebuia să acționez. M-am smucit din planuri și i-am dat cu putere cu palma peste pumnul ei strâns, iar pastilele au scăpat mai toate pe jos. Mi-a zis ceva, m-a drăcuit, dar nicio înjurătură nu conta, eu o făceam pe ea în gând albie de porci și nu-mi părea rău. M-a și lovit, mi-a dat cu cealaltă palmă pe spate cu o greutate pe care nu am mai dus-o nici în rucsacul pe care îl iau mereu ca bagaj de mână în avion și m-am ascuns după perete ca să văd ce face. Dar nebunia nu o și prostise, pentru că am văzut-o aplecându-se după fructul crezut de mine oprit, iar în urechea stângă mi-au explodat proiectilele cele mai puternice din univers pe care nici măcar nu știu cum să le numesc. Eram toată o dinamită, fiecare organ explodându-mi cu puterea bombelor folosite la atentatele sinucigașe din Orient. Mi se declanșase secundarul și auzeam în

loc de tic-tac, tic-tac, printre explozii și sfârâituri, „dacă ești deșteaptă, o salvezi, dacă ești deșteaptă, o salvezi, dacă ești deșteaptă, o salvezi, dacă ești deșteaptă, o salvezi". Fără să renunț la stilou, am prins covorul pe care erau căzute pastilele și care nu traversa bucătăria decât prin mijloc și l-am ridicat, ca și cum l-aș fi scuturat de firimituri. Era greu, iar picioarele mamei care stătea exact în mijlocul bucătăriei opreau vântul pe care îl făceam, anemic, dar nu mă opream, nu, nu aveam cum, „dacă ești deșteaptă, o salvezi, dacă ești deșteaptă, o salvezi, dacă ești deșteaptă, o salvezi…", asta auzeam, asta vedeam, ea era decor în lupta mea, nu inamic, nu mamă. Spunea ceva, iar eu mă gândeam cum ar fi să mă vadă doamna învățătoare, să înțeleagă că eu nu sunt proastă, doar că nu sunt singură în casă!

Orice ar fi zis mama, pastilele nu puteau să nu intre sub mobilă, ea avea putere când se certa cu tata, nu și când se punea cu mine. Pe linoleum, scaunul nu mai scârțâia, se lungise la pământ dinainte să ajung eu în bucătărie. Am fugit la mine în cameră și m-am întors cu spatele la ușă, barând-o și auzindu-mi bătăile inimii ca și cum cord ai avea în tot corpul, nu doar în piept. Tum! tum! trecea artileria de geniu pe la mine prin trup, tum, tum, tum ! Dacă nebuna voia să vină după mine să mă omoare (tum! tum!), ar fi reușit, că nebunii au puteri supranaturale (tum! tum!), ei chiar văd cai verzi pe pereți și stele pe cer, ziua (tum! tum!), dar măcar să îi fie greu să deschidă ușa (tum! tum!), mă gândeam. Plus că aveam stiloul încă în mână, i-aș fi băgat penița în inimă și sigur aș fi potolit-o, dar nu a avut curaj să vină la mine, că știa cu cine se pune (tum).

S-a dus la ea în cameră, s-a întins la fel de dezbrăcată și a adormit. Deschisesem ușa să fiu sigură că o aud respirând și mersesem până în hol (tum! tum!). Dormea dusă, cred că o obosise lupta noastră, așa că am mers până mai aproape de ea, să văd dacă mai respiră (tum! tum! tum!). Mi-a fost puțin frică, recunosc, îmi era teamă că o să sară la gâtul meu, urlând, că i se va lungi fața de atâtea țipete și că mă va împroșca cu balele care îi vor apărea. Am stat o vreme lângă ea (tum! tum!), mi-era frică (tum! tum!), dar voiam să mă asigur că respiră, văzusem că respira (tum! tum!), dar dacă nu văzusem bine (tum! tum! tum!)? Respira, așa că am plecat în camera mea, unde aveam căcaturile alea de teme pentru la școală de terminat. Mi-a fost însă frică să nu cumva să sară în spatele meu și să mă strângă de gât pe la spate, că atunci m-ar fi luat prin surprindere și nu aș mai fi avut putere să mă întorc să-i bag stiloul în inimă, aș fi nimerit eventual în picior, ceea ce nu mă ajuta, evident, că mă strângea de gât pe loc, nu avea nevoie să fugă cu mine prin casă. Așa că am traversat holul cu spatele, fără să o pierd din ochi și din secundar.

Ai mei lucrau la fabrică, eram prin '93, câștigau o grămadă de bani, pentru că la serviciu erau oameni muncitori și liniștiți, dar banii ăia erau pentru mine invizibili. De fapt, îi vedeam câteva secunde, apoi îi ascundeam de tata, îmi dădea mama teancuri numărate (mă rog, nici chiar teancuri, nu aveam trezorerie sub covor, dar nu am găsit alt cuvânt), după ce făcuse un plan de acțiune pe care mi-l spunea scurt:

proza

Aurel Sibiceanu

Glorioşii ani ai ratării (XLVIII)

Mihail Ilovici - un domn cu borsalină şi baston (2)

Studiul monografic al lui Ilovici, *Tinereţea lui Camil Petrescu*, apărut în 1971, mă apropie de cel considerat părintele romanului românesc modern şi în câteva luni citesc mai tot ce a scris acesta. Sunt foarte câştigat de piesa *Danton*, de *Teze şi antiteze*, de *Notele zilnice*, editate de Mircea Zaciu în 1975. Graţie lui Tită, cel ce semnează Titus Maxus, o cunosc pe una dintre surorile lui Ilovici, profesoară de franceză, fostă colegă a lui Cioran, la „Filosofie şi litere". Distinsa doamnă îl găzduia pe prietenul meu, într-o casă aflată pe strada Sf. Vineri, la nr. 13. Mi-amintesc că într-o zi, Tită îi spune, familiar, gazdei sale: „Mamă, colegul dumitale, Cioran, este mare, la Paris, a fost premiat de Academia Franceză, cum a fost premiat şi Mircea Eliade." Bătrâna doamnă, rămasă o banală profesoară de liceu, atunci pensionară, străină de tot ceea ce se petrecea în lumea culturală, ne priveşte pe amândoi şi-l întreabă pe Tită: „Cine ţi-a spus enormitatea asta?" „Păi, aşa scriu revistele, aşa se vorbeşte la Europa liberă…" Sora criticului zâmbeşte ironic şi zice cu o sclifoseală care să-i facă îndoiala comică: „Şiiii tuuuu… îi crezi !" Am râs puţin apoi am tăcut. Aveam în faţă un om mutilat de comunism, un om educat, din generaţia de aur, şi pierdut într-un cotidian ticăloşit de aparatul de propagandă, din acei ani.

Adesea se nimerea ca Ilovici să-şi viziteze sora şi dacă-l găsea pe Tită acolo, acesta din urmă pleca de acasă, o oră, două. Criticul nu-l „înghiţea" pe amicul meu, îl considera ca fiind un golănaş, un tăietor de frunză la câini. Într-o zi, cu prilejul unei vizite, dl. Ilovici găseşte în camera lui Tită câteva cărţi de filosofie, printre care: *Critica raţiunii pure*, a lui Kant, *Metafizica* lui Aristotel şi *Fenomenologia spiritului*, a lui Hegel. După ce priveşte cărţile, ridicând din sprânceană a îndoială şi ironie, slobozind câte un „hm" apăsat, numai ce mi-l „ia în balon" pe amic: „Mai teeermină dracu' cu bravada, crezi că mă impresionezi? Le ţii de faţadă, să o duci de nas pe soru-mea!" Se pare că nu era prima dată când bietul Tită trebuia să suporte ironiile criticului, aşa că acum nu a mai rezistat şi i-a zis acestuia: „Ascultă, bre, începi să mă enervezi! Vrei să-ţi recit cum Aristotel a determinat cele patru mari semnificaţii ale fiinţei? Ele sunt: fiinţa prin accident, fiinţa ca actualizare sau posibilitate, fiinţa după forma categoriilor şi fiinţa ca adevăr." Criticul a făcut ochii mari şi a început să murmure: „Măi, măi, băiatule, măi, băiatule…" Tită profită de uluiala lui Ilovici şi adaugă: „Auzi, bre, dacă ai uitat, îţi mai amintesc un fapt – Aristotel nici nu şi-a numit cartea „Metafizica", titlul i l-a dat primul editor al textelor, numitul Andronicos din Rhodos!" Amuţit de cele auzite, criticul a plecat fără să scoată un cuvânt. Peste câteva luni, Tită s-a mutat într-o garsonieră, proprietatea doamnei Ilovici. La scurtă vreme a sosit dl. Ilovici cu un meseriaş, care a făcut reparaţii şi finisări în noua locuinţă a amicului meu. „Uite ce e, zice dl. Ilovici, dă-l dracu' de serviciu', nu-l mai căuta, ai vreme să munceşti, căcălău, tu trebuie să studiezi, ai stofă de filosof! Lasă, că mâncare îţi mai aduc şi eu, şi soru-mea, şi maică-ta, te descurci tu. Musai să faci liceul, apoi <<filosofia>>."

Din acea zi, relaţiile celor doi au devenit altele – purtau discuţii pe teme filosofice, de receptare, de estetică şi critică literară etc. La unele discuţii s-a nimerit să asist şi chiar să particip cu plăcere. Profesorul era un ins plin de umor şi scepticism de calitate, trecea de la o temă la alta fără să piardă discuţiile anterioare sau să lase nelămurit un subiect. Curioşi din fire, dornici să cunoaştem atmosfera românească interbelică, de la unul care a trăit în ea, îl ispiteam cu întrebări de tot felul. Aşa am aflat că lucrurile nu stăteau pe roze, cum le descriau unii şi alţii, excesiv de nostalgici. Cu excepţia şcolii româneşti, care avea dascăli străluciţi, restul dimensiunilor societăţii lăsa de dorit. Climatul politic era excesiv de polarizat, economic nu era chiar în regulă în societatea românească, fraudele de toate felurile erau la ordinea zilei, oraşele se dezvoltau haotic, ignorând normele edilitare, ziarele erau parşive, aproape toate fiind angajate politic, conţineau articole mai mereu stupide. Cărţi străine nu prea se traduceau, se tălmăcea puţin şi cel mai adesea prost, mecenatul era întâmplător şi neorientat către activităţi cu adevărat necesare societăţii, educaţiei şi culturii. „Să vă fie clar, ne-a zis odată, se începuse bine după 1930, chiar foarte bine! Dacă după război nu venea lingoarea de comunism, azi am fi fost departe!"

Mulţi tineri de atunci „au ţinut aproape" de bătrânul profesor. Printre aceştia îi amintesc pe: George Cârstea, Ion Toma Ionescu, Nicolae Eremia, Ioan Vintilă Fintiş, Ion Durac, Marin Tudor, Eugen Pelin, precum şi pe mai vârstnicii Ion Popa Argeşeanu, George Niţu, Nic Petrescu şi Traian Gărduş. Erau şi inşi rău intenţionaţi, care-l parazitau şi consumau timpul fără rost, ori care colportau fel de fel de răutăţi despre bătrânul profesor. La nici şase luni de când devenisem un apropiat al d-lui Ilovici, m-am trezit pe cap cu un ins care musai simţea nevoia să mă pună „în gardă" în legătură cu nişte aşa-zise blestemăţii, făcute de profesor, pe când era bibliotecar. Caracudă de cenaclu literar, cu ochii mereu nelinişţiţi, aflat mereu în preajma boemilor, a nonconformiştilor, când aceştia purtau „discuţii mai delicate", insul mi-a zis că Ilovici s-ar fi făcut vinovat un incendiu provocat în biblioteca lui Liviu Rebreanu, de la Valea Mare. Evident că aşa ceva nu va fi fost cu putinţă, din simplul motiv că dl. Ilovici îl preţuia pe Rebreanu. Repede mi-am dat seama că cineva are interesul să-l discrediteze pe bătrânul dascăl. I-am povestit toate astea şi poetului Ion Cincă. Aflând de unde ştiu, acesta m-a rugat să nu dau crezare nemerniciilor auzite, mi-a zis că totul nu poate fi decât manopera organelor de partid, care nu-i pot ierta lui Ilovici atitudinea dură faţă de Sadoveanu şi alţi corifei literari, susţinători ai aşa-zisului regim democratic, de după 23 august 1944, scopul fiind limitarea influenţei pe care Ilovici o are asupra tineretului. Dosarul personal de urmărire mi-a demonstrat că acela care a colportat tărăşenia cu incendiul era un vajnic colaborator al Securităţii. Acum şapte ani l-am reîntâlnit pe ins; nu-l mai văzusem din 1990, când, sub pretextul că este ziarist, făcea naveta între sediile P.N.Ţ. şi F.S.N. Am băut împreună câte o cafea, am discutat chestiuni convenţionale şi ne-am despărţit ca doi simpli cunoscuţi. Am aflat că un an mai târziu şi-a luat zilele, dintr-un motiv pe care nu-l cunosc.

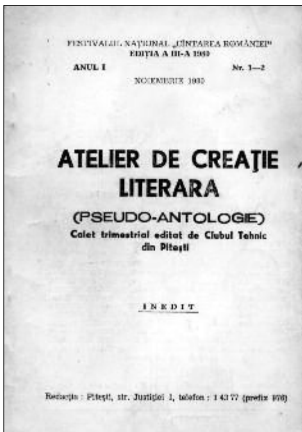
Aşa cum am spus în partea întâi, sarea şi piperul şedinţelor de cenaclu erau date de confruntările dintre Ilovici şi Ion N. Voiculescu. Acesta din urmă era mai tânăr cu 10 ani decât Ilovici şi soarta nu-l răsfăţase. În adolescenţă suferise o intervenţie chirurgicală, pentru îndreptarea unui defect la maxilarul superior, pricină din care vorbea graseind, ori bâlbâit, mai ales când era iritat. Fiu de ceferist, origine pe care o pomenea mai mereu, în tinereţe dl. Jean, cum îi spuneau intimii, fusese membru PNŢ şi redactor la ziarul *Dreptatea*, fapt pentru care a fost mai mereu prigonit. Înclin să cred că opreliști de tot felul i-au oţărât sufletul. Cei mai în etate ştiu că o carte de poezie, a profesorului, i-a fost scoasă din planul editorial, ştiu că a fost publicat rar în reviste literare. Abia în anul 1970 reuşeşte să-şi pună numele pe o antologie de poezie, publicată de „Editura Didactică şi Pedagogică", intitulată *Poezia evocată de poeţi*, pe coperta unu având o splendidă reproducere a unei picturi de Tonitza, meritul profesorului fiind doar acela de a selecta autorii şi poeziile. În însemnările făcute de mine, sporadic, de-a lungul timpului, am dat peste una care ilustrează relaţia dintre Ilovici şi Voiculescu, cu prilejul unei lecturi publice, susţinută de un mecanic de locomotivă, cultivat şi cu talent, un ins cu spirit proletar, dar dezamăgit până la revoltă, despre care voi scrie mai pe larg, altădată. Mai jos reproduc rezumatul unei zile, aşa cum l-am făcut acum 30 de ani.

Joi, 27 mai 1982, Înălţarea Domnului, sau Ispasul. Bunica îmi spunea că, din 1920 şi până în 1948, de Ispas se sărbătorea „Ziua Eroilor". 6,30 – 14,30 la serviciu, greutăţi multe, colegi răi. 16-17,30 – discuţii cu V(oinescu). H 18 – cenaclu. A citit I. M. Spiridoneanu. V(oiculescu) sare pe el. Evident că nu uită să spună că este băiat de „cheferist" înainte de a-l desfiinţa critic. Parţial are dreptate. Poezie cu multe şopârle sociale şi politice. Mi-au plăcut, dar este departe de frumuseţea fabulelor explicite ale lui Ecovoiu. În final ia cuvântul M. I(lovici). Gesturi largi, argumente pertinente, ca de obicei aminteşte de perioada interbelică, de fronda lui Geo Bogza, M. R. Paraschivescu etc. I(lovici) încheie atingându-l, indirect, pe Jean V(oiculescu): „Deşi s-au spus aberaţii despre S(piridoneanu), şi nu numai despre el, am avut bunăvoinţa de a nu face pe nimeni tâmpit. Să se consemneze asta!" Râsete. J. V. bombăne, bâlbâindu-se, semn că e nervos: „Să se consemneze că pe aici a vorbit şi o persoană care are tot atâta minte cât are şi bastonu' ei!" Râsete generale! După cenaclu, merg la restaurant. Beau cu măsură şi vorbesc doar cu Cincă. Acasă la ora 23, târziu!!! Reproşuri conjugale, termin de citit *Moartea lui Virgiliu*, de Herman Broch, la 3 dimineaţa. Multă poezie, filosofie, analiză, subtilităţi incredibile. În 492 de pagini sunt descrise ultimele 18 ore de viaţă ale lui Virgiliu.

N.n. În însemnări, numele unor persoane sunt consemnate prin iniţiale.

...sarea şi piperul şedinţelor de cenaclu erau date de confruntările dintre Ilovici şi Ion N. Voiculescu.

«Atelier de creație literară» realizat de Mihail Ilovici și Petre Mandu

FESTIVALUL NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI"
EDIȚIA A III-A
ANUL I — Nr. 1—2
NOIEMBRIE

ATELIER DE CREAȚIE LITERARA
(PSEUDO-ANTOLOGIE)
Caiet trimestrial editat de Clubul Tehnic din Pitești

INEDIT

Redacția: Pitești, str. Justiției 1, telefon: 1 43 77

restituiri

Nina Corcinschi

Poezia ca realitate (i)mediată

Volumul lui Grigore Chiper *Roman-simulacru* (2010, *Limes*, Cluj) confirmă acelaşi traseu al lirismului delicat şi subtil din primele cărţi ale poetului. Achiziţiile tehnice ale optzecismului îşi păstrează în toate aceste volume consecvenţa, ţintind limitele care separă scriitura de existenţă şi existenţa de simulacre.

Titlul *Roman-simulacru* anunţă din start programul disocierilor în cadrul *ecuaţiei existenţă + text*. Pentru un eu lectorial, cotidianul tern pare golit de semnificaţie în sine, fiind valabil însă ca punct de referinţă pentru estetizări livreşti. Realul e substituit de textul devenit singura agoră în care spectacolul cotidian este autentic. Trecerea de la existenţă la text la Grigore Chiper reprezintă un proces în trepte, parcurs de poetul-arheolog cu multă acribie estetizantă. „În anticamera poeziei se aud sunete confuze/ mai degrabă interjecţiile de adio"; pragul existenţei este, în cele din urmă, abandonat pentru a se pătrunde în salonul aristocratic al poeziei. Aici codurile culturale intertextualizează, spaţiile şi timpurile se amalgamează într-o bibliotecă uriaşă: „apoi intri în salonul/ unde arheologul curăţă mumia şi scheletul/ desface craniul unuia dintre Medici/ şi rosteşte istoria la Discovery". În poezie se strecoară doar fragmente reziduale de realitate: „realitatea intră în tine/ ca resturile unui plămân/ şi e tot atât de incredibilă/ ca şi aceste falange care au mângâiat/ ferestrele sunt drapate în mahon/ soarele nu pătrunde niciodată/ în camera mortuară a prinţilor" (*arheologie*).

Şi în acest volum Grigore Chiper ne pune în faţa „*déjà-dit*-ului" (Adrian Dinu Rachieru), îmbină *deja-trăitul* cu *deja-scrisul*, reînnodând legătura dintre literatură şi viaţă în cadrul *texistenţei*. Se păstrează acel cadru poetic „dominat de monotonie, toropeală şi stingere", pe care Andrei Ţurcanu îl remarca încă în placheta *Abia tangibilul*. Criticul găsea în programul estetic al debutului lui Grigore Chiper mărcile unui „sfârşit de secol", care e „o maladie marcată de stingere a potenţelor energetice (subiective şi obiective), de oboseală, de dispersie a realului şi a percepţiei lui, de închideri şi secţionări succesive până la pragul-limită al «abia tangibilului»" (Andrei Ţurcanu, *Abia tangibilul sau în spatele fronturilor imaginare*. În: *Bunul simţ*, Chişinău, Cartier, 1996, p. 79). În *Roman-simulacru* aproximaţia şi fragmentarismul definesc în continuare spaţiul cotidianului. Pe alocuri, liniile realităţii şi ale imaginarului se suprapun insesizabil prin refracţia unei viziuni ironice asupra lumii. În *fetele de la romgleză* suntem invitaţi să gândim parodic referinţa la Bologna într-un context universitar: „Bologna are fruntea bombată nu e mai frumoasă decât altele/ proeminenţa e numai simbolul inutil al unei exclusivităţi". Celelalte două capitale-femei, Lima şi Tirana, suplinesc prin imaginaţia livrescă o criză de real. Spaţiul cotidianului e supus intruziunii unor imagini disparate, fragmente mobile ale universului literar care se insinuează în habitatul tern, imprimându-i o alură deosebită de elitism aristocratic. Astfel, prin savante exerciţii de imaginaţie şi inteligenţă, textul lumii se localizează în microtext. Convenţiile textualismului sunt însă relativizate de Grigore Chiper. Autorul conştientizează limita scriiturii, îndoindu-se de eficienţa textului oricând ameninţat de *butonul delete:* „scrii ceva/ mai mult note frânturi zdrenţe/ poemul e pe terminate/ ai şi ajuns la butonul *delete*".

Pentru cel conştient de viaţa sa dublă, viaţă de „roman-simulacru", „o oglindă/ în care adevărul nu se va reflecta niciodată", *ca şi cum* este concurat de modalizatorul incertitudinii *poate*. Perspectiva se ambiguizează şi sistemul de referinţă se lărgeşte: „mi-am zis/ ori poate ţi-am zis". Detectăm un *tu* contextualizat, cu iradiere simultană în text şi în afara lui, desemnând personajul, interlocutorul imaginar sau cititorul. „Autorul e prea singur/ nu dialoghează cu nimeni", de aici multiplicările lui *tu*, persoana gramaticală labilă care poate să antreneze instanţe diferite în discurs. „Tu priveşti", „îţi zic", „te cuprind" indică mai multe forme de relaţionare în circuitul comunicării. Conotaţia vocativului lipseşte, astfel că nu e clar dacă *tu* îl înlocuieşte pe *eu* sau este o invitaţie la adresa cititorului de a se proiecta pe sine în situaţia comunicaţională. Referenţialitatea se conjugă cu autoreferenţialitatea, într-o pledoarie a asocierii contrariilor. Sentimentul de solidaritate cu alteritatea este asigurat prin împărţirea perspectivei, preponderent *vizuală*: „casa pe care nu o vezi/ te aşteaptă/ femeia fosforescentă din prag/ pe care nu o recunoşti/ se stinge ca un bec de o mie de waţi".

O altă nuanţă dialogică exprimă invocarea adesea a unui *tu* feminin, tăcut, aplatizat, înstrăinat oarecum de eul liric sau chiar absent: „la cinema/ m-am aşezat lângă tine/ cu toate că scaunul tău era gol" (*santal*). *Femeia* care să aprindă simţurile erotice ale eului liric lipseşte în poezie sau, poate, nu-i ajunge colagen literar pentru a i se configura prezenţa carnală. Comunicarea se produce cu o interlocutoare abstractizată, topită într-un anonimat cu totul depersonalizat, ca în poezia *de-a valma*: „culoarea ochilor tăi nu are importanţă/ nici a părului/ cu atât mai mult cu cât întunericul ne dizolvă/ ca pe o bucată de zahăr/ cândva îmi voi aminti de tine/ mai exact/ de silueta îndepărtându-se/ de-a valma cu lucrurile din textul arghezian/ opreşte îmi spui la un viraj spontan/ şi cobori/ pentru totdeauna/ căci nu am găsit univers mai bun şi mai sigur/ pentru tine/ decât cel literar".

Poezia *tu*, care la primul nivel de semnificare face o conciliere a datelor realului erotic cu tentaţiile imaginarului („ce bine e că soţia mea e la fel de frumoasă/ ca femeile aievea") mizează, de fapt, pe convenţia simulacrului. Punctul de referinţă este textul, poezia-felină, poezia-graţie, poezia-maturitate, pe care poetul le savurează cu o voluptate graduală. Aflată himeric la un pas de poet, poezia corporalizată îl inspiră şi-i ghidează căutările lirice: „soţia mea era frumoasă/ numai duminica/ atunci când se trezea mai târziu/ era reală/ îmi plimbam palma pe corpul ei moale/ ca mătasea ce-ţi fuge printre degete/ cu timpul a devenit frumoasă şi sâmbăta/ când am observat dintr-o dată/ cum intră în camera/ unde lucrez" (*tu*). Staţia terminus a căutărilor „drogate" ale poetului este *poemul-uter* sau *feminitatea-creaţie*, care a atins altitudinea maximă de unde se deschide viziunea paradiziacului.

Poetul conceptualizează poezia, o gândeşte, o simte cu intensitatea îndrăgostitului. Este însă un îndrăgostit lucid, care preferă rostirea cerebrală, emoţia rafinată, subtilă, fără excese. Atitudinea lirică conciliantă evită extremele, având mereu în vizor o situaţie meteo stabilă a poeziei. Brizele lirice sunt potolite, cu rare intensificări dinspre sectorul intim, având ca direcţie contrapunctică vârtejuri afective contradictorii: „ai şi tu temeiurile tale să fii furios/ dar nu eşti/ dacă în acea clipă te gândeşti/ la război" (*variaţiuni*). Conştiinţa faptului că „nu eşti stăpân nici pe trupul care aleargă/ nici pe trupul care stă pe loc/ eşti nisipul oprit în clepsidră/ sau cel care îţi scapă printre degete/ eşti nisip" (*20 de mii de leghe sub pământ*) este consolatoare, dar conservă un dramatism al viziunii, camuflat de o ironie fină. Scepticismul bruiază erupţiile sentimentale, menţinând trăirea în marginile unei expresii potolite. Eul continuă să privească netulburat şi fără grabă, „din tren", la spectacolul în derulare al lumii, implicând banalul cotidian în graţiosul vals vienez al culturii. În faţa unui real care suferă de secţionări ontice, de inconsistenţă şi derizoriu, poetul contrapune forţa salvatoare a imaginaţiei şi livrescului. „Să trăim literele mari/ din ultimul exemplar al cărţii", este îndemnul lui, viziunea cărţii eclipsând aici hegemonia realului devorator de iluzii. La Grigore Chiper se configurează un programatic fragmentarism al contrastelor, în care contingentul se intersectează intermitent cu transcendentul, verosimilul – cu fantasticul, văzul – cu viziunea. Salturile din metafizic în cotidian se fac dinspre imaginar spre zone sordide ale existenţei: „mereu senzaţia asta/ de parcă ai cotrobăi prin rufe murdare"; „te simţi ca într-un rând la WC". Decepţionat de încremenirea convenţiilor imagistice, eul le redirecţionează spre zona concreteţelor frustre, lipsite de orice fior metafizic: „fii prezentă/ precum praful de pe cărţi/ precum medicamentele din noptieră", asimilându-şi riscul firescului, precum „cafeaua de dimineaţă pentru hipertensivi". De aici şi amestecul de registre, interferenţa convenţiilor ficţionale cu imagini ale concretismului nud, a extazului estetizant cu dezamăgirea existenţială, toate fiind supravegheate, ironic, de scepticismul poetului, care relativizează extremele realităţii polimorfe, netezindu-le ascuţişurile.

Poetul conceptualizează poezia, o gândeşte, o simte cu intensitatea îndrăgostitului. Este însă un îndrăgostit lucid, care preferă rostirea cerebrală, emoţia rafinată, subtilă, fără excese. Atitudinea lirică conciliantă evită extremele, având mereu în vizor o situaţie meteo stabilă a poeziei.

În vremuri de resurecţie a antipoeziei, Grigore Chiper nu se ruşinează să rămână un „estet incorigibil" (Vitalie Ciobanu) şi să producă imagini de o mare vibraţie: „citesc câteva rânduri uimitor de limpezi/ de parcă m-aş uita la geam/ şi aş mai prinde ziua de ieri" (*déjà-vu*). Pentru el, poezia are, clar, contururi feminine: „poezia e vioara", iar literatura „nu e niciodată toba de tinichea". Poetul evită stridenţele. Le evită chiar cu o insistenţă care, la un moment dat, ar putea deranja un cititor avid de senzaţii tari. Dincolo de calmul imperturbabil, el nu lasă să se descopere în poezia sa nici cea mai mică intenţie de epataj, niciun fel de spectacole şocante de limbaj şi nici seisme discursive. Cu toate acestea, poezia impresionează. Forţa ei rezidă în decenţă şi sensibilitate. „Cuminţenia" pixului, care fereşte din pagină zgomotele de orice gen, ne duce cu gândul la poezia lui Nichita Danilov, şi el un poet al tăcerii, al expresiei molcome, străbătute în subsidiar de undele unei hipersensibilităţi poetice.

Prozopoemele cărţii sunt dispuse fragmentar, exprimând stările predilecte ale poeziei într-un amestec de imagini în care banalitatea cotidianului este „agresată" brusc de fibra vizionar-metafizică. Care sunt aceste stări predilecte? O spune chiar poetul: „doar două elemente te îngrozesc: frigul şi singurătatea. Celelalte sunt suportabile. Singurătatea e ca o stradă într-un parc cu toţi copacii tăiaţi. Scoţi flautul dintr-o cutie neagră cu pereţii negri. Apleci urechea: se aude gâlgâitul acolo, după uşi. Înainte de a lega aţa de grindă, îţi încălzeşti îndelung mâinile într-un lighean cu apă caldă. Exersezi". Grigore Chiper continuă să exerseze după ce a navigat „cu toate simţurile/ pe pliurile lăsate" ale *poeziei-femeie* şi după ce a conştientizat limita actului poetic agresat de butonul *delete*. Se pare că, prin prozopoeme, e pornit să anunţe noi proiecte, poate chiar de factură romanească. Or, pentru talentatul poet, prozator, critic literar, niciun pariu nu pare imposibil, inclusiv Grigore Chiper, romancierul.

Viorel Dianu

Înfrăţiţi de destin

...se considera demn pentru o astfel de apreciere, totuşi luciditatea nu şi-o pierdea ca să nu ia în calcul şi motivul, poate determinant, pentru care i se făcuse marea onoare: trecuse printr-o situaţie limită, era să moară, supravieţuise..., întâmplarea, excepţională, nu contase oare mai mult decât scrisul său? Fiindcă, e drept, era omagiat el la şaptezeci de ani, însă nu putuse să nu observe că revista îi acorda un spaţiu important şi lui Mihai Soare, copărtaş ca victimă la întâmplarea cu pricina, deci... Foarte bine: destinul îi înfrăţise.

proza

Estimp a fost o coincidenţă fericită ca ziua de naştere a lui Şerban să vină imediat după Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, iar pe deasupra să se mai nimerească şi într-o sâmbătă. Dacă altădată aniversarea sa nu era determinată în nici un fel de sărbătorirea Apostolilor, acum succesiunea asta se bucura de o plăcută consecinţă: după o săptămână de post şi după împărtăşania de ieri, cât de bine cădea festinul de astăzi, cât de gustoase vor fi numeroasele bucate de dulce din care aveau să se înfrupte. Pentru că ieri, deşi sărbătoare mare, dar fiind zi de vineri, nu serviseră la dejun decât preparate din peşte. De dimineaţă, când Şerban mersese la biserică, Ioana se îngrijise, în acest scop, să cumpere un somn de la pescărie, după care cutreierase piaţa în lung şi-n lat, ştiut fiind că pentru o aniversară sunt de procurat multe şi mărunte. După-amiaza mai întreprinseseră şi amândoi o incursiune prin magazine, iar seara o dedicaseră pregătirii salatelor, lăsând pentru ziua următoare să se preocupe numai de fripturi. Le isprăviseră şi pe ele, iacătă, mai aveau doar de aşezat masa şi de aşteptat oaspeţii.

Cei dintâi sosiră copiii, aşa cum se cuvenea. Nepoţii, Sabina cu Paul, ca să nu-i încurce, fură expediaţi în dormitor, la televizor. În sufragerie rămaseră Şerban cu Marian, ca să extindă masa, şi Ioana cu Teodora, să-i pună faţa şi să orânduiască pe ea vesela cu tacâmurile. Masa era pentru douăsprezece persoane, mai înghesuite, deci tocmai bună pentru zece inşi, câţi se vor strânge azi. Fiindcă, în afară de clanul lor, Şerban îi mai invitase la petrecere pe scriitorii Traian Manta şi Sever Craina, cu doamnele. Era pentru prima dată când, după mulţi ani, în care anturajul se înfăţişa complet, lipseau Mihai Soare cu Laura. Sărbătoarea de astăzi nu o va ţine aşadar numai într-o veselie, ci va fi punctată din timp în timp şi de inevitabile reculegeri, mai ales că Şerban, supravieţuitorul, era chiar mărturia vie a tragicului episod survenit cu trei săptămâni în urmă. Iar el îşi celebra, cumva, nu doar vârsta, şaptezeci de ani de când se născuse întâi, ci şi momentul când se născuse a doua oară. Inedită sărbătoare.

În purgatoriul spitalizării, numai la evenimentul aniversar nu-i stătuse lui gândul, când îndura chinurile atroce ale unui trup ce se recompunea, când, în clipele mai suportabile, se minuna că mai e în viaţă, şi se îndoia uneori că e, când se întreba, fără să-şi poată răspunde, cum, dintre doi inşi, supuşi aceleiaşi încercări, Dumnezeu îl alesese pe unul, pe el, să trăiască, iar pe altul să-l ia la sine. Ce cântărise decisiv în divina balanţă?... Fuseseră zile şi nopţi de suferinţă, dar şi de continuă mirare. Care nu se va mântui, fireşte, niciodată.

Ideea cu aniversarea îi tresărise Ioanei mai alaltăieri. „Bărbate, împlineşti şaptezeci de ani, îi punem de-un chef?” „Vrei tu?” „De ce nu? Dacă te şi împărtăşeşti, cred că o meriţi cu prisosinţă. În plus, mai cred că data asta, prin toate ale ei, ni se impune acum mai mult ca oricând.” Şi fusese hotărât.

Ioana cu Teodora, sfârşind de pavoazat masa, trecură să trebăluiască la bucătărie, iar bărbaţii, după ce completară scaunele până la zece, scoaseră sticlele cu whisky din barul de la bibliotecă, le aduseră şi pe cele de Cotnari de la rece şi le aliniară dinaintea paharelor. Era cam gata, scriitorii puteau să sosească. Până atunci, ei se tolăniră în fotolii să mai tăifăsuiască. Aşteptarea nu se prelungi prea tare, după un sfert de oră clincheti soneria. Se ridică Şerban să deschidă, după cuviinţă. Traian Manta cu Livia şi Sever Craina cu Mioara îşi dăduseră pesemne întâlnire de veniseră împreună. Se îmbrăţişară afectuos. Florile: un buchet fastuos de trandafiri de la Livia şi trei crini imperiali de la Mioara. Sărut mâinile! Iţindu-se şi Ioana cu Teodora, dintr-o parte, şi Marian, dintr-alta, se împliniră îmbrăţişările. Când apărură copiii, primiră şi ei pupici dulci. Pe urmă umplură sufrageria cu toţii. Oaspeţii fură poftiţi să-şi aleagă locurile, şi ei optară pentru o latură a mesei, Marian cu Sabina şi Paul ocupară latura de vizavi. Şerban încă aranja florile în vaze, alături de cele ale soţiei şi nurorii. La sfârşit, căpătă cadourile; le scoase din casetele lor cu emoţie: un ceas Orient de la familia Manta şi un stilou Pelikan de la familia Craina.

- Ceasul merge singur, îl asigură prietenul, se întoarce prin simpla mişcare a mâinii.

- Iar stiloul, îi zâmbi Şerban lui Craina, scrie tot singur?

- Dacă e inspirat, unge paginile una după alta, de îşi uită de sine, îi răspunse Sever cu veselie.

- Mulţumesc frumos! îşi petrecu el ceasul la încheietura mâinii, iar stiloul şi-l agăţă în buzunarul de la bluză. Cu asemenea scule va fi o încântare să scriu.

Se instală bucuros în capul mesei dinspre bibliotecă. Mai rămăseseră libere scaunul din capătul celălalt, pentru Ioana, şi cel de lângă Paul, pentru Teodora. Dar ele încă ezitau să se aşeze, gândind să aducă aperitivele.

- Staţi şi dumneavoastră, doamnelor, le invită Livia, că bărbatul meu mai ascunde un as în mânecă.

Li se stârni tuturor curiozitatea. Cu un alint pehlivănesc, Traian Manta îşi puse pe genunchi mapa de la picioarele scaunului. Scoase din ea ultimul număr al revistei *Hiperion*, editată de Asociaţia Scriitorilor Bucureşti, şi întinse un exemplar sărbătoritului şi altul Ioanei. Pe prima pagină, sub frontispiciu, se răsfăţa, mare, fotografia color a lui Şerban Petria. Deasupra, cu aldine de-o şchioapă, numele lui, dedesubt – 70 DE ANI. Editorialul era semnat de Eugen Negoescu. Nu-l putea citi acum, doar îl vizualiză rapid. În interior, la paginile 6 şi 7, două cronici la romanul *Dezrădăcinaţii*, scrise de Cosmin Patraulea şi Raul Avramescu, la pagina 9, eseul *Autocenzura scriitorului în comunism, ca formă de supravieţuire*, al lui însuşi, iar pe paginile din mijloc, un amplu interviu pe care Traian Manta i-l solicitase luna trecută. Toate materialele erau împănate cu fotografii de-ale sale. Despre eseu şi interviu ştia şi avea de gând să-şi întrebe amicul când vor apărea, însă restul... Surpriza era formidabilă. Măi să fie! Prietenii îl făcură să freamăte ca un copil. Îi trecu revista toropit de fericire lui Marian, după cum Ioana i-o dădu Teodorei, să se uite şi ea cu Sabina şi Paul.

Şerban se sculă, îl sărută pe Manta pe amândoi obrajii, apoi destupă o sticlă şi turnă whisky în pahare. Se ridicară cu toţii în picioare şi ciocniră.

- La mulţi ani!

- La mulţi ani!

Ioana cu Teodora plecară la bucătărie şi revenirǎ cu două platouri vaste. După al doilea drum aduseră cupe cu salate din piept de pui cu ciuperci, castraveciori şi maioneză şi salate boeuf. Platourile erau ornate abundent. Înainte de a se servi fiecare, după cum şi cât îi poftea inima, bunătăţile fură contemplate îndelung. Ioana îi desfăta an de an pe oaspeţi cu felurimi de bucate, dar acum se întrecuse pe sine. Le umplu de invidie pe doamne, însă cât îl invidiau bărbaţii pe Şerban pentru o soţie atât de pricopsită. El îşi alese pentru început telemea de vacă, o roşie umplută cu cremă de brânză dulce şi mărar, trei felioare de caşcaval natur cu măsline şi, dintr-o cupă, îşi mai puse pe farfurioară două linguri cu vârf de salată de pui cu ciuperci şi maioneză. Era înfometat săracul, după şapte zile de post, înfulecă nesăţios..., totuşi, gândul îi fugea întruna, cum să se fi stăpânit?, la revistă. Tânjea s-o răsfoiască din nou şi chiar să citească fragmente, pe sărite, din articolele care îl vizau. Mai luă pastramă şi muşchiuleţ de porc crud uscat, trei feliuţe de salam de Sibiu cu ardei gras, choix umplut cu salată de ciuperci..., furând cu ochii tot într-acolo. Mânca mai vârtos decât ceilalţi, fără să-şi dea seama. Aflându-se faţă în faţă cu Ioana, privirile li se încrucişară şi ea îl mustră: paharele erau goale! Cu mintea aiurea, îşi uita ades datoria de gazdă. Se ridică şi turnă whisky tuturor, exceptându-i pe copii. Dar şi lor le cerea sufletul să bea ceva. Merse la frigider şi le aduse nectar de caise. Acum, când nimeni nu l-ar fi mai judecat greşit, putea să se uite pe revistă, nu? Îşi dădu peste mâini. Mai servi, două câte două, chifteluţe speciale, baghete de pui cu susan şi tartine cu salată de icre de crap. Le îngurgită rând pe rând. Bune de tot. De obicei, el se ospăta din aperitive până se sătura; îşi lua grija; de preparatele de bază nu se mai atingea, sau doar le încerca. Adevărat că pauzele între feluri se lungeau până îi pierea cheful... Să mai guste doboşul şi atât! Ioana îi transmise un nou semnal imperativ: vinul! Apucă sticla de Cotnari, îi străpunse adânc dopul cu tirbuşonul, îi dădu un ghiont scurt şi îl extrase cu uşurinţă; era expert. Le turnă doamnelor, domnilor, cling-cling, la mulţi ani!, la mulţi ani!... Când împlinise cincizeci de ani, vârsta jubiliară, aşteptase ardent o semnalare festivă, socotind-o îndreptăţită, şi nu se întâmplase nimic, la şaizeci de ani, aşijderea, la şaptezeci nu-şi mai făcea iluzii. În douăzeci de ani, opera lui crescuse substanţial, însă receptarea critică tot mofturoasă. Încât, ploconul de acum, acest număr special al *Hiperionului* care i se dedica, îl uluia. Pe de o parte, se considera demn pentru o astfel de apreciere, totuşi luciditatea nu şi-o pierdea ca să nu ia în calcul şi motivul, poate determinant, pentru care i se făcuse marea onoare: trecuse printr-o situaţie limită, era să moară, supravieţuise..., întâmplarea, excepţională, nu contase oare mai mult decât scrisul său? Fiindcă, e drept, era omagiat el la şaptezeci de ani, însă nu putuse să nu observe că revista îi acorda un spaţiu important şi lui Mihai Soare, copărtaş ca victimă la întâmplarea cu pricina, deci... Foarte bine: destinul îi înfrăţise.

- *Revista literară* şi *Luceafărul* le-ai văzut? îl întrebă Traian Manta.

- Nu, cu problemele survenite, îţi dai seama...

Uite-le colea, i le scoase bunul prieten şi pe acestea din mapă. În cea dintâi, un medalion al Comitetului director al Uniunii Scriitorilor îi consemna aniversarea, cu urările aferente, în celălalt, titlul unui studiu semnat de tânărul critic Bogdan Şova suna măgulitor: *Şerban Petria, un reper în literatura română contemporană.* Adăstă asupra ambelor reviste cât să ia cunoştinţă cu faptul şi le chiti peste *Hiperion.* Şi Mihai Soare era acolo.

- Poate că mai sunt presărate medalioane sau cronici şi prin alte părţi.

- Săptămâna viitoare voi ajunge la chioşcul de la Muzeu şi voi cerceta.

- Să nu se îngroaşe gluma şi să te ia la ochi politicienii că le faci concurenţă, îl avertiză glumeaţă Ioana.

Puse pe tavă un subiect gras dumneaei, politica, menit să le antreneze şi pe doamne, după ce monopolizaseră discuţia numai domnii. Paul, dezinteresat, ceru învoire să se retragă în dormitor, la televizor, să-şi vadă desenele animate. Domnişoara Sabina îi luă urma. Televizorul mergea şi în sufragerie, ignorat de toţi... Carevasăzică, politica! Ce se dezbătea în ziua de azi mai dihai decât politica? Ce îl ardea pe român la inimă mai tare?... Mergeai în piaţă să cumperi o legătură de pătrunjel şi zarzavagioaica bombănea, când îţi număra restul, de politică. În autobuz, călătorii se certau pe politică. Pe bancă, în parc, pensionarii probozeau politica. Manifestanţii din Piaţa Universităţii strigau

împotriva politicienilor... Nu exista canal de televiziune, nu exista ziar în care să nu se afişeze permanent politicienii. Şi deasupra tuturor, moţ – tartorul cel mare. Nu mai scăpa lumea de el nici în somn. Devenise un coşmar naţional. Dar, în fine, se pare că îi expira mandatul. De o lună de zile se instalase la conducere un guvern nou, al partidelor care pătimiseră şapte ani în opoziţie, şi se anunţau pentru începutul săptămânii viitoare, urmând a se desăvârşi către sfârşitul lunii, schimbări radicale. Întâi, jos cu ăi din fruntea Parlamentului, după ei, imediat, suspendarea ălui drac, iar la referendum, jos şi cu el definitiv.

- Oh, duce-s-ar învârtindu-se! îşi descărcă năduful Livia.

- Opt şi cu a brânzei, nouă! întări Mioara.

- Când îl vezi, zici că e Demonul întrupat.

- Ptiu!, ptiu!, scuipaţi-vă în sân, fetelor.

- Are un râs ca de Halloween.

- Hă-hă-hă-hă! izbucniră bărbaţii demonstrativ.

Dintre toţi, Marian cu Teodora se abţinură de la comedie.

- Îi vedeţi? zise Ioana. Ei, tinerii, l-au votat pe proclet şi prima şi a doua oară. Şi tot ei îi ţin partea în continuare. Deşi le-a tăiat salariile, şi i-a lăsat fără slujbe, şi i-a gonit afară din ţară...

Risca să se strice un pic atmosfera.

- Hai, lasă! interveni împăciuitor Şerban. Nu facem noi politică, doar ne amuzăm de ea. Altminteri, fiecare cu convingerile lui.

- Corect! îl aprobă Marian.

Apucând paharul de picior, Şerban îl ţinu nemişcat o secundă, atrăgând luarea-aminte, şi li se adresă ceremonios:

- Aş vrea să vă rog ceva: să păstrăm un moment de reculegere şi să bem un pahar de vin şi în memoria lui Mihai Soare.

Se ridicară şi, păstrând câteva clipe de tăcere, băură vinul. Când se aşezară din nou, Ioana cu Teodora începură să strângă farfuriile pe care se serviseră gustările, platourile goale, cupele cu ce mai rămăsese din salate, să le ducă la bucătărie. Şerban reumplu paharele şi, după un răgaz, umplu şi tăcerea care se lăsase în cameră.

- Acum un an, când a fost aici cu noi, Mihai Soare ne-a spus că tocmai a terminat romanul *Înaintemergătorul*, care avea să fie, nici unul nu ştiam, cântecul său de lebădă... Mi l-a dat să i-l citesc înainte de a-l trimite la edituri. I l-am citit, era un roman mare, i-am spus-o, dar asta nu însemna că avea să-i fie uşor să-l publice. Editurile de astăzi vor cărţi cu subiecte şocante: cu drogaţi şi declasaţi, cu homosexuali şi lesbiene, cu pornografie cât încape, nu cu eroi exemplari şi cu teme grave. După modelul televiziunilor comerciale, şi ele fac rabat gustului facil al publicului, dezvoltând la paroxism acest gust. Editurile care mai publică literatură serioasă merg pe riscul lor şi, ca să şi-l diminueze, scot cărţi în tiraje ce nu depăşesc două, trei sute de exemplate şi le difuzează aleatoriu.

- E motivul pentru care mulţi scriitori renunţă să mai scrie beletristică. Se dedică publicisticii ori se oploşesc pe lângă vreun canal de televiziune, ca analişti, zise Manta.

- Sau, lehămetisiţi, se lasă de meserie de tot, cum i-am declarat-o eu lui Mihai, pe drumul care ne ducea la Râmnic, unde şi-ar fi lansat romanul.

- Nici asta nu e o soluţie.

- Păi cine îţi mai cumpără cărţile?... Dacă ajungeam la Râmnic, Mihai Soare ar fi vândut patru-cinci cărţi, maxim... A trebuit să moară pentru ca, în trei săptămâni, să i se vândă patru-cinci mii, cum e normal.

De la bucătărie, fetele se întoarseră glorioase cu platourile încărcate: ceafă de porc la cuptor, pulpă de pui dezosat, la grătar, cartofi cu rozmarin şi ciupercuţe la grătar. În două castroane – salată de varză albă. Şerban schimbă dulceagul Cotnari cu un vin negru, puterea ursului, bucuria doamnelor când îl beau bărbaţii.

Îşi umplură care mai de care farfuriile. Şerban, sătul de la aperitive, servi şi el, ca să n-o supere pe Ioana, o pulpă de pui, din care o să ciupească două feliuţe.

- Copiii nu vin?

- Paul e ghiftuit, răspunse Teodora, iar Sabina e în luptă cu kilogramele.

Se bucura văzând pofta comesenilor şi pledă să le-o întreţină:

- Ieri dimineaţă, la biserică, până a sosit stareţul să mă spovedească, m-a abordat un bărbat, Cazimir Oroveanu. L-aţi cunoscut şi dumneavoastră, domnule Craina, după slujbă...

- Mi-a lăsat o impresie frumoasă.

- El a fost martor la accidentul de pe Dealul Negru, aşa că mi-a povestit, profitând de ocazia de a mă recunoaşte, întregul film: cum m-au extras din maşină, zdrobit, vânăt la obraz, cu membrele bălăngănindu-mi inerte, şi cum m-au cărat ca pe un leş la ambulanţă. Apoi cum l-au cărat şi pe Mihai Soare... A fost o revelaţie pentru mine: să aflu cum arătam dus pe lumea cealaltă, lucru la care nu mă mai aşteptam... Eu am revenit de pe ceea lume, Mihai Soare nu.

Sorbiră puţin din cabernet şi Traian Manta dădu glas unui gând pe care, se văzu, şi-l rezervase pentru momentul potrivit.

- E vorba de destin... De aceea, Şerban, eu cred că tu îi eşti dator, într-un fel, lui Mihai Soare.

- În ce fel?

- Să scrii o monografie despre viaţa şi opera lui.

Înainte de a se dezmetici, Craina lansă oferta, dezvăluindu-se că el cu Manta ticluiseră temeinic planul.

- Iar eu s-o public.

Nu-l lăsară să obiecteze.

- Astfel, cade şi hotărârea ta de a abandona scrisul...

- Ar fi bine ca monografia s-o terminaţi pe la începutul lui noiembrie, încât, în două săptămâni, până la Târgul Gaudeamus, s-o pot tipări.

Îl deconcertă proiectul, prin imprevizibilul şi dificultatea lui. Pe de altă parte, îl şi ispitea. Aşa i se întâmpla ori de câte ori îl străfulgera ideea unui nou roman şi i se impunea. Cum să-l scrie, când să-l scrie? E o trudă de ocnaş... Acum avea un subiect, avea un termen, avea o ofertă. Doar să se apuce de muncă. Toată vara îi sta la dispoziţie, nu ca s-o petreacă, ci să se înhame la jug. Îşi aminti de rugăciunea lui Mihai Soare, pe ultimul drum, care îi mulţumea lui Dumnezeu pentru destinul sortit scriitorului... Începu să felieze pulpa de pui şi să mănânce, după năravu-i obişnuit, fără să se gândească la ce face, până o sfârşi. În jurul lui se aprinseseră din nou discuţiile, pe probleme fel de fel, la care participă şi el, abstras. Trecea timpul... Într-un târziu, Ioana îl smulse din reverie şi îi porunci să desfacă şampania, până când vine ea cu tortul. Teodora plecă să-i aducă pe copii de la televizor. El destupă sticla, expert cum era, cu un pocnet vesel şi turnă în pahare, atent să nu se reverse peste margini. Ioana îşi făcu apariţia, măreaţă, cu tortul încoronat de lumânări, şapte probabil, câte una pentru fiecare deceniu de viaţă. Se ridicară cu toţii, săltând cupele cu şampanie, copiii cu nectar, şi, după tonul pe care îl dădu Ioana, izbucniră voioşi:

La mulţi ani cu sănătate,
Să vă dea Domnul tot ce doriţi:
Zile senine şi fericire,
La mulţi ani să trăiţi!

Horia Dulvac

Unele pietre aduc noroc

„Dacă nu l-ar fi văzut nimeni, poate era altceva. Şi eu, când priveam spre soare aveam impresia că, în mijlocul astrului, un fetus dormea."

Soacra mea ţinea pe raftul bibliotecii o floare de mină (de la defunctul ei soţ). Când stăteam întins pe fotoliul rămas de la Revoluţie, în cristalele de cuarţ observam imperfecţiunile vieţii: mici întâmplări, instantanee trecute cu vederea, grăunţi galbeni de pirită, spumă de sulf, bobiţe efemere de fier…

O parte din *karma* lor împietrită dădea să se răstoarne deasupra mea, dar eram atent. Nu mă lăsam păcălit uşor.

Cărţile oftau între file. Aveau nevoie de oligoelemente, altminteri organismul lor cădea în diabet.

Nici glicemia mea nu era prea grozavă şi mă întindeam pe canapea. Auzeam timpul cum ticăia în cristalele de pirită şi cuarţ.

- „Deocamdată mai stau puţin până îmi fac siesta", îmi spuneam.

Ce mai pierde-vară eram şi eu!

Urma să fac şi eu saltul în fertil: soacra mea urmărea împerecherea cu atenţie disimulată.

Recursul soţiei mele la fotografiile de familie era un truc afrodisiac: nu ştiam în ce măsură era conştientă de el. (Mă simţeam chiar pervers: parcă îi posedam copilăria cu tot.)

Cert e că dintre ramele aurite, figura soacrei mele mă privea cu aşteptare şi reproş. Zâmbetul fotografiilor *alb-negru* avea ceva ameninţător. (Banc: Iţic şi Ştrul se duc la rabin. „Rabinule, negrul este culoare?" „Da!" „Dar albul este culoare?" „Da!" „Vezi, măi, că ţi-am vândut televizor color?")

A trebuit să accept toate aceste obiecte - cadouri de nuntă, mai ales micul bibelou mineral. Mi s-a spus: „Unele pietre aduc noroc!" Le-am purtat cu noi pe unde ne-am mutat. Le aşezam invariabil pe dulapurile şi noptierele cele mai privilegiate.

Dar nopţile (când făceam dragoste) le auzeam gemetele, oftaturile şi şoaptele de animal.

Cristalul (aveam bănuiala asta) scâncea în spectrul ultrasunetelor, imperceptibile pentru urechea omenească. Era clar: soţia voia şi ea un copil.

Frecvenţele astrelor se suprapuneau şi ele ca de obicei, complicând lucrurile doar aşa, să ne facă să dorim.

Era ca şi cum aş fi pierdut ceva din carnea lucrurilor, într-o amnezie binevoitoare, dar, fără nicio explicaţie, asta mă făcea fericit. Cine să mai înţeleagă?

(Bătrânul meu pisic birmanez Dodi a fost cuprins de rut şi a fugit la împerechere. Nu avea răbdarea pietrelor care aşteaptă, trag cu coada ochiului să mori. Când s-a întors arăta ca un beţiv bătut măr: plin de sânge şi cu ochiul umflat)

(Bătrânul meu pisic birmanez Dodi a fost cuprins de rut şi a fugit la împerechere. Nu avea răbdarea pietrelor care aşteaptă, trag cu coada ochiului să mori. Când s-a întors arăta ca un beţiv bătut măr: plin de sânge şi cu ochiul umflat)

Când am săpat în grădină pentru răsadul de roşii (cele cu bobul mic) am dat de pietricele tinere, fragede. Carnea lor era străvezie ca o coajă de ou neouat, prin transparenţa căreia se vedeau lumile şi previziunile. (Soţia avea un furou minunat, de culoarea untului străveziu.)

La ţară, mama găsea în abdomenul păsărilor astfel de ouă acoperite cu o pojghiţă translucidă: în interiorul lor vieţuia cu toată încrederea falsei intimităţi puiul de găină. Cel pe care urma să îl mănânc. Coaja visului (credea el, cu credinţa pietrei) îl proteja între ferestre opace, dar nu era aşa. Era chiar tragic, flagrant de nepotrivit, dureros. Puiului i se vedeau penele în timp ce dormea în lichidul amniotic.

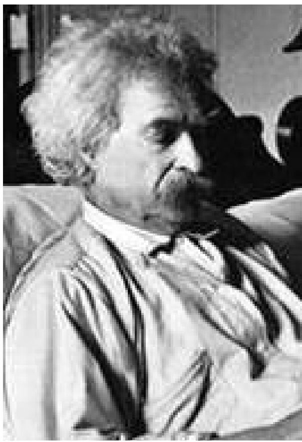
Dacă nu l-ar fi văzut nimeni, poate era altceva. Şi eu, când priveam spre soare aveam impresia că, în mijlocul astrului, un fetus dormea (nu era însă nimic, o iluzie a ochiului nepineal).

Dar mi-am spus că poate aşa îi era lui mai bine, că trăgea de timp, aşa cum facem noi oamenii câteodată, când încercăm să mai dormim dimineaţa şi mai întârziem la serviciu. Când durerile din suflet, somnoroase, îşi usucă lacrimile pe obraz.

(*Fragment de roman*)

proza

Mark Twain*

Jurnalism în Statul Tennesse

Traducere de PROCOPIE P. CLONŢEA

I-am înmânat redactorului şef manuscrisul pentru avizare, modificare sau distrugere. Îi aruncă o ocheadă şi faţa i se întunecă. Îşi plimbă apoi privirea în susul şi în josul paginilor şi faţa-i capătă o expresie ameninţătoare. Era uşor de înţeles că ceva nu era în regulă. Deodată, ţâşni în picioare şi exclamă:

- Ei, drăcia dracului! Cum îţi închipui dumneata c-o să mă exprim în felul acesta în legătură cu vitele alea încălţate? Crezi că abonaţii mei vor înghiţi o asemenea porcărie? Dă tocul încoace!

traduceri

Redactorul ziarului *Avalanşa* din Memphis îşi abate cu blândeţe tirul asupra unui corespondent care-l încondeiase drept un radical, după cum urmează: „În timp ce respectivul scria primul cuvânt, pe la mijlocul său, punând punctul pe i şi trăgând liniuţa la t, ştia prea bine că însăila o propoziţie impregnată cu infamie şi duhnind a falsitate".

Schimb de opinii

Doctorul meu îmi recomandase aerul din sud pentru întremarea sănătăţii, aşa că am plecat în Tennessee şi m-am angajat ca redactor asociat la ziarul *Splendoarea Dimineţii* [1] şi *Răcnetul de Război al Pieilor Roşii* din Ţinutul Johnson. Când m-am prezentat la slujbă, l-am găsit pe redactorul-şef lăsat pe spătarul unui scaun rămas în trei picioare şi cu propriile picioare cocoţate pe o masă din lemn de brad. Se mai aflau în încăpere încă o masă din acelaşi material, cât şi un scaun şchiop, ambele pe jumătate îngropate sub un maldăr de ziare, resturi de hârtie şi manuscrise. De asemenea, se mai aflau acolo o lădiţă de lemn plină cu nisip, în care zăceau aruncate chiştoace de ţigarete şi trabucuri, şi o sobă a cărei uşiţă atârna de balamaua superioară. Redactorul avea pe el un frac cu coadă lungă din stofă neagră şi pantaloni din pânză albă. Era încălţat cu nişte cizme număr mic, lustruite cu cremă neagră. Purta o cămaşă cu rapel la piept şi un model învechit de guler detaşabil ridicat, un inel cu sigiliu pe deget, precum şi o eşarfă cadrilată ale cărei capete atârnau în jos. Anul costumului, aproximativ 1848. Fuma un trabuc, făcând eforturi să se gândească la un cuvânt, iar când îşi petrecea violent mâna prin păr îşi împrăştia cârlionţii în toate direcţiile. Avea privirea încruntată după care am dedus că plăsmuia un editorial cu detalii foarte complicate. Mi-a cerut să selectez toate schimburile de opinii de prin ziare şi să le citesc, apoi să scriu un articol cu titlul *Spiritul Presei din Tennessee* în care să condensez tot ce prezenta interes din conţinutul lor. Iată ce am scris:

Spiritul Presei din Tennessee

* Editorii bisăptămânalului *Cutremurul* sunt în mod evident victimele unei neînţelegeri privitor la calea ferată înspre Ballyhack 2). Nu este scopul companiei constructoare să ocolească Buzzardville-ul. Din contră, ei îl consideră unul dintre cele mai importante noduri ale căii şi prin urmare nu au cea mai mică intenţie de a-i minimaliza importanţa. Domnilor de la *Cutremurul* le va face plăcere, desigur, să facă respectiva corectură.

Onorabilul John W. Blossom, înzestratul redactor al gazetei *Fulgerul* şi *Strigătul de Luptă al Libertăţii*, a sosit ieri în oraş. Este cazat la hotelul Van Buren.

Observăm că omologul nostru de la *Răcnetul Dimineţii* din Mud Springs a căzut în greşeala de a presupune că alegerea lui Van Werter nu este un fapt împlinit, dar, fără îndoială, el îşi va fi descoperit greşeala înainte ca această atenţionare a noastră să-i parvină. Fără îndoială, el s-a lăsat indus în eroare de cifrele incomplete ale rezultatelor alegerilor.

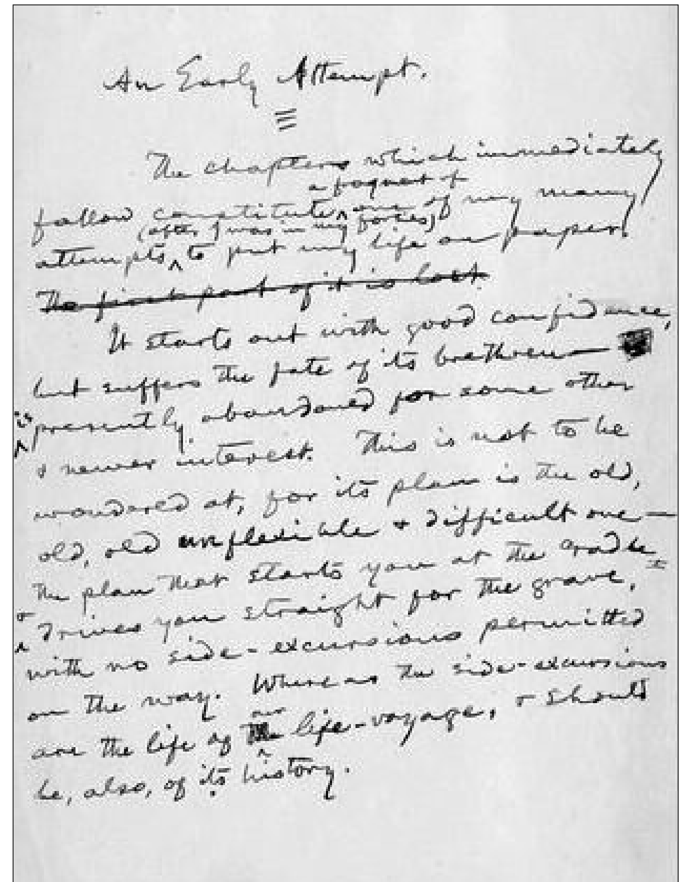
Notăm cu plăcere faptul că municipalitatea din Blatherville se străduieşte să încheie un contract cu nişte distinşi domni din New York pentru a pava străzile aproape impracticabile ale oraşului cu pavaj marca Nicholson. Ziarul *Urale Cotidiene* încurajează abil proiectul şi pare încrezător în succesul final.

I-am înmânat redactorului şef manuscrisul pentru avizare, modificare sau distrugere. Îi aruncă o ocheadă şi faţa i se întunecă. Îşi plimbă apoi privirea în susul şi în josul paginilor şi faţa-i capătă o expresie ameninţătoare. Era uşor de înţeles că ceva nu era în regulă. Deodată, ţâşni în picioare şi exclamă:

- Ei, drăcia dracului! Cum îţi închipui dumneata c-o să mă exprim în felul acesta în legătură cu vitele alea încălţate? Crezi că abonaţii mei vor înghiţi o asemenea porcărie? Dă tocul încoace!

În viaţa mea nu mai văzusem vreo peniţă să zgârie şi să scârţâie cu atâta furie sau să taie fără pic de milă brazdă prin verbele şi adjectivele altcuiva. Pe când era total absorbit de treabă, cineva trase cu pistolul în el prin fereastra deschisă şi-mi ciunti mie din simetria urechilor.

- Aha, strigă el, ăsta-i tâlharul de Smith, de la *Vulcanul Moral* - urma să vină ieri. Scoase pe dată de la brâu un revolver calibrul 36 şi trase. Smith se prăvăli la pământ împuşcat în coapsă. Împuşcătura îi afectă ţinta lui Smith, care tocmai încerca să mai tragă o dată, şi-l schilodi pe un străin. Adică pe mine. Nimic grozav, doar un deget retezat.

An Early Attempt.

The chapters which immediately follow constitute a fragment of one of my many (after I was in my forties) attempts to put my life on paper. ~~The first part of it is lost.~~ It starts out with good confidence, but suffers the fate of its brethren — is presently abandoned for some other & newer interest. This is not to be wondered at, for its plan is the old, old, old unflexible & difficult one — the plan that starts you at the cradle & drives you straight for the grave, with no side-excursions permitted on the way. Whereas the side-excursions are the life of our life-voyage, & should be, also, of its history.

După toate acestea, redactorul şef continuă cu ştersăturile şi cu incluziunile printre rânduri. Tocmai când era pe sfârşite, o grenadă de mână coborî pe coş şi explozia care a urmat făcu soba pulbere. Totuşi, alte stricăciuni nu a mai făcut cu excepţia faptului că o bucăţică rătăcită din sobă mi-a zburat doi dinţi.

- Soba-i total distrusă, remarcă redactorul şef.

I-am răspuns că-i împărtăşeam părerea.

- Ei bine, nu contează - nu-i necesară pe o astfel de vreme. Îl ştiu pe cel în cauză. Îi vin eu lui de hac. Acum, uite cum trebuia scrise chestiile astea.

Am luat în mână manuscrisul. Era mutilat de atâtea ştersături şi adaosuri printre rânduri încât nici propria-i mămică, dacă ar fi avut aşa ceva, nu l-am mai fi recunoscut. Suna de acum precum urmează:

Spiritul Presei din Tennessee

Mincinoşii înveteraţi de la bi-săptămânalul *Cutremurul* în mod evident se străduie să le bage pe gât unor fiinţe nobile şi temerare încă una din execrabilele lor minciuni sfruntate în legătură cu cea mai minunată zămislire a secolului al XIX-lea, calea ferată spre Ballyhack. Ideea că Buzzardville-ul ar urma să fie ocolit îşi are sorgintea în propriile lor creiere scârnave sau mai degrabă în drojdiile pe care le cred ei creiere. Ar face bine să-şi înghită la loc această minciună dacă cumva vor să-şi salveze pieile acelea de şarpe năpârlit de biciuiala pe care o merită pe deplin.

Măgarul acela de Blossom, de la *Fulgerul din Higginsville* şi *Strigătul de Luptă al Libertăţii*, se află din nou în urbea noastră, benchetuind pe socoteala celor de la hotelul Van Buren.

Constatăm că licheaua aceea mizerabilă de la *Răcnetul Dimineţii* din Mud Springs împrăştie zvonul, cu obişnuitele lor înflorituri mincinoase, cum că Van Werter n-a ieşit la alegeri. Misia divină a gazetarului este să disemineze adevărul; să eradicheze erorile, să educe, rafineze şi eleveze calitatea moravurilor şi manierelor publice, şi să-i facă pe oameni mai generoşi, mai virtuoşi, mai mărinimoşi, şi-n toate privinţele mai buni, mai credincioşi şi mai fericiţi; şi iată, acest tâlhar cu sufletul hain îşi pângăreşte nobila misie prin diseminarea obsesivă a minciunii, calomniei, injuriei şi a vulgarităţii.

Blatherville-ul îşi doreşte un pavaj marca Nicholson, o puşcărie şi încă un azil pentru săraci. Ce idee, pavaj într-un orăşel unde există un singur cal, două cârciumi, un atelier de fierărie şi fiţuica aceea numai bună de-nvelit peşte-n ea, *Urale Cotidiene!*

Insecta aceea târâtoare pe nume Bruckner, care redactează gazeta, îşi încondeiază răgetele de măgar cu obişnuita-i imbecilitate, închipuindu-şi că se face înţeles.

- Vezi, aşa se scrie - piperat şi la obiect. Gazetărie, de-asta zaharisită, mă scoate din pepeni.

Cam în acelaşi moment, o cărămidă pătrunse prin fereastră însoţită de un zornăit ascuţit de cioburi sparte, făcându-mă să tresar brusc. M-am mişcat din raza tirului, simţindu-mă cumva pe direcţia acestuia. Redactorul şef spuse:

- Cred că ăsta a fost Colonelul, după cum se arată lucrurile. L-am tot aşteptat de două zile. Apare el în câteva clipe.

A avut dreptate. Colonelul îşi făcu imediat apariţia pe uşă, în mână cu-n pistol de cavalerie cu două cocoaşe. Se adresă cu:

- Domnule, am oare onoarea de a mă adresa mişelului care editează această fiţuică jegoasă?

- O aveţi. Luaţi loc, domnule. Atenţie la scaun, îi lipseşte un picior. Cred că am la rândul meu onoarea de a mă adresa jigodiei aceleia mincinoase, Colonelul Blatherskite Tecumesh[3]?

- Chiar el, domnule. Am un mic cont de reglat cu domnia voastră. Dacă nu vă presează altceva, putem începe.

- Am de încheiat un articol despre „Încurajarea Progresului Dezvoltării Intelectuale şi Morale din America”, dar nu-i nicio grabă. Daţi-i drumul.

Ambele pistoale bubuiră asurzitor în acelaşi timp. Redactorul şef îşi pierdu un cârlionţ de păr, în timp ce glonţul Colonelului îşi încheie carierea în partea cărnoasă a coapsei mele. Umărul stâng al Colonelului fu şi el zgâriat un pic. Traseră din nou. De astă dată amândoi îşi greşiră ţinta, dar eu mi-am primit porţia, adică un glonţ înfipt în braţ. La a treia rundă de împuşcături, ambii gentlemani fură răniţi uşor, iar mie mi-au fracturat încheietura de la o mână. Atunci le-am spus că am să ies să fac o mică plimbare întrucât era vorba de o chestiune particulară şi mă jenam să asist la ea în continuare. Dar amândoi gentlemanii mă rugară stăruitor să rămân aşezat şi-mi dădură asigurări că nu le stam în calea tirului.

Se porniră apoi discute despre alegeri şi starea recoltei în timp ce-şi reîncărcau pistoalele, iar eu m-am apucat să-mi bandajez rănile. Deodată deschiseră din nou focul surescitaţi şi de data asta toate gloanţele-şi atinseră ţinta - dar se cuvine să remarc aici că cinci din cele şase mi-au revenit mie. Al şaselea-l răni mortal pe Colonel care, cu umor fin, remarcă faptul că era nevoit să-şi ia la revedere, întrucât avea nişte treabă la periferie. Întrebă apoi pe unde s-o ia spre pompele funebre şi-şi văzu de drum.

Redactorul şef se-ntoarse spre mine şi-mi spuse:

- M-aştept la musafiri la cină şi va fi nevoie să mă pregătesc să-i întâmpin. Mi-ai face o mare favoare dacă ai accepta să corectezi manuscrisele şi să te ocupi de clienţi.

M-am crispat niţel la ideea de a mă ocupa de clienţi, dar eram prea rătutit în urma canonadei care încă îmi bubuia în urechi pentru a-mi găsi cuvintele necesare. Continuă:

- Jones se va înfiinţa aici la ora trei - dăi câteva bice pe cârcă, să-i ajungă. Gillespie va sosi probabil mai devreme - aruncă-l afară pe fereastră. Ferguson îşi va face apariţia pe la patru - ucide-l. Cred că asta-i tot pentru astăzi. Dacă, însă, ai ceva timpi morţi, poţi să scrii un articol care să-i usture pe cei de la poliţie - fă-l praf pe inspectorul şef. Găseşti bicele sub birou, pistoalele-s în sertar - cartuşele, acolo-n colţ - meşe şi handaje, acolo sus în despărţiturile raftului pentru corespondenţă. În caz de răni grave, apelează la Lancelet, doctorul, jos la parter.

Şi cu asta, dus a fost. M-am cutremurat din cap până-n picioare. La sfârşitul a încă trei ore trecusem prin asemenea pericole îngrozitoare încât toată liniştea sufletească şi voia bună mă părăsiseră pe dată. Gillespie venise, într-adevăr, dar pe fereastră eu am fost aruncat. Jones şi-a făcut punctual apariţia şi pe când mă pregăteam să-i ard câteva cu biciul, acesta a ajuns în mâinile sale. În confruntrea c-un necunoscut care nu era trecut în meniu, mi-am pierdut scalpul. Un alt străin, pe nume Thomson, m-a lăsat în urmă sub forma unui morman de haine zdrenţuite. În cele din urmă, m-am trezit ţintuit într-un colţ, asediat de o mulţime furioasă de editori, pungaşi, politicieni şi desperados, proferând injurii cu spume la gură şi rotindu-şi armele deasupra capului meu până când aerul începu să scânteieze de luciri oţelite, moment în care pornit fiind eu să-mi dau demisia din postul de la ziar, sosi redactorul şef şi odată cu el un grup gălăgios de prieteni de-ai săi, şarmanţi şi plini de voie bună. Urmă apoi o scenă de zarvă informală şi masacru pe care niciun instrument de scris purtat de-o mână de om n-ar putea s-o descrie în cuvinte, ori vreun tăiş de oţel să-l provoace.

Au fost oameni împuşcaţi, înjunghiaţi, dezmembraţi, aruncaţi în aer şi pe fereastră. A urmat o izbucnire scurtă de vorbe hulitoare prin semiîntunericul din încăpere, prin care se zăreau străluminările unui dans războinic frenetic şi apoi a încetat totul. După vreo cinci minute se aşternu liniştea, iar eu şi redactorul şef plin de sânge rămaserăm singuri contemplând hecatomba de cadavre însângerate împrăştiate pe podea de jur împrejurul nostru. Mi se adresă cu:

- Când o să te obişnuieşti, o să-ţi placă aici.

I-am răspuns:

- Va trebui să mă scuzaţi; cred că s-ar putea să scriu pe placul dumneavoastră după o vreme, de îndată ce aş căpăta ceva experienţă şi aş deprinde limbajul. Am toată încrederea că aş putea face asta. Dar, ca să fiu absolut sincer, tipul acela de exprimare energică îşi are inconvenientele sale şi cel care o practică e dispus unor întreruperi de ritm. Aţi constatat asta pe propria dumneavoastră piele. Scrisul viguros e calculat pentru a eleva publicul cititor, fără îndoială, dar mie nu-mi place să atrag atenţia în măsura în care acesta o cere. Nu-mi face bine să scriu atunci când sunt întrerupt aşa de des cum s-a întâmplat astăzi. Îmi place destul de mult postul acesta, dar nu-mi surâde să fiu lăsat aici ca să mă ocup de clienţi. Recunosc, a fost o experienţă nouă şi amuzantă pentru mine, într-un fel aparte, dar a fost distribuită într-un mod iraţional. Un gentleman trage în dumneavoastră prin fereastră şi mă schilodeşte pe mine; o grenadă doboară pe coş ca plată pentru serviciile dumneavoastră şi-mi bagă mie pe gât uşa de la sobă; apare un prieten pus pe a schimba complimente cu domnia voastră, şi-mi pistruiază pielea cu atâtea găuri de glonţ încât aceasta nu-mi mai poate susţine principiile; plecaţi să serviţi prânzul şi-apare Jones şi-mi dă bice pe spate, Gillespie mă aruncă pe fereastră, Thomson îmi sfâşie toate hainele de pe mine, şi-un total necunoscut îmi ia scalpul cu aerul lejer al unei vechi cunoştinţe. Şi-n mai puţin de cinci minute, toţi bandiţii din ţinut apar tatuaţi de război şi se pun să sperie de moarte, cu tomahawk-urile lor, puţinul ce mai rămăsese din mine. Dacă puntem totul laolaltă, mărturisesc că n-am mai avut în viaţa mea asemenea momente animate cum am avut azi. Nu-i vorbă, îmi sunteţi simpatic, şi-mi place maniera dumneavoastră calmă şi netulburată în care explicaţi clienţilor fel de fel de chestiuni, dar, vedeţi dumneavoastră, eu nu sunt obişnuit cu treburi de genul acesta. Inima sudică este prea impulsivă; ospitalitatea sudică este excesiv de generoasă cu un străin. Paragrafele pe care le-am scris astăzi, şi cărora condeiul dumneavoastră măiestru le-a insuflat spiritul înflăcărat al jurnalismului din Tennessee, vor stârni un nou roi de viespi. Îşi va face apariţia toată gloata aia înfometată de editori şi redactori gata să-l devoreze pe vreunul sau altul la micul dejun. Mă simt obligat să vă spun adieu. Îmi declin participarea la asemenea momente festive. Am venit în sud din motive de sănătate şi voi pleca din aceleaşi motive, şi încă în mare grabă. Jurnalismul din Tennessee este mult prea palpitant pentru mine.

Vorbe cu care ne-am despărţit cu regret mutual, iar eu m-am dus şi m-am internat într-un spital.

Note:

* (1835-1910)

1) Aluzie la un faimos cal de curse cu acelaşi nume.

2) Comicul onomastic al lui Twain este prezent în asocierea cuvântului „bally” - al naibii, afurisit, şi „hack” - scriitor de mâna a doua. Acelaşi procedeu îl întâlnim în denumirile care urmează: Buzzardville – „buzzard” - vultur necrofag + cuvântul preţios de sorginte franceză „ville”, aprox. „lăcaşul/metropola necrofagilor” şi Blatherville – „blather” - flecăreală + acelaşi „ville”, aprox. „metropola flecarilor/tocătorilor de frunză (la câini)”.

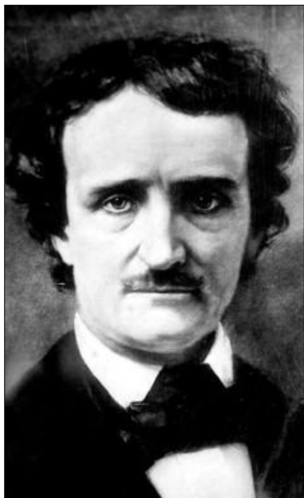
3) Comic onomastic. Blathers + kite = aprox. „Fleancăhrăpărescu”; Tecumesh = pană de vultur (vestită căpetenie a Pieilor Roşii).

Edgar Allan Poe

Annabel Lee

traducere de
PROCOPIE P. CLONŢEA

(1849) [1]

În ferice vremi de-odinioară,
Lângă mare-ntr-un castel,
Trăia o frumoasă fecioară
Cui toţi îi spuneau Annabel.
Şi draga fecioară un gând doar avea
Să fiu al ei, să fie a mea.

Copilă era, copil eram eu,
În sumbrul, înaltul castel,
Dar ne iubeam mai presus de iubire -
Eu şi draga Annabel.
Chiar ceata de îngeri din cerul boltit
Tânjea dup-atâta iubit.

Şi-aşa se făcu, atuncea demult,
În sumbrul, înaltul castel,
Că un vânt ’nfrigurat din cer
A ucis-o pe Annabel.
Şi-ai săi, rude împărăteşti,
Învelind-o în negru văl,
În mormânt au ascuns-o de mine
Lăsându-mi sufletul gol.

Îngerii din cer, mai puţin fericiţi,
Vânt au stârnit spre castel -
A fost să fie, cum prea bine se ştie,
(Martor mi-e Domnul, chiar El;)
Că din ’nalt coborî vântul rece
Ce-a omorât-o pe Annabel.

Dar noi ne iubeam ca nimeni pe lume
În sumbrul, înaltul castel -
(Şi martor mi-e Domnul, chiar El;)
Şi nici vreun înger nu poate spune,
Nici vreun demon din marea adâncă,
Că sufletul meu îl poate desprinde
De cel al mult dragei Annabel -

Când luna lin luce, în vis mi-o aduce
Pe draga mea dulce, Annabel;
Şi-n cerul de stele-s ochii dragei mele
Ai dragei, ai dulcei Annabel:
Şi-n fiece noapte, m-aştern într-o parte
Lângă frumoasa mea, mireasă-în-moarte,
Cari doarme-n mormânt lângă mare,
Sub lespede grea lângă mare.

Îngerii din cer, mai puţin fericiţi,

Vânt au stârnit spre castel -

A fost să fie, cum prea bine se ştie,

(Martor mi-e Domnul, chiar El;)

Că din ’nalt coborî vântul rece

Ce-a omorât-o pe Annabel.

Note:

1) Speculaţiile critice identifică pe eroina poemului cu Sarah Royster, o prietenă din prima tinereţe a autorului, pe care a cerut-o în căsătorie în 1849, la doi ani după ce tânăra lui soţie în vârstă de numai 25 de ani murise de tuberculoză. Moartea subită a autorului a împiedicat încheierea acestei a doua căsătorii.

Altfel, poemul este o creaţie romantică de sine stătătoare - plasarea eroilor şi a evenimentelor într-un trecut „fericit” şi într-un cadru natural exotic (în original „într-un regat lângă mare”), atribuirea unei origini nobile eroinei pentru a se sublima ideea idealului „visat-dorit-râvnit” dar, în mod tragic, „de neatins”, exagerarea romantică a sentimentului iubirii poetului/poetice care, aici, rivalizează orgolios (dar şi nefast) cu iubirea pură, divină, exploatarea temei nopţii onirico-romantice care permite identificarea fiinţei poetice cu elementele, exprimarea nudă, ne-ruşinată, a durerii prin gestul abandonului fizic lângă mormântul fiinţei iubite, despărţirea - în-viaţă şi regăsirea-în-moarte sunt doar câteva dintre componentele recuzitei şi scenografiei romantice la care Poe recurge cu măiestrie.

Ştefan Ion Ghilimescu

Scrierile Sfântului Antim Ivireanul în ediţie completă

Antim Ivireanul a coordonat şi a tipărit pe meleagurile noastre, cu stema Ţării Româneşti pe ele, 63 de cărţi, dintre care 38 sunt semnate şi îi aparţin ca titluri originale. Graţie acestei neasemuite activităţi de râspândire a luminii învăţăturii în rândul clericilor de la noi, mai cu seamă, dar şi din tot Orientul bizantin, travaliu de intensă nevoinţă întins pe mai bine de 24 de ani, Antim Ivireanul este recunoscut, alături de Diaconul Coresi, drept unul dintre cei mai mari tipografi pe care i-a dat cultura românească.

„Să cinstim pre părinţii noştri, atât pre cei ce ne-au născut, cât şi pre cei sufleteşti...”
(Antim Ivireanul, *Didahiile*)

Nu îmi mai aduc aminte cu precizie când am dat cu ochii pentru prima dată de Mânăstirea Antim. Doar că, elev fiind în ultimul an, pe vremea când mă pregăteam asiduu pentru admiterea la filologie, luând lecţii cu un profesor în incinta Liceului Eminescu, într-o zi, pur şi simplu, Domnul mi-a scos-o în cale. Venind dinspre „Gramont”, cu capul în nori, probabil, în loc să intru pe „11 Iunie”, m-am trezit pe strada „Justiţiei” în faţa unui cochet şi seducător monument de artă medievală. Ca o imensă gravură desenată în aer, Biserica frumosului aşezământ monahal m-a cucerit imediat cu atmosfera de tainică tihnă pe care o degaja zidăria ei muiată la acea oră într-o superbă nuanţă de sepia stins, coloanele-i zvelte străjuind tinda în stil brâncovenesc pe care poposiseră câţiva porumbei, cele două turle cu ancadramente geometrice riguros desenate în jurul ferestrelor de vitraliu, dar prezente şi pe tot exteriorul corpului navei, amănunt decorativ menit parcă înadins să reverbereze în lumină un gen de aparte rafinament şi nobleţe. Împărtăşind emoţionat mătuşii mele (vezi tableta despre Ticu Archip) toată întâmplarea, am aflat de la dânsa că paşii mă purtaseră fără să vreau în piaţeta Sfintei Biserici a Mânăstirii Antim. În mod conştient sau nu, locul a devenit repede un punct important al itinerariului pe care îl alegeam în ziua în care trebuia să-mi întâlnesc profesorul meditator. Lucrurile s-au precipitat însă cumva după admitere, cum se întâmplă inerent în prima tinereţe, şi printr-o ciudată amnezie, mulţi ani după încheierea studiilor, aruncat de viaţă în tot alte geografii, paşii au refuzat să mă mai îndrepte pe strada mânăstirii a cărei imagine, tot mai estompată, a refuzat cu îndărătnicie să se volatilizeze. Studiat pe fugă la cursul de literatura veche din facultate, „neobositul tipograf” şi „creatorul limbii româneşti de cult”, autorul monumentului neîntrecut de elocvenţă care sunt *Didahiile*, Antim Ivireanul, ctitorul lăcaşului de cult şi al complexului monastic, în ciuda interesului viu stârnit, fie şi întâmplător, de descoperirea unor amănunte diverse din viaţa sa, cum şi de lectura sporadică, din interes pur ştiinţific a operei omiletice, a rămas pentru mine, totuşi, de fiecare dată, „o temă pentru mai târziu”. Cu toate acestea, nu aveam cum să rămân indiferent şi inima mea să nu tresalte când, într-o zi, după câţiva ani de la Revoluţie, am aflat că unul dintre prietenii mei mai tineri – un eminent student la automatică, laureat la olimpiadele internaţionale de specialitate – îşi alesese ca duhovnic şi se lăsa călăuzit spiritual de inimosul şi fără de odihnă nevoitorul învăţat Sofian Boghiu, stareţul mânăstirii ridicată între 1713 şi 1715 din agoniseala mâinilor şi minţii luminate a lui Antim Ivireanul. A fost, ca să zic aşa, un prim moment de trezire şi de aducere aminte a unei promisiuni pe care mi-o făcusem, după trecerea examenului de admitere în facultate, în primul rând mie, aceea anume de a mărturisi şi recunoaşte faptele şi misiunea unui mare părinte (în sensul duhovnicesc cel mai deplin al cuvântului), pe care, cu matură chibzuinţă, îl consider astăzi călăuza discretă şi sfetnicul providenţial al momentului hotărâtor al alegerii firului unui drum în viaţă.

La 20 de ani de la canonizarea lui Antim Ivireanul de către Biserica Ortodoxă Română, voi reaminti cititorului acestor rânduri, mai întâi, că o propunere în acest sens fusese făcută încă din 1916, la 200 de ani de la moartea în condiţii tragice a cărturarului, însă ea nu era de natură să fie transpusă în faptă atunci, căci Patriarhia Ecumenică nu a ridicat decât în 1966 nedreapta decizie de scoatere a marelui cărturar din cinul preoţesc. Începând din 1992, în fiecare 27 septembrie, aşadar, Antim Ivireanul este prăznuit de Biserica noastră ca sfânt martir. Într-adevăr, acest înalt arhiereu (mitropolit al Ţării Româneşti între 1708 şi 1716), după cum se ştie, în drum spre Mânăstirea Sfânta Ecaterina din Sinai, unde trebuia să-şi petreacă tot restul vieţii în recluziune, este măcelărit fără milă de către soldaţii din garda însoţitoare, aflaţi în slujba lui Nicolae Mavrocordat, hainul domnitor fanariot al Ţării Româneşti, cel care îl scosese din scaunul de vlădică, acuzându-l de uneltire împotriva stăpânirii turceşti.

Antim Ivireanul a fost adus în Ţara Românească, în jurul anului 1690, de către domnitorul Constantin Brâncoveanu. Din cauza copilăriei şi adolescenţei nefericite (născut în Iviria, Gruzia sau Georgia de astăzi, probabil, spre 1650, devenit rob la turci, pe cât se spune, de la o vârstă timpurie, apoi ucenic, o vreme, în atelierele Patriarhiei Ecumenice, hirotonisit ieromonah la o dată rămasă necunoscută; după unii cercetători, în 1691), Antim Ivireanul este considerat încă şi astăzi drept o personalitate misterioasă, cu o viaţă plină de lacune. Din Testamentul său (*Hrisovul arhieresc*), redactat în 1715, în care lasă rânduit să se pomenească în fiecare an, „la septemvrie în 3 zile”, preacinstiţii Ioan şi Maria, înţelegem că aceste denumiri onomastice trimit de fapt la numele părinţilor săi trupeşti. Despre perioada anterioară venirii sale în Ţara Românească, în afara bănuielii că în atelierele Patriarhiei Ecumenice şi-a însuşit limbile greacă, turcă şi arabă şi a învăţat temeinic cititul şi scrisul, deprinzând totodată temeinic meşteşugurile sculpturii, picturii şi broderiei, mai mult nu se ştie.

Probabil că Antim avea ceva cunoştinţe în domeniul confecţiei tipografice de carte deprinse încă din perioada şederii la Constantinopol, de vreme ce Constantin Brâncoveanu îl încredinţează, ca ucenic tipograf, încă din primul moment al aducerii în Ţara Românească, pe lângă o celebritate în materie la vremea respectivă, episcopul Mitrofan al Huşilor, şi apoi al Buzăului, cărturar reputat, fost elev al Mitropolitului Dosoftei, autorul celebrei *Psaltiri* „pre versuri” (1673). Antim Ivireanul (adică originar din *Iviri*=Georgia) învaţă repede la Bucureşti româna şi slavona, iar, în 1691, deja ajunsese de conducea complexa activitate artistic-meşteşugărească a Tipografiei Domneşti din Bucureşti. Cu vrednicie, va răspunde de această însărcinare domnească până în vara lui 1694, când este aşezat ca egumen al Mânăstirii Snagov, autoritate ecleziastică de la înălţimea căreia, mai bine de opt ani, se ocupă cu râvnă atât de treburile mânăstirii, cât şi de întemeierea şi organizarea pe principii noi a unei vestite tipografii, pe lângă care crează şi o necesară şcoală de formare a unor noi meşteri tipografi. Ca episcop de Râmnic (Vâlcea) - martie 1705-ianuarie 1708 -, Antim va crea la Govora o tipografie cu litere confecţionate de el însuşi şi va tipări aici, printre altele, unele dintre cele mai importante cărţi necesare serviciului religios în limba română: *Slujba Adormirii Maicii Domnului*, un *Octoih* (cu cântările celor şapte zile ale săptămânii, intonate după tipicul oriental pe „opt glasuri”) şi un *Molitvenic*. După moartea mitropolitului Teodosie (28 ianuarie 1708), conform dorinţei testamentare a acestuia, Antim Ivireanul devine noul mitropolit al Ungrovlahiei. Din scaunul mitropolitan (să precizez că în 1359, Patriarhia Ecumenică din Constantinopol recunoştea oficial Patriarhia Ungrovlahiei, cu scaunul la Argeş, dregătorie ecleziastică mutată, din 1517, la Târgovişte şi, din 1688, la Bucureşti), Antim Ivireanul tipăreşte la Tipografia din Târgovişte, înzestrată corespunzător prin osârdia lui Petru Movilă, mitropolitul Kievului (adăpostită, se spune, în chiliile vechii Mitropolii), 17 cărţi, dintre care 11 în limba română. Dintre ele enumerăm: *Psaltirea* (1710); *Octoihul* (1712); *Liturghierul* (1713); *Catavasierul* (1714), dar şi *Învăţătura bisericească... pentru învăţătura preoţilor*, un foarte important „manual” pentru instruirea păstorilor, gândit şi scris direct în româneşte de către Antim Ivireanul, adevăratul făuritor al limbii liturgice româneşti, limba care a stat, primordial, cum s-a spus, la baza formării limbii literare româneşti. Sub domnitorul Ştefan Cantacuzino, în 1715, la un an după moartea dramatică a lui Constantin Brâncoveanu, Mitropolitul Antim Ivireanul mută tipografia din Târgovişte la Bucureşti unde va tipări, printre altele, o carte de morală creştină în versuri, scrisă în greceşte şi adresată noului domnitor, cu titlul *Sfaturi creştine politice către Domnul Ştefan Cantacuzino,* probabil, ultima carte semnată de el ca mitropolit al Ţării Româneşti.

Antim Ivireanul a coordonat şi a tipărit pe meleagurile noastre, cu stema Ţării Româneşti pe ele, 63 de cărţi, dintre care 38 sunt semnate şi îi aparţin ca titluri originale. Graţie acestei neasemuite activităţi de râspândire a luminii învăţăturii în rândul clericilor de la noi, mai cu seamă, dar şi din tot Orientul bizantin, travaliu de intensă nevoinţă întins pe mai bine de 24 de ani, Antim Ivireanul este recunoscut, alături de Diaconul Coresi, drept unul dintre cei mai mari tipografi pe care i-a dat cultura românească. Străduinţelor sale de a tipări în româneşte literatura canonică de cult i se datoreşte, în fapt, după preceptul coresian potrivit căruia „*mai bine a grăi cinci cuvinte într-o limbă înţeleasă, decât zece mii de cuvinte într-o limbă străină*”, introducerea şi întronarea definitivă, la începutul secolului al XVIII-lea, a limbii române ca principala limbă în care se oficiază slujba religioasă în biserica românească. *Didahiile*, scrise, probabil, între 1709 şi 1711, dar rămase netipărite (o culegere de 28 de predici şi 7 cuvântări rostite de mitropolitul Ţării Româneşti cu ocazia diferitelor sărbători religioase de peste an), sunt fără tăgadă o nepreţuită mostră a rafinamentului oratoric la care învăţatul Antim Ivireanul adusese în anii deplinei sale maturităţi de păstor şi predicator limba românească.

Ridicată după planurile sale (păstrate şi astăzi în Muzeul din incinta lăcaşului monastic), Biserica Toţi Sfinţii din Bucureşti, mai cunoscută astăzi sub dreapta denumire pe care i-a ales-o poporul de *Biserica Antim*, a fost construită (între anii 1713 şi 1714), în principal, din strânsura adunată de Antim Ivireanul de pe urma tipăririi şi răspândirii cărţilor bisericeşti. La aproape 300 de ani de existenţă, ea conservă în stare excepţională două dintre icoanele cu care a fost înzestrată de drept-credinciosul ctitor, „odoare” special lucrate şi realizate de însuşi Antim Ivireanul pentru sfântul lăcaş, respectiv, „Icoana Tuturor Sfinţilor” şi „Icoana Celor Patru Sfinţi” (Alexie, *omul lui Dumnezeu*, Nicolae - *fost patron al bisericuţei de lemn pe locul căreia a fost zidită Mânăstirea* -, Anthim, *sfântul care împrumută numele de ierarh al citorului* şi Agatha, *Sfânta Muceniţă de ziua căreia mitropolitul a primit revelaţia poruncii de a trece neîntârziat la desăvârşirea acestui „proiect duhovnicesc”.* Din acelaşi *Hrisov arhieresc al lui Antim*, citat şi mai înainte, aflăm că aşezământul avea rânduit ca „să ţie două tipografii, una grecească şi alta rumânească, pentru folosul obştii şi pentru agoniseala casei” precum şi, tot timpul deschisă, o „vivliotică” de împrumut, cu statut în bună regulă, prima de acest fel din Ţara Românească. Daniilor şi pomenilor Mânăstirii, judicios rânduite de neostenitul mitropolit, cultura noastră le datorează, în formă incipientă, dacă vrem, şi prima formă de şcoală unde un grup de copii învăţa gratuit.

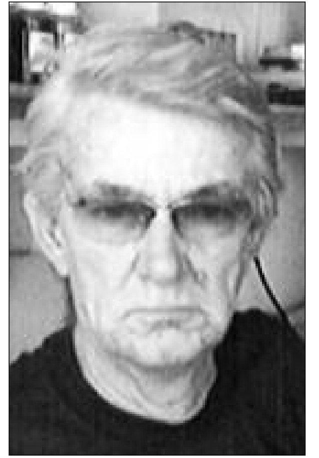
Deşi de neam străin după origini şi părinţii trupeşti, Antim Ivireanul, cu o vorbă potrivită a preafericitului patriarh Iustinian, *a fost* ⟶

respirări

Mihai Rogobete

Udigma

Compoziţia (III)

În definitiv, neverosimilitatea creaţiilor artei realiste vine din superficialitatea tensiunilor dinamizatoare ale tramelor, intrigilor şi conflictelor dezvoltate în palierele ideologic şi etic – limita scopului propagandistic îndoctrinator. Reprezentatoare şi, deci, realizatoare a propriei realităţi, ideologia – profitând de confuzia incultă dintre lume şi reprezentarea ei, când, mai ales, numai una este totalitar acceptată – esenţializează şi corporalizează, sub autoritatea subiectivităţii, o verosimilitate sofistă, epidermic-retoric, realismul persuaziv degenerând frecvent, în caricatură sau în absurd, prin raportarea la mesajul originar al ecuaţiei compoziţionale. Ce fel de rai social poate garanta realismul creştin, când compoziţia sa este dualistă, tribală? Ce comunism trans-sistemic promite marxismul, doctrina declarându-se mândră de suficienţa sistemică?

Într-o pictură, expusă nu demult pe Facebook, autorul promovator figura adâncimea unei străzi, în ale cărui prim plan şi secund se vedeau, respectiv, o butie şi un automobil, ambele corect color-desenate. Cum prim-planul prinde şi acum-ul, nu numai aici-ul, i-am remarcat autorului „intriga" tensionată de inversarea perspectivei temporale faţă de cea spaţială: actualitatea butoiului vetust, din prim-plan, şi îndepărtarea actualităţii simbolice a automobilului, din gros-plan. N-ar fi caricatural dacă poezia moderna s-ar tipări în chirilice sau cuneiforme? N-ar suna, beatleşii, rap, în gamele pentatonic sau triatonic? Nu, câtă vreme primitivitatea majoritaristă promovează, la frâiele interesului general şi modernizării ţării, barbaria instinctului conservării.

Propoziţia fundamentală a fiecărei realităţi, sensul acesteia stă în geometria compoziţională asumată. Cea punctual-cainică, cu „a fi pentru a fi"; liniara iteraţiei cosangvinic-tribale, cu „a fi în asemănare cu prototipul până la identificare"; ierarhizatoarea piramidalitate, cu „ceea ce nu-i cauză sau efect nu există". Sau:

Dacă spiritualitatea europeană izbuteşte prin autoamăgirea sa dialectică să rupă cercul viciului dualist – în definitiv, atât de unite dovedindu-se contrariile, încât, prin luptă, se zdrobesc în totalitate – triumful o abandonează-n materialism. Gândirea plastică materialistă exclude, umplând pânza, sau dislocând tranşant piatra, „negativul" suprafeţei sau al spaţiului, invizibilul inefabil. Fundalul clar-obscurului pictural şi decupajul produs în aer de sculptură sunt fie decor, fie umplutură, cum, sincer, Michelangelo decretează act sculptural înlăturarea surplusului. Sunt nepictatul şi nesculptatul neforme ale nerealităţii? În Grădinile Muntelui Uscat meditezi la Grădinile Apei Muntelui Uscat: luându-ţi ochii de pe negativul fotografic alb-negru al unui portret şi, privind în zare, vezi pozitivul. Nu numai suprafaţa/volumul pozitiv modelează artistul influenţat de gândirea Zen, ci, totodată, şi pe cele negative – într-o lucrare găsindu-se nu două, ci una completă. Instalaţia şi environmentul artelor vizuale moderne sunt preocupate în egală măsură şi de ceea ce este formă spaţială şi de ceea ce e neformă. Căci ne-spaţiul e timp. Arta modernă arhitecturează poemele spaţio-temporalităţii.

Prezenţă necorporală în spaţiul virtual, delimitată exclusiv temporal prin „acum două minute", sau „acum nişte ore", pe reţelele de socializare, compoziţia temporală inaugurează specificităţi de neimaginat. „Vedem" timpul când se răreşte sau se îndeseşte (urcăm în maşini pentru a accelera şi frâna); când stă, se solidifică şi dispare. Suntem iluziile realiste ale re-formelor lui întru re-fiinţare.

→ *un mare român*. Întreaga sa operă, dedicată în absolut propăşirii limbii române, nu face decât să vorbească despre strădaniile sale de a se alătura cu tot harul duhovnicesc şi tăria talentelor multiple pe care le-a avut idealurilor de emancipare a unui popor cu ale cărui nevoi şi năzuinţe, ba chiar şi identitate istorică şi morală, se poate spune că s-a confundat desăvârşit.

Studiat *en passant* multă vreme, după canonizarea din 1992, cred că a venit vremea unei mai atente priviri asupra întregii sale opere, demers integrator şi evalutiv absolut necesar în actuala etapă de reconsiderare şi re-evaluare a valorilor perene ale culturii româneşti, imposibil de întreprins însă fără un bun instrument de lucru, şi anume re-editarea pe cât posibil integrală a operei. Din fericire, mulţumită devotamentului, cerbiciei şi pasiunii de cercetător minuţios, de toată lauda, ale arhimandritului Mihail Stanciu de la Mânăstirea Antim, principalul îngrijitor, din cât înţeleg, al noii ediţii de *Opere*, căruia i s-au alăturat academicianul Gabriel Ştrempel şi Prea Fericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, fiecare cu darurile sale, o asemenea excepţională restituire s-a şi efectuat între anii 2010-2011, când a apărut, sub egida *Editurii Basilica* a Patriarhiei Române, mai întâi, noua ediţie a *Didahiilor*, şi apoi, volumul, în parte, inedit, de *Scrieri* - sau *Restituiri* - cuprinzând: *Chipurile Vechiului şi Noului Testament*; *Hrisovul arhieresc*; *Aşezământul Mânăstirii Tuturor Sfinţilor*; *Capete de poruncă*; *Învăţătură bisericească*; *Învăţătură pe scurt pentru taina pocăinţii*; *Versuri*; *Prefeţe, postefeţe, dedicaţii*; *Rugăciuni*.

Din Prefaţa *Didahiilor*, aflăm că îngrijitorii ediţiei actuale au folosit ca principal martor ediţia din 1997 a *Operelor* tipărite la Minerva, ca fiind „cea mai bine ‹‹şlefuită››", dar au consultat şi *Manuscrisul nr. 3460* din colecţia Bibliotecii Academiei Române, precum şi cele două ediţii ale *Didahiilor*, publicate cu cheltuiala Ministerului Culturii şi al Instrucţiunii Publice, în 1886 şi, respectiv, 1888. Ediţia de faţă, foarte îngrijit şi atent realizată, mai cuprinde, alături de un *Cuvânt înainte* al Patriarhului Daniel, întâiul stătător al Bisericii Ortodoxe Române, scurta *Prefaţă* a îngrijitorilor ediţiei, lansată chiar „La sărbătoarea Sfântului Antim Ivireanul, 27 septembrie 2010", un excepţional studiu introductiv despre omiliile sfântului Antim şi „frumuseţea exprimării lor în limba veche românească", studiu mai amplu, intitulat *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – păstor al Bisericii şi întemeietor al limbii liturgice româneşti*. Găsim, de asemenea, în cuprinsul ei *Cronologia vieţii şi a operei Sfântului Antim*, secţiune care „punctează momentele importante din viaţa şi activitatea Marelui Mitropolit", un *Glosar* foarte necesar cu echivalarea la zi a termenilor teologici vechi (în paranteză fie spus, un vas preţios plin cu neasemuite comori de limbă, alături de excepţionalele *note de subsol* lămuritoare), precum şi o *Bibliografie generală* privind scrierile dedicate de-a lungul vremii lui Antim Ivireanul, iarăşi, în sfârşit, „câteva fotografii inedite". *Faţă* de versiunea din 1997, îngrijitorii noii ediţii a *Didahiilor* au reaşezat predicile, în cuprinsul cărţii, într-o ordine mult mai firească, adică - pentru folosul sporit al preoţilor - în conformitate cu succesiunea sărbătorilor anului bisericesc.

Lăudând cum se cuvine *Studiul introductiv* care adună într-un adevărat florilegiu cele mai proaspete, mai pertinente şi mai vii observaţii şi analize cu privire la rafinamentul compoziţiei, stilistica şi poezia *Didahiilor,* mă voi opri la un pasaj cu totul probator al ideii principalului îngrijitor al ediţiei, probabil, şi anume că, în sens major, Antim Ivireanul a fost *un ierarh preocupat de folosirea cuvântului în scopuri mântuitoare*. Iată pasajul. *Există scrieri*, citim la paginile 34-35, *al căror stil se individualizează dincolo de graniţele literare ca nestemate ale expresivităţii teologice. Forţa acestor opere nu este reprezentată de temele inedite expuse sau de tehnicile îmbinării figurilor de stil, ci se întemeiază pe darul cuvântului, un dar al Duhului Sfânt, cu ajutorul căruia scriitorii pot reda prin limbaj tainele şi frumuseţile dumnezeieşti. În acest caz, putem spune că limbajul se descotoroseşte de încărcăturile lumeşti şi devine chip luminos al Cuvântului întrupat.*

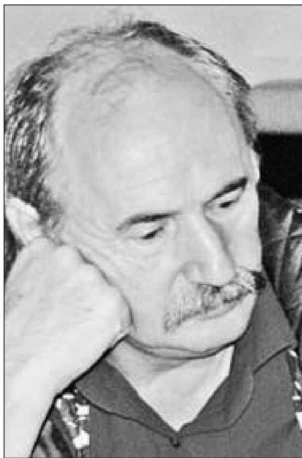
Omiliile sfântului Antim Ivireanul sunt un exemplu emblematic, în acest sens.

Ediţia de *Scrieri* (2011), care încheie reeditarea integrală (pentru prima dată) a *Operelor* şi al căror cuprins l-am notat cu scrupulozitate mai înainte, completează în mod fericit imaginea armonioasă a diverselor şi fericitelor daruri pe care le-a avut şi le-a pus în opera scrisă şi în toate îndeletnicirile sale Sfântul Antim Ivireanul. Subliniindu-i plăcerea de povestitor, George Ivaşcu îl considera (apud *Scrieri*, pag. 10) ‹‹un Ispirescu al teologiei ortodoxe române››. Eflorând cu plăcere cele peste 500 de portrete în medalion executate cu minuţiozitate de Antim Ivireanul şi asamblate savant în *Chipurile Vechiului şi Noului Testament*, din punct de vedere artistic, îngrijitorii ediţiei le consideră pe bună dreptate „una dintre capodoperele iconografice ale Răsăritului ortodox din perioada postbizantină". Cu privire la secţiunea de *Versuri*, în care cititorul descoperă cu plăcere mai cunoscutele *Versuri la stema lui Constantin Brâncoveanu* şi *Versuri la stema Mitropolitului Antim* („Toată suflarea zice proorocul,/Cânte pre Domnul preste tot locul./Şi melciul în coarne înalţă,/Ca să-L lăudăm, pre toţi ne învaţă"), îngrijitorii ediţiei ne asigură că unele stihuri sunt adunate din catalogul bibliografic al cărţii vechi şi pentru prima dată regrupate cu „suratele" lor de mai sus. Despre conţinutul *Prefeţelor, postfeţelor* şi *dedicaţiilor*, dincolo de retorica lor ajunsă prin modă o adevărată cutumă, Prefaţa (*Sfântul Antim Ivireanul – comoară de erudiţie teologică şi sensibilitate literară)* ne lămureşte că acestea funcţionau în epocă „mai mult decât o invitaţie la lectură, ca *o recomandare la a urma neabătut viaţa în Hristos şi în Biserică* (s.n.)*". Scrierile* scot la lumină, pentru a nu omite nici noi nimic, şi un text inedit, de fapt o prefaţă la *Molitvenicul* tipărit de Mihail Iştvanovici la Râmnic în 1706, prefaţă dedicată de fostul ucenic al Sfântului multelor însuşiri şi iubirii desăvârşite de Dumnezeu a acestuia. Într-o notă de subsol, îngrijitorii ediţiei se explică în felul următor: „Deşi scopul nostru a urmărit întregirea corpusului de texte semnate de Sfântul Antim Ivireanul, am considerat că această prefaţă semnată de ucenicul său trebuia redată cititorului contemporan pentru a-i oferi o imagine cât mai limpede asupra staturii morale şi duhovniceşti a acestui mare ierarh". Ca segment integrator distinct al *Operei* Sfântului, *Scrierile* cuprind separat un corpus semnificativ de rugăciuni extrase din predicile Sfântului sau risipite în diverse alte texte de învăţătură creştină. Ele sunt strânse, după cum mărturisesc prefaţatorii (pt. conformitate, Arhimandrit Mihail Stanciu şi Profesor Academician Dr. Gabriel Ştrempel, Director onorific al Bibliotecii Academiei Române), „ca să ofere cititorilor o întâlnire zilnică cu smeritul şi râvnitorul mitropolit, pe calea bucuriilor spirituale şi întăririi în dreapta credinţă".

Salutând cu bucurie un demers filologic de cea mai scrupuloasă acurateţe, prin care ni se restituie cu rigoare ştiinţifică unul dintre cele mai bogate, mai fascinante şi mai pline de miez monumente de limbă românească veche, eşantion nepreţuit al celei mai frumoase limbi liturgice ce stă indubitabil la temelia limbii literare româneşti, autorul acestei mărturisiri ţine să mulţumească şi pe această cale, în special, smeritului întru Domnul Nostru, Arhimandrit Mihail Stanciu, cel care ne-a onorat prea mult trimiţându-ne, în urmă cu un an, această splendidă floare din grădina abnegaţiei şi râvnei sale spirituale neobosite.

Studiat *en passant* multă vreme, după canonizarea din 1992, cred că a venit vremea unei mai atente priviri asupra întregii sale opere, demers integrator şi evalutiv absolut necesar în actuala etapă de reconsiderare şi re-evaluare a valorilor perene ale culturii româneşti, imposibil de întreprins însă fără un bun instrument de lucru, şi anume re-editarea pe cât posibil integrală a operei.

Virgil Diaconu

Aurel Sibiceanu şi argumentele sale critice inspirate de „un fost securist”

Publicarea acum câteva luni a unei cronici literare nefavorabile la cartea de versuri *Bursa îngerilor* scrisă de Ion Toma Ionescu i-a deranjat pe autor, pe un reprezentant al fostei Securităţi şi mai cu seamă pe Aurel Sibiceanu, prietenul autorului. De aici, reacţia în presă a lui Aurel Sibiceanu, care semnează în revista *Argeş* (august a.c.) un articol integrat în serialul „Glorioşii ani ai ratării”, episodul nr. 46.

În sprijinul valorii incontestabile pe care ar avea-o cartea prietenului său Toma şi implicit a demonstrării relei mele intenţii privitoare la ea, poetul şi publicistul Aurel Sibiceanu aduce trei „argumente”. Le voi prezenta pe rând, pentru a vedea cât de temeinice sunt ele şi cât de bine gândeşte autorul lor.

Primul argument: „sofismele critice”

Actul critic ce demontează cartea de versuri a lui Toma i se pare poetului şi publicistului Sibiceanu întemeiat pe „sofisme critice meşteşugite”, deşi criticul care foloseşte aceste sofisme este în acelaşi timp, ne spune Sibiceanu, un „scriitor valoros”. Adică un scriitor valoros face o critică ce uzează de „sofisme critice”, deci o critică falsă, ne dă de înţeles Sibiceanu. Parcă lucrurile nu se leagă... Ca să se lege, Sibiceanu va trebui să se hotărască: ori criticul uzează de „sofisme critice” şi în acest caz el nu este un scriitor valoros, ori este un scriitor valoros şi atunci nu foloseşte „sofisme critice”, deci are argumente întemeiate să se îndoiască de valoarea cărţii de versuri *Bursa îngerilor* pe care o discută.

Al doilea argument: critica doamnei Virginia Paraschiv

Tot în dorinţa de a puncta valoarea cărţii de versuri a lui Toma, Sibiceanu ne oferă „un potrivit şi scurt excurs liric, făcut de d-na Virgina Paraschiv, critic literar”, la cartea amicului său. Iată „excursul liric”:

„Dincolo de moartea poetului întru cuvânt, drumul nu mai duce nicăieri. (...) Peste creaţia istovită şi irosită rămâne doar singurătatea Lui Dumnezeu (În metru antic)”.

Nu ştiu, din păcate, nimic despre „criticul literar” Virgina Paraschiv, însă părerea ei îi este – în citatul oferit de Sibiceanu – total defavorabilă cărţii pe care o prezintă. De fapt, doamna Paraschiv îl rade elegant pe I.T. Ionescu, autorul cărţii de versuri *Bursa îngerilor*, de vreme ce vorbeşte despre „creaţia *istovită* şi *irosită*” (s. n.). Cum de nu vede Sibiceanu că doamna Paraschiv se referă la creaţia „istovită şi irosită” a prietenului său Toma?

Al treilea argument: Critica literară de azi este un fel de consecinţă a „regimului totalitar care ne-a transferat în subliminal elemente din instrumentarul folosit pentru reprimare”

Pentru a face de tot râsul cronica mea la cartea lui Toma, Aurel Sibiceanu ne oferă între ghilimele ce i-a spus „un fost securist”, care l-a sunat pe celular:

„Pentru a lua hotărârea potrivită, dacă să apară sau nu o carte «problematică», solicitam expertiza unor critici literari avizaţi, care ne erau persoane de sprijin. Mai mereu le ceream criticilor de sprijin *să scrie referinţe bune* (...). Vă mărturisesc, credeţi-mă, că recenzia făcută cărţii amicului dumneavoastră nu mi-ar fi oferit, în vechiul regim, posibilităţi multe de a lăsa cartea în planul editorial” (s. n.).

Şi acum iată interpretarea pe care o dă Sibiceanu spuselor prietenului său, fostul securist:

„Am adus aici replica securistului ca pe o mărturie ori «bună dovadă» în sprijinul ideii că regimul totalitar ne-a transferat în subliminal elemente din instrumentarul folosit pentru reprimare.”

Sibiceanu ne spune astfel că persoana care critică astăzi cartea de versuri a amicului său Toma nu o face pentru că aceasta este o carte minoră, ci pentru faptul că acelui critic regimul totalitar i-a „transferat în subliminal elemente din instrumentarul folosit pentru reprimare”. Astfel, criticul – vai mie! – ne apare ca fiind un fel de reprimator de scriitori, ne dă de înţeles Sibiceanu…

Aşadar, în timp ce Securitatea le cerea „criticilor de sprijin *să scrie referinţe bune*” despre cărţile cu probleme, în timp ce ea făcea eforturi impresionante pentru salvarea literaturii!, eu scriu referinţe, cronici distrugătoare. Intervenţia mea critică este astfel mai rea decât cerinţele şi activitatea depusă de fosta Securitate, ne face să înţelegem Sibiceanu.

Cam în acest fel scoate Sibiceanu, poetul şi publicistul Aurel Sibiceanu, Securitatea basma curată şi pe mine un demolator al cărţilor îndrăgite deopotrivă de el şi de nobila instituţie pe care o citează cu sinceră devoţiune.

Aurel Sibiceanu afirmă despre cartea de versuri a lui Toma că este „una dintre cele mai bune cărţi din ultima vreme” (din oraşul lalelelor, din ţară, din U.E.?), însă nu aduce *niciun argument critic* în sprijinul evaluării, de fapt a supraevaluării sale. Publicistul A.S. socoteşte că este mai important să apere „excelenţa” cărţii de versuri a lui Toma interpretând un citat securist şi acuzându-mă de practici totalitare, decât să-şi argumenteze critic punctul de vedere. Oare de ce nu o face?

Nu o face pentru că scriitorul şi publicistul Sibiceanu nu a scris niciodată o cronică literară. Cu toate astea, el emite judecăţi într-un domeniu pe care nu-l stăpâneşte. Asta dacă nu cumva interpretarea citatului domnului securist şi a râvnei reprimatoare a regimului totalitar ţine, în viziunea sa, loc de critică literară.

Oricum, din cel de-al treilea „argument critic” este de reţinut pe de o parte prietenia strânsă a poetului Sibiceanu cu „un fost securist”, iar pe de altă parte interpretarea aberantă pe care o dă spuselor acestuia, cu scopul de a ridiculiza o cronică literară. De reţinut mai este faptul că în articolul din revista *Argeş* Sibiceanu are *aceleaşi idei* cu organul care plătea „criticii de sprijin” şi că îşi contrează în presă un coleg scriitor cu interpretarea ideilor acestuia. În acest fel, Sibiceanu se poziţionează mai clar de o anumită parte a baricadei. De-acum ştim, cel puţin, ce valori/steluţe apără Sibiceanu.

Mai constat că dacă înainte Securitatea se folosea de evaluările (cronicile-referare) făcute de către unii scriitori, de „criticii de sprijin”-informatori plătiţi de ea, acum, în democtratura color pe care o traversăm, chiar scriitorii, mai precis cei de felul lui A. Sibiceanu, sunt aceia care se folosesc de citatele organului. Cinste lui! Cinste Sibiceanului, care a ajuns să citeze dintr-un „fost securist” ca din clasici! Aşa îşi probează domnul Sibiceanu profesionalismul în domeniul critic-literar, ca să mă opresc doar la acest domeniu şi să nu intru în celelalte fabulaţii ale sale privitoare la sine, la viaţa literară piteşteană, artişti, doctori, profesori, la securişti, judecători, poliţişti, secretari de partid şi câte altele, care au trecut cu toate şi cu toţii prin singurătatea lui, prin „glorioşii ani ai ratării” ca prin Sfânta Biserică Apostolică. Şi despre care mărturiseşte acum în serialul său, ajuns în cel de-al patrulea an de existenţă.

Aşadar, în timp ce Securitatea le cerea „criticilor de sprijin *să scrie referinţe bune*” despre cărţile cu probleme, în timp ce ea făcea eforturi impresionante pentru salvarea literaturii!, eu scriu referinţe, cronici distrugătoare. Intervenţia mea critică este astfel mai rea decât cerinţele şi activitatea depusă de fosta Securitate...

„Profundul sentiment de insecuritate” provocat de critica literară lui Sibiceanu şi mântuirea sa de către „un fost securist” prieten

După citirea cronicii mele la cartea de versuri a prietenului său Toma, Sibiceanu intră într-o adevărată criză existenţială: „am căzut pe gânduri, *ba şi* în mare tristeţe am căzut (s. n.)...”, spune el în revista *Argeş*.

Dacă trecem peste nefericitul *ba şi*, nu avem decât să reţinem marea dezamăgire, marasmul existenţial provocat de critica mea, pentru că Sibiceanu nu se opreşte doar la „a cădea pe gânduri” pur şi simplu, act firesc pentru un scriitor care ne oferă citate securiste, ci este „pătruns de un profund sentiment de insecuritate, una aproape fizică”… Să fii „pătruns de un profund sentiment de insecuritate, una aproape fizică”, este grav! Cineva ar putea crede că i-am dat foc la casă sau că i-am ameninţat cu moartea familia.

Nu ştiu câte zile sau săptămâni a fost Sibiceanu „pătruns de profundul sentiment de insecuritate”. Şi nu ştiu dacă a reuşit să iasă din teribilul sentiment de inSECURITATE şi să se întoarcă la sentimentul opus, cel de SECURITATE, care pare să îl inspire şi salveze în ultima vreme. Oricum, este vizibil că asupra lui Sibiceanu critica literară are consecinţe nefaste! Nocive! Catastrofale! De fapt, asupra lui are consecinţe negative doar critica ce se îndoieşte de valoarea cărţii prietenului său de suflet, cu care el are atât de multe lucruri în comun, încă din epoca totalitară.

Cum distruge critica literară vieţile oamenilor! Să credem că Sibiceanu chiar a intrat în criză din pricina unei cronici la cartea de versuri a prietenului său, cu care are atâtea lucruri – şi „graţie sufletească” – în comun? Nu cumva exagerează? Nu cumva se impresionează la microfon, adică doar aşa, ca să probeze o „înaltă conştiinţă” şi ca să dea bine în istoria literară a urbei lalelelor? Nu cumva este confiscat prea tare de spectacolul pe care îl pune în scenă? Sau o face, pur şi simplu, din prietenie? Din prietenie pentru cine? Pentru prietenul autor sau pentru personaje mai importante?

Dar Sibiceanu scapă în cele din urmă de „profundul sentiment de inSECURITATE”, graţie discuţiei pe celular cu domnul securist, care îi asigură, în fine, un sentiment de *securitate*. De fapt, cu acest domn Sibiceanu are un mare proiect: acela de a publica împreună o carte despre „binomul Cultura şi Securitatea”, după cum ne mărturiseşte chiar el în articolul din revista *Argeş*. Iată vestea cea bună a înfrăţirii scriitorului Sibiceanu cu Securitatea! Iată o colaborare de viitor, cu foloase de ambele părţi – pentru literatura acestor locuri şi pentru activitatea culturală a organului. Dar despre acest proiect al scriitorului Sibiceanu vom povesti cu altă ocazie dacă va fi cazul. Dacă.

atitudini

O cronică literară şi „elemente din instrumentarul folosit pentru reprimare”

După cum am văzut mai sus, Aurel Sibiceanu spune că în cronica pe care am scris-o la placheta de versuri *Bursa îngerilor* a lui Ion Toma Ionescu am uzat de „elemente din instrumentarul folosit pentru reprimare”.

În urma unei astfel de acuzaţii mizerabile, nu am decât să public mai jos cronica în cauză – „O poetică eşuată” –, pentru ca oricine să se poată convinge de intenţia şi semnificaţia acesteia şi, totodată, de îndreptăţirea sau neîndreptăţirea acuzaţiilor lansate pe orbita literară de poetul şi publicistul Aurel Sibiceanu prin revista *Argeş*, care îi găzduieşte fabulaţiile număr de număr. Iată, aşadar, textul care „a executat cartea lui Toma” (expresia îi aparţine lui Sibiceanu).

O poetică eşuată

Citeşti o carte „de versuri” şi te întrebi dacă ea este în acelaşi timp şi o carte *de poezie*… Şi, dacă da, prin ce anume te convinge autorul de acest fapt? Cum şi-a compus el textele care te-au determinat pe tine să recunoşti că producţiile lui sunt poezie? Aceste întrebări îi pot fi puse oricărui poet şi, desigur, şi lui Ion Toma Ionescu, autorul cărţii *Bursa îngerilor*, apărută la Editura Paralela 45, în 2012, anul Revoltei care a schimbat vechiul Guvern PDL cu noul Guvern PDL, deci cu dobermanul de la SIE. Anul când dobermanul a fost dat jos la rândul său din fotoliu de către opoziţie.

Tehnica poetică a lui Ion Toma Ionescu este relativ simplă: el decupează din real, îndeosebi din natură şi existenţă, aspecte, scene, fragmente, clipe, pe care le asamblează într-o altă ordine, într-o logică ce face ca textul său să fie marcat uneori de o anumită îndemânare combinatorie şi, de cele mai multe ori, de fragmentarism. Autorul pare că se inspiră din tehnica lui Hieronymus Bosch, care îşi compune tabloul din mai multe tablouri/secvenţe. Textele sale amintesc deopotrivă de tehnica filmului, care pune cap la cap scene distincte. Iată în acest sens *Natură moartă*:

tuşe albastre
cu iz vineţiu
adumbrind pânza

în lumina ştearsă
iedera arămie
mângâie zidul

lung ca un lujer
cuţitul scrijeleşte
scoarţa copacului

linişti răpuse
zvon de culori năvălind
ca un stol de sturzi

pe şevalet inima
(de stârv) a artistului
pulsează surd

Un imaginar sărac

Tablourile sau colajele pe care le compune Ionescu sunt, prin viziunea lor, cuminţi, fără explozii imagistice. Un eu calm, neutru, uneori absent din lucrare, o fiinţă discretă şi mai ales devitalizată ne însoţeşte peste tot. Paşii iubitei sunt „furişaţi”, sunt „ca o adiere de pleoape” (p. 9), cuvintele-s „de mătase”, oamenii sunt smeriţi („oameni smeriţi”, p. 14), „tinereţea îngână lumină lină”, oamenii au „feţe pustii”, privirile sunt în gol, „vieţile s-au scurs”, durerile sunt ascunse sau înfrânte. Alături de această lume fără nerv, viziunea nu sare nici ea din pagină şi nu răstoarnă steaua, iar personajul compunerilor care joacă la bursa îngerilor este (nimerit spus!) „cu strigătul în lanţ”.

Un imaginar sărac îl determină pe autorul *Bursei*… să folosească versul scurt, vers care numără în medie două cuvinte. Ionescu ne oferă şi texte ale căror versuri au un singur cuvânt, iar dacă ar face o regulă din ele, zece cuvinte scrise de autor ar echivala cu zece versuri, iar 100 de cuvinte ar însemna 100 de versuri… Un adevărat poem mamut! Oricum, cu versuri compuse în medie din două cuvinte autorul reuşeşte să „acopere” mai repede paginile cărţii. Când imaginaţia nu te dă afară din casă, găseşti soluţii. Ce muzică interioară mai pot avea versurile în două cuvinte este uşor de bănuit.

Limbajul cărţii este predominant literal, denotativ, aproape lipsit de imagini poetice. Lirismul potolit, teşit, aplatizat, redus la tăcere ne arată că autorul (eul poetic) este eliberat de visuri, proiecte, frământări, tensiuni, catastrofe. Eul poetic nu este impresionat de nimic şi nu impresionează cu nimic. El nu sângerează şi pare să atingă idealul vechiului înţelept chinez: acela de a fi „simplu ca un lemn nelucrat”. Nu de dureri surde este vorba în aceste texte, ci de lipsa durerilor, a tensiunii afective, ideatice sau existenţiale.

Fără punctuaţie…

Nu înţeleg motivaţia pentru care autorul, spirit de factură clasică şi aflat pe calea unei modernizări care îl strânge pe la încheieturi, exclude din textele sale punctuaţia. Ionescu nu are nevoie de punct sau de virgulă, de semnul mirării ori de cel al întrebării. Să înţeleg că el nu are imperative? Sau că nu are – în textele sale – întrebări? Dar Ionescu vrea să fie hipermodern şi renunţă la semnele de orientare în limbaj.

Nu cred că scriitorul trebuie să ne uimească tocmai prin lipsa punctuaţiei. Prin lipsa punctuaţiei el se face mai degrabă neînţeles şi îşi alungă potenţialii cititori. Noroc că autorul *Bursei*… a păstrat totuşi două dintre vechile şi prăfuitele convenţii ale scriiturii europene, şi anume scrisul de sus în jos şi de la stânga la dreapta…

Îngeri de pământ. Îngeri ţapinari şi îngeri gardieni

O problemă pe care o pune placheta *Bursa îngerilor* este aceea a îngerilor… Este, în aceste texte, îngerul o fiinţă de-a dreapta Domnului, este el fiinţa nevăzută care ne însoţeşte şi apără, „dublul” nostru ceresc (Pleşu), postura metafizică a eului nostru? Este acesta un mijlocitor între noi şi Domnul?

Îngerul *Bursei*… nu are nimic metafizic. Îngerul lui Ionescu apare în cele mai real-realistice contexte: îngerii lui pot fi *ţapinari* („îngerii ţapinari”, p. 32), pot fi *asfaltatori*, pentru că „îngerii toarnă asfalt” (p. 45), *schiori* („îngerii pe schiuri”, p. 53), ei „se bat cu perne” (p. 54), se adună într-un „norod de îngeri” (p. 17) şi, în fine, *surfesc*…, pentru că autorul ne vorbeşte în două rânduri despre „un lanţ de îngeri surfând” (p. 61 şi 66).

Sintagma „îngeri surfând”, pe care cred că nu o poţi citi decât în cartea lui I.T. Ionescu, nu există în limba română. Iar dacă în postura de poet pe care o încearcă, autorul are „tot dreptul” să născocească „îngerii surfând”, mă întreb cât de semnificativă poetic şi cât de izbutită fonic este această secvenţă lexicală în gerunziul prin care ni se transmite.

Nu voi omite, fireşte, nici îngerul care în textele lui Ionescu apare cu funcţia de *gardian* – „îngeri tăcuţi gardienii” (p. 65) –, ca dovadă că postura metafizică a îngerului cu care ne-a obişnuit *Cartea Sfântă*, angheologia, textele sacre sau cele patristice a fost cu totul depăşită şi că revoluţionarii din Piaţa Universităţii nu au de ce să se teamă: gardienii care îi snopesc cu bastoanele de cauciuc după ce au plecat camerele de luat vederi sunt nişte îngeri. Îngerii democraturii!

De ce titlul *Bursa îngerilor* şi nu altul? Dacă îngerii lui Ion ar fi avut o aură metafizică, atunci titlul *Bursa îngerilor* ar fi avut o semnificaţie, înţelegând că fiinţele serafice au ajuns să fie jucate la bursa oamenilor muritori... Dar cu îngerii de pământ, materiali, antiteza e spulberată şi golită de poezie. Titlul plachetei rămâne astfel doar un titlu care sună bine şi fără acoperire în carte.

Citeşti o carte „de versuri” şi te întrebi dacă ea este în acelaşi timp şi o carte de *poezie*… Şi, dacă da, prin ce anume te convinge autorul de acest fapt? Cum şi-a compus el textele care te-au determinat pe tine să recunoşti că producţiile lui sunt poezie?

În afara lumii şi a poeziei de azi

În cea mai mare parte a lor, versurile lui Ion Toma Ionescu nu sunt afectate de lumea în care autorul trăieşte. Este nemulţumit acesta de ceva? Protestează el pentru ceva? Trage de urechi democratura sau nomenclatura de azi? Nici vorbă! S-ar putea ca în percepţia şi înţelegerea sa totul să fie perfect, de vreme ce nu are nicio reacţie. Nimic din sufletul şi tensiunea zilei, din aşa-zisă „viaţă de azi” ori din spiritul acestor vremuri nu răzbate în discursul său.

Dar trebuie să recunoaştem că autorul modern/postmodern nu are obligaţia să dea corp poetic unor teme anume şi nicidecum să redea fidel, mimetic realitatea! În acelaşi timp, este adevărat că după tematica pe care textele autorului o propun şi dezvoltă, acesta este evaluat. Pentru că una este să scrii despre natură, să „pastelezi” la nesfârşit textul, şi alta este să îţi pui problema fiinţei tale destinale sau să ai nerv social, să spunem.

Fac această remarcă în contextul în care Ionescu, altădată *albastrul* care a dat de furcă Securităţii cu proiectele, credinţele şi visurile lui, dovedeşte acum că a uitat totul şi că fiinţa de atunci a fost redusă la tăcere. Credinţele, visurile şi tulburările lui nu se mai văd.

Realitatea pe care o pune în vers Ionescu este… desprinsă de realitate, mai bine spus de spiritul realităţii. El scrie atât în afara lumii de azi, a spiritului ei, cât şi a poeziei împlinite de azi. El scrie într-o altă epocă istorică şi poetică – undeva pe la 1800. Oricum, el nici nu s-a contaminat de spiritul poeziei moderne, nici nu l-a contaminat pe acesta cu nimic, de vreme ce poezia modernă nu are nimic de câştigat din textele pe care autorul de azi le semnează. Ne referim, desigur, la versurile din prima secţiune a cărţii, pentru că acelea din cea de a doua secţiune, postmodern intitulată *Lumea văzută de Ion*. *Împărăţia PA*, este, prin cele zece texte ale ei, proză curată. Mai precis, acest al doilea ciclu se constituie din mici povestiri cu tâlc, salvate în general de pe blogul său. Toate aceste proze sunt rupte „în versuri” pentru a sugera că proza pe care autorul o scrie nu este proză, ci poezie. Un artificiu desigur neconvingător.

Acesta este textul care l-a dezamăgit pe Sibiceanu, pe bunul său prieten Toma, autorul cărţii, şi pe domnul securist, bun prieten cu poetul Sibiceanu.

atitudini

Remus Ştefan

Autobuzul şi bormaşina mov

...îmi fu teamă să nu mă prăbuşesc, dar asta se întâmplă numai atunci când călătoreşti cu avionul sau când te dai în montagne-russe sau când priveşti lumea de pe Tour Eiffel...

Eram toţi acolo, în dimineaţa în care aşteptam sosirea autobuzului, unul şi acelaşi, circulând pe toate rutele şi pe toate sensurile în acelaşi timp, când bărbatul de lângă mine tocmai mă întrebă dacă mi-am cumpărat o pereche de pantofi noi. Însă până să îi ofer răspunsul pe care ştiam că îl aşteaptă, acesta scoase o mandolină din buzunar cu care începu să îl lovească pe celălalt bărbat de lângă mine, care, văzând ce i se întâmplă, ridică braţele în aer şi se făcu nevăzut. Primul bărbat îl urmă la scurt timp după aceea, astfel că atunci când sosi autobuzul eram singur, la fel şi toţi ceilalţi călători care îşi ocupaseră deja locurile rămase goale.

Autobuzul avea două rânduri de bănci aşezate faţă în faţă, ca la nuntă sau ca la parastas, astfel că fiecare ne puteam privi în ochi unul pe celălalt. După ce merserăm aşa câteva staţii, încetarăm să ne mai vorbim, simţind cum deja începem să ne citim unul altuia gândurile, ceea ce la drept vorbind ni se păru destul de amuzant, cu excepţia momentelor când autocenzura înregistra momente de fluctuaţie datorate hârtoapelor întâlnite în drum şi pe care şoferul, cu toată măiestria de care se credea capabil, nu reuşea să le evite, oricare ar fi fost manevrele pe care le experimenta.

În mijlocul celor două rânduri de bănci, un brutar îmbrăcat în verde îşi repara bicicleta cu o bormaşină mov. Bicicleta citea ziarul în timp ce purta o discuţie aprinsă cu o umbrelă de paie care luă foc chiar la câteva clipe după sosirea pompierului cu turban şi flaşnetă, asupra căruia ne vom concentra întreaga atenţie în continuare, căci nimeni nu ştie cu precizie cât timp va mai continua să călătorească alături de noi.

După ce brutarul îmbrăcat în verde termină de reparat bicicleta, se aşeză pe bancă alături de noi, completând astfel tăcerea în care autobuzul continuă să înainteze, în timp ce de undeva de

sus cădeau frunze. Din flaşneta pompierului cu turban ieşi un cântec trist, în care se povestea despre cum un fotbalist s-a îndrăgostit de o girafă care nu avea un picior şi căreia cel mai mult şi mai mult îi plăceau bomboanele cu mentă, din care uneori mânca şi câte trei pe zi, astfel că în câteva zile girafa deveni verde, iată adevăratul motiv pentru care fotbalistul se îndrăgosti de ea! Era o zi ploiasă şi lumea stătea la ferestre, se mai poveşteşte în cântecul care continua să iasă din flaşnetă ca un sul de hârtie ce se derulează la nesfârşit şi care începe să acopere trotuarele, magazinele, cafenelele, cinematograful, brutăria brutarului îmbrăcat în verde, autobuzul cu cele două bănci aşezate ca la nuntă sau ca la parastas, iar oraşul era străbătut de un autobuz plin de o tăcere în mijlocul căreia ardea o umbrelă de paie.

Dacă ar fi şi un preot printre noi, am fi cu unul mai mult decât suntem acum, zise pompierul cu turban şi flaşnetă. Ba chiar cu doi, dacă luăm în considerare femeia care se priveşte pe sine într-o oglindă rotundă, adăugă brutarul îmbrăcat în verde care se pricepea să repare lucruri cu o bormaşină mov. Mie îmi place toamna să mănânc ouă de raţă, spuse pompierul cu turban şi flaşnetă. Într-o seară, fratele unchiului meu a băut singur o sticlă de lapte, în timp ce sora mea l-a filmat cu telefonul mobil, completă pompierul cu turban şi flaşnetă. Se spune că şoferul autobuzului nostru poartă pe umărul stâng un papagal mut, se auzi o voce de la capătul celuilalt rând. Eu chiar şi atunci când nu plouă, tot îmi cumpăr un pachet cu biscuiţi, pentru că nu se ştie niciodată când întâlnim o girafă verde fără un picior, interveni femeia care se privea pe sine într-o oglindă rotundă.

Se făcuse târziu şi aproape că nu ne mai vedeam unul pe celălalt, însă nici unul dintre noi nu îndrăznea să îi spună şoferului să aprindă becurile, poate dintr-un fel de superstiţie, poate dintr-un soi de obişnuinţă venită odată cu trecerea timpului, când călătoreşti mai mult cu atobuzul, nici chiar întunericul nu îţi mai pare ceva neobişnuit, începuserăm să depănăm poveşti, femeia care se privea pe sine într-o oglindă rotundă ne întrebă dacă dorim o cafea, noi dădurăm din cap în semn că da şi atunci unul dintre locurile de pe rândul meu se făcu iar gol şi poate pentru prima dată de când mă urcasem în autobuz îmi fu teamă să nu mă prăbuşesc, dar asta se întâmplă numai atunci când călătoreşti cu avionul sau când te dai în montagne-russe sau când priveşti lumea de pe Tour Eiffel şi ţi se pare că jucătorii de pe Stade de France sunt atât de mici încât i-ai putea băga în buzunar sau într-o cutie goală de bomboane de mentă, dar tu nu vrei să faci asta de teamă să nu fii luat la întrebări, de unde ai mai luat şi drăciile astea, în casă la mine să nu vii cu aşa ceva! Până să apuc să explic ce şi cum, pompierul cu turban şi flaşnetă scoase din buzunar un pachet cu cărţi de joc, din care începurăm să mâncăm în linişte.

În curând nici nu o să ne mai putem mişca de atâta linişte, zise femeia care se privea pe sine într-o oglindă rotundă aducându-ne cafelele. Biscuiţii cu cremă de vanilie sunt mai gustoşi decât cei cu cremă de fructe de pădure, aprobă brutarul îmbrăcat în verde.Odată, am întâlnit un cimpanzeu care ştia să scrie cele mai frumoase scrisori de dragoste pentru iubita lui de la Budapesta, îşi aminti pompierul cu turban şi flaşnetă. Bunicul meu ştia să croşeteze ciorapi cu o singură mână, informă vocea de la capătul celălalt al rândului.

În autobuz începu să se facă frig şi brutarul îmbrăcat în verde porni bormaşina mov. Flaşneta pompierului cu turban scoase un al doilea cântecel trist, în care se povestea despre o pianistă din Japonia, un şofer de taxi şi o pelerină roz, în timp ce femeia care se privea pe sine într-o oglindă rotundă puse capul pe umerii mei şi adormi. Dincolo de fereastra din spatele meu ghiceam drumul şi noaptea şi cu toate că mi-aş fi dorit să ştiu încotro ne îndreptăm, am preferat să închid ochii şi să îmi imaginez că lumea e suficient de mică încât să încapă într-o cutie goală de bomboane de mentă.

Nicolae Popescu-Galicea

Stare erotică

Eros, în refugiu?

De timp iubită, vii,
Citindu-mi indexul iubirii
În fiecare zi.

Dis-de-dimineaţă,
Metaora* reclama un
Aprig junghi de viaţă...

(12 iunie 1969)

* Anagramă reprezentând Moartea.

Înaintăm

Tăcerea
Din ceruri...

Al nemărginirii
Senin.

Înaintăm
Sub escorta vremii...

Al înfrăţirii ram

Al înfrăţirii ram
Înfloreşte-n noi,
Ocrotit
De razele înţelepciunii.

Nu numai...

Numai zbuciumarea?

Luminoasele amintiri
Ţi le aduni
Precum cineraria
Florile multicolore
În buchete.

Părăsire temporară

Nisip
Răcindu-se,
Uitat
De clepsidră,
Părăsit
De trupurile jinduind
Oprirea timpului...

O nouă plecare

În unghiul invidiat
Al cocorilor
Mă-nchipui zburând,
Gândindu-mă
La geometria copilăriei.

O nouă plecare
Peste hotarele toamnei.

Strigătele venite din văzduh
Tulburând vitale adâncuri.

Confidenţă

De mai puţine ori
Mă cert, apoi mă iert
Şi mă ridic deasupra
A tot ce e inert.

Mă scade-avidul timp,
Eu însă îl adun,
Redându-mi liniştea
Momentul oportun.

litere

Magda Grigore

Orgolii

Orgoliul este un *dezechilibru*, sentimentul superiorităţii fără îndoială, se dezvoltă *din sine însuşi*, se autoregenerează, se comportă *reactiv* şi dăunează grav interrelaţionării. Este inflexibil, arogant, compromite evoluţia psihică a individului şi se comportă ca un simulacru al demnităţii. Apare ca *o excrescenţă mentală*, e un narcisism al minţii, îl limitează pe posesor şi-i limitează acesul la ceilalţi. Orgoliosul se plasează singur pe o altă dimensiune a realităţii, iar supraestimarea personală se petrece prin subestimarea simultană a celorlalţi. Încrederea în sine a omului orgolios este exacerbată, artificială, goală de conţinut. Unii cred că orgoliul este un instinct de apărare, că ascunde frică, nesiguranţă, neîncredere. Că poate fi o formă a instinctului de conservare. Alţii spun însă că *reacţia inflamabilă* este generată de *lipsa de arme* veritabile - intelectual -, de lipsa rezistenţei psihice la lupta-onestă-de-idei; orgoliosul fuge din relaţie/competiţie, pentru că n-ar suporta nici umilinţa slăbiciunii sale în faţa celuilalt/celorlalţi, nici înfrângerea posibilă. Sentimentul nu-i ocoleşte pe artişti, pe filozofi, pe oamenii politici, nici pe oamenii de rând şi are multiple forme de manifestare. Este ca *un balaur cu multe capete* şi poveştile cu el se dovedesc nefericite. Orgoliul poartă multiple măşti: trufia, invidia, mânia, lăcomia, ura, contradicţia, rivalitatea etc.

Orgoliosul nu cunoaşte sentimentul generozităţii, se retrage egoist în sine ca să-şi ia de acolo toate argumentele, evită ipotezele şi nu cunoaşte toleranţa. Dimpotrivă, e invidios, suspicios şi are mania persecuţiei. El *livrează* societăţii/socializării un *ego* monstruos, deformat, distructiv, care tinde să împrumute realităţii aceleaşi dimensiuni şi caracteristici. O eroare de interpretare a unei situaţii/a cuvintelor atrage după sine o degenerare comportamentală, orgoliul înfloreşte baroc, revarsă proliferativ, sufocă. El se dezvoltă, creşte în relaţie autonomă, în entitatea de sine stătătoare a individului, dar şi în raport cu ceilalţi, iar uneori orgoliul atrage după sine alt orgoliu şi apoi altul, într-un nesfârşit *legato* interrelaţional. Sunt psihologi care îl abordează ca pe o reală tulburare de personalitate. Nietzsche considera că aceste dezechilibre sunt consecinţa abolirii ordinii sacre a lumii, *oamenii se află*, spunea el, *la limita inferioară a acestui declin, ei nu mai aspiră în viaţă decât la o jalnică suficienţă*. Orgoliul apare ca *un raport de forţe* între oameni. Orgoliosul uită, ignoră sau nu ştie că a-l devaloriza pe *celălalt* este frustant pentru tine însuţi, e dezarmant şi trist în cele din urmă. Orgoliosul se promovează perpetuu, are despre sine o impresie la superlativ, are o părere exagerată şi nejustificată despre valoarea sa şi despre importanţa socială. El se supraapreciază, se urcă pe *un soclu* nevăzut, imaginar şi nu lasă nicio şansă înfruntărilor raţionale *de la egal la egal*. Ca să-şi înfrângă această pornire nefirească, omului îi trebuie înţelepciune, realism şi modestie. Trebuie să fie cinstit cu el însuşi şi să nu-şi adjudece, printr-o instanţă neabilitată, *nimic* din meritele şi calităţile celorlalţi. Orgoliul este de fapt o tendinţă de dominare a ego-ului hrănit pe ascuns şi peste limite, este o convingere nedeclarată a superiorităţii valorice, o distincţie subiectivă şi o invocare zgomotoasă a dreptăţii proprii. Semnele lui distinctive sunt nenumărate şi îl (re)cunoaştem cu uşurinţă pentru că aproape toate sunt *lăsate la vedere*. Un ins orgolios crede că are întotdeauna dreptate, deţine un sistem ultim de valori, nu acceptă punctele de vedere ale altora, contrazice fără întrerupere, nu-şi recunoaşte niciodată greşeala, îşi inventează argumentele, nu cunoaşte sentimentul culpabilităţii în niciun context, nu are un vocabular flexibil şi, nu lipsit de relevanţă, nu are noţiunea de iertare. Într-o adevărată prelegere la temă, Giovani Papini scrie: „*Orgoliosul nu suferă să fie contrazis, orgoliosul se simte ofensat de cea mai măruntă opoziţie a cuiva, de cel mai justificat reproş, orgoliosul vrea mereu să aibă ultimul cuvânt în faţa celor pe care-i consideră inferiorii săi; din acest motiv el se lasă pradă furiei şi turbării.* [...] *Orgoliosul nu poate concepe ca altul să aibă calităţi şi şanse mai mari decât ale sale; trăind cu iluzia superiorităţii sale faţă de ceilalţi, orgoliosul nu poate suporta să vadă pe alţii ajunşi mai sus decât el, mai onoraţi şi mai lăudaţi, mai puternici şi mai bogaţi*...” (în *Camera neagră*). Se poate spune aşadar că orgoliul se instalează cu precizia unui *diagnostic*, întrerupe posibilitatea de perfecţionare a sinelui, mai mult, *îl orbeşte* pe proprietar, îl învinge şi se instaurează ca *un dictator al conştiinţei*. Astfel sunt generate tensiuni, contradicţii majore, adesea conflicte ireconciliabile. Unii cred însă că o doză minimă de orgoliu este necesară, *un orgoliu bine temperat*. Că, atunci când apare, poate fi ignorat, educat sau cel puţin *cosmetizat*.

De cele mai multe ori oamenii confundă orgoliul cu mândria şi/sau cu demnitatea. Mândria de exemplu este, până la o anumită limită, *firească*; putem fi mândri de realizările noastre, de performanţele obţinute, ea este o reacţie normală, *naturală*, stimulată de conştientizarea propriei personalităţi, a locului pe care îl merităm şi a rostului nostru printre ceilalţi. Jules Renard spunea că *există falsă modestie, dar nu există fals orgoliu*. Cunoaşterea de sine provoacă în mod automat şi încrederea în calităţile noastre stabile, bine plasate într-un sistem de valori autentice, general-umane, mai ales când/dacă acestea sunt probate prin *izbânzi* (re)cunoscute inclusiv de ceilalţi. Această autocunoaştere *obiectivă* determină o anumită conduită, un comportament bine studiat şi echilibrat, o detaşare de vulg şi de superficialitate, dar şi o insistenţă convingătoare când sunt în joc valorile în care credem şi pe care nu suntem dispuşi *să le negociem*. Un om cu mândrie nu consimte şi nu se implică în lucruri pe care le consideră sub limita acceptabilităţii, degradante, care i-ar leza demnitatea. Mândria, dacă intervine în acest sens, este binevenită şi este direct proporţională cu încrederea în noi înşine şi în conştietizarea argumentelor de care dispunem. *Mândria necesară* salvează de multe ori valorile în care credem şi anulează *diluarea* lor (şi a noastră) în compromisuri de tot felul. Acest tip de mândrie *îndreptăţită* ar putea fi echivalată cu *demnitatea minimă*, dincolo de care este periculos să ne aventurăm. Această formă e cea mai maleabilă şi se pliază schimbărilor de perspectivă, precum şi raţiunii în dinamica ei. La un moment dat, mândria personală poate fi determinată şi de mândria altora, justificată, dar şi de eroarea/interesul în care alţii sunt plasaţi. Lucrul acesta ne atrage atenţia asupra spuselor lui Haruki Murakami: *între încrederea în sine, sănătoasă şi îngâmfarea nesănătoasă e un perete foarte subţire* (în *Autoportretul scriitorului ca alergător de cursă lungă*).

În altă ordine de idei, când vorbim despre demnitate, vorbim de onoare, de respectabilitate şi în sprijinul lor despre principii şi atitudine. E adevărat însă că puţini dintre semenii noştri ating această performanţă (poate că nu ajunge *o singură viaţă*!). Demnitatea e consecventă şi atrage în arealul ei etica şi moralitatea. Ea acceptă convieţuirea armonioasă cu mândria ca adjuvant. Nimeni nu are demnitate *în exces*, în lumea post-modernă ea fiind mai mult decât oricând un concept orientativ, relativ, mult *prea* abstract, un concept pe care *o lume nebună, nebună, nebună* în cursa ei complexă *l-a elasticizat*.

Toate aceste teorii nu au însă legătură cu orgoliul/orgoliile. Poate singurele manifestări acceptabile ale orgoliului sunt cele nevinovate, metaforiza(n)te şi lipsite de agresivitate: orgoliul unei flori, orgoliul frumuseţii, orgoliul copiilor sau al păsărilor rare...

Lumea adulţilor astăzi este mai mult decât oricând lumea lui Voltaire: *un teatru de orgolii şi de rătăcire*! Orgoliul înseamnă îngâmfare, vanitate, suficienţă, trufie - şi acestea nu sunt de folos *în recuzita* unei personalităţi bine construite - *iar cine se va înălţa pe sine se va smeri; şi cine se va smeri pe sine se va înălţa*. (Ev. Matei XXIII.12).

Florian Silişteanu

Din cana cu păsări

eu eu te iubesc mai mult

Vine o vreme când vrei să te așezi la locul tău
Să dregi busuiocul să ieși în câmp și să te uiți după nori să vezi cum arată Dumnezeu să lași în urmă totul nu cumva rotitoare fiind absența să te strige pe nume

Vine o vreme în care rupi o foaie din caietul distanțelor una fără linii desigur pe care după ce o mototolești o desfaci și o întinzi te uiți la ea și în sfârșit începi să scrii să scrii mărunt de mână să închizi ochii și să vezi că totul e gata că ploaia e aproape și că…

Vine o vreme în care mergi la magazin să probezi îngeri să vezi dacă ți se potrivește vreunul a nu fi el mai mic tu mai mare sau invers deopotrivă de înalți… nu asta nu

Vine o vreme mai ales când te auzi strigat și atunci înțelegi abia atunci înțelegi că exiști că te afli că ești în carnea și oasele unuia care umblă la drum însoțitor de soartă abia atunci când ești strigat îți dai seama că ești și că nu singur

Vine o vreme când vrei să te așezi la locul tău când nu mai vrei să locuiești cu chirie în scuipatul zilei vine vremea aceea despre care au scris cărțile sfinte și nu ai înțeles mare lucru
Te-ai închinat doar și ai mers mai departe șchiopătând morții

Vine o vreme când ți se ia de pasăre - de aripa ei nu
vine o vreme în care iei scara și urci în pod să găsești unde stă ascunsă vederea

Nimic nu-i al tău
nimic nimic… nimic
Pleci de acasă pur și simplu ca să îi torni în pahar lui Dumnezeu!

litere

George Rizescu

Îmi vine să înjur şi să blestem acest neam nerecunoscător, rău intenţionat şi fără pic de cultură politică! Păi, băăăă, fraţii mei, în loc să fim mândri că intră şi domnul deputat al nostru în lumea bună a politicii româneşti, noi deja ne dezicem de el? În ce lume trăim, domnii mei? De unde atâta lipsă de respect faţă de un ales al neamului?

Ce bine vorbeşte...

Ce bine vorbeşte domnul Popescu! Mă uit la domnia sa, şi nu-mi vine să cred! Nu se mai enervează, nu mai are tusea aia înecăcioasă de ofticos, când face unele pauze, nu mai scuipă printre dinţi ca un neam prost. Este adevărat că şi de data aceasta am făcut unele eforturi să-l ascult, dar m-am minunat că, în sfârşit, domnul Popescu, distinsul nostru deputat, domnul Popescu a început să-şi intre în normalitate! Aflat ca niciodată mai aproape de domnia sa, fără să vreau mi-am dat seama că a început să folosească şi unele parfumuri ceva mai scumpe, chiar dacă încă mai uită să se spele sub braţe, iar năduşeala aia imposibilă care-i curge peste tot pute de crezi că are întotdeauna alături instalată vreo cabină de wc ecologică...

N-o să vă vină să credeţi, dar domnul Popescu a venit la întâlnirea cu noi, atenţie, numai cu două ore întârziere faţă de ora anunţată în invitaţie şi, trebuie să remarcăm, omul a venit, cât de cât, adecvat îmbrăcat. Vreau să spun că purta costum albastru, cămaşă albă şi cravată roşie. Mai are de revăzut zona picioarelor. Nu este tocmai plăcut să vii în costum şi cravată iar în picioare să porţi adidaşi! În sfârşit, am văzut şi primul semn serios de adevărată domnie şi de îndreptare la domnul Popescu, în sensul că, la buzunarul de la haină şi-a aşezat, este adevărat, nu tocmai inspirat, o batistuţă de culoare roz! Nu ştiu cine l-a consiliat astfel, dar, aşa, ca un început într-ale domniei, pot să spun că domnul Popescu, aşa cum ne-a apărut nouă astăzi, nu mai seamănă aproape deloc cu acel „domnul Popescu” de ieri.

Vreau să vă mai spun ceva, ceva extrem de subiectiv, ceva ce ţine de mândria noastră de alegători, de felul nostru de manifestare şi poate chiar de felul nostru de percepţie a unor schimbări specifice la oamenii noştri politici. Mi-a plăcut, de pildă, felul în care domnul Popescu a început să se uite la noi. A început, este adevărat, cu timiditate, dar a început să-şi ridice altfel capul, are o semeţie de conducător, ne priveşte deja de la o anumită distanţă, dintr-un loc în care noi n-avem acces, sigur dintr-o altă lume, pentru că pare uşor misterios şi pierdut, se vede că l-a prins oarecum forţa puterii pe care i-o dă postul de deputat şi, recunosc, asta ne place. Altfel spus, ne place şi nouă, ca domnul nostru deputat, să ne privească de sus, de foarte sus! Să ne privească aşa cum fac politicienii noştri adevăraţi, să ne privească de-acolo, din sferele înalte ale puterii şi să-şi intre cât mai repede în haina omului important!

Noi i-am croit această haină domnului deputat Popescu, noi l-am obligat prin forţa votului nostru să se îmbrace altfel, să se ridice sus, sus de tot, să ne dea sentimentul că acolo, în înalturi, am putea fi şi noi alături de el. Dacă domnul deputat Popescu, omul ales de noi să ne reprezinte interesele în zona de sus a puterii, începe să-şi intre în rolul pe care noi i l-am oferit, atunci este bine! I-am şi sugerat să-l privească pe domnul Naste-Curlescu-Neam-Prost, să-i studieze un pic personalitatea, mersul, privirea, zâmbetul, felul în care-şi roteşte cuvintele prin gură înainte să le dea drumul spre noi, prostimea... Să-l privească pe domnul Ion-Cristoşii-Mă-sii, singurul, unicul ziarist cu faimă, cu trecere peste tot unde pute serios a bani şi putere, să-i prindă din zbor mimica feţei, rotunjirea buzelor şi mai ales umflarea obrajilor atunci când începe să ne transmită o parte din gândirea sa filosofică, o parte din gândurile sale patriotice, de pe vreamea celuilalt regim. Să-i studieze pe noii veniţi în zona puterii, pe toţi cei care ne-au promis fericirea absolută şi iubirea eternă şi să ia, de la fiecare, ce are mai special, mai reprezentativ. Să vadă şi să simtă, mai repede şi mai bine, cum se minte de nevoie, de necesitate şi din interes, să vadă şi să simtă, aşa cum văd şi simt politicienii noştri, cum se fură în interes personal, în interes de grup şi în interes de neam de sânge, ori fără nicio legătură de neam. Să înveţe mai repede tehnicile speciale ale trădării celui care te-a ales pe funcţie, ale trădării interesului naţional şi chiar ale trădării de dragul artei trădării.

I-am cerut, domnului nostru deputat, în termeni extrem de politicoşi să înveţe mai repede arta minciunii şi s-o folosească cu toată deschiderea şi priceperea domniei sale, împotriva noastră, ca să simţim şi noi misterul unor minciuni adevărate, „cinstite”, dacă pot să spun aşa, să ne simţim mândri că alesul nostru este mincinosul nostru, că alesul nostru este trădătorul nostru, că alesul nostru este, în sfârşit, politicianul nostru adevărat, omul în care am investit încredere, speranţă şi adevăr!

Să ştiţi că primul pas domnul Popescu l-a şi făcut, şi am ţinut să-l felicit personal pentru atenţia ce ne-o acordă. Şi-a angajat la cabinetul parlamentar, pe post de secretar personal, pe tanti Eleftera, soacra domniei sale din partea celei de-a treia soţii, pe fiica cea mică, din cea de-a doua căsătorie, a angajat-o pe post de consilier de imagine, şi pe băiatul Belu, din prima căsătorie, un băiat admirabil, cu trei condamnări pentru furt calificat la activ, l-a angajat pe post de şofer, director de cabinet şi relaţii cu presa...

Este adevărat, Belu ăsta, este din firea lui neam-prost, ne cam înjură atunci când apelăm la el cu ceva, dar nouă, tocmai asta ne place! Să ne înjure de mamă, de tată, de dumnezeii-dumnezeilor noştri şi cum i-o mai veni la gură! Poate, dacă îşi pune mintea cu noi, să ne şi lovească după cap, aşa, un pic ştrengăreşte, dar să ne lovească, să-i simţim forţa şi puterea de fiu de deputat!

Lumea, că d-aia este lumea făcută, fără să stea prea mult pe gânduri, a început deja să vorbească despre unele incompatibilităţi şi chiar unele derapaje, chipurile, de la morală...

Prostii mai mari nici n-am mai auzit!

Îmi vine să înjur şi să blestem acest neam nerecunoscător, rău intenţionat şi fără pic de cultură politică! Păi, băăăă, fraţii mei, în loc să fim mândri că intră şi domnul deputat al nostru în lumea bună a politicii româneşti, noi deja ne dezicem de el? În ce lume trăim, domnii mei? De unde atâta lipsă de respect faţă de un ales al neamului? Şi, dincolo de orice s-ar spune, atunci când a fost vorba să se facă listele cu deputaţii noştri, voi unde aţi fost, măi, vorbitori de rele? Când ni s-a propus candidat la deputăţie domnul Popescu, noi ce-am făcut? Vă mai amintiţi? Nu vă mai amintiţi? Lasă, că vă amintesc eu! Ne-am luat frumuşel punguţa cu ulei şi zahăr, am dat buzna la masa domnului Popescu, am mâncat mititei, am băut berea dată de doamna Eleftere-soacra, ne-am „bătut pe burtă”, cum se spune, cu domnul Popescu de parcă îi eram egali şi chiar superiori, şi, acolo, bă, acolo la cârciumă, beţi, tâmpiţi şi prostiţi de vorbele mieroase ale doamnei Eleftere-soacra, i-am transmis toată iubirea noastră, şi i-am dat votul de deputat! Acolo, la cârciumă l-am ales noi deputat pe domnul Popescu, pentru că mersul la urne, în duminica următoare nu a fost decât o simplă formalitate! Este? Vă mai amintiţi? Mă poate contrazice cineva? Acuma de ce nu vă mai place domnul deputat Popescu? Şi staţi să vedeţi ce perspective are domnul deputat! O să-l vedeţi cât de curând ministru la industrii sau ministru la turism, că distinsa sa soţie, este vorba de ultima, de doamna Geta-blonda, ne-a spus că are în vedere să-şi cumpere o căsuţă de vacanţă pe litoralul Barcelonei...

Nu vreau să intru în jocul celor care n-au caracter şi se dau duşi de vânt!

Domnul Popescu, aşa cum se prezintă azi, are toate şansele să devină un politician adevărat, un politician despre care toate instituţiile justiţiare din ţara asta să poată vorbi la un moment dat în felul lor special, atât despre domnia sa cât şi despre noi, adică despre noi, noi cei care ne-am vândut votul la cârciumă şi l-am introdus în politică pe domnul Popescu!

Nu vi se pare oarecum măreţ şi suficient pentru nişte iluştri anonimi ai lumii?

Acuma, fără să ne mai ofuscăm în zadar, eu zic să fim ceva mai atenţi că se apropie din nou alegerile şi după cum se observă, domnul deputat Popescu a şi plecat prin sat cu punga de mălai şi sticluţa de ulei! Şi, atenţie, cineva deştept, l-a învăţat să poarte un costum alb, alb-imaculat, să se vadă de la distanţă că omul nostru este, chipurile, nepătat...

Observaţi de ce-mi place mie domnul deputat Popescu?

Cine sunt eu...

- Mă frământă ideea asta nenorocită, idee de final de mandat şi din cauza asta vă întreb aşa, direct, nu că n-aş şti. Cine sunt, mă, eu? Cine sunt eu, în ochii voştri? Cine sunt eu, aşa, în general...

- Domnule preşedinte, dumneavoastră sunteţi deja o legendă.

- Serios?

- Istorie pură.

- Măi, Costache...

- Aveţi cuvântul meu de om! Sunteţi dincolo de percepţia gândirii noastre.

- Aşa mă gândeam şi eu, dar parcă tot mai am unele îndolieli.

- N-aveţi motive! Cu dumneavoastră s-a schimbat definitiv lumea noastră.

- Mi-am dat şi eu seama.

- Statul s-a transformat radical.

- Simt şi eu.

- Viaţa noastră a devenit ceva ce nu se poate încă explica...

- Ei, lasă, o să explice Istoria. Aş vrea totuşi să ascult unele certitudini, dacă înţelegi tu vrerea mea...

- Vă înţeleg, sunteţi om, aveţi şi dumneavoastră unele emoţii cu privire la felul în care lumea o să perceapă personalitatea dumneavoastră...

- Exact! Exact, Costache. Uite că m-ai citit chiar dacă eu nu ţi-am explicat unele chestii. Am unele emoţii şi aş vrea să faci dumneata un exerciţiu de bunăvoinţă, nici nu ştiu cum să-i spun, şi să-mi dai unele indicii din care eu să pricep cât de cât, locul, zona, poziţia istorică în care o să mă aşezaţi voi după ce n-oi mai fi şeful vostru!

- Păi, o să fiu direct, cât se poate de discret şi, mai ales, cât se poate de cinstit!

- Aşa te vreau! Direct, discret şi, mai ales, cinstit!

- Sub conducerea dumneavoastră, domnule preşedinte, a dispărut definitiv şi irevocabil, cum ar spune parşivii ăştia de avocaţi, orice urmă a Statului nostru de drept! Gata, s-a dus dracului unde s-o fi dus că pe noi nu ne mai interesează aşa ceva! Dreptul nostru este aşezat la loc de cinste în societate, voinţa noastră este lege, dorinţele noastre sunt deja precepte morale ce se înfăptuiesc zi de zi, ceas de ceas...

- Costache, măi, băiatule, stai aşa!

- Încă un pic şi termin, domnule preşedinte. Sub înţeleapta dumneavoastră conducere, am scăpat lumea de teama faţă de poliţie, ⟶

proza

Iuvenalie Ionaşcu

Pico della Mirandola la curtea lui Lorenzo Magnificul

Viaţa lui Giovanni Pico della Mirandola, pe cât de scurtă a fost, pe atât de frenetică, pasională, de-a dreptul prodigioasă, petrecută în ambientele cele mai înalte şi selecte cultural, cum era acela de la curtea lui Lorenzo Magnificul de Medici, la Florenţa. La paisprezece ani, era deja la Bologna, pentru a studia dreptul canonic.

Desigur, îşi putea permite să studieze ceea ce poftea şi datorită resurselor materiale de care familia sa dispunea. Căci era una a conţilor della Mirandola şi de Concordia (mama lui era Giulia Boiardo, nepoata celebrului poet). Aceste bogăţii i-au permis să studieze în cele mai renumite universităţi, inclusiv aceea din Paris, unde a întâlnit oamenii de ştiinţă cei mai de seamă ai epocii. Şi, nu în ultimul rând, şi-a putut forma una dintre cele mai mari biblioteci ale epocii.

S-a născut la 24 februarie 1463, în castelul în care a şi trăit, având la dispoziţie diverşi cercetători-traducători, plătiţi de el, care executau noi versiuni sau sinteze a unor texte importante greu (sau deloc) accesibile în epocă. Chiar dacă el însuşi cunoştea bine greaca, ebraica şi araba, ca şi alte limbi antice mai puţin importante.

Acestor posibilităţi materiale se adăugau şi disponibilităţi native, care au rămas proverbiale în istorie. De exemplu, memoria sa extraordinară, ca şi inteligenţa sa deosebit de acută, un temperament foarte viu şi un fizic de invidiat. Toate acestea ne dau o modestă imagine despre contele de Mirandola şi Concordia.

În ce priveşte filosoful teolog, o sinteză e şi mai greu de făcut. Oricum, nu putem să nu facem referire la celebrul text *Della dignità dell'uomo* / „*Despre demnitatea omului*", aşezat în fruntea celor nouă sute de Conclusiones, care trebuia discutate şi apărate la Roma, după Epifania lui 1487, dinaintea doctorilor şi învăţaţilor din întreaga lume, cu scopul de a demonstra o posibilă convergenţă unificatoare a tuturor doctrinelor şi culturilor în adevărul creştinismului.

Din păcate, imponenta muncă săvârşită de tânărul Pico (care avea abia douăzeci şi patru de ani!) n-a mai fost prezentată, asta şi pentru că unele teze au fost considerate suspecte de erezie de către Curia romană, iar autorul a trebuit să fugă în Franţa, unde a fost arestat. Eliberat în urma intervenţiei lui Carol al II-lea şi reprimit în Biserică, la curtea Papei Alessandro al VI-lea, Pico s-a stabilit la Florenţa, unde îl aştepta Lorenzo Magnificul, care i-a rămas mereu prieten şi-l stima mult. Simţindu-şi sfârşitul aproape, Lorenzo l-a vrut lângă el. Şi, înainte de a muri, i-a spus, lui şi lui Poliziano: „Aş fi vrut să am timpul să completez bibliotecile voastre". Era 9 aprilie 1492 şi Lorenzo Magnificul avea abia 43 de ani.

Perioada aceasta a fost una dintre cele mai efervescente de la curtea de Medici, şi datorită lui Pico, dar şi a maeştrilor şi amicilor săi: Poliziano, Ficino, Landino şi alţii, fără să uităm prezenţa mult discutată a „Marelui Profet Girolamo Savonarola". Întâlnirea lui Pico cu Savonarola a avut enormă importanţă pentru cel dintâi, cum mărturisesc scrisorile sale către nepotul său. Însă dacă monahul predicator a întărit viaţa spirituală a tânărului filosof, nu acelaşi lucru se poate spune despre dimensiunea terenă a acesteia: pare-se, de fapt, că Giovanni Pico a fost otrăvit, în 17 noiembrie 1493 (la 31 de ani!), de către secretarul său, în urma instigaţiilor duşmanilor marelui predicator. De altfel, monahul dominican încercase, în van, să-l convinga pe Pico să devină călugăr: deşi şi-a donat avuţiile, Pico n-a răspuns acestei invitaţii. Cu siguranţă, încercarea dominicanului n-a fost fără rezultate spirituale; căci însuşi Savonarola a mărturisit că tânărul său prieten, care a fost înmormântat în San Marco, îmbrăcat în haină dominicană, se mântuise, dincolo, chiar dacă fusese trimis în Purgatoriu, pentru a-şi ispăşi păcatele, printre care acela de „a fi întârziat de a veni la religie (credinţă), în viaţa sa".

---

justiţie, parchet, şi orice altceva ce ţine de ordine, drept, ori interes naţional. Nici nu ştiţi ce fericiţi suntem că facem parte din partidul dumneavoastră, un partid al demnităţii noastre, al dreptăţii noastre şi al realizărilor noastre. Niciodată în prăpădita asta de istorie naţională, nu ne-am simţit mai apăraţi, mai ocrotiţi şi mai încurajaţi în faptele noastre de muncă, aşa cum înţelegem noi munca şi câştigul! Monument de marmură vă facem, mausoleu din pietre preţioase vă ridicăm, biserică mai mare decât Catedrala Neamului vă înălţăm, dacă ne cereţi ori dacă ne sugeraţi! Dumneavoastră şi numai dumneavoastră, ne-aţi separat de cocălari, ciumpalaci, ţigănci împuţite, găozari şi cine mai ştie ce alte arătări v-au inundat domniei voastre memoria, zestrea bunului-simţ ori natura umană în general. Cu dumneavoastră în frunte, hoţia a devenit o afacere cinstită şi bănoasă, prostia a devenit un principiu moral şi obligatoriu de guvernare naţională iar minciuna, scumpa noastră minciună, a devenit unica noastră şansă la demnitatea umană spre care aspirăm cu toţii. Din nişte nimeni dumneavoastră aţi făcut oameni de stat, din analfabeţi aţi făcut parlamentari europeni, din hoţi mărunţi, aţi făcut hoţi de anvergură internaţională! Iată numai câteva din motivele pentru care, niciodată, dumneavoastră nu mai aveţi de ce să vă întrebaţi cine sunteţi, ce loc, poziţie şi zonă de interes naţional ori internaţional veţi ocupa în amărâta asta de Istorie naţională!

Eu, admiratorul dumneavoastră, în deplină cunoştinţă de cauză, vă declar erou naţional! Neam de neamul meu n-a obţinut mai mult, mai repede şi mai direct atâta avere, atâta fericire şi atâta împlinire personală!

Trăiască incompetenţa competenţilor şi competenţa incompetenţilor, domnule preşedinte, că viaţa e scurtă, lumea oricum bârfeşte şi Opoziţia, că d-aia este Opoziţie, blesteamă ca proasta în târg, degeaba! Vreţi să continui?

- Nu, nu mai vreau nimic. Nu mai vreau absolut nimic... O întrebare aş mai avea!

- Vă rog!

- Aşa, ca dumneata, gândeşte toată lumea ?

- Da, lumea noastră, nu v-am spus? Lumea ailaltă gândeşte ce vrea! Ce ne interesează pe noi ce gândeşte lumea ailaltă? Sigur, mai este şi lumea Opoziţiei, despre care deja v-am spus, că are o altă gândire, dar nici asta nu ne mai interesează pe noi, nu? Domnule preşedinte, ascultaţi la vorbele lui Costache. Am intrat deja în nemurire, înţelegeţi? Iar dumneavoastră, aşa, ca o părere personală, sunteţi deja nemuritor, definitiv şi irevocabil, cum ar spune parşivii ăştia de avocaţi, nemuritor! E bine? Vă place ceea ce auziţi?

(Din volumul *Situaţii de urgenţă*)

Titus Maxus

Cele o mie şi una de zile şi nopţi filosofice

Din partea de filozofie a filozofiei

Practica filozofării este, mai direct formulat, religia atenţiei: a vieţii petrecute în atenţie, a dezvoltării acesteia până la dobândirea posibilităţii de a fi oricând în legătură directă cu orice tip de manifestare a mentalului, cu orice etapă de transformare a atenţiei însăşi. A fi mereu în spatele atenţiei, care se dezvoltă şi pe care trebuie să înveţi, cât se poate de bine, să o laşi să se dezvolte, înseamnă a începe să practice filozofarea. A nu se înţelege că a fi în spatele atenţiei sugerează că vor exista momente în care va trebui să-ţi asumi responsabilitatea de a o manevra, chiar dacă această atenţie nu este doar a ta: eşti chiar tu. Atenţia nu trebuie să fie învăţată nimic. Nu trebuie împovărată cu nici o dorinţă de-a ta, întotdeauna subversivă şi în dezacord cu felul de-a fi al atenţiei.

Faptul că atenţia nu trebuie învăţată nimic, nu trebuie manevrată, te va stânjeni; numai de tine depinzând cât timp va dura acest lucru.

Odată „instaurată" starea de atenţie, nu mai trebuie făcut nimic. Ea trebuie lăsată să „lucreze", să se „manifeste". Tu nu trebuie decât să observi, fiind necesar doar să rămâi deschis tot timpul pentru a fi în permanentă legătură cu manifestarea acesteia, care va deveni din ce în ce mai subtilă şi care va întări, treptat, poziţia ta de observator. Tu doar vei observa.

Fiind o religie a atenţiei, practica filozofării nu-ţi va oferi niciodată cunoaşteri, în sensul consacrat şi împietrit al termenului, ci doar un anumit tip de fluiditate în universul mentalului, împletit cu un simţ al orientării, o orientare specială în care, odată aflat, nu te vei mai duce niciodată, prin nimic din tine, spre lucrul la care se va întâmpla să priveşti.

Practica filozofării, fiind în acelaşi timp o practică a atenţiei, îţi va oferi posibilitatea de a înregistra comportamentul oricărui gând, al oricărei idei din universul mentalului. Tu nu va trebui să te lupţi pentru înălţarea niciunui sens, a niciunei măreţe „viziuni", care ţi-ar solicita prezenţa, la un moment dat.

Cu timpul, această practică va face ca tu să poţi viziona din ce în ce mai multe lucruri aflate în universul mentalului: lucruri, gânduri, idei, structuri de gânduri şi de idei. Toate acestea ţi se vor dărui treptat, odată aflat pe drumul dezvoltării atenţiei.

Practica filozofării, ca practică atenţiei, te scuteşte de a mai fi filozof mereu în acţiune, aşa cum ai fost învăţat să fii sau cum ai crezut tot timpul că trebuie să fii.

Practica filozofării, din perspective practicii atenţiei te invită să nu mai participi la niciun fel de luptă, cât ar fi ea de metafizică, la niciun fel de „gâlceavă" a niciunui „înţelept" cu niciun fel de „lume". Ea te aprovizionează din mers cu toate cele necesare, potrivit nivelului de dezvoltatre spirituală la care ai ajuns. Ce vrei mai mult? Nu-ţi rămâne decât să te foloseşti de această practică, să călătoreşti, să te bucuri de toate câte doar par a ţi se întâmpla ţie, de toate câte îţi cer participarea în schimbul atenţiei, atenţie pe care tu, însă, nu o vei părăsi. Bucură-te de aceasta şi începe-ţi călătoria în universul mentalului.

Odată „instaurată" starea de atenţie, nu mai trebuie făcut nimic. Ea trebuie lăsată să „lucreze", să se „manifeste". Tu nu trebuie decât să observi, fiind necesar doar să rămâi deschis tot timpul pentru a fi în permanentă legătură cu manifestarea acesteia, care va deveni din ce în ce mai subtilă şi care va întări, treptat, poziţia ta de observator. Tu doar vei observa.

Mariana Şenilă-Vasiliu

De la Qala'at Seman/Sfântul Simenon Stâlpnicul, la Ugarit

Hotarul dintre cele două ţări e un loc inospitalier, numai cremene tocată, albind în soare, peste care trece ca o cicatrice sârma ghimpată.

„În majoritatea cazurilor, călătorul de azi trece prin ţări străine, ca să zic aşa, în sensul invers mersului istoriei.” **Karel Capek**

După ce am hălăduit pe străzile Alepului, pe seară, spre uimirea comunităţii prezente la vecernie, am intrat într-o biserică armenească peste care am dat din întâmplare. N-am întârziat mult, prezenţa noastră de simpli turişti era stânjenitoare, aşa că am hotărât să ne retragem, nu înainte de a da ocol cu privirea interiorului auster. Atitudinea profund religioasă a celor prezenţi la slujbă era impresionantă şi în afară de vocea preotului care slujea nu se auzea barem o şoaptă.

De piatră să fii şi tot te mişcă tragedia acestui neam nobil, printre primele de nu cumva chiar întâiul creştinat, dramele prin care a trecut de atâtea ori de-a lungul istoriei care încep cu aşezarea armenilor pe vatra străvechiului Urartu, până la genocidul din 1915 când, pe criterii etnice inventate ad-hoc de guvernul turc, 1.500.000 de armeni au fost masacraţi în cele mai odioase moduri fără nicio intervenţie fermă din partea Puterilor Aliate ori a Rusiei. Prinşi între agresiunea turcească, care nici măcar la ora actuală nu recunoaşte genocidul şi vorbeşte doar de „regretabile abuzuri”, şi Rusia, care şi-a retras

protecţia militară cu toate că prin tratatul de la Brest - Litovsk din martie 1918 se angajase să „asigure evacuarea cât mai rapidă a provinciilor Anatoliei orientale şi să le restituei Turciei”, armenii au rămas pe cont propriu, incapabili să facă faţă ororilor şi masacrelor reluate de turci. Eufemistic numite „transferuri”, deportările erau avant la lettre, în manieră turcească, „soluţia finală” aplicată ulterior de nazişti evreilor. Masacrele n-au avut loc doar pe teritoriul Turciei propriu-zise, ci şi în teritoriile ocupate, sloganul lui Abdul Hamid, ultimul sultan, era „Armenia fără armeni”. Genocidul dintre septembrie şi decembrie 1915 a fost metodic: Erzerum, Trebizond, Mersin şi Adana, Antiohia, iar Ezerum, iar Trebizond, iar Adana, Cesarea, Tarsus... Enumerarea este ameţitoare, iar cruzimile, inimaginabile - la Urfa, 2.500 de armeni au murit arşi de vii într-o biserică. Curând a venit şi rândul armenilor din Alep. Începută în 1915 „soluţia finală” a continuat şi în anii 1916-1917. Sublima Poartă s-a dovedit criminală prin toate acţiunile sale: deportare – „Deplasarea armenilor şi instalarea lor în regiuni de unde nu pot ameninţa securitatea armatei imperiale şi nici să tulbure liniştea publică etc.” - ca şi asasinatele -, din aproape două milioane de persoane arestate, un milion cinci sute au fost deportate sau omorâte, ceea ce e totuna, au decimat populaţia armenească din imperiu. Scriitorul austriac Franz Werfel a descris în romanul său „Patruzeci de zile la Musa Dagh” tragedia armenilor deportaţi, nevoiţi să îndure jafurile, violurile, foametea, abandonul şi crimele comise de armata turcă ori de kurzi. Multe familii de armeni şi-au căutat scăparea în ţările din jur, inclusiv în România. Supravieţuitori ai masacrelor, armenii din Siria reprezintă la ora actuală 2% din populaţie.

Sfântul Simeon Stâlpnicul a fost cel dintâi călugăr stylit.

17 aprilie 2005

De dimineaţă am plecat spre Qala'at Seman, alias Sfântul Simeon Stâlpnicul, să vizităm ruinele bisericii ridicate în cinstea sfântului, după moartea acestuia în 496 de un împărat bizantin. Până la Qala'at Seman am parcurs cei 20 km ce-l despart de Alep razant cu graniţa turcească. Hotarul dintre cele două ţări e un loc inospitalier, numai cremene tocată, albind în soare, peste care trece ca o cicatrice sârma ghimpată. Cu un astfel de peisaj nu mă prea aşteptam la cine ştie ce. Imensă mi-a fost uluirea când am descins în faţa unei coline înverzite, cu şirurile de chiparoşi îndoiţi de khamsin. Încă şi mai impresionante erau ruinele vechii biserici, cu ziduri întregi rămase în picioare, cu arcade dantelate prin care răzbătea lumina. Proiectate pe cerul de un albastru pur pe care treceau scame albe de nori, ruinele bisericii Sfântului Simeon tăiau respiraţia. Deşi năruită de trecerea timpului, atât cât a rămas, dă măsura grandorii şi monumentalităţii a ceea ce a fost biserica odinioară. Se vedea cu câtă atenţie fusese lucrat şi cel mai mic detaliu. Zecile de capiteluri risipite pe iarba de un verde crud şi după trecerea vremurilor şi vremuielilor îşi păstrau frumuseţea de broderie dăltuită în piatră. A fost amuzant să constat că frunzele de acant ale capitelurilor erau cioplite înclinate, ca suflate de khamsin.

Biserica e în realitate compusă din patru basilici aşezate în cruce, pe octogonul închis de ele păstrându-se stâlpul de piatră pe care a trăit, s-a rugat fără încetare, a postit şi a propovăduit Sfântul Simeon Stâlpnicul/Stylitul. Din pilonul de odinioară, înalt de 15-20 metri, timpul a ros până n-a mai rămas decât un pietroi de vreo doi metri, aşezat pe vechea plintă. De pe o plaformă din vârful stâlpului, Sfântul răspundea celor care îl cercetau, dar şi mustra norodul pentru păcate şi necredinţă. Vestea despre sfinţenia lui şi despre faptul că putea tămădui boli s-a împrăştiat fulgerător. „Şi puteai să vezi la dânsul, ca râuri de pretutindeni, adunându-se felurimi de popoare, de seminţii şi de limbi: ismailiteni şi perşi, armeni şi iberici, britani şi italieni, creştini şi păgâni, luând binecuvântare de la dânsul” (...) „Împăraţii Teodosie cel Tânăr şi Leon cel Mare îi cereau sfatul şi rugăciunile, împăratul Marcian a îmbrăcat haine străine ca să-l poată auzi mai bine. Cu sfatul său, împărăteasa Eudoxia, pe care o cinstea, s-a lepădat de rătăcirile lui Eutihie şi foarte minunat a fost pentru toţi oamenii din vremea lui”. („Proloagele de la mănăstirea Neamţu”, 1791/1991)

Despre Sfântul Simeon Stâlpnicul se zice că în copilărie ar fi fost cioban, dar la vârsta de 13 ani, în urma unei revelaţii religioase avute în timpul unei slujbe duminicale când s-a citit din Evanghelie, ceva ce l-a mişcat profund. A părăsit turma şi casa părintească, intrând într-o mănăstire numită Ograda. Stareţul l-a încercat ţinându-l şapte zile în faţa porţii înainte de a-l primi. Părându-i-se prea puţină învăţarea Psaltirii şi pravilei mănăstireşti pe dinafară, a cerut să fie supus la încercări mai grele, drept care acelaşi stareţ l-a îndrumat la o altă mănăstire cu regimul monahal cel mai sever. Acolo,

stârnind invidia şi răutatea celorlalţi călugări prin cucernicia şi râvna sa, stareţul Eliodor, văzând cât de îndârjit era Simeon în strădania lui de a se apropia prin nevoinţă de Dumnezeu, l-a sfătuit să se retragă în pustie, unde a stat singur timp de trei ani într-o chilie încropită. Sfântul i-a cerut duhovnicului său, Vassus, să-i astupe uşa chiliei ca să poată ţine post negru timp de 40 de zile. Prevenitor şi îndoit că va putea rezista atâtea zile fără mâncare şi fără apă, duhovnicul i-a pus totuşi la îndemână, să aibă la nevoie, zece pâini şi un urcior cu apă. Când duhovnicul i-a deschis uşa după cele 40 de zile, l-a aflat mai mult mort decât viu, dar apa şi pâinile erau neatinse. Din acel moment şi până şi-a dat duhul, an de an, Sfântul Simeon Stâlpnicul a ţinut post negru, rugându-se în picioare 20 de zile, iar alte douăzeci aşezat din cauza ostenelii.

Sfântul Simeon Stâlpnicul a fost cel dintâi călugăr stylit. Distanţându-se de lume, s-a pus chezaş între cer şi pământ, între fiii lui Adam şi Dumnezeu, încercând prin nevoinţele sale să se facă iubit Celui-de-Sus şi astfel să mai răscumpere preapământenele păcate. Ideea lui cucernică de a se izola pe un stâlp/pilon spre a fi ferit de ispite şi ca să ducă o viaţă curată, plăcută lui Dumnezeu, a devenit repede o modă printre călugări, mulţi dintre ei dedându-se în loc de sfinţenie unui alpinism religios. Numai că între credinţa cea adevărată şi pietatea de paradă există deosebiri esenţiale, iar ce-i „făcut, iar nu născut”, cade adesea în ridicol. Nu mai ştiu unde, se povesteşte despre doi styliţi cocoţaţi pe coloane învecinate care în fondul disputei privind natura lui Iisus - divină sau umană, ori şi şi - îşi azvârleau vorbe de ocară... Moda căţărării

pe coloane a ținut până în secolul al XII-lea, când ultimii styliți au coborât pe pământ, reintegrându-se cursului vieții monahale normale.

Bucurându-se de atâta respect și prețuire printre oamenii de rând și capetele încoronate, era firesc să se ridice în cinstea Sfântului Simeon Stâlpnicul o biserică pe măsura credinței și faimei sale, să fie spre pomenire și înaltă cinstire și unde să poată merge lumea în pelerinaj.

Punct cardinal al credinței creștine, Qala'at Seman e o splendoare arhitecturală care, așa dărăpănată cum este, impresionează puternic privirea și mișcă sufletul. După 15 veacuri, ruinele sale au încă măreție și impun. Pot mărturisi cu mâna pe inimă că biserica Sfântul Simeon a fost unul dintre monumentele văzute în acea călătorie care au făcut asupră-mi cea mai profundă impresie.

Amestecul de stiluri și influențe - fațada principală e romanică, planul e în cruce greacă/cu brațele egale, capitelurile și mulțime de detalii sunt bizantine, iar peste toate stăruie un puternic suflu oriental - nu fac decât să-i sporească farmecul. Arhitectul G.M. Cantacuzino îi persifla pe adepții puritanismului stilistic care strâmbau din nas de îndată ce li se părea ceva „decadent". „Orice exces de viață care rupe echilibrul obișnuinței, care dă formelor vigoare și construcțiilor o tehnică mai vie, după ei e decadentă" - scrie el. Și adaugă: „(...) îmi vine să exclud acest cuvânt cu desăvârșire din vocabularul meu, căci el trădează o preocupare morală în judecarea operelor de artă care nu poate fi decât vătămătoare". Aferim, zic și eu, jurând că după ce am văzut Qala'al Seman să nu mai folosesc cuvântul „eteroclit" în sens depreciativ.

Ceea ce face farmecul Siriei este varietatea lucrurilor și locurilor de văzut: o cetate arabă, o moschee, o biserică, un templu păgân, un sit arheologic greco-roman, una dintre cele mai vechi așezări din lume, mici mănăstiri creștine risipite mai peste tot în locuri retrase din calea viiturii umane, o cetate cruciată, restul spectaculos a unui *cardo* ori un amfiteatru roman, marea, deșertul, văi înverzite și pustie, răsărituri și apusuri de soare altele decât cele cu care ești obișnuit. Șansa de a vizita acest colț de lume a fost unic, după reînceperea conflictelor interne din Liban și după războiul israelo-libanez zona devenind din ce în ce mai instabilă, itinerarul a fost ocolit, iar la ora actuală războiul civil din Siria, care tinde să depășească granițele țării, a redus la zero orice tentativă de a o vizita.

Am lăsat în urmă biserica Sfântul Simeon Stâlpnicul, grăbindu-ne să ajungem la timp la Latakia. Văzută din fuga autocarului ce se tot îndepărta, încununată de mândrele-i ruine tivite de verdele chiparoșilor, Qala'at Seman părea o corabie abandonată plutind pe albastrul celest. La o vreme, șoseaua a cotit-o angajându-se pe valea vestică a Orantelui, regiunea fertilă ce se interpune între dealurile pietroase și mare.

Port de primă importanță al Siriei, Latakia păstrează prea puține urme ale trecutului său: pe aici trecuse Alexandru cel Mare, Iskander cum îi spun arabii, în drumul său cuceritor; partea aceasta din imperiul împărțit după moartea lui Alexandru între generalii săi, Diadohii, cum erau numiți, i-a revenit lui Seleucos, care a făcut din așezarea de la Mediterană unul dintre cele mai importante orașe ale imperiului său, dându-i numele mamei sale Laodiceea. Prosperitatea sa sub romani și bizantini, ce se datora comerțului maritim, în mod special cu vinuri, a luat sfârșit odată cu cucerirea cetății de către arabi în 686; tot pe aici au trecut și cruciații în drumul lor către Ierusalim, a mai avut loc și un devastator cutremur în secolul al XII-lea, apoi unul uman în 1188 - când Saladin a intrat în cetate - ce a pus capăt definitiv vieții prospere de odinioară. Rămas simplu port pescăresc, orașul și-a revenit abia sub mandatul francez (1920-1946). Orașul, așa cum se prezintă azi, este construit în acea perioadă și, ca atare, din punctul meu de vedere e neinteresant, drept care în loc să pierd vremea aiurea am decis să plec la Ras Shamra, care se află la vreo nouă sau zece kilometri depărtare la nord de Latakia.

Numele de Ras Shamra nu-i spune nimic turistului european, dar la auzul numelui de Ugarit toți vor scoate un „A!" prelung-admirativ, dar entuziasmul se oprește aici. Câți vor să meargă la Ugarit? Din două autocare pline, doar nouă persoane au decis că e mai interesant să vadă ruinele palatului regal de la Ugarit decât să se plimbe pe chei, printre care și eu și minunata mea prietenă Gabriela (foto - în p. 48), memoriei căreia îi dedic aceste amintiri dintr-o călătorie fără pereche, din păcate pentru ea, cea din urmă. Mi-a rămas în suflet și pe retină zâmbetul ei fericit în acea înserare care se lăsa peste câmpul plin de flori galbene ce acoperea ruinele vechiului și imensului palat de la Ugarit, nesațul cu care sorbea amestecul de arome al ierburilor mediteranene, puternic și insinuant, mirosul marin pe care briza îl aducea dinspre Mediterana, privirea ei bucuroasă care învăluia totul cu lăcomie copilărească. Desăvârșit tovarăș de călătorie și om în cel mai adânc înțeles al cuvântului, știa să prețuiască clipa, să o împărtășească cu dăruire, fără vorbe mari și fără gesturi de prisos. După dispariția ei, cu toată celebritatea și frumusețea locurilor pe care le-am vizitat, starea mea sufletească nu a mai fost aceeași. Și nici lucrurile văzute n-au mai avut aceeași aură...

Nu-i mare lucru de văzut la Ugarit, palatul e un labirint de resturi de ziduri în care rătăcești fără țintă și haotic. Din splendoarea palatului de odinioară n-a rămas intactă decât poarta monumentală de la intrarea principală, o arcadă de piatră semănând în mod straniu cu surata ei... aztecă. Săpăturile arheologice începute de C. Schaeffer, în 1929, au scos la iveală cinci niveluri de locuire, cel mai vechi datând din neolitic. Obiectele descoperite atestă faptul că în mileniile patru și trei Ugarit nu era izolat, că între el și Mesopotamia existau puternice legături comerciale și religioase. Fenicienii s-au așezat în acest loc abia la începutul mileniului trei. Prăbușirea cetății mesopotamiene a Akkadului, prosperă sub regii Sargon și Naram Sin, a atras după sine căderea Ugaritului, iar invazia hixoșilor a ras ce mai rămăsese din ea. Punctul final l-a pus cutremurul de pământ din secolul al XIV-lea î.Hr. care a năruit impozantul palat, transformându-l într-un morman inform peste care s-a așternut iarba ce vindecă rănile pământului. Sub stratul gros de pământ așternut precum uitarea peste multimilenara cetate datând din epoca bronzului, arheologul Scheffer a descoperit templele celor mai importante zeități, Baal și Dagan. E o descoperire importantă, însă minoră dacă se raportează la imensitatea sitului care, pentru a fi adus la lumină, ar necesita sume năucitoare. Deocamdată, pătura de pământ și iarbă a acoperit totul. În apus de soare, sub razele piezișe care învăluie peisajul dându-i o aură romantică, o femeie mână câteva vite care pasc placide scuturând din când în când din cap și dând din coadă pentru a alunga afurisitele de insecte ce le năpădesc.

Cetățile se nasc, prosperă, mor și iar renasc... Ugaritul nu a mai renăscut, azi el supraviețuiește doar spiritual datorită celui mai important lucru pe care l-a dat lumii: alfabetul. Nu scrierea, care a existat la aproape toate popoarele, ci alfabetul de 28 de semne. A nu se confunda cu alfabetul fenician, tot de 28 de semne, care stă la baza scrierii actuale și care le-a parvenit europenilor prin filiera greacă, alfabetul de la Ugarit e cuneiform, precum cel akkadian sau mesopotamian. Ce e important de reținut în acest caz, ca și în al cifrelor zise arabe, nu este forma semnelor, ci reducerea substanțială a numărului acestora care ușurează scrierea. Dacă se compară cele 28 de semne ale alfabetului de la Ugarit sau ale celui fenician cu cele 4.000 de ideograme folosite în scrierea chineză, de îndată iese în evidență calitatea lui. Cârtitorilor porniți să mă acuze pentru gusturile mele „exotice" în materie de călătorii și mai cu seamă pentru interesul pe care îl arăt lumii asiatice, în afara argumentelor de ordin artistic și filosofic pe care le pot invoca, le răspund că Orientul Apropiat e locul în care s-au născut cele trei mari religii care domină în lume, dar mai ales că el ne-a oferit nouă, hipercivilizaților, instrumentele de bază: alfabetul și cifrele arabe, fără de care lumea n-ar mai putea funcționa. Prezența mea la Ugarit nu se datorează palatului căzut în ruine, ea înseamnă un pelerinaj spiritual, o închinare la locul în care s-a născut alfabetul. Nu-i nimic spectaculos de văzut la Ugarit, peste ruinele lui acoperite de flori galbene pasc vacile pe care le mână o femeie sărmană; zidul pe care îl mângâi cu palma e doar o îngrămădeală informă de piatră și lut uscat; cu excepția porții prin care la plecare am văzut o echipă de la Discovery filmând o procesiune solemnă pentru vreun documentar istoric nu-i nici măcar un singur monument rămas în picioare. O muzică ciudată acompania procesiunea figuranților îmbrăcați în presupuse costume de epocă. Tot la Ugarit s-a găsit „scrisă" în lut prima partitură muzicală din lume, iar ceea ce auzeam era o încercare a filarmonicii de la Damasc de a „citi" aceste note muzicale ciudate, venind din urmă cu milenii. Am cumpărat o casetă cu această interpretare, are o muzică stranie, venind dintr-o altă lume și alte timpuri, nu lipsită însă de expresivitate. Dar oare se poate spune cu siguranță că aceasta era muzica așa cum o înțelegeau locuitorii Ugaritului? O turistă spunea că aude cavaleria... romană tropăind prin istorie. Chit că romanii s-au rătăcit pe aceste meleaguri abia în anul 64 î.Hr. n-am contrazis-o, ce, era să-mi stric excursia doar pentru atâta lucru?

Soții Sălișteanu

Cetățile se nasc, prosperă, mor și iar renasc... Ugaritul nu a mai renăscut, azi el supraviețuiește spiritual doar datorită celui mai important lucru pe care l-a dat lumii: alfabetul.

În felul lor mai puțin spectaculos, cele două ore petrecute la Ugarit au fost cele mai relaxante din întreaga expediție în Orientul Apropiat. M-am lăsat în voia visării și a simțurilor, n-am făcut torticoli sucindu-mi capul în toate direcțiile la vânătoare de detalii, n-am stat încordată cu

urechea la pândă la explicațiile ghidului, n-am „procesat" date istorice, n-am... M-am îmbătat în schimb de galbenul acela strălucitor, fără egal, al florilor - peisajul semăna cu o pânză de Van Gogh - de miresmele parfumate ale ierburilor mediteranene și de mirosul marin ce răzbătea până aici peste limba de pământ ce se interpune între Ugarit și Mediterană. Dacă îmi e îngăduită o apropiere între starea ferice în care mă aflam și înot, aș zice că „am făcut" pluta lăsându-mă în voia inegalabilei atmosfere ce domnea în acel moment al apusului deasupra Ugaritului.

Silvana Mareş

Doi pentru o viaţă
sau
Povestea unei familii din Bucureşti, Grecenii

In memoriam Radu Greceanu

Volumul *Povestea unei familii din Bucureşti, Grecenii* este ingenios conceput sub forma unor dialoguri purtate de autoare cu cei doi interlocutori, caz rarisim, dacă se ţine cont şi de venerabila lor vârstă, pe care însă vioiciunea şi sclipitoarele răspunsuri o dezic cu desăvârşire.

După o serie de volume privind Bucureştii de odinioară, despre doamnele şi domnii de anţărţ, precum şi despre monumentele oraşului, unele ştiute, altele ignorate ori rămase de izbeliştea uitării, Victoria Dragu Dimitriu a ales drept subiect al ultimei sale cărţi povestea familiei Greceanu, o familie de intelectuali cu o istorie simbolică a cărei existenţă se scurge în două lumi complet diferite, cea interbelică şi cea din perioada comunistă, la care se poate adăuga şi istoria bezmetică a ultimilor 23 de ani. Personalităţile cărora le este dedicat volumul sunt istoricul şi arhivistul Radu Greceanu şi soţia sa, cunoscuta arhitectă Eugenia Greceanu. Fractura istorică provocată de Al Doilea Război Mondial a afectat cursul existenţei acestei familii de rafinaţi intelectuali supunând-o la încercări dintre cele mai grele şi dureroase, fără a le afecta însă în niciun fel integritatea morală exemplară.

Radu Greceanu, boier sadea, se trăgea din stirpea Grecenilor moldoveni, după ştiinţa mea, fiind ultimul vlăstar al acestora. Prin alianţe şi încrengături familiale, după bunica maternă, Melania Creţulescu, se trăgea din Constantin Brâncoveanu. Străbunicul său era scriitorul Ion Ghica, beiul de Samos, iar unchiul lui, Dimitrie I. Ghica, un cunoscut diplomat de dinaintea Primului Război Mondial. Însă adevărata sa nobleţe nu a stat în arborele genealogic, impresionant nici vorbă, ci în educaţie, cultură şi mai cu seamă în modul său demn de a trăi şi reacţiona în faţa năpraznelor istoriei. Aflat în dârdora tragicelor evenimente din timpul războiului, fostul diplomat arhivist şi istoric s-a comportat ca un adevărat soldat, luptând cu arma în mână. Inscripţia de pe piatra sa de mormânt, „Am luptat în Est!", rezumă lapidar crezul şi principiile morale după care s-a condus, cel de patriot înainte de toate. Luat prizonier după doi ani petrecuţi pe front, a fost trimis în unul din sinistrele lagăre ale Gulagului sovietic, la Arhanghelsk, în apropierea Cercului Polar, de unde a fost mutat la Oranki, unul dintre lagărele despre care a scris şi Soljeniţîn. Momit cu eliberarea din lagăr dacă s-ar fi înscris în una din cele două divizii înfiinţate şi patronate de „tovarăşa" Ana Pauker - „Tudor Vladimirescu" sau „Horea, Cloşca şi Crişan" -, a preferat trădării supliciul lagărului. Povestea anilor de front şi prizonierat a fost povestită de Radu Greceanu în *Viaţa Militară* /2007 sub titlul *Am luptat în Est!* Fratele său, comandorul de aviaţie Tudor Greceanu, a dovedit aceeaşi demnitate. Condamnat la moarte, apoi cu sentinţa comutată în închisoare la Aiud, a rămas şi el neclintit în demnitate, înfruntându-şi curajos călăii. Aşa erau boierii de altădată, ei făceau politică cu piepturile lor, cum zice Iorga.

Eliberarea din lagăr a fost pentru Radu Greceanu începutul unui altfel de calvar. Reprimit la Arhivele Statului, după nici doi ani a fost „comprimat", adică dat afară, după care a fost angajat la Institutul de Cercetări şi Proiectări în Industria... Lemnului, unde s-a reciclat în traducător, lucru posibil datorită cunoştinţelor sale lingvistice. Cum de orice însărcinare care îi era dată se achita cu conştiinciozitate şi bună-credinţă, Radu Greceanu a elaborat un amplu dicţionar trilingv pentru utilajele din industria lemnului. Alcătuit cu trudă şi acurateţe, dicţionarul elaborat de el între 1955 şi 1975 continuă să fie în vigoare şi astăzi.

Cu toate piedicile şi dificultăţile, Radu Greceanu nu s-a rupt de munca de istoric, arhivist şi genealogist, alcătuind, în paralel cu truda din industria lemnului, studii de specialitate pe care le-a încredinţat unor publicaţii de profil. Alcătuirea *Buletinului Comisiunii Monumentelor Istorice pe anii 1908-1945*, a *Anuarului Comisiunii Monumentelor Istorice 1914-1915, 1942-1943* şi a *Indicilor bibliografici* presupune efort intelectual şi multă transpiraţie. Dacă marele public, ignorant în ale muncii de arhivist, nu acordă aproape nicio atenţie genului acesta de lucrări, pentru arhitecţi şi istorici el reprezintă greutatea în aur. Membru fondator al Societăţii Genealogice Române, în 1941, Radu Greceanu a continuat să fie prezent cu lucrări şi studii de interes major până în apropierea dispariţiei sale, la 97 de ani, la 5 octombrie 2012. Pentru comportamentul său exemplar din timpul războiului, a fost distins cu „Crucea comemorativă a celui de-Al Doilea Război Mondial", 1941-1945, şi pentru munca de istoric arhivist şi genealogist depusă, cu „Ordinul Meritul Cultural" în grad de ofiţer, în 2004.

Dacă, în voinţa şi demnitatea lui neclintită, Radu Greceanu aminteşte de o cremene, cu vârfurile ce-i drept rotunjite de blândeţea firii sale, soţia lui, cunoscuta arhitectă Eugenia Greceanu poate fi asemuită unui vulcan. Temperamentală şi fermă în principii, ea a fost gata oricând să replice oricărei nedreptăţi sau silnicii, să acuze pe faţă de impostura şi oportunismul, pe cei care, încălcând deontologia profesională, s-au plecat în faţa obtuzităţii oficialităţilor comuniste şi dorinţelor lor inepte. Cunoscută ca „rea de gură" pentru că, indiferent de urmări, trântea adevărul direct în faţă, Eugenia Greceanu a fost în fond o adevărată luptătoare pentru prezervarea patriotismului istoric şi arhitectural. A reacţionat verbal şi scris, împotriva campaniei de distrugere a monumentelor istorice, a ansamblurilor urbanistice vechi peste care au trecut cu cinism şi nepăsare buldozerele ceauşiste, dar şi faţă de indolenţa oficialităţilor şi comisiilor de arhitectură şi urbanistică nepăsătoare faţă de imixtiunile grobiene în arhitectura şi urbanistica actuală care poceşte oraşele. Felul ei de a fi - corectă - a făcut-o iute incomodă şi i-a atras antipatii şi ură care au urmărit-o întreaga carieră. Lăudată cu jumătate de voce, s-a făcut totul pentru îndepărtarea ei din funcţiile decizionale pe care le-a deţinut şi în care principala ei preocupare a fost protejarea monumentelor istorice, restaurarea lor sau barem conservarea acestora. Numărul proiectelor sale de restaurare concepute în perioadele când a lucrat în atelierul Institutului Central pentru Sistematizarea Oraşelor şi Regiunilor, în calitate de referent al Direcţiei Monumentelor Istorice şi de şef al Serviciului de Sistematizare al aceleiaşi direcţii, este imens. Intrarea în conflict deschis cu istoricul Vasile Drăguţ pe chestiunea studiilor arhitecturii medievale din Transilvania, pe care acesta şi-o însuşise ca pe o feudă personală, nu a impresionat-o şi nici nu a împiedicat-o să facă studii şi să întocmească rapoarte în ceea ce priveşte starea lor, mai cu seamă că în calitate de referent al DMI răspundea de regiunile Braşov, Mureş şi Hunedoara, iar după 1968 a avut în responsabilitate judeţele Braşov, Sibiu, Covasna şi Harghita. În carte, mărturiile Eugeniei Greceanu privind avatarurile prin care a trecut Direcţia Monumentelor Istorice în epoca a(i)urită a schimbărilor după cum sufla vântul sau dădea din mână Ceauşescu, şi după cum îi înţelegeau şi aplicau „indicăţiile" arhitecţii prea plecaţi/plăcuţi regimului comunist, abuzurile şi aberaţiile care au mătrăşit capitala şi întreaga ţară ocupă un număr apreciabil de pagini. Cu ochi critic şi sufletul îndoliat, Eugenia Greceanu a înregistrat toate crimele de lesarhitectură, lesurbanistică, lesistorie petrecute în ultimii douăzeci de ani ai domniei Ceauşescului, de la construirea Casei Poporului pentru care a fost sacrificată viaţa multor oameni şi a fost distrus vechiul ansamblu de pe strada Uranus, la demolarea bisericilor şi răvăşirea în numele „logicii" şi „raţiunii" a urbanisticii capitalei. Nimic nu i-a scăpat inimoasei arhitecte pentru care fiecare demolare era încă o rană deschisă. Cu aparatul de fotografiat în mână a adunat documente acuzatoare pentru mai târziu contra ipochimenilor care s-au dedat la acest dezmăţ tragic şi absurd care a mutilat capitala. Nu se sfieşte să arate acuzator în direcţia vinovaţilor, dar are cuvinte de preţuire pentru cei care nu s-au pliat ordinelor absurde venite „de sus", chiar cu preţul carierei lor, şi numeşte „Legea sistematizării" din 1974 „programul distrugerii oraşelor". Episodul declarării restaurării bisericii Văcăreşti drept „şantier al tineretului" are partea sa grotescă pe care bătăioasa arhitectă îl ridiculizează. Ca să le dea de lucru liceenilor scoşi la muncă voluntară, un oarecare Auner „i-a pus să spargă pardoseala de marmură din biserica mare, de la începutul secolului XIX cu o splendidă stemă a Mavrocordaţilor săpată în ea". Întrebat de arhitectă de ce sparg pardoseala, acesta a răspuns: „Păi, doamnă, ce era să le dau să aibă elevii de făcut când venea Tovarăşul în vizită?" No comment!

Volumul *Povestea unei familii din Bucureşti, Grecenii* este ingenios conceput sub forma unor dialoguri purtate de autoare cu cei doi interlocutori, caz rarisim, dacă se ţine cont şi de venerabila lor vârstă, pe care însă vioiciunea şi sclipitoarele răspunsuri o dezic cu desăvârşire. Al doilea merit al cărţii este intimitatea spaţiului în care discuţiile sunt purtate, un apartament tixit cu fel de fel de obiecte, fotografii, documente, care concomitent cu valoarea lor sentimentală au şi o valoare istorică. Ingeniozitatea întrebărilor puse de autoare determină calitatea răspunsurilor, totodeauna sincere, interesante şi încărcate de amintiri care îl poartă pe cititor de la „petite histoire" ce alcătuieşte existenţa celor doi, la marile şi gravele probleme ale epocilor traversate de ei; de la copilăria fericită şi atmosfera senină, treptat se trece la zbuciumul vieţii, la dramele traversate de soţii Greceanu.

Scrisă într-un ritm alert, dictat chiar de inedita metodă a dialogului, cartea se citeşte cu uşurinţă. Cititorul, însă, nu trebuie să cadă în capcana aparenţelor, dincolo de text există o încărcătură profundă, la care, de va voi cu adevărat să o înţeleagă, va fi nevoit să revină, nu o dată, ci chiar de mai multe ori, cum spunea un călugăr îmbunătăţit. Fiecare episod în carte poate trăi de sine stătător şi poate fi subiectul unui „story" în sine.

Meritul cărţii revine în egală măsură autoarei, care a avut această idee originală şi a condus cu măiestrie dialogul, dar şi interlocutorilor săi, care prin modul în care îşi povestesc viaţa dovedesc dragoste de adevăr, autenticitate şi har de povestitori.

Concursul naţional de poezie Ion Pillat... „Acolo unde-n Argeş”

Ediţia din acest an (a VI-a) a Concursului de creaţie poetică *Ion Pillat... „Acolo unde-n Argeş”* a avut cea mai numeroasă participare de până acum: 77 de concurenţi din toată ţara. Ca şi în cazul celorlalte ediţii, organizator a fost Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Argeş, instituţie finanţată de Consiliul Judeţean Argeş, susţinut de partenerii săi: Centrul de Cultură „Brătianu” – Ştefăneşti, Vila „Florica”, Biblioteca Judeţeană Argeş „Dinicu Golescu”, Centrul Cultural Piteşti (prin revistele de cultură *Argeş* şi *Cafeneaua literară*).

Juriul a fost format din prof. univ. dr. Nicolae Oprea (preşedinte), critic literar, preşedintele Filialei Piteşti a USR; Magda Grigore, poetă, doctor în filologie, membru USR; Denisa Popescu, poetă, membru USR, redactor la revista *Cafeneaua literară*; prof. univ. dr. Mircea Bârsilă, poet, membru USR, redactor la Revista de cultură *Argeş*; Dumitru Augustin Doman, scriitor, membru USR, redactor-şef al revistei de cultură *Argeş*.

Ei au consirerat că cei mai valoroşi autori înscrişi la concurs sunt: Mihai Gheorghe (*Marele premiu al Consiliului Judeţean Argeş*), 31 de ani, Motru, jud. Gorj, păpuşar, realizator matinal la Radio Târgu-Jiu; Vlad Sibechi (*Premiul Centrului Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Argeş*), 25 de ani, sat Boroaia, com. Boroaia, jud. Suceava, absolvent al unei facultăţi şi al unui masterat în Litere; Ioana-Nicoleta Dupu (*Premiul Centrului de Cultură „Brătianu” – Ştefăneşti*), 17 ani, elevă, sat Iezer, com. Hilişeu-Horia, jud. Botoşani; Adrian George Matus (*Premiul Bibliotecii Judeţene „Dinicu Golescu” – Argeş*), 21 de ani, Satu Mare, jud. Satu Mare, student anul I la Litere; Ioana Nestorescu (*Premiul Revistei de cultură „Argeş”*), 34 de ani, Bucureşti, licenţiată în Filosofie, iar în prezent, studentă la Universitatea Naţională de Artă. FELICITĂRI tuturor! De asemenea, merită felicitaţi şi următorii cinci participanţi, care, deşi nu au primit premii, aveau şanse să primească: Andra Gabriela Prodea din Bucureşti; Nicoleta Ruxandra Bohat din Ploieşti; Delia Marilena Grosu din comuna Domişani (Dâmboviţa); Ionela Mădălina Grosu din com. Todireşti (Suceava) şi Andreea Voicu din Moreni (Dâmboviţa).

Foto: **Sorin-Dănuţ Radu**

ALEXANDRU MĂRCHIDAN

Din reviste adunate

■ *Războiul academicienilor*. În numărul 39 al *României literare*, într-o scrisoare deschisă, criticul Nicolae Manolescu, dar şi director al revistei, îi reproşează criticului Eugen Simion, dar şi fost preşedinte al Academiei Române şi actual şef al secţiei literare a aceleiaşi Academii, că se opune intrării scriitorilor în Academie, pe de o parte, iar pe de alta că sunt admişi mai mulţi lingvişti decât scriitori. În nr. 42/19 octombrie al revistei, Eugen Simion răspunde, punctual, dar şi insinuant, scrisorii. Iar Nicolae Manolescu dă o replică la replică în acelaşi număr. Astfel, E. S. îi reproşează lui N. M. că publicând o scrisoare deschisă - în loc să vorbească la o cafea în biroul său de la Academie - a ales „o formulă publicistică spectaculoasă şi (…) vizibil electorală”, dar şi că s-a grăbit să dea crezare „bârfelor, intrigilor, delaţiunilor frecvente în lumea în care trăim”; în plus, dovedeşte N. M. „o umoare rea şi o fantezie neagră”, creând o falsă problemă şi nedând dovadă de fineţe diplomatică, el fiind totuşi (şi) ambasador. Fostul preşedinte al AR face puţină aritmetică, dovedind că la ora actuală la secţia de literatură sunt cinci scriitori şi cinci lingvişti, două locuri fiind vacante, iar pentru acestea se bat două sute de scriitori. În încheiere, E. S. răspunde acuzei că el nu i-ar iubi pe scriitorii contemporani: „Dvs. veniţi acum şi mă denunţaţi scriitorilor români în viaţă că eu nu-i preţuiesc şi le umblu în soartă. Mare eroare, imensă injustiţie, stimate coleg. Aşa ceva, îmi îngădui să vă spun, nu se face – nu între prieteni cum ziceţi că ne ţinem – ci între doi intelectuali responsabili care – cum, iarăşi, ziceţi – au ajuns la vârsta bătrâneţii”. N. M., combătând aritmetica lui E. S., spune: „Dacă citeaţi cu atenţie listele de candidaturi trimise de mine în decursul anilor, aţi fi constatat că e vorba, în majoritatea cazurilor, de candidaturi pentru membri de onoare, pe care le-aţi atribuit cu multă uşurinţă unor străini, dar nici unui român, aşa că aritmetica la care vă dedaţi în scrisoarea referitoare la inexistenţa locurilor vacante este departe de adevăr. Concluzia mea cum că lingviştii îi vor elimina treptat pe literaţii din Secţie nu e o ipoteză hazardată, domnule preşedinte, ci o previziune bazată pe faptul, cu o singură excepţie, că toţi lingviştii actualmente membri au fost aleşi în intervalul de timp în care nici un singur scriitor nu a avut cinstea cu pricina…” Şi încheie preşedintele USR sentenţios: „Vă denunţ posterităţii, domnule preşedinte, singura instanţă de care ar trebui să ne fie teamă cu adevărat”. Nu ştiu de ce îmi pare că acest război al academicienilor nu e nici pe departe epuizat.

■ Liviu Antonesei face o radiografie la sânge a degradării României, într-un interviu acordat lui Daniel Săuca, în *Caiete Silvane*, nr. 10 (93)/octombrie 2012: „…societatea românească este într-o degradare continuă. În ciuda a ceea ce am sperat în primele zile din ianuarie 1990, de fapt am dus-o din degradare în degradare. Societatea comunistă nu era una fără repere valorice. Că erau repere valorice tâmpite e una, dar după 22 decembrie 1989 a sărit capacul. Or, când sare capacul se amestecă apele, gunoaiele vin la suprafaţă. Asta s-a întâmplat peste tot în Est. Doar că acolo, pentru că au existat începuturi ale societăţii civile încă din timpul comunismului, mai mult şi ale societăţii politice (să nu uităm că în iunie 1989 în Ungaria opoziţia a câştigat alegerile, care a fost legalizată de câteva luni), deci exista o pregătire dinainte. La noi, a trebuit să facem în acelaşi timp şi societate civilă şi societate politică. Şi vedem ce-a ieşit. De aceea, probabil că în douăzeci şi ceva de ani nu s-au aşezat apele. Nu s-au dus gunoaiele la fund, înapoi. Dimpotrivă, senzaţia mea este că mai degrabă s-au dus la fund valorile cât de cât autentice care nu au fost modificate, s-au transformat şi ele în gunoaie, s-a întâmplat şi asta. Nu cred că există în tot Estul o societate mai bolnavă din acest punct de vedere, în care de fapt anormalitatea dă regula…”

CAP LIMPEDE

Erată

Dintr-o regretabilă eroare, în acest număr de revistă s-au strecurat două greşeli. La pagina 1, fotografia reprezintă **Intrarea în Marea Citadelă din Alep, Siria**, şi nu intrarea în Catedrală, cum a apărut, iar la pagina 44, explicaţiile de la grafică sunt inversate - corect este **minbar**-ul reprezintă o scăriţă, echivalent al amvonului catolic, **mihrab**-ul este o nişă în arcadă, egalul altarului din bisericile creştine. Ne cerem scuze cititorilor pentru cele două greşeli.

Număr ilustrat cu fotografii din Siria - MARIANA ŞENILĂ-VASILIU

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb, tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că *Argeș* nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.

Proiect editorial finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Preţ - 3,15 lei

Revista de cultură **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs. Revista de cultură ***Argeş*** poate fi procurată în Bucureşti de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGEȘ

● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
● Membră **ARIEL**

Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali: **NICOLAE OPREA, MARIN IONIŢĂ**
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Corector: **RADU GÎRJOABĂ**

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro;
e-mail: revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068

ISSN: 1221-2350

Tiparul executat la SC Argeşul liber SA

ARG PRESS

actualitate